Dictionary of medical terms.

بعون صانع مکین مکان و فضل شفابخش رنجوران

نسخهٔ کمیاب ذخیرهٔ لاجواب نوشداروی مریضان جهان شفای دردمندان مقبول ادانی واعالی

قرابادین جلالی

۱۸۹۰

از تصنیفات ارسطو فطرت افلاطون حکمت مولانا حکیم جلال الدین امروهوی

در مطبع نامی منشی نولکشور بامر مقبول اهل جهان طبع شد

اطلاع - اس مطبع مین ہر علم وفن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہو جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے ملسکتی ہو جسکے معاینہ وملاحظہ سے شائقین اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہو اس کتاب کے ٹیٹل پیج کے تین صفحہ جو سادے ہین اُن مین بعض کتب طب فارسی وارُدو کی درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہو اُس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ ملحق ہو۔

کتب طب فارسی

غایۃ الشفا - اسم بامسمی۔

قرابادین کبیر - تین کالم مین کامل دو جلد مصنفہ حکیم سید محمد حسین خان - اس مین مؤلف علامہ نے بڑی عرقریزی کو کام فرمایا ہو کہ کل قرابادینون کا مجموعہ اس کتاب مین ایسا تحریر کر دیا کہ آجتک کبھی نہ ہوا اور مقدمہ کتاب مین بہ ضمن بیس فصلون کے نہایت ضروری امور طب کو بڑی تفصیل سے بیان کیا ہو یعنے کل امراض کے صدہا نسخے اپنے خاندانی مجربات سے اس مین مندرج کر دیے ہین اور اُنکے طریق استعمال ومنافع بیشمار کو مع دیگر اسرار طب وغیرہ وغیرہ بشرح وبسط ایسے عمدہ لاجواب پیرایہ مین لکھے ہین کہ خوبی اسکی معاینہ پر موقوف ہو۔

اکسیر اعظم - اسم بامسمی از حکیم محمد خان ناظم جہان نہایت جامع اقوال قدما وتحقیقات رائقہ کلی نظری عملی از سر تا پا بعد نظر ثانی مصنف موصوف واعطاے حق تالیف بطرز شایستہ بمطبع ہذا مع غلطنامہ کامل کتاب چار جلد۔

طب اکبر - محشی از علامۂ دوران حکیم محمد اکبر ارزانی۔

جامع شفائیہ - سوانحات کیمبرنیہ از شفاء الدولہ سید افضل علیخان بہادر فیض آبادی جامع طب یونانی وڈاکٹری بے نظیر کتاب۔

شرح رباعیات طب یوسفی - مصنفہ حکیم عبد العلیم نصر اللہ خانصاحب خورجوی۔

دستور العلاج - از حکیم سلطان علی خراسانی۔

شفاء الابدان - معالجات از حکیم منشی واجد علی مؤلف مخزن العلوم وجامع الفنون نفیس کتاب۔

علم الابدان - نظریات از حکیم واجد علیخان موصوف

مفرح القلوب - شرح قانونچہ از علامۂ ارزانی۔

خلاصۃ التجارب - مجربات حکیم علویخان بہادر۔

تکشیف الحکمۃ - از حکیم سلیم الدین خان۔

کفایۂ منصوری - مع رسالہ چوب چینی معروف۔

ضیاء الابصار - مع ٹیٹل بیان ماہ از حکیم علامہ محمود خان دہلوی رح۔

مجربات رضائی - در بیان ماہ از حکیم سید رضا حسین

مجموعۂ میزان الطب - مع رسالۂ نبض وقارورہ از حکیم ارزانی۔

بہ عون صانع بے مکین و مکان فضل بخش شفاء رنجوران

نسخۂ بیکمیاب و ذخیرۂ لاجواب نوشداروی مریضان جہان شفای دردمندان مقبول ادانی و اعالی

قرابادین جلالی

۱۹۰۷ء

از تصنیفات ارسطو فطرت فلاطون حکمت مولانا حکیم جلال الدین امروہوی

در مطبع نامی منشی نولکشور بہ طبع مزین مقبول اہل جہان شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد خدا و درود مصطفے صلے اللہ علیہ وآلہ آنکہ چند نسخہ مستعمل درین تذکرہ آوردہ

باب الالف

انوشدارو بمعنی ہاضم است وقیل بمعنے عطیہ اللہ و قیل بمعنے چیزے کہ در وے پنج اشیا باشد ہلیلہ بلیلہ آملہ وخبث الحدید وعسل و انطاکی گوید کہ گرم و خشک است در درجۂ سوم و نیز گفتہ کہ براے مبرودین نافع ست جدا اگرچہ براے دفع ضرر شائع ست وقیل گرم ست در اوّل درجۂ ثانیہ وخشک ست در اول درجۂ ثالثہ وقال استاذی رحمۃ اللہ علیہ یعنی معتمد الملوک محمد علوی خان گرم ست در اول درجۂ اولیٰ وخشک ست در آخر درجۂ ثالثہ واہل ہند براے ربو وبراے جمیع اقسام تپہا کہ از گرمی باشند یا از سردی استعمال میکنند واستعمال آن بہتر آنست کہ بعد چہل روز کنند وقوت آن تا دو سال باقی میماند و شربتے از آن از مثقال تا سہ مثقال۔

انوشدارو مخترع اخلاطہ مروارید ناسفتہ سنبل الطیب شقاقل مصری بسباسہ ہریک شش مثقال ورق گلسرخ بہمنین ہریک شش مثقال سعد کوفی طباشیر سفید صندل زرشک بہدانہ ہریک پنج مثقال اسارون زعفران قاقلہ صغار وکبار جوزبوا خولنجان دارچینی بادرنجبویہ ساذج ہندی کشنیز خشک ہریک دو مثقال مشک تبتی عنبر اشہب ہریک نیم مثقال آملہ یک رطل فانیذ نیم من عسل مصفے نیم من آب بہ شیرین سی مثقال علے الرسم معجون سازند۔

انوشدارو حکیم عماد الدین محمود صفته دانه هیل
زرنب دارچینی زرنباد سنبل الطیب جوز بوا بسباسه
قرنفل درونج عقربی گل ارمنی گل مختوم مصطگے زعفران
ورق نقره زرشک بهدانه مشک طباشیر مروارید
ناسفته یک مثقال و نصف ورق گلسرخ سعد کوفی
صندل بگلاب سوده تخم کاسنی مقشر تخم خرفه مقشر
هریک مثقال ورق طلا نصف مثقال شیر آمله نود مثقال
لاب آب به شیرین آب انار شیرین امرود عرق
بید مشک هریک صد و بست مثقال آمله را در شیر
او شب بخیسانند صبح بشویند و با شش رطل آب
بجوشانند تا سه رطل بماند پس مالیده صاف نموده
نبات سفید و قند سفید و عسل مصفے هریک صد و
بست مثقال و گلاب و عرق بید مشک و آب میوه ها
ان مخلوط کرده بقوام آرند و از آتش فرود آورده
بذارند تا فاتر بسردی شود دوا دویه کوفته بیخته
دران ببرشند شربتے از مثقال تا مثقالین
در ین نسخه برائے شخصے گل واغستانی زهرمهره
ابریشم هریک مثقال کافور قیصوری ربع مثقال
داخل نموده شد نفع کلی بخشید و برای شخصے لاجورد
مغسول مثقال نیز فائده کرد۔
انوشدارو معتبر مشتهی که در بعضے امزجه اشتها
م آرد صفته برگ گل ده توله قرنفل مصطگے
هریک پنج توله سنبل الطیب ده توله بسباسه چهار توله
جوزبوا دو توله زعفران سه ماشه ورق الخیال
ابریشم سیر اکبری قاقلین زرنب خرفه سنبل الطیب
هریک دو توله شیرهٔ آمله یک رطل بقند سفید یک حصه
و عسل مصفے دو حصه وزن ادویه بدستور مقرر تیار نمایند۔
انوشدارو تالیف کندسے نافع خفقان دل
مقوی دماغ مفرح نفس مسمن بدن مقوی معده
محسن لون صفته گل سرخ شش درم سعد کوفی
پنج درم قرنفل مصطگے سنبل الطیب اسارون هریک
سه درم قرفه زرنب هریک دو درم بسباسه زعفران
قاقله هیل جوز بوا هریک تخم قشور آمله رطل فانیذ رطل
اول آمله را بدستور مقرر تیار کنند و فانیذ انداخته
بقوام لعوق آرند و ادویه مسحوقه بدان ببرشند
وگاہے فرنجمشک بادرنجبویه مروارید ناسفته سافج
هندی هریک مثقالین دران افزود میکنند۔
انوشدارو بدر الدین قاقله کبار ده درم ورق
گل سرخ شش درم سعد کوفی بهمن سفید پوست
آمله بلیله هندی هریک پنج درم قرنفل سنبل الطیب
اسارون بادرنجبویه بهمن سرخ هریک سه درم
قرفه زرنب مصطگے شقاقل تودرین خولنجان
هریک دو درم بسباسه دانه هیل جوز بوا زعفران
هریک درم گاوزبان پنج درم عنبر اشهب نصف درم
فانیذ رطل بدستور مقرر تیار نمایند شربتے از
مثقال تا یک نیم مثقال۔
انوشدارو که برائے شخصے ترتیب داده شد
فائده تمام بخشید صفته زرنباد درونج مروارید
کهربا لسد هریک درم ابریشم مقرض بهمنین
سافج هندی سنبل الطیب قاقلین هریک یکنیم درم

آمله مقشر هفت درم فانید سفید سه چند ورق طلا ده
عدد ورق نقره سی عدد بدستور مقرر تیار نمایند۔

انوشدارو بابت بقراط خان اخلاطه مروارید
ناسفته بسد سرخ زعفران حجر یشب سعد کوفی
اذخر مکی عود قماری ساذج هندی هریک دو مثقال
سنبل الطیب طباشیر سفید گل ارمنی ابریشم مقرض
هریک سه مثقال عنبر اشهب نیم توله مشک خالص
یک مثقال ورق طلا نیم مثقال ورق نقره توله شیرهٔ
آمله سی مثقال قند سفید دو چند عسل یک چند۔

اطریفل برائے حب القرع اخلاطه پوست هلیله کابلی
هلیله سیاه پوست هلیله زرد آمله منقے هریک شش درم
حب النیل قنبیل افسنتین درمنه ترکی تربد سفید
مجوف هریک پنج درم برنگ کابلی مقشر حب بلسان
ترمس هریک چهار درم شیح ارمنی شحم حنظل نمک هندی
قسط تلخ هریک دو درم کوفته بیخته بروغن بادام چرب
نموده بعسل مصفا دو چند بقوام آرند و نسخه آنکه
در قلانسی بذکر آورده این ست پوست هلیله کابلی
بلیله آمله منقے هریک ده درم تربد سفید مجوف حب النیل
مقشر قسط هریک پنج درم قنبیل ترمس افسنتین افتیمون
شیح ملح هندی خردل سفید شحم حنظل سعد راسن هریک
نصف استار عسل شربتے از چهار درم تا پنج درم
و صاحب شفائے درین نسخه درمنه
ترکی داخل کرده۔

اطریفل کبیر هلیله بلیله آمله بوزیدان بسباسه
شیطرج هندی شقاقل تودرین لسان العصافیر
بهمنین بالسویه نموده بروغن گاؤ چرب نموده بعسل
مصفا بقوام آرند شربتے درم و نصف۔

اطریفل اکبر مسخن معده دافع ریاح معده و
بواسیر محسن لون و مبهی اخلاطه پوست هلیله کابلی
هلیله سیاه بلیله شیرهٔ آمله فلفلین هریک سه جزو
زنجبیل بوزیدان بسباسه شیطرج شقاقل هریک
جزو تودرین لسان العصافیر حب الفلفل انار دانه
شهدانه کنجد مقشر شکر طبرزد هریک دو جزو تخم خشخاش
سفید بهمنین هریک جزو کوفته بیخته بروغن بادام
شیرین چرب نموده بعسل بقوام آرند **صاحب
سدیدی** درین نسخه حب القلقل داخل کرده است
و شهدانه ذکر نکرده **و استادی** رحمة الله علیه
حب القلقل و شهدانه هردو ذکر کرده و وزن
تودرین و لسان العصافیر و شقاقل و ساذج هندی
یک جزو ذکر کرده **و استادی** دو جزو چنانچه از
جمع الجوامع علوی معلوم شود۔

اطریفل اصغر مزیل رطوبات معده و نافع
بواسیر و مصفے ذهن و لون اخلاطه پوست هلیله
کابلی پوست بلیله شیرهٔ آمله بالسویه بروغن گاو
چرب نموده بعسل مصفے بقوام آرند۔

اطریفل اسطوخودوس پوست بلیله هلیله سیاه
آمله منقے هریک ده درم بسفایج فستقے سنای مکی تربد
سپید مجوف هریک پنج درم اسطوخودوس هفت
درم عسل مصفے دو وزن ادویه۔

اطریفل افتیمون پوست هلیلهٔ کابلی هلیلهٔ سیاه

بلیله آمله منقی هریک نه ماشه بسفائج نه ماشه سنا مکی یک توله تربد یک توله افتیمون یک توله شیطرج شش ماشه انیسون هفت ماشه نمک هندی پنج ماشه کوفته بیخته بعسل سه وزن ادویه معجون سازند شربتے چهار مثقال

اطریفل مقل مسهل بابت ثابت خان هلیلجات ثلثه بلیله آمله مصطگی هریک سه جزو تربد سفید هشت جزو ومقل برابر ادویه اوّل مقل را بآب گرم حل کند ادویه بیخته بدان سرشته بعسل معجون سازو شربتے از سه درم تا پنج درم واگر درین نسخه تربد داخل نکند صرف اطریفل مقل میشود لیکن مقل بآب گندنا حل کند واگر افتیمون واسطوخودوس هریک سه جزو مقل مغز فلوس هریک چهار جزو داخل کند اطریفل ملین شود۔

اطریفل شاهتره مسهل برای بواسیر صاحب جرب وحکه وسعفه راسود دارد **اخلاطه** پوست هلیله زرد پوست هلیله کابلی هریک سی جزو بلیله بست جزو سنا مکی پانزده جزو گل سرخ هفت جزو شاهتره بست وپنج جزو در **بعضے نسخه** هلیله زرد چهل جزو هلیله کابلی سی جزو بلیله بست جزو سنامکی ده جزو گل سرخ شش جزو شاهتره پنجاه جزو و در **بعضے** نسخه هلیلجات وشاهتره هریک جزو ست و در **بعضے** نسخه ریوند درم وخبث الکندر دو درم و در **بعضے** نسخه دیگر اختلاف واقع ست انچه در تجربه آمده مذکور شد بدانکه در اصل نسخه اطریفل که معرب اطری پهل ست واطری بمعنی سه است ومراد از پهل هلیله بلیله آمله هلیله کابلی ست وچون هلیله زرد وسیاه افزودکنند در افعال اقوی میشود

وچون پوست کثیر آن بقوت هاضمه ضرر دارد بروغن بادام شیرین یا روغن گاو چرب میکنند وچون بغیر چرب استعمال می کنند موجب قولنج میشود وعسل درین نسخه دوچند باید تا فعل قوی گردد وگاهے براے قبض بواسیر تربد وسنا مکی ومقل زیاده می کنند ومقل را بآب گندنا حل میکنند وگاهی گلنار وکهربا وکربارج داخل میکنند وهلیله وبلیله را بروغن بریان میکنند تاخون بواسیر بند شود وگاهے سنا واسطوخودوس وبسفائج وافتیمون براے غرضے واغراض داخل میکنند وگاهی مقویات معده داخل میکنند

ایارج لوغاذیا که فضول مختلفه لزجه غلیظه ومحترقه از عمق بدن جذب می کند واز صرع وسکته وفالج ولقوه وتشنج وداء الفیل وبرص وجذام وبهق وقوبا وشقیقه وصداع وسعفه وفساد عقل ودوار ووسواس وکلف وشهوة کلبیه وعسر نفس ونقرس ووجع مفاصل وعرق النسا وداء الحیه وداء الثعلب وقروح کهنه واورام بارده وخنازیر نافع ست عمو ددران جرب ست **اخلاطه** شحم حنظل پنج درم پیار عنصل بریان غاریقون سقمونیا خربق سیاه اشق ثوم بری کلوا حد دو درم ونصف افتیمون کمادریوس مقل ازرق صبر هریک سه درم حاشا ساذج هندے هوغاریقون فراسیون جعده سلیخه فلفل سیاه وسپید دار فلفل زعفران دارچینی جاؤشیر بسفائج سکبینج جندبیدستر مرفطرا سالیون

زراوند طویل عصارهٔ افسنتین فرفیون سنبل الطیب
حماما زنجبیل هریک دو درم اسطوخودوس جنطیانا
هریک درم و نیم عسل بقدر کفایت درین نسخه در
شفائی فلفل سیاه دار فلفل دارچینی از قلم ناسخ
افتاده و در عسل نسخه زرنباد و عنصل باثوم برسے
هریک دو درم و نیم ست چنانچه آنجا مذکور شد
کذا سمعت من استادی۔

ایارج بنادر یطوس اکبر که پیش از جالینوس
در عهد بنادر یطوس بادشاه یونانیان ترکیب یافته
که منافع لوغاذیا دارد و مذهب حصاة کلیه و مثانه است
وضعف کبد و مثانه و کلیه را نافع ست صفته
صبر سقوطری پانزده درم غاریقون ده درم زعفران
وج دارچینی مصطگی روغن بلسان فرفیون
حب بلسان دار فلفل فلفل سیاه و سفید جنطیانا رومے
فقاح اذخر هریک دو درم قسط کماذریوس افتیمون
هریک چهار درم اسارون سلیخه سقمونیا هریک
شش درم سنبل الطیب سه درم و نصف مرحاما
هریک یک درم عسل مصفے سه چند بدستور تیار نمایند
شربتے چهار مثقال نزد بعضے بآب گرم استعمال کنند
و نزد بعضے بآب افتیمون لیکن استعمال این ایارجات
بعد شش ماه است۔

اکسیر البدن عود غرقی دو ماشه جوزبوا بسباسه
دارچینی هریک سه ماشه مصطگے پنج ماشه برگ گاؤزبان
شش ماشه غنچهٔ گل سرخ هفت ماشه درونج عقربے
دو ماشه گل بنفشه شش ماشه کبابه چینی دو ماشه
قشر رمان فلفل صمغ عربی هریک سه ماشه انیسون
بادیان هریک چهار ماشه قاقله کبار قاقله صغار
قرنفل زنجبیل زرنباد فلفل دراز پوست نارنج هر
یک دو ماشه گل نارنج پوست ترنج هریک چهار ماشه
زعفران مشک خالص عنبر هریک یکنیم ماشه ثعلب مصری
شش ماشه نعناع سه ماشه مومیائی کانی چهار سرخ
ورق طلا ورق نقره هریک یکنیم ماشه مروارید ناسفته
نه ماشه شربت سیب شربت فواکه نبات سفید عسل مصفے
هریک ده توله آب برگ تنبول بست توله دوقو گلاب
هریک سه ماشه روغن گاؤ پنج توله گلاب عرق بیدمشک
عرق بهار هریک پنج توله بدستور معجون سازند شربتے
دو ماشه تا یک درم۔

ایارج بقراط نافع ست از جنون و وسواس و
دوار و صداع شدید و تشنج و شقاق و استسقاء
وجع مفاصل و اختلاط عقل و فساد ذهن و ابتداء
نزول ماء و جذام و برص و قوباء و فالج و لقوه اخلاط
قثاء الحمار سه مثقال فلفل کماذریوس هریک پنج
مثقال زعفران مرصافی سقمونیا هریک دو درم
اشق درم عسل بقدر حاجت۔

ایارج شیخ الرئیس خربق درم شحم حنظل مثقال
گل سرخ نیم درم فلفل سپید مثقال زنجبیل دو مثقال
وج حاماما اسارون حب بلسان حاشا صعتر تخم
کرفس دوقو تخم گندنا هریک سه درم گاؤزبان ده درم
تخم شاهتره تخم فرنجمشک تخم بادرنجبویه تخم اترج
نعناع خشک هریک دو درم افتیمون دو و نیم درم

بعسل دو چند بسرشند۔

ایارج مخترع که منقیهٔ سرکند از فضول صفته شحم حنظل بے پوست و بے حب ده مثقال کندر فلفل سیاه و سفید فلفل دراز هریک چهار مثقال زعفران صبر سقوطری مرکے سمانی عاشااشق هریک مثقال سقمونیا ؛ شوی شش مثقال عصاره افسنتین دو مثقال اسطوخودوس چهار مثقال کمادریوس دو مثقال عسل بقدر حاجت بدستور مقرر تیار نمایند

ایارج فیقرا بمعنے تلخ که عمود آن صبرست نافع از امراض سرو رطوبت معده و وجع مفاصل و قولنج ذرقی و فالج ولقوه و استرخا و ثقل زبان صفته مصطگے زعفران سنبل الطیب حب بلسان عود بلسان اسارون سلیخه دارچینی هریک جزو صبر سقوطری مانند همه ادویه و بعضے اطبا عود بلسان یک جزو داخل می کنند و بعضے صبر را دو وزن ادویه داخل می کنند بعسل خام بسرشند شربتے دو درم و قوت آن از شش ماه تا چهار سال باقی می ماند۔

ایارج اصغر سلیم که منسوب ست بسلیم مولی عبد الله بن ابی بکر نافع ست از مرهٔ سودا و اوجاع رحم و اوجاع خصیتین صفته فلفل سپید زنجبیل نمک هندی قسط تلخ هریک شش درم افتیمون فربیون جند بید ستر زعفران قرنفل مصطگے عاقرقرحا هریک پنج درم سعد هزارخشان خاشرشین زرنباد درونج زراوند طویل هریک سه درم روغن بلسان و آب کافور هریک چهار درم کوفته بیخته بروغن بلسان و آب کافور مخلوط کرده بعسل مصفی منزوع الرغوة سه چند بسرشند بعد شش ماه استعمال نمایند و اگر خواهند بمقدار عدسے

با آب مزرنجوش سعوط نمایند۔

آبزن نافع از ضیق النفس که از خشکی شش که از حرارت باشد لیکن تب نداشته باشد صفته بنفشه خبازی خطمی گل نیلوفر تراشهٔ کدو در آب شیرین جوش داده روغن بنفشه خطمی بالایش بریزند و نیمگرم بنشانند۔

آبزنی که درد گرده را نافع ست بابونه تخم شبت برگ و گل خطمی اکلیل الملک پوست خشخاش جوشانیده بکار برند۔

امروسیا که نافع ست مر ابتداء استسقا را ابتداء و ضعف جگر و ضعف طحال و صلابت اینها را و مفتح سدد و مفتت حصاة کلیه و مدر بول صفته دوقو زیره کرمانی عیدان بلسان سلیخه قردمانا فقاح اذخر تخم کرفس هریک درم و در بعض نسخ یک نیم درم ست دارفلفل قسط مر فلفل سپید هریک نصف درم مرصاف سه درم حب الغار ده عدد وج زعفران هریک دو درم ادویه کوفته بیخته بعسل منزوع الرغوة معجون سازند و در بعضے نسخه مر نیم درم ست شربتے مثقال با آب گرم

انقردیا چون این معجون را جزو اعظم بلادر ست نام نهاده شد انقردیا که بمعنے بلادر ست نافع ست برائے صرع و فالج ولقوه و امراض دماغی و حدت و صداع و اوجاع معده و صدر اخلاط سنبل الطیب سلیخه ساذج هندی زعفران درمنه ترکی شیح ارمنی افتیمون فقاح اذخر ریوند چینی حب بلسان قرنفل هریک دو مثقال حب البان مقشر زنجبیل هریک دو درم مصطگے عود الصلیب عسل بلادر نه فلفل

ہر یک سہ درم غاریقون دو درم صبر سقوطری دہ درم ایرسا بست درم پوست بیخ بادیان سہ رطل سرکہ کہنہ سہ رطل پوست بیخ رازیانہ در سرکہ شبانروز بخیسانند و سہ جوش دہند پس سرکہ صاف کردہ در دیگ کنند و بعسل سہ رطل و نیم بآتش ملائم بقوام آرند و ادویہ را کوفتہ بیختہ بآن ممزوج سازند شربتے یک درم بآب نیمگرم این ست انچہ صاحب **شفائی** نقل کردہ لیکن بہتر آنست کہ بجای دہ درم و بست درم اوقیہ و اوقیتان گفتہ شود چنانچہ در نسخہ استادی رحمۃ اللہ علیہ مذکور ست و از ترکیب **جالینوس** نیز چنان معلوم گشتہ و دران غاریقون سہ درم ست و بہتر آنست کہ خل خمر بقدر سہ امنا باشد۔

اکسیرین نافع از قروح چشم اخلاط شادنج مغسول مروارید ناسفتہ لسبد توبال النحاس محرق مغسول اقلیمیاء ذہب ہر یک دو درم کحل اصفہانی مرقیشثا زبد البحر ہر یک درم بکوبند و در پارچۂ حریر بگذارند۔

باب البخار

بخور مقوی دماغ و مصفی ذہن نافع از غشی و خفقان **صفتہ** عود ہندی قسط شیرین صندل مقاصری ہر یک مثقال مشک کافور ریاحی ہر یک نیم مثقال سودہ با گلاب سرشتہ بنادق سازند۔

بخور کہ سیلان نزوت حارہ را قاطع ست **صفتہ** شکر طبرزد بابلی جو مقشر در مخیض بخیسانند و خشک کنند۔

بخور برای ثقل سامعہ و دوی وطنین و ریاح بغایت نافع ست **صفتہ** مرزنجوش سداب افسنتین شیح ارمنی صعتر ابہل بابونہ اکلیل الملک بنفشہ نیلوفر برابر جوشانیدہ در ظرف لولہ دار کردہ لولہ را در سوراخ گوش کردہ بخور گیرند۔

بخور جہت رفع احتباس طمث **صفتہ** شحم حنظل شونیز کندش میعہ علک البطم ہر یک جزو عنبر اشہب نیم جزو مشک زعفران ربع جزو سودہ بروغن زنبق سرشتہ مقدار فندق در آتش انداختہ از راہ لولہ برحم رسانند۔

بخور نافع از اختناق الرحم و تیسر ولادت **صفتہ** شحم حنظل قنہ جاوشیر برابر با زہرۂ گاو سرشتہ بخور گیرند۔

بخور نافع از درد دندان کہ از نزلہ باشد **صفتہ** پوست خشخاش عنب الثعلب گل بابونہ گل لالہ بیخ لالہ جوشانیدہ بخور گیرند۔

بخور کہ قاطع ست سیلان نزلات باردہ را **صفتہ** کندر عود ہندی سندروس قسط لبنی و **ابن قرة** سندروس و لبنی درین نسخہ داخل نکردہ است۔

بخور لیثرغس **صفتہ** حاشا پودینہ برابر در سرکہ جوش دادہ در بینی بخار دہند۔

بخور نافع صداع حار مادی **صفتہ** بنفشہ نیلوفر قصبان خطمی جو مقشر نیم کوفتہ تراشۂ کدو جوش دادہ در طشت بیندازند و قدرے روغن بنفشہ یا روغن گل انداختہ سر مریض را بہ مندیل بستہ بر آن منکوب سازند۔

بخوری کہ استادی علویخان برائے درد رخسارہ کہ از نزلہ بود تجویز کردہ **صفتہ** بابونہ اکلیل الملک عنب الثعلب مرزنجوش پوست خشخاش کشنیز خشک

پوست بیخ لاله گل بنفشه جوشانیده سرپوش از دست
گرفته به رخساره بخار بدارند۔
بخور برای ثقل سامعه و دوی وطنین و ریاح نافع ست
صفته مرزنجوش سداب افسنتین شیح ارمنی صعتر سبل
بابونه اکلیل الملک بنفشه نیلوفر برابر جوش داده بخور کنند۔
بخور برای احتباس حیض نفع کند صفته شحم حنظل
شونیز کندش میعۂ سائله علک البطم ہر یک جزو عنبر اشہب
نیم جزو مشک زعفران ربع جزو سوده بروغن زنبق سرشته
بقدر فندق استعمال نمایند بنوعیکه برحم برسد۔
بخور نافع ربو صفته مر قسط سلیخه زعفران سوده
بشراب سرشته اقراص نمایند۔
بخور دافع درد گوش که از نزله باشد صفته پوست
خشخاش تخم خشخاش مرزنجوش چوب چینی ہر یک توله بزرالبنج
دو ماشه پوست بیخ لاله سه ماشه بخور گیرند۔
بخور برای طرش صفته افسنتین رومی در قمقمه جوش
داده بخور گیرند۔
بخور دافع صداع بارد مادی صفته مرزنجوش پودینه
بابونه اکلیل الملک قیصوم شبت شیح نمام حب الغار
جوشانیده بخور گیرند۔
بخور نافع دوی وطنین مع ثقل راس و ضعف سمع
صفته مرزنجوش شیح افسنتین پودینه صعتر جوش داده
در گوش بخور گیرند۔
بخور نافع زکام و نزلۂ باردان صفته بابونه اکلیل الملک
مرزنجوش جوش داده بخور گیرند۔
بخور نافع ربو و ضیق النفس صفته مر سلیخه قسط زعفران
برابر سوده با شراب اقراص بندند و وقت حاجت
در دہن بخور گیرند۔
بخوریکه ہمین فائده دارد صفته زرنیخ اصفر زراوند
طویل سوده بروغن گاؤ بسرشند و جہا بندند و بخور گیرند۔
بخوریکه مشیمه برآرد صفته قسط ہفت درم میعه
خشک چہار درم حب بلسان سه درم صمغ بطم دو درم
جاوشیر درم خربق سفید فاوانیا ہر یک دو درم شونیز
تخم حرمل ہر یک مثقال کندر ده درم۔
بخور رطبری نافع از ربو که بعد از استعمال مسہلات و
مقیات برائے دفع بقیه رطوبات شش و قصبۂ ریه
بے نظیر ست صفته زوفا خشک کبریت آتش نارسیده
زرنیخ سرخ راتینج پرسیاوشان مصطگی علک الانباط
اجزاء برابر پیه گردۂ بز گداخته ادویه را سحق نموده
بران بیخته بنادق سازند و انگشت سوزان در قمع
انداخته و بندقه بران بہند و از راه انبوبه گاہے
بدہن و گاہے از راه بینی بخور گیرند۔
بخور جہت اختناق رحم و تعسر ولادت نافع ست
صفته شحم حنظل قنه جاوشیر برابر سوده بزہرۂ گاو
بدستور بخور گیرند۔
بخور جہت درد دندان و مواد نزله صفته پوست
خشخاش عنب الثعلب بابونه بیخ لاله بزرالبنج اکلیل الملک
مرزنجوش برابر بدستور بخور گیرند۔
بخور نافع از ربو و سرفۂ بلغمی که فے الحال نفس را
توسع کند صفته زراوند مدحرج مر صاف میعه سائله
قنه وزن برابر زرنیخ سرخ برابر ہمه ادویه سوده

بروغن گاو سرشته حبوب سازند و زیر قمع گذاشته دود او در حلق گیرند۔

بخور نافع بواسیر وقت جریان خون صفته تربد زرنیخ سرخ بآرو زیرانگشت پشک شتر بخار دہند۔

بخور نافع از وسواس سوداوی صفته کندر سندروس سنگ جراحت مقل ارزق پوست حنظل کبریت سفید تارہیل شب یمانی مرکی وزن تارہیل ہشت ماشه و وزن دیگر ادویه چہار چہار ماشه۔

بخور نافع از ورم خصیه صفته گل بنفشه عنب الثعلب برگ سنبہالو گل بابونه ہریک توله جوشانیده بالاے چوکی نشسته بخور گیرند۔

بخور نافع از درد دندان صفته بزرالبنج عنب الثعلب کشنیز خشک برابر آتش گذارند و دود بدندان رسانند۔

بخور نافع بواسیر صفته انزروت راتینج پوست چوب توت۔

برود عبارت ست از چیزیکه از وسردی چشم شود

برود کافوری نافع از حرارت چشم و رمد حار صفته توتیا مغسول پنج درم کافور قیراط سوده برود حصرم مرو توتیا سحق کرده بآب حصرم مغسول ساخته در آفتاب خشک کنند باز سحق کرده استعمال نمایند حرارت چشم و سیلان دمعه را نفع کلی بخشند۔

برود حصرم حار نافع از سیلان و رطوبت چشم وجرب و سبل و دمعه **صفته** توتیا عروق اصفر ہلیله زرد ہریک اوقیه زنجبیل دار فلفل مامیران ہریک نصف اوقیه نمک اندرانی دو درم و گاہے نمک ہندی ہم داخل میکنند ادویه سحق کرده بحریر گذرانیده بآب حصرم غسل کرده خشک نمایند بعد ازان باز سحق کرده بکار برند۔

برود دہن نافع از قلاع و ورم حلق و دانہاء دہن و سقوط لہاة **صفته** بباسه پنج درم طباشیر سفید درم بزرالبقله عدس مقشر ہریک چہار درم کافور دو دانگ تخم گل سه درم کوفته بیخته در دہن وبینی بدمند۔

برشعثا لفظ سریانی ست بمعنے برء الساعة چون او جاع صعبه را در ساعت ساکن می کند مسمی شد بدان **جالینوس** گفته که من آنرا در خواب دیدم پرسیدم از و گفت من از تراکیب افلس رومی طرلوسی ام و خاصه من آنست که حائل میشوم درمیان موت و مراد از اوجاع مہلکه و در من خواص بسیار اند و بعضے از خواص من منع سیلان نزلات و کثرة انصباب آن سوے اعضا۔

برشعثا انطاکی فلفلین بزرالبنج سفید ہریک بست درم افیون ده درم زعفران ہفت درم سنبل الطیب عاقرقرحا ہریک درم کوفته بیخته بعسل سه چند بقوام آرند بعد دو سال استعمال نمایند وقوة آن تا بست سال باقی ماند **انطاکی** گفته که شربتے ازان تا دو درم ست وانچه به تجربه رسیده است که اینقدر می کشد کسی که عادت بران

نداشته باشد واین صداع مزمن وسیلان نزلات واسهال وبعضے اوجاع را در ساعت نافع ست واوجاع مفاصل را در یک اسبوع ونزلات را در یک ماه۔

پاشویه عنب الثعلب گل خطمی سپید زوفا خشک اکلیل الملک سبوس گندم حاشا هریک دو توله جوشانیده صاف نموده پاشویه نمایند۔

دیگر برگ بید برگ بنفشه گل خطمی سپید آرد جو گل نیلوفر هریک توله جوشانیده پاشویه نمایند۔

پاشویه برگ بید گل بنفشه برگ بنفشه آرد جو گل نیلوفر کتیرا هریک توله بدستور پاشویه نمایند۔

برشعثا ابوالبرکات نافع ست از امراض بارده وامراض قلب ومعده وسده **صفته** فلفل سپید فاشرا فرنجمشک فوة الصبا غین بزرالبنج سفید مقل ازرق هریک ده درم زعفران زراوند طویل عنصل مشوی جنطیانا رومی جند وار خطائی هریک چهار درم حب الغار افیون مرصافی هریک هفت درم سنبل رومی جند بیدستر هریک دو درم فرفیون درم کوفته بیخته بعسل سه چند ادویه معجون سازند۔

برشعثا الطاکی به نسخهٔ دیگر نافع از نزلات بارده **صفته** فلفل سپید بزرالبنج سپید هریک ده درم فیون جند بیدستر هریک مثقال زعفران دو درم ونیم عاقرقرحا سنبل الطیب سلیخه زرنباد بهمنین عود هندی هریک درم فربیون نیم درم تخم خشخاش نیم مثقال عود بلسان دو مثقال کوفته بیخته بروغن بلسان یا روغن زیت چرب نموده بعسل سه چند ادویه بقوام آرند۔

برشعثا هاشمی نافع از نزلات بارده **صفته** افیون پنج درم زعفران نیم مثقال فلفل مثقال مصطگی کندر دارچینی هریک دو مثقال کوفته بیخته بعسل سه چند بقوام آرند۔

برشعثا قوی النفع از نزلات بارده **صفته** مرصافی زعفران میعه کماذریوس جنطیانا حرف هریک ده درم گل مختوم افیون جند بیدستر غاریقون صمغ عربی سنبل الطیب هریک سه درم حب الغار قصب الذریره دارشیشعان عصاره لحیة التیس هریک پنج درم زراوند طویل ریوند چینی حاما اساروں روغن بلسان هریک نیم درم عصارات وصموغ در شراب حل کرده دیگر ادویه کوفته بیخته همه را بعسل سه چند بقوام آرند۔

برشعثا دیگر نافع از نزلات **صفته** جنطیانا رومی سلیخه دار فلفل جند بیدستر هریک چهار درم فقلاح اذخر سنبل الطیب زراوند طویل هریک دو درم زعفران دو درم افیون پانزده درم انیسون تخم کرفس پوست بیخ کرفس هریک بست درم فلفل سپید سی درم قسط مرفوه اسارون هریک ده درم زنجبیل خشک مریافو دیخ بری هریک هفت درم روغن بلسان ده درم کوفته بیخته بعسل سه چند بقوام آرند وشربت این دو نسخه آخر برمای طبیب ست۔

برشعثا جالینوس فلفل سپید بزر البنج ہر یک بست درم افیون دہ درم زعفران پنج درم فربیون سنبل الطیب عاقر قرحا ہر یک درم با سہ چند عسل بسرشند و بعد از شش ماہ استعمال نمایند شربتے تا سہ نخود۔

بزر قطونا تخم حلبہ تخم کتان ہر یک تولہ ریوند شش ماشہ کندر دو ماشہ نشاستہ سہ ماشہ انزروت یک نیم ماشہ سفیدۂ تخم مرغ دو عدد و روغن کتان سہ ماشہ شیر بز یکتولہ۔

بزر قطونا طبیخ حلبہ تولہ طبیخ کتان درم ریوند تولہ کندر ماشہ نشاستہ ماشہ سفیدۂ تخم مرغ یک عدد انزروت ماشہ روغن کتان دہ درم شیر بز یا خر پنج درم۔

نسخۂ دیگر فلفل سپید بزر البنج ہر یک سی و ہفت و نیم مثقال افیون و زعفران ہر یک پانزدہ درم سنبل الطیب فربیون عاقر قرحا ہر یک شش درم عسل سہ وزن ادویہ۔

بلادر کبیر نافع فالج و لقوہ و رعشہ بلکہ تریاق جمیع علل باردہ است **صفتہ** زنجبیل عاقر قرحا شونیز فلفل قسط دار فلفل وج ہر یک دو مثقال برگ سداب سعد حلتیت جنطیانا زراوند حب الغار جندبیدستر خردل ہر یک پنج مثقال عسل بلادر پنج مثقال و ثلث سودہ بروغن گردگان چرب نمودہ بعسل سہ چند ادویہ بقوام آرند و در نسخہ نخیب الدین سمرقندی ہمہ اجزا بالسویہ و عسل سہ وزن ادویہ۔

بنادقات بنادق مسکن الوجع درد قولنج بارد **صفتہ** جندبیدستر نانخواہ شونیز زیرۂ کرمانی افیون بالسویہ بنادق سازند ہر یک دو دانگ

بنادق کہ بقولنج شدید مراری کہ مغص ہم داشتہ باشد نفع بخشد **صفتہ** تخم خرفہ تخم کاہو افیون برابر سودہ بلعاب اسبغول بنادق سازند ہر بندق دو دانگ۔

بنادق کہ کرم شکم برآرد **صفتہ** مغز برنگ کابلی پوست آملہ ہلیلۂ زرد ہر یک نیم درم و نیم تربد سفید دوازدہ درم فانیذ چہاردہ درم ادویہ کوفتہ بیختہ بقوام فانیذ بنادق سازند۔

بنادق برائے سوزش بول بلا مدہ **صفتہ** مغز تخم خیارین مغز تخم کدو و تخم خرفہ مقشر تخم خشخاش سفید ہر یک ہفت درم نشاستہ کتیرا رب السوس ہر یک دو درم مغز تخم خربزہ ہشت درم بزر البنج سفید یک نیم درم سودہ بنادق سازند۔

بنادق کہ نافع ست مر قروح و سوزش بول را **صفتہ** مغز تخم خربزہ مغز تخم خیارین مغز تخم کدو ہر یک بست درم صمغ عربی لاجورد دم الاخوین ہر یک دہ درم افیون سہ درم بزر کرفس درم و در بعضے نسخہ تخم کرفس سہ درم افیون یک درم سودہ بنادق سازند۔

بنادق نافع جرب آلات بول **صفتہ** مغز تخم کدو تخم خربزہ پنج درم مغز تخم خیارین دو نیم درم مغز تخم خشخاش سفید تخم خرفہ تخم خطمی مغز بادام شیرین کتیرا نشاستہ رب السوس گل ارمنی تخم کرفس ہر یک نیم درم بزر البنج نصف درم شربتے سہ درم بشربت بنفشہ۔

بنادق البزور کہ پیش از نضج و خروج ریم استعمال کنند

صفقته مغز تخم خیارین مغز تخم کدو تخم خرفه تخم کاسنی مقشر تخم خطمی بارتنگ بالسویه سوده بنادق سازند شربتے سه درم بجلاب صبح و شام استعمال نمایند۔

بنادق البزور که بعد نضج بعمل آرند صفقته مغز تخم خربزه ده درم مغز تخم خیارین پنج درم مغز تخم کدو تخم خرفه تخم خطمی مغز بادام شیرین کتیرا نشاسته رب السوس گل ارمنی دم الاخوین تخم خشخاش سفید تخم کرفس هریک دو درم کوفته بیخته بنادق سازند و باشیرهٔ تخم خربزه توله و شیرهٔ خارخشک سه ماشه بعمل آرند۔

بنادق که چون در دهن نگهدارند مانع شود سیلان نزلات را صفقته افیون زعفران میعهٔ سائله برابر وزن سوده بنادق سازند و در دهن نگهدارند و لعاب بیندازند۔

بنادق لقا مغز تخم خیارین مغز تخم خربزه کتیرا طباشیر سفید صمغ عربی کندر گل ارمنی بلوط بوداده تخم حماض بوداده هریک چهار مثقال افیون زعفران تخم کرفس هریک درم سوده بآب کاکنج و پوست خشخاش بنادق سازند۔

بیدادیقون نافع از نفخ و برودت معده صفقته زعفران کاشم تخم کرفس زنجبیل حاشا مغز چلغوزه هریک شش درم مغز بادام شیرین لبان ذکر هریک دو درم فلفل سه درم کوفته بیخته بعسل سه چند بقوام آرند۔

بنفسج مربا نافع از سرفه گرم و از خشونت ریه و حنجره و ملین سینه صفقته بنفشه تازه خوشبو اوراق

آن گرفته با شکر طبرزد مدقوق هموزن نیکو مالیده در آفتاب بگذارند باز یک چند شکر مذکور بیندازند و بمالند و در آفتاب نهند چهل روز بگذارند بعد از ان شکر طبرزد یک چند بران گداخته باز گذارند و باز از آفتاب بردارند۔

باسلیقون نافع از علت چشم و تاریکی بصر اقلیمیاء طلا ده درم نحاس سوخته پنج درم سفیداب ارزیز ملح اندرانی هریک دو درم نوشادر جعده فلفل دار فلفل هریک درم کف دریا اشنه قرنفل هریک درم نیکو سحق نموده استعمال کنند۔

باسلیقون نافع از نزول ماء و قاطع دمعه و جالی بصر و صالح مشائخ ست صفقته شادنج سرمهٔ اصفهانی اقلیمیا طلا ساذج هندی سورنجان مصری طوطیا نحاس سوخته صبر توبال نحاس زعفران هریک دو درم فلفل دار فلفل نوشادر هریک درم بدستور مقرر سحق نمایند۔

باسلیقون نافع از حکه چشم و تاریکی چشم صفقته اقلیمیاء طلا اشنه کف دریا هریک ده درم نحاس سوخته شش درم نمک اندرانی سفیداب ارزیز نوشادر ساذج فلفل سنبل کحل هریک دو درم قرنفل جوز بوا اشنه هریک نصف درم کافور دانگ بدستور سحق نمایند۔

باسلیقون الملک جالی چشم و اگر در حالت صحت هر روز یک مرتبه یا ایک روز درمیان استعمال نمایند حفظ صحت کند صفقته اقلیمیاء طلا کف دریا هریک ۲ درم

صعتر سوختہ پنج درم سفیداب ارزیز بلیح اندرانی
ہریک سہ درم نوشادر زرد ارفلفل ہریک دو درم
قرنفل اشنہ ہریک درم فلفل چہار درم کافور نصف
درم بدستور کحل تیار نمایند و دیگر نسخہ با سلیقون کہ
شقائی و دیگر ذکر کردہ بعمل این عاسے نیامدہ
اینجا ذکر نکردہ۔

پالودہ چوب چینی دو تولہ سائیدہ خصیۃ الثعلب مصری
نیم تولہ صلایہ کردہ با شیرۂ نبات وگلاب بقدر حاجت
بپزند و زعفران نیم دانگ عنبر نیم دانگ سودہ داخل نمایند
و برائے محرور مزاج نشاستہ و لعاب بہدانہ داخل کردہ
پالودہ بپزند لیکن عنبر و مشک داخل نباید کرد۔

پنیر برائے شقاق دست و پا صفتہ چقندر کدو
شلغم یکدپاو سیر اسفاناخ نیم سیر بہدانہ موم کافورے
یکد تولہ برگ نیب نیم پاو شاہترہ نیم پاو گل خطمی دو تولہ
سنبل الطیب سہ تولہ چربی گردۂ بزیک آثار از چقندر
با برگ ذار و از کدو آب کشیدہ و دیگر ادویہ را با آب
شیرہ گرفتہ چربی را اول گداختہ با موم انداختہ صاف
نمودہ شیرہ ہا بدو مخلوط کردہ با آتش ملائم بجوشانند
تا غلیظ شود۔

پیرلوما نافع ست با بتدا ورمد و با صلاح آرد رمد
مزمن را صفتہ اقاقیا سے و شش درم اقلیمیا طلا
بست و چہار درم نحاس سوختہ مسحوق مغسول ہیزدہ
درم نیکو سحق نمودہ بشراب عفص سرشتہ سیاف سازند۔

بیرء الساعۃ بو مزج فلوس خیار شنبر بشیر گاو یا بآب
جوش دادہ غرغرہ نمایند انشاء اللہ تعالیٰ در یک ساعت
از خناق شفا شود لیکن فائدۂ این در مادۂ قلیل
زود ظاہر شود **دیگر** زاج سفید بریان کردہ لودہ
افیون ہریک جز سودہ در پارچہ بستہ بگذارند در ہمہ
وقت باب تر کردہ بر چشم بگذارند۔

برائے فرزجہ سرطان رحم مرداسنگ دہ درم پیہ
روباہ تازہ پیہ خنزیر موم ہریک چہار درم روغن
گل سرخ دہ درم موم را در روغن گل انداختہ
باقی ادویہ بدان بسر شند و باصوف کحلی استعمال نمایند
دیگر نافع از ورم حار صفتہ موم سفید دہ درم
روغن گل سرخ بست درم گداختہ آرد باقلا و شیاف
مامیثا خطمی آرد جو ہریکے درم کافور ربع درم دران بیندازند و مخلوط کنند
و بآب عنب الثعلب و کشنیز تولہ۔

باب التاء

تریاق فاروق معجون جلیل القدر ست و موجب
خلاصی موت کہ از نیش ہوام قتالہ عارض میشود و
فیلسوف **باعیوس** نام آنرا محض برای رفع سموم
نیش ہوام قتالہ ترکیب کردہ چون **جالینوس**
تامل کردہ در ترکیب آن و در طبائع ادویۂ آن
منافع و محاسن آن از قوت اعضاء رئیسہ و آلات
آنہا و دفع سموم دانست کہ در امراض ہم فائدہ خواہد
بخشید بلکہ حفظ صحت ہم خواہد کرد و اسباب محدثہ و منذرہ
امراض دور خواہد شد و در ہر امرے از امور و در ہر
مرضے ازین امراض شربتے مقرر کردہ و کیفیت
استعمال ادویۂ اشیا مستعملہ بدو تجویز نمودہ و
باستعمال در آورد چنانچہ ہمچنان یافت پس بیان کرد

محاسن و منافع آن و سبب استعمال در امور مذکوره
برطبق آن منافع و محاسن ظاهر گشت و هرگاه عمود
این معجون لحم افاعی ست و خاصۀ آن جذب
سمیت ست از اعضاء رئیسه و آلات آن نام
نهاده شد تریاق و چنین گفته که اجود نسخ و اکمل
آنها این ست همون اینجا ذکر کرده میشود صفته
اقراص اسقیل چهل و هشت مثقال و در نسخه
جالینوس چهل و شش مثقال بود و از دار چینی
بست و چهار مثقال اگرچه اولین دوازده مثقال
میگرفتند اقراص افعی و اندرجون هریک دوازده
مثقال لیکن حکیم باعیوس بست و چهار مثقال
میگرفت و بزرالورد دوازده مثقال تخم شلغم ثوم بری
ایرسا غاریقون رب السوس روغن بلسان هریک
دوازده مثقال مرزنجبیل زعفران ریوند چینی ذو الخمسة
الاوراق فودنج جبلی فراشیون کراث جبلی
فطراسالیون اسطوخودوس قسط فلفل سفید
دار فلفل کندر گز مشکطرامشیع فقاح اذخر سلیخه سیاه
سنبل جعده هریک شش مثقال لبنی بزر سیسالیوس
تخم کرفس حرف کما ذریوس نانخواه کما فیطوس
عصارۀ لحیة التیس شیح جبلی ساذج هندی جنطیانا
تخم رازیانه گل مختوم زاج کم بریان حماما وج
حب بلسان هوغاریقون فوه صمغ قردمانا انیسون اقاقیا
هریک چهار مثقال دو قوا و قیه مقل الیهود و در نسخه
دیگر نقرالیهود جاو شیر قنطوریون دقیق هریک دو مثقال
زراوند مدحرج و قدماء زراوند طویل داخل میکردند

جند بیدستر هریک مثقال و عسل که از مگس که از حاشا
خوارک او باشد و پاک کرده باشد و شراب ده رطل
مطبوخ عتق طیب الرائحه حلو الطعم سه رطل و نصف
رطل ادویه نیکو کوفته صموغ و عصارات در شراب
بخیسانند تا آنکه منحل شود پس مطبوخ و عسل بران
ریزند و یک شب و روز همان قسم بدارند و بعده ادویه
بروغن بلسان لت کرده بدان بسرشند و در ظرف نقره
یا چینی یا ظرف رصاص بگذارند و ظروف را اندکے
خالی بدارند بدانکه منفعت ادخال مطبوخ آنست
که تریاق زود فاسد و متغیر نشود خصوص عتق طیب الرائحه
که نافع ست از گزیدن هوام و سموم قاتله و مشتهی
و مقوی معده و محلل بلغم و دافع نفخ شکم و امعا
و عسل مصفا موجب حفظ قوت ادویه و وصول آنها
بعمق بدن و تفریق و تزدیج اجزاء ادویه و کاسر کراهة
ادویه در همه معاجین اما با وجود اینها جگر و سینه را
پاک میکند و از گزیدن هوام و سباع و سگ دیوانه
و سموم قاتله چون خشخاش سیاه و بیخ و طروف انچه بالا
ذکر یافت چه از گرمی هوا مانند شیشه و از حلق رددت
و در معاجین مانند نحاس و از جذب قوت دوا مانند
مغناطیس ست و امتحان تریاق آنست که اگر تریاق مقابله
با قلاعقب مسهل قوی دهند قوت مسهل کم میکند و اگر دیگ
بری را از مار اول بگزیدن دهند من بعد تریاق دهند
آن دیگ نمیرد بخلاف دیگ خانگی که بسبب رخو گوشت
و عدم صلابت در وزود زهر اثر میکند فائده
تریاق امراض بارد رطب و امراض سوداوی چون

فالج ولقوه وسکته وصرع ووسواس وجنون وبرص
وجذام وتشنج مفاصل وعرق النسا را نافع ست
ومزکی حواس ومحرک شهوات ست ونافع ست جرب
وسبل را وسرطان واورام صلب وسدد جگر ووجع
کلیه وضعف آن واستسقا ونزف دم وفواق که بعد
استفراغ عارض شود ودوار دائم وجمیع اصناف
درد مقعد وانقطاع صوت وهزیان وسدر وجذر
وجمیع انواع سوء مزاج واسهال دودی واخلاط
شمش وضغطه زبان واورام رحم وصلابت آن و
بهق وتقویت اعضاء بدن میکند وچیزیکه مخالف
بدن عارض شود دور سازد وقولنج وسنگ مثانه و
گرده واسترخار مفاصل را فائده بخشد وشربتے
آن از کتب قدیمه وقرابادینها معلوم ست لیکن
درین وقت مستعمل او ستاذی رحمة الله علیه
از یک ماشه تا سه ماشه وقوتش تا سی سال باقی میماند
بعد شش ماه استعمال نمایند وصبیان را ضرر دارد۔

تریاق عذره نافع ست از سم وریح غلیظ که در
احشا باشد واوجاع جگر وطحال وصرع وخفقان
صفته حماما مر سنبل ساذج لک مغسول مایثا
قرنفل زراوند چینی قیمولیا قسط جنطیانا رومی هریک
دوازده مثقال فقاح اذخر عصارهٔ لحیة التیس مقل
ازرق هریک بست مثقال عاقرقرحا دارچینی رازیانه
کبریت خام تخم شبت اسارون قردمانا فربیون افیون
ناردین فقاح کرم برگ باقلا تخم کرفس جبلی دوقو فقاح
سنبل رومی هریک سه مثقال کتیرا خشخاش سفید
فلفل سیاه هریک سی مثقال بزر البنج بست وهشت
مثقال سلیخه ورق گل سرخ اقراص اندرجون هریک
نه مثقال تخم سداب مثقال حب اترج مقشر سماق
شامی منقے هریک دو مثقال روغن بلسان بست
وچهار مثقال سنبل رومی سه مثقال فقاح مرچهار
مثقال ونصف عصارهٔ قیصوم بست مثقال برگ
ترنج سیزده مثقال صموغ وعصارات را در مثلث
بخیسانند وادویه بکوبند وبعسل مصفے سه چند
بقوام آرند ودر ظرف چینی نگهدارند وبعد شش ماه
استعمال کنند وقوتش تا هفت سال باقی میماند و
شربتے تا مثقال۔

تفاضه منومه مرکی صافی افیون زعفران اشنه
آردجو هریک جزو ادویه کوفته بیخته به گلاب سرشته
بشکل تفاضه ساخته ببویند۔

دیگر سویق جو برگ یبروج پوست یبروج پوست
خشخاش برگ خشخاش گل خشخاش مرکے صافی هریک
جزو صمغ عربی دو جزو سوده بگلاب سرشته ببویند۔

تفاضه منومه افیون پوست بیخ یبروج آردجو
صمغ عربی برابر وزن سوده بگلاب سرشته تفاضه
ساخته ببویند۔

تریاق اربعه در منهاج وکامل گفته که نافع ست
از سم ذات السموم ورياح غليظ معده وامعا
واوجاع کبد وطحال وصرع وخفقان وشربتے آن
مثقال بآب سرد ودر شفائی بآب گرم وتوفیق هردو
ممکن ست **صفته** جنطیانا حب الغار زراوند طویل

مرصافی هریک جزو کوفته بیخته بحسه بر گذرانید ده بعسل مصفے سه چند بقوام آرند قوتش تا دو سال باقی می ماند۔

باب الشاء

تلثایا نافع ست از صرع و سکته و فالج و لقوه و تشنج و رعشه و فزع و خبث النفس و خفقان و از درد شکم و درد مفاصل و درد رحم و محافظت جنین میکند و مانع از سقوط حمل و از صداع و شقیقه سعوطا صفته مشک خالص دو درم و در نسخه دیگر درم مروارید ناسفته ده درم ورق طلا ورق نقره هریک نیم درم زیت نیم درم ابریشم خام سوخته چهار درم زعفران ده درم قرنفل سنبل الطیب هریک هشت درم دلق و ساذج هندی هریک دو درم حب بلسان دو درم سلیخه غیر مقشر ده درم فلفل سپید زنجبیل بیخ شبت هریک چهار درم قسط تلخ هشت درم جوز بوا ده درم جند بیدستر ده درم فرفیون دو درم فقاح اذخر ده درم تخم شبت جنطیانا رومی فقاح لسان العصافیر هریک چهار درم عیدان پرسیاوشان هریک هشت درم نمک هندی چهار درم قاقله هشت درم بزر حرمل هشت درم تخم رازیانه شش درم شونیز نیم درم سعتر فارسی چهار درم زوفا خشک درم زراج الاساکفه نصف درم اشنان نبطی تخم کرفس سداب اشنه کبریت زرد هریک دو درم سرگین گاو شیر دار وشکل بزر شیر دار هریک دو درم باد اورد هفت درم تخم جرجیر ده درم اهل چهار درم فلفل سیاه دار فلفل بزر البنج سفید افیون هریک بست درم عاقرقرحا چهار درم بندق بزاب المربعات درم ریوند چینی هفت درم تخم دوقوده درم بندق هندی چهار درم تخم انجره چهار درم اکلیل الملک چهار و نیم درم بزر قطونا بسد هریک چهار درم و دو دانگ فقر الیهود چهار درم کافور خربق سیاه سعد میعه سائله مامیران چینی تخم هلیون هریک دو درم اصابع صفر دارشیشعان پرسیاوشان بیخ کاسنی هریک دو درم حب المحلب دو درم بیخ خردل سفید دو درم ماء السوس و ماء الشوک هریک درم پوست بیخ کبر نیم درم هزار جشان سپستان هریک چهار درم ادویه منقوعه بشراب ریحانی کهنه یا انچه قائم مقام اوست بخیسانند و ادویه قابل سحق کوفته بیخته بعسل مصفا سه چند بقوام آرند و در ظرف زجاجی نگهدارند بعد شش ماه استعمال کنند شربتے یک نخود بآب پوست بیخ بادیان و بیخ کرفس۔

باب الجیم

جوارش بزور جهت تقویت معده و هضم طعام و تفتیح سده و تقویت جنین صفته کمونی کرمانے نانخواه کرویا مصطگے هریک درم انیسون تخم کرفس قرنفل نعناع خشک سعد کوفی زرنباد گل سرخ هریک درم قند سفید برابر ادویه خوراک نیم توله۔

جوارش باکثر امزجه هلیله بلیله آمله هریک درم عود خام ده درم بادام مقشر مغز تخم خیار مغز تخم بادرنگ مغز تخم خربزه خشخاش هریک پنج درم عسل دو وزن ادویه شربت نیم توله۔

جوارش زنجبیل زنجبیل دو درم صمغ عربی الاچی کلان ہر یک دہ درم قرنفل دارچینی ہر یک پنج درم جوز بوا کلان یکعدد زعفران یک درم نشاستہ چہل و دو درم شکر دو چند ادویہ۔

جوارش عود سنبل الطیب یک درم سنبل رومی انیسون تخم کرفس مصطگے ہر یک درم عود غرقی سہ درم قرنفل دو درم بسباسہ یک درم قرفہ مشک ہر یک دو درم ہلیلۂ کابلی یک شب در شراب انگوری تر کردہ بریان نمودہ دو نیم درم فرنجمشک دو نیم درم جوزبوا یک و نیم درم مرباجوز سہ درم گل سرخ نیم درم قصب الذریرہ سہ درم رب بہ سہ وزن ادویہ لبرشند۔

جوارش طباشیر یک درم گل سرخ سہ درم سماق سہ درم گلنار قاقلہ ہر یک یکدرم مصطگے عود ہر یک یکدرم و نیم ہر رب بہ لبرشند و اگر شربت انار ترش ہم داخل نمایند مضائقہ ندارد۔

جوارش دارچینی عود راسن ہر یک شش درم قرنفل فلفل دار فلفل سنبل اسارون ہر یک پنج درم زنجبیل یک درم نعناع پنجدرم الایچی کلان دو درم کبابہ دو درم خولنجان دو درم مصطگے سہ درم بادیان سہ درم انیسون سہ درم سلیخہ سہ درم عسل نبات ہر یک یک وزن و ربع وزن ادویہ۔

جوارش کافور زنجبیل فلفل دار فلفل دارچینی قرفہ ساذج سنبل شیطرج جوزبوا صندل حب بلسان قاقلہ صغار بسباسہ قرنفل خارخسک طالیفسر طباشیر سعد عود خام ہر یک جزو کافور ثلثی جزو شکر لوزن برابر عسل یک و نیم وزن ادویہ علی الرسم معجون سازند۔

جوارش انار رب بہ رب انار ترش ہر یک پاؤ سیر سماق دو تولہ زرشک دو تولہ صندل یک درم ورق نقرہ شش ماشہ شربت فواکہ نیم سیر ہمہ را بگلاب بقوام آرند و اجزا را بدان لبرشند شربتے از درم تا دو درم۔

جوارش عود دیگر نفع کند از ضعف کبد و خفقان و مقوی معدہ **صفتہ** عود ہندی سنبل الطیب مصطگے رومی قرنفل ہیل بوا جوزبوا ہر یک دو درم ہلیلۂ کابلی قرفہ بزر کرفس انیسون از ہر یک یک درم پوست اترج بسباسہ زعفران زنجبیل از ہر یک نیم درم کوفتہ بیختہ بعسل مصفا جوارش سازند و اگر وجع تعلق بہ بطن باشد سک المسک نیز داخل نمایند با نخواہ زرنباد از ہر یک درم مشک تبتی خالص بازار ہر سے مثقال ادویہ نیم مثقال۔

جوارش عود مخترع فقیر صفتہ ابریشم خام دوازدہ تولہ عود غرقی تولہ پوست اترج پوست درون پستہ دارچینی پوست صندل ہر یک نیم تولہ نیم کوفتہ در پنجاہ تولہ آب و پنجاہ تولہ گلاب و پنجاہ تولہ عرق بید مشک یک شبانروز خیسانند روز دیگر با آتش ملائم جوش دہند تا بنصف رسد صاف نمودہ و نبات ہشت تولہ عسل دہ تولہ در وحل کردہ بقوام خمیرہ آرند گل گاوزبان مروارید ناسفتہ عنبر ورق طلا ورق نقرہ ساذج ہندی طباشیر مصطگے بہمن سفید ابریشم مقرض مشک ہر یک نیم تولہ کوفتہ بیختہ بدان لبرشند و معجون سازند۔

جوارش عود دیگر عود خام پنج درم پوست اترج قرنفل مصطگے بسباسہ ہریک سہ درم قاقلہ کبار سنبل الطیب قرفۃ الطیب ہریک دو درم زعفران یک مثقال جوز بوا زنجبیل دار فلفل از ہریک یکدرم نبات سفید دو وزن ادویہ بدستور مرتب سازند شربتے دو درم تا دو مثقال۔

جوارش دیگر عود قمارے خام غنچہ گل سرخ منزوع الاقماع ہریک یک درم بسباسہ قرنفل ہریک نیم درم شکر نیم من ادویہ را کوفتہ بیختہ شکر را بگلاب حل کردہ بقوام آرند و ادویہ بآن بسرشند۔

جوارش عود ترش از استادے معتمد الملوک سید علوی خان رحمۃ اللہ علیہ مفرح و مقوی معدہ و قلب و دماغ ست و معدہ را کہ دران صفرا مخلوط ببلغم باشد سود دارد و موافق جمیع امزجہ و اسنان و در ہر بلدہ و ہر فصل نافع ست و دل تنگی و خفقان را زائل کند و بالیخولیاء مراسقے معدی سود دارد و اسہال معوی و معدی کہ حادث از رطوبت و صفرا باشد نافع ست و معدہ را باصلاح آرد و کسالت بدن را زائل کند علے الخصوص کسالت و اعضا شکنی کہ بعد شرب خمر حادث میشود کہ آنرا خمار میگویند زائل میگرداند و تحلیل انجرہ دہد و منع صعود آنہا بدماغ نماید و ریاح را شکنند و نفخ دور کند صفتہ آب سیب شرین آب سیب ترش آب بہ شیرین آب بہ ترش آب زرشک آب کیل آب اناس آب امرود آب انار شیرین آب انار ترش از ہریک بست پنج درم آب لیمون آب اترج گلاب عرق صندل عرق گاوزبان عرق بید مشک ہریک سی درم نبات سفید دو رطل عسل مصفا نیم رطل کتیرا انگبین خالص نیم رطل عود قماری غرقی خام ہفت درم مروارید ناسفتہ ابریشم مقرض پوست بیرون پستہ طباشیر سفید صندل سفید و سرخ نشاستہ غنچہ گلسرخ قرفہ مصطگے ساذج ہندی پوست اترج بادرنجبویہ فرنجمشک درونج عقربے دارچینی دانہ ہیل از ہریک چہار درم زعفران یک درم کافور قیصوری نیم درم عنبر اشہب مشک تبتی خالص از ہریک دو دانگ اول مرتبہ آب میوہ ہا سواے آب لیمون و آب اترج و عرقہا را با نبات و عسل گزانگبین یکجا کردہ بجوشانند و کف آنرا بگیرند و بپالایند پس بقوام آرند و بآتشے ملائم کہ آب میوہ ہا سوختہ نشود و تلخ نگردد بدارند پس اندک اندک آب لیمون و آب اترج داخل نمایند تا تمام آب لیمون و آب اترج را تشرب کنند و بقوام بحال باشد پس ادویہ را داخل کنند و اگر خواستہ باشند ورق طلا و ورق نقرہ محلول از ہریک نیم درم داخل نمایند بہتر ست شربتے مثقال۔

جوارش خمیرہ مبہی مقوی معدہ صفتہ خمیرۂ بہی دوازدہ تولہ قاقلہ دارچینی ہریک تولہ مصطگے سہ تولہ کشنیز یک تولہ خمیرۂ عنبر دو تولہ بسباسہ سہ ماشہ زنجبیل نیم تولہ زعفران نیم ماشہ ورق نقرہ شش ماشہ

ورق طلا سه ماشه مشک گلاب بقدر حاجت۔

جوارش عنبر قاقله صغار و کبار بسباسه دارچینی هریک چهار درم زنجبیل دار فلفل مشک خالص هریک ده درم دواله مصطگے قرفه قرنفل زعفران هریک بست درم عنبر اشهب یک توله جوز بوا پنج درم عسل یک چند قند سپید سه چند۔

جوارش مصطگے ملین و مقوی معده صفته مویز منقی یک رطل مصطگے رومی سیزده درم تربد سفید بست درم جلاب مقوم پنجاه درم شربتے از سه درم تا ده۔

جوارش کمونی زیرهٔ سیاه بریان ده توله فلفل پنج توله زنجبیل پنج توله عود دو توله قرنفل دو توله مصطگے یک توله عسل پنجاه توله قند پنجاه توله سرکه انگوری بست و پنج توله آب پودینه باغی بست و پنج توله گلاب دو شیشه مشک یک توله عسل و سرکه و قند و آب پودینه و گلاب باهم بقوام آرند۔

جوارش کمونی محلل صفته صندل فلفل هریک سی مثقال زنجبیل برگ سداب هریک چهل مثقال پودینه باغی دو مثقال بورهٔ ارمنی ده مثقال عسل سه وزن ادویه۔

جوارش کمونی اکبر صفته زیرهٔ مدبر هفتاد توله فلفل سی درم که هشت توله باشد سداب زنجبیل هریک چهل درم بورهٔ ارمنی ده درم سلیخه دارچینی قرفه حب بلسان سنبل مصطگے هریک چهار درم تربد مجوف یکنیم وزن ادویه و اگر خواهند قوی تر باشد تربد دو برابر اجزا کنند و بعد از اضافه تربد عسل سه وزن ادویه بقوام آرند و لبر شند و اجزا بروغن بادام یا روغن مسکه چرب کنند۔

جوارش عود دیگر که بادها را دفع کند و خفقان و دل تنگی و وحشت زائل سازد صفته عود هندی بازیانه تخم کرفس وج سنبل هریک شش درم بسباسه نار مشک سعد کوفی فرنجمشک زرنب زرنباد هریک سه درم دارچینی زنجبیل قرنفل مصطگے هریک چهار درم گاوزبان ده درم کافور یک نیم دانگ مشک یک درم گلاب بست درم قند یک نیم وزن ادویه عسل سه وزن ادویه۔

جوارش عود ترش آب ترشی ترنج نیم سیر شربت سیب یک سیر عسل نیم سیر گلاب نیم سیر بقوام آورده زعفران مصطگے قرنفل دارچینی هریک یک درم اگر تیلیه ده درم بادرنجبویه سه درم جوارش سفرجل فلفل دار فلفل زنجبیل هیل هریک پنج درم قاقله قرنفل سنبل دارچینی زعفران هریک دو درم بایک سیر مربائے به شسته معجون سازند۔

جوارش مشک نافع ضعف معده و بواسیر ریح و نفخ آن و خفقان فواد صفته مشک نیم ماشه قاقله صغار و کبار قرنفل زنجبیل دار فلفل هریک ده درم دارچینی سه درم عود غرقی یک درم زعفران دو درم شکر هموزن ادویه عسل هموزن ادویه۔

جوارش کمونی زیرهٔ کرمانی صد درم نانخواه برگ سداب خشک هریک ده درم بعسل معجون سازند شربتے بندقه۔

جوارش هاضم مقوی و ماسک که طعام را هضم کند و معده را قوت دهد و اختلاف اساک نماید صفته نانخواه کندر هریک جزو مویز غیر منقے دو جزو همه را یکجا کرده در هاون بکوبند و بمقدار جوز صبح و شام استعمال نمایند و ظاهرست که درین نسخه عمود جوارش نزد بعضی یافته نمی شود۔

جوارش دیگر مقوی تر در منافع صفته فلفل زنجبیل خولنجان قرفه هریک پنج درم پودینه خشک برگ سداب زیرهٔ کرمانی کرویا هریک ده درم کندر سعد اذخر هریک پنج درم بعسل مصفا بقوام آرند۔

جوارش جالینوس همه اندامها را قوت دهد و بوی دهن خوش کند و بادها بشکند و بسیاری بول که از سردی مثانه باشد باز دارد و سرفه بلغمی برد و باه را قوت دهد و بول صافی کند و دیوانگی برد که از سردی بود و نقرس و قوبا و بهق را سود دارد و بواسیر و ریگ گرده دفع کند و سیاهی مو نگهدارد صفته سنبل الطیب قاقله صغار دارچینی سلیخه خولنجان قرنفل سعد کوفی زنجبیل زعفران فلفل سپید دارفلفل قسط بحری عود بلسان حب الآس اسارون قصب الزریره شیرین مصطگے بادرنجبویه مخلصه عنبر هریک دو درم نبات یک وزن ادویه عسل سه وزن ادویه کوفته بیخته بسرشند بعد از ده روز که ساخته باشند دو مثقال پیش از طعام یا بعد از طعام استعمال کنند اقل مدت استعمال بست و یکروز۔

جوارش کمونی زیرهٔ سیاه بریان ده توله فلفل زنجبیل هریک پنج توله عود قرنفل هریک دو توله مصطگے توله عسل و قند هریک پنجاه توله سرکهٔ انگوری آب پودینه باغی بست پنج توله گلاب دو شیشه مشک توله عسل و قند و سرکه و آب پودینه و گلاب بقوام آورده معجون سازند۔

جوارش مصطگے صفته دارچینی سیلانی زنجبیل هریک ده ماشه فلفل نانخواه کبابه زیرهٔ کرمانی زیرهٔ سفید کرویا گل سرخ پوست اترج تخم کاسنی رازیانه کندر مصطگے هریک پنج ماشه عود هندی دو ماشه قاقله تخم خرفه مقشر هریک ده ماشه کشنیز خشک بادرنجبویه گل گاوزبان سنبل الطیب زرنباد زعفران هریک پنج ماشه عسل سه وزن علی الرسم معجون سازند۔

جوارش بزوری دیگر مقوی معده و هاضم و کاسر ریاح صفته تخم کرفس نانخواه هریک دو درم مصطگے خولنجان قرفه قرنفل هریک سه درم حب الرشاد بریان بست درم اهل پنج درم کوفته بیخته بعسل مصفا معجون سازند شربت سه درم۔

جوارش هندی مسهل نافع از قولنج صفته تربد سپید پنج درم دارفلفل سه درم شکر طبرزد بست چهار درم همه را کوفته در ظرف نگهدارند شربتے از پنج درم تا شش درم۔

جوارش هندی دیگر قولنج را بکشاید و اوجاع مفاصل و درد پشت را نافع ست مسمے ست بجوارش تربد صفته سقمونیا پنج درم تربد سپید مسحوق پنج درم شکر سفید پنجاه درم دانه هیل

قاقله کبار زنجبیل دارچینی قرفه نارمشک قرنفل بحری فلفل هریک دو نیم درم بعسل مصفے بقدر کفایت بسرشند شربتے از پنجدرم تاده۔

جوارش نافع از رطوبت قلب **صفته** بسد کهربا نارمشک مروارید ناسفته فرنجمشک پوست اترج هریک شش درم ابریشم خام بادرنجبویه گاوزبان هریک ده درم سندروس سه درم کشنیز خشک دو درم بادروج دو درم بهمنین هریک پنج درم مشک عنبر اشهب هریک یک درم مصطگے سه درم کوفته بیخته بعسل بسرشند شربتے مثقال۔

جوارش طباشیر مسهل صفرا و بلغم و موافق محرور مزاج صفته تربد مثقال سقمونیا دانگ ورق گل سرخ طباشیر زعفران هریک نیم دانگ شکر طبرزد سه درم این یک شربت ست۔

جوارش اسقف نافع از بلغم خام متمکن معده و نافع از بواسیر و درد پشت و درد خاصره و مانع قے و مسهی و محلل قولنج **صفته** تربد سقمونیا هریک شش درم و نیم فلفل زنجبیل هریک چهار درم قاقله دارچینے پوست آمله بسباسه مصطگے قرنفل جوز بوا هریک دو نیم درم شکر طبرزد بست درم و در بعضے نسخه تربد و سقمونیا هریک پنج مثقال فلفل قاقله هریک سه و نیم مثقال زنجبیل دارچینی پوست آمله بسباسه قرنفل جوزبوا هریک یک نیم مثقال شکر طبرزد نیم رطل کوفته بیخته بعسل معجون سازند شربتے دو درم و برای اسهال شش درم۔

جوارش مقل نافع از شقاق و بواسیر و درد مقعد **صفته** پوست هلیلۀ کابلی هلیله آمله منقے انیسون مصطگے هریک ده درم تخم نانخواه پنجدرم کوفته بیخته بروغن خستۀ شفتالو چرب نموده و مقل بست درم در آب گندنا خیسانیده ادویه بدان بسرشند شربتے سه مثقال به آب گرم۔

جوارش نافع از درد معده که از حرارت باشد **صفته** کهربا ورق گل سرخ هریک پنج درم عود خام سه درم زرشک پنج درم مصطگے زعفران رامک هریک سه درم سنبل زیره هریک دو درم ادویه کوفته بیخته بشکر طبرزد یکجا نمایند شربتے دو درم با شربت سیب۔

جوارش آمله لولوی به نسخۀ دیگر **صفته** شیرۀ آمله منقی دوازده درم طباشیر سفید صندل سفید سماق زرشک ورق گل سرخ بادرنجبویه پوست بیرون پسته هریک درم کشنیز خشک تخم خرفه مقشر هریک ده درم مروارید ناسفته عنبر اشهب ورق نقره ورق طلا هریک دو دانگ نبات سفید آب به شیرین هریک دو وزن ادویه۔

جوارش نافع کسے را که بر فراش خود از افراط حرارت بول کند **صفته** هلیله زرد بلیله آمله جفت بلوط گلنار گل سرخ ادویه برابر وزن کوفته بیخته بروغن گل چرب نموده بعسل طبرزد بسرشند و باآب اناس نوشند

جوارش نافع به کسے که بفراش خود از افراط برودت

بول کند صفتہ ہلیلہ زرد راسن تخم کتان ہلیلۂ کابلی
ہریک دہ درم بیخ خطمی ہفت درم اقاقیا کندر
مرشیاف مامیثا ہریک دو درم زاج بریان سہ درم
کوفتہ بیختہ بعسل معجون سازند شربتے دو درم۔

جوارش کہ خلفہ وضعف معدہ را نافع ست
صفتہ بہ شیرین دانہ بیرون کردہ یک رطل
سیب دانہ بیرون کردہ نیم رطل کمثری دانہ بیرون
کردہ سہ رطل در سرکہ بپزند و سائیدہ بعسل
قصب دو رطل مخلوط سازند و بآتش ملائم بپزند تا
منعقد شود پس از آتش فرود آوردہ زرشک
دو اوقیہ طباشیر اوقیہ بران بریزند و حرکت دہند
تا نیکو مخلوط گردد۔

جوارش بارد قاطع اسہال کہ در حالت تپ و
بدون تپ استعمال توانکرد صفتہ زرشک دہ درم
ورق گل سرخ شش درم طباشیر چہار درم تخم
حماض بریان ہفت درم کہربا چہار درم حب الآس
شش درم سماق ہشت درم شاہ بلوط پنج درم
آرد جتری چہار درم سویق سیب دہ درم عنبر دہ درم
حب الرمان پانزدہ درم کافور سہ درم زعفران
پنج درم فلفل چہار درم نیلوفر پنج درم کوفتہ بیختہ
برب اترج یا رب سیب معجون سازند۔

چوہ جندبیدستر نہ ماشہ مشک مثقال فرفیون
مثقال مویزج مثقال عروسک نہ ماشہ۔

چوہ لبان عطر قرنفل مثقال عطر دارچینی مثقال
اول ادویہ کوفتہ بیختہ باچوہ در کھرل انداختہ
بمالند بعد ازان عطرہا بیندازند نیکو مخلوط نمایند۔

جواہر وارو نافع چشم صفتہ مروارید ناسفتہ مرجان سرخ
اقلیمیا ذہبی اقلیمیا فضی پوست زراوند مکدد و مثقال
مرجان سفید ما میران فیروزۂ نیشاپوری لعل بدخشان
دارفلفل صمغ عربی حضض مکی زعفران شادنج عدسی
مکد ہریک مثقال زیت فرنگی نیم مثقال کوفتہ
بیختہ دارو سازند۔

جوارش سماق مسہل صفرا صفتہ سماق سی درم
سویق جو سویق سیب سویق کنار کاک بغدادے
خرنوب شامی ہریک دہ درم شربت سیب و شکر طبرزد
معجون سازند شربتے پنج درم۔

جوارش سفرجلی مسہل مستعمل معدہ را قوت دہد اشتہاء
طعام باز دہد قولنج بکشاید مخصوص ست بقولنج صعب
صفتہ بہ اصفہانی پاک کردہ از پوست و دانہ یک
رطل پارہ کنند و در دو رطل مثلث بجوشانند
تا بہ مہرا شود بعد ازان فرود گیرند و از دیگ بیرون
آوردہ بکوبند و یک من عسل صافی بر سر آن ریزند
و بجوشانند تا نزدیک انعقاد گردد بعدہ زنجبیل
دارفلفل دارچینی از ہریک دو درم ہیل قاقلہ
زعفران از ہریک سہ درم مصطگی پنج درم سقمونیا
مشوی دو درم تربد سفید مجوف خراشیدہ بروغن
بادام چرب کردہ سی درم مجموعہ را کوفتہ بیختہ
صاف کردہ بر سر آن بریزند و کفچہ زنند تا یکسان
شود شربتے از پنج مثقال تا ہفت مثقال۔

جوارش سفرجلی دیگر مشہی و مقوی معدہ

صفتہ عصارہ بہ سہ رطل عسل سہ رطل سرکہ یک نیم رطل برآتش ملائم جوش دادہ کف آن گرفتہ زنجبیل پنج درم فلفلین دارفلفل ہریک سہ درم دارچینی دو درم عود خام سہ درم کوفتہ بیختہ بدان بسرشند شربتے دو مثقال تا سہ مثقال پیش از طعام بخورند بعد دو ساعت غذا تناول نمایند۔

جوارش اترج کہ ریاح رادور کند و معدہ را قوت دہد و طعام راہضم کند و بو راخوش کند صفتہ پوست ترنج زرد خشک سی درم قرنفل جوزبوا فلفل دارفلفل دانہ ہیل دارچینی خولنجان زنجبیل ہریک درم مشک یک نیم دانگ بعسل معجون سازند۔

جوارش سماق صفتہ سماق دہ درم حب الآس پنج درم اناردانہ خرنوب نبطی ہریک سی درم اگر بہم نرسد عوض او نصف وزن مازو و نصف وزن طراثیث بیندازند صمغ عربی دو نیم درم گلنار درم بگلاب اجزا ترنمودہ بعسل سی و پنج درم بقوام آرند۔

جوارش بنسخہ دیگر سماق دہ درم حب الآس پنج درم اناردانہ سی درم صمغ عربی دو نیم درم گلنار دو درم بگلاب اجزا ترنمودہ بعسل بقوام آرند۔

جوارش سماق صفتہ سماق دو جزو دانہ انار یک جزو خرنوب سہ جزو صمغ عربی بریان گلنار ہریک نیم جزو کوفتہ بیختہ باموبز منقے باز بکوبند و استعمال نمایند۔

جوارش بابت شیخ الرئیس کہ در تقویت ہضم و دفع خفقان و کسر ریاح و تفریح نفس نظیر ندارد صفتہ عود ہندی سہ درم کافور قیصوری ربع درم مشک سہ درم بسباسہ نار مشک سعد قرنجمشک زرنباد زرنب ہریک دو مثقال دارچینی مصطگے زنجبیل فلفل دارفلفل قرنفل ہریک دو درم گاوزبان پنج درم تخم بازیانہ تخم کرفس وج سنبل ہریک سہ درم کوفتہ بیختہ بعسل مصفا ہموزن ادویہ یکجا نمایند شربتے از دو درم تا دو مثقال۔

جوارش آملہ لولوی صفتہ شیرۂ آملہ منقے زرشک بیدانہ در آب خالص و گلاب و عرق گاوزبان و آب انار شیرین آب انار ترش عرق بیدمشک عرق بادرنجبویہ پختہ از پارچہ گذرانیدہ نبات سفید داخل کردہ بقوام آرند پس مروارید ناسفتہ یاقوت رمانے کہربا شمعی دارچینی مصطگے ہریک شش ماشہ دانہ ہیل طباشیر سفید ابریشم مقرض صندل سفید گل گاوزبان کشنیز خشک ہریک تولہ ورق طلا ورق نقرہ ہریک سہ ماشہ پوست ترنج زرد نہ ماشہ عنبر سہ ماشہ بدستور بسرشند۔

جوارش نافع از ضعف معدۂ بارد صفتہ شونیز نانخواہ کندر دارچینی مصطگے عود خام پوست بیرون پستہ کوفتہ بیختہ بعسل معجون سازند۔

جوارش نافع از ضعف معدہ و سوء ہضم باحرارت صفتہ طباشیر پنج درم ورق گل سرخ پانزدہ درم مشک ہفت درم عود ہندی پنج درم بہ رب سیب و رب بہ و رب انار شیرین بسرشند۔

جوارش کندر کہ تحلیل ریاح غلیظ از معدہ کند

صفته فلفل دار فلفل هریک چهار درم خولنجان زنجبیل هریک دوازده درم دانه هیل جوز بوا قرنفل هریک سه درم کندر شصت درم شکر سفید هموزن ادویه عسل بقدر حاجت ادویه کوفته بیخته بعسل یکجا نمایند شربتے دو درم۔

جوارش شیخ الرئیس بنسخهٔ دیگر نافع از ضعف هاضمه صفته عود خام زیرهٔ بریان نانخواه کرویا هر زنجبیل بریان قاقله تخم مویز برابر وزن کوفته بیخته سفوف سازند شربتے تا سه درم واگر ریاح کثیره باشد تخم شاهسفرم سداب افزدن نمایند واگر بلغم وصفرا هردو باشند پوست هلیلهٔ زرد یک جزو حرف نیم جزو شک حب الآس سماق کزمازج هریک جزو استعمال نمایند۔

جلنجبین نافع ست برای سرفهٔ بارد سعد بن هیبت الله گفته که نافع ست از سرفهٔ بلغمی ابو المنصور گفته که تناول جلنجبین عسلی بآب مطبوخ انجیر زرد مویز منقے و بیخ بادیان نافع ست مر سرفه را که از رطوبت باشد و مزاج آن گرم ست اما عسلے پس بالاتفاق گرم ست و شکرے معتدل ست مائل بحرارت چه ورق گل سرخ در درجه اولی سرد ست و شکر در درجه اولی گرم ست لیکن از آتش یا از آفتاب یا از تخمیر حرارت کسب میکند چنانچه ملا صدید ذکر کرده واین جای تامل ست چه قرشی در شرح قانون گفته که در رطبیت گرمی و حرارت دارد چون خشک شد این هردو دور میشوند بنا بران ورد با آتش سرد میباشد۔

جلاب نافع از سرفه که از خلط غلیظ باشد بشرطیکه محتبس در شش باشد صفته اصل السوس پرسیاوشان زوفا خشک هریک سه درم سپستان ده دانه جوشانیده صافی نموده شکر سفید ده درم اضافه نموده بنوشند تا که در نفث نضج ظاهر شود۔

جلاب نافع از سرفه که از رطوبت شش باشد صفته اصل السوس درم انجیر زرد ده دانه مویز منقے ده دانه جوشانیده صافی نموده بنوشند۔

جلاب نافع از نزلات حاره صفراوی که بنضج ماده میماند صفته گل بنفشه پنج درم عناب هشت عدد جوشانیده صاف نموده شکر سفید ده درم حل کرده بنوشند چون نضج ظاهر شود بحب بنفشه یا شربت ترنجبین یا بفلوس خیار شنبر و روغن بادام یا بشیرخشت استعمال نمایند۔

جلاب دیگر نافع از نزلات حاره صفراوے که ثابت باشد صفته شربت بنفشه ده درم ترنجبین ده درم در آش جو دو اوقیه حل کرده صاف نموده بنوشند چون نضج در نفث ظاهر شود به نقوع فواکه و مانند آن اسهال نمایند۔

جلاب منضج نزلات بارده بلغمیه صفته زوفا خشک اصل السوس پرسیاوشان هریک سه درم جوشانیده صاف نموده شکر سفید ده درم حل کرده بنوشند و بعد از نضج بحب ایارج اسهال نمایند۔

چوه نافع برائے قوت و سختی قضیب صفته زرنباد قسط تلخ عود هندی تیلیه بهمن سرخ جدوار خطائی مغز پسته مغز بادام هریک توله بطریق

چو وه روغن گرفته بر عضو مخصوص بمالند۔
جلنجبین ورق گل سرخ یک جزو شکر یا عسل دو جزو
بطریق معهود تیار نمایند۔

باب الحاء

حب اصطمخیقون نافع از امراض بلغمی و سوداوی
منقے بدن از فضول غلیظ مختلفه صفته تربد سفید
مجوف تراشیده دو درم صبر سقوطری حب النیل
هر یک یکدرم شحم حنظل سقمونیا هر یک دو دانگ کتیرا
مقل ازرق هر یک ربع مثقال کوفته بیخته بآب حبوب
سازند و در سایه خشک نمایند شربتے از دو درم
تا سه و گاہے دران افزود میکنند غاریقون بسفائج
دارچینی مصطگے افتیمون اسطوخودوس۔

حب ذهب که نافع ست از مواد حاره در سر
صفته صبر ده درم تربد هفت درم مصطگے ورق
گل سرخ هر یک دو نیم درم زعفران نیم درم پوست
هلیله زرد پنجدرم سقمونیا یک نیم درم شربت
دو مثقال۔

حب ایارج نافع از علل دماغ و معده صفته ایارج
فیقرا سه درم تربد پوست هلیله زرد هر یک دو درم
نمک هندی مثقال محموده نصف درم مقل ازرق
یکدرم موافق رسم تیار نمایند شربتے از دو درم تا
سه درم و گاہے عوض محموده برای اسهال بلغم شحم
حنظل داخل میکنند و گاہے پوست هلیله کابلی داخل
میکنند و گاہے بآب کرفس حبوب میسازند لیکن این
حب را بزرگ سازند تا دیر در معده بماند۔

حب که اسهال بلغم برفق کند صفته تربد مثقال
مصطگے نیم درم زنجبیل نیمدرم بعسل حب سازند۔
حب شبیار که حب صبر ست نافع ست از درد معده
و سر صفته صبر سقوطری سه درم مصطگے ورق گلسرخ
هر یک درم کوفته بیخته حبوب سازند و بوقت خواب
فرو برند شربت از مثقال تا دو درم و گاہے تربد و هلیله
زرد اضافه مینمایند۔

حب منتن نافع از قولنج و لقوه و وجع مفاصل
و فالج و نقرس و درد پشت و مد حیض صفته
سکبینج اشق جاوشیر مقل حرمل صبر سقوطری تربد سپید
هلیله زرد انزروت برابر وزن صموغ بآب گندنا
حبوب خیسانیده ادویه مدقوقه بدان بسرشند
شربتے دو درم تا دو مثقال۔

حب نشاط صفته کتیرا پنج ماشه صمغ عربی پنج
ماشه رب السوس پنج ماشه نشاسته پنج ماشه افیون
بصری هفت ماشه حب الحلب یکماشه مروارید ناسفته یکماشه
کهربا یکماشه یاقوت رمانی یک ماشه کوفته بیخته بلعاب
بهدانه حبوب سازند و مشک یکدانگ گاہے اضافه
میشود نافع ست جهت سرفه حار و نزلات و سل و
قوت هاضمه و نشاط و باه محرورین و منع اسهال
و تعدیل مزاج سوداوی۔

حب اسطوخودوس که نافع ست از صرع بلغمی و
سوداوی و منقے دماغ صفته پوست هلیله زرد
پوست هلیله کابلی هر یک پنج درم تربد سپید هفت
و نیم درم صبر شش درم افتیمون و اسطوخودوس

و بسفایج فستقی هریک سه درم غاریقون سه و نیم درم خربق سیاه نمک نفطی هریک دو درم قرنفل پودینه جبلی شحم حنظل هریک یک نیم درم ایارج فیقرا ده درم علی الرسم حبوب سازند و وقت حاجت استعمال نمایند شربتے تا سه درم نزد بعضے اطبا جمع میان صبر و غاریقون نباید کرد پس درین حب عوض غاریقون حجر ارمنے هموزن غاریقون داخل کنند۔

حب سکبینج که نافع ست از قولنج و درد مفاصل و امعا و مقعد و بواسیر و ریاح غلیظه و مد رحیض صفته صبر سکبینج تخم کرفس انزروت پوست هلیله زرد و کابلی هریک پنج درم تربد سفید بست درم شحم حنظل سه درم کوفته بیخته حبوب سازند شربت سه درم۔

حب سورنجان که نافع ست از درد مفاصل و عرق النسا و نقرس صفته قنطوریون دقیق دو مثقال تربد چهار درم سورنجان سفید پنج درم سکبینج دو درم عاقرقرحا دو مثقال صبر سه درم شحم حنظل غاریقون فوه هریک یکنیم درم مانند فلفل حب سازند که بجلدی هضم شود بخلاف آن حبوب که براے اعضاے سر کنند آن کلان میشوند از برای آنکه بدیر هضم شود و جذب مواد از سر کند شربت دو درم تا سه درم۔

حب سورنجان دیگر که سبک ست از اول صفته سورنجان سفید هلیله زرد صبر سقوطری وزن برابر مانند اول استعمال نمایند شربتے از دو درم تا سه درم۔

حب ملوکی شخصے را که مسهل هضم شود بکار آید صفته تربد یکدرم دو ثلث غاریقون دو ثلث درم هلیله زرد هلیله سیاه هریک یک نیم دانگ افتیمون نصف درم مصطگے ربع درم گاوزبان فرنجمشک بادرنجبویه محموده انطاکے طباشیر ورق گل سرخ زعفران هریک سدس درم بگلاب حبوب سازند۔

حبے که بوے بدن و دهن خوش کند و بخر را نافع ست صفته پوست اترج سبز و برگ تازهٔ آن فرنجمشک سنبل الطیب قرنفل جوزبوا کبابه بسباسه سعد کوفی هریک سه درم مشک خالص ثلث درم کوفته بیخته بگلاب حبوب سازند و عند الحاجت در دهن گیرند۔

حب که نافع ست مر قرحه ریه را صفته فستق مقشر لوز شیرین مقشر کتیرا رب السوس تخم خشخاش مقشر بهدانه هریک وزن برابر بمقدار نخود کلان حبوب سازند و عند الحاجت زیر زبان گذارند۔

حب سرفه صفته رب السوس مویز منقے هریک سه درم نشاسته صمغ عربے کتیرا مغز تخم کدو هریک یکدرم فانید نصف وزن ادویه بلعاب بهدانه حبوب سازند

حب منتن که نافع ست مر فالج را صفته صبر نیم درم تربد نیم درم جندبیدستر یکدانگ فرفیون یکدانگ مقل دو دانگ سکبینج اشق جاوشیر بزر اراسپند هریک دو دانگ بآب حب سازند جمله یک خوراک۔

حب فرفیون صفته شیطرج غاریقون شحم حنظل مقل فرفیون هریک دو درم صبر چهار درم مقل را بآب گندنا حل کنند و داروها را بدان بسرشند حبوب سازند شربتے یک مثقال تا دو نیم مثقال۔

حب نافع براے درد شقیقه صفته اقاقیا

انزروت سپید افیون زعفران صمغ عربے مہر کیے برگ مورد دم الاخوین شیاف مامیثا وزن برابر کوفتہ بیختہ بلعاب بہدانہ حبوب سازند ہر حبے بقدر نخودیک حب شام باسپیدۂ تخم مرغ سودہ طلا نمایند۔

حبے کہ باکثر امراض چشم نافع ست صفتہ پوست ہلیلہ پوست بلیلہ آملہ منقے ہر یک سیر سنگ بھری فلفل دکھنی نیلہ تھوتھہ ہر یک ہیزدہ درم در آتش انگشت نیلہ تھوتھہ را بریان کردہ ترپھلہ را در دیگ مس قلعی با آب بقدر کفایت تا چہل روز در موسم گرما و تا پنجاہ روز در موسم سرما در مکان بگذارند کہ آب دران نرسد بعد ازان ہمہ ادویہ را باریک سائیدہ در پارچہ گاڑھہ صاف نمایند

حبے کہ قدوۃ الحکما رئیس الاطبا سید السند والاستاذی معتمد الملوک علویخان برای سل کہ حرارت شدید و سرفہ داشتہ باشد تالیف فرمودہ صفتہ کافور قیصوری نیم دانگ سرطان محرق رب السوس صمغ عربے کتیرا گل ارمنی ہر یک دانگ مغز تخم کدو شیرین مغز تخم خیارین ہر یک دو دانگ کوفتہ موافق نخود حب سازند و این یک شربت ست و در نسخۂ دیگر بر اجزاء مذکور انجبار یکدانگ افزودہ اند۔

حب دیگر لہ قدس سرہ برای سل کہ با حرارت شدید و نفث دم باشد صفتہ کافور قیصوری نیم دانگ طباشیر سفید لحیہ بیخ انجبار دم الاخوین کہربا مروارید ناسفتہ شادنج عدسی مغسول صمغ عربے کتیرا رب السوس سرطان سوختہ گل ارمنی ہر یک دانگ مغز تخم کدو مغز تخم خربزہ ہر یک دو دانگ کوفتہ بیختہ حبوب سازند

این یک شربت ست با شیر خر یا شیر زن یا شیر بز بمقدار سہ رطل یا کم یا زیادہ یا آش جو و شربت خشخاش فرو برند۔

حب دیگر لہ قدس سرہ برای سل کہ با نفث الدم باشد بسبب نزلات حادہ یا نزلہ از سر صفتہ کافور قیصوری نیم دانگ طباشیر سفید پوست انجبار دم الاخوین کہربا شادنج شستہ گل ارمنی نشاستہ غبار الرحے کتیرا رب السوس فادانیا مغز بادام شیرین مقشر تخم کاہو مغز تخم کدو غراء السمک المحلول اقاقیا مغسول عصارۂ لحیۃ التیس ہر یک دانگ افیون حبہ زعفران طسوح کوفتہ بیختہ بلعاب بہدانہ حبوب سازند و دو حصہ کنند یکحصہ اول نہار بالبن زنان و حصۂ دوم آخر نہار با آب بید استعمال نمایند۔

حب دیگر لہ قدس سرہ برائے سل و دق و سرفۂ گرم صفتہ کافور قیصوری نیم دانگ مغز بہدانہ شیرین صمغ عربی کتیرا شکر تیغال ہر یک دانگ مغز تخم کدو درم کوفتہ بیختہ حبوب سازند و بالایش آش جو کہ دران سرطان نہری پختہ باشند بنوشند۔

حب سرخ کہ در ابتدائے رمد فائدہ دارد صفتہ گیرو پاؤ سیر افیون دو دام زنجبیل نیم دام کوفتہ بیختہ حبوب سازند۔

حب دیگر لہ قدس سرہ برائے سل کہ با سرفۂ شدید باشد صفتہ مغز بادام شیرین رب السوس کتیرا صمغ عربے خصیۃ الثعلب شکر تیغال نشاستہ غراء السمک ہر یک دانگ افیون نیم حبہ

زعفران طسوج کوفتہ بیختہ حبوب سازند و در نسخہ دیگر
خصیۃ الثعلب صمغ عربی رب السوس نشاستہ
کتیرا حب المحلب سرطان سوختہ غراء السمک گلنار
عصارۂ لحیۃ التیس ہریک دانگ غراء السمک را
اول بآب حل کنند و ادویہ کوفتہ بیختہ بدان بسرشند
وحبوب سازند۔

حب بسنر پاہ نیم دام زاج ربع دام حضض چار
دام زعفران نیم دام افیون دام سودہ حبوب سازند۔
حبے کہ قدوۃ الحکماء السید السند والاستاذی الاستاد
علویخان کہ مسمے ست بمیر محمد مسیح مولوی برائے
سل تجویز کردہ فائدہ کلی بخشید صفتہ کافور قیصوری
زعفران ہریکدانگ افیون طسوج رب السوس تخم خطمی
گل ارمنی ہریک دو دانگ صمغ عربی کتیرا سرطان
سوختہ نشاستہ بنفشہ گل نیلوفر تخم خشخاش مغز
تخم کدو مغز تخم خربزہ صندل سفید ترنجبین منقے
گل گاوزبان پوست خشخاش ہریک مثقال مغز
بہدانہ نیم مثقال ترنجبین را بلعاب اسبغول حل کردہ
وادویہ کوفتہ بیختہ بدان سرشتہ حبوب سازند
ہربامداد پنج حب باسہ اوقیہ لبن اتان وسہ حب
شام بعرق بید یا بآش جو فرو برند۔

حب مجفف رطوبات کہ در شش وسینہ مجتمع شدہ
باشد ومجفف قرحہ ریہ ومدمل آن صفتہ
صبر سقوطری بآب باران شستہ ترید سپید مجوف
تراشیدہ سودہ بروغن بادام شیرین چرب نمودہ
ہریک چہار دانگ رب السوس نیم درم کتیرا دانگ
کوفتہ بیختہ حب سازند۔

حب لنا مروارید ناسفتہ کہربا شمعی صندل سفید
لعل بدخشی یاقوت رمانی یاقوت سفید زہرمہرہ طباشیر
ابریشم مقرض سرطان محرق بیخ الجبار دم الاخوین مغز
بہدانہ نشاستہ شادنج عدسی مغسول مغز حب الآس
صمغ عربی کتیرا رب السوس ہریک ماشہ مغز تخم کدو
مغز تخم خیارین تخم کاہو مقشر ہریک سہ ماشہ
بسد محرق اقاقیا عصارۂ لحیۃ التیس طراثیث شیرین
ہریک ماشہ افیون زعفران ہریک برنج گل داغستانی
گل ارمنی گل مختوم ہریک ماشہ کافور قیصوری
نخود ادویہ کوفتہ بیختہ بلعاب بہدانہ حبوب سازند
واین یک شربت ست واین حب برائے مدقوق
ومسلول اگرچہ اسہال ذوبانی داشتہ باشد
فائدہ کلی بخشد ومکرر تجربہ آمدہ۔

حب دیگر نافع از دق وسل صفتہ گل ارمنے
گل داغستانی صمغ عربی کتیرا صندل سفید
اقاقیا کہربا مروارید ناسفتہ یاقوت مرجان کافور قیصوری
عصارۂ لحیۃ التیس سرطان سوختہ دم الاخوین ہر
یک ماشہ مغز تخم کدو مغز تخم ہندوانہ ہریک سہ ماشہ
افیون برنج زعفران برنج حب سازند۔

حب نافع از ناخنہ چشم صفتہ چاکسو در کیسہ کتان
کردہ سر او را بستہ در دیگ آب کردہ چوبے بر سر
دیگ گذاشتہ سر کیسہ بر رشتہ ابریشمی بستہ بسر چوب بندند
تا کیسہ در وسط آب نہ افتد قدرے سرگین خر در
آب کردہ بجوشانند آنقدر کہ پوست چاکسو ملائم شود

پس از آب برآورده مقشر کرده در سایه پهن کنند انزروت مدبر بشیر خر یک توله وچاکسو مقشر مدکوز یک توله سفیداب کاشغری اقلیمیا سوخته شسته توله شادنج عدسی شسته توله اقاقیا شسته عصارهٔ مامیثا توله افیون زعفران هریک نیم ماشه ادویه کوفته بیخته در سپیدهٔ مرغ سرشته مقدار نخود حبوب سازند صبح وشام بشیر دختر سه قطره بچشم چکانند۔

حب التیس از تراکیب اطباے هند بلغم را گداخته میکند و ربو وضیق النفس وانتصاب نفس را فائده کلی بخشد صفته بیش قرسے که قرون السنبل ست افیون عاقرقرحا جوزمائل اجزا برابر افیون را در جوز که شکمش خالی کرده باشند بگذارند و در خمیر گیرند و در روغن گاو بریان سازند تا آنکه خمیر سیاه شود پس افیون برآورده همراه باقی ادویه سائیده باب مقدار نیم بالش حب بندند ویک حب صبح ویک حب وقت عشا استعمال نمایند واز ترشی وشیرینی واز غذاے نفاخ واز روغن کنجد اجتناب نمایند لیکن بشخصے باید داد که بلغم غالب باشد ومزاج او سرد وبهتر این ست که درین حب بجای تیس جدوار داخل کنند یا جدوار وتیس هردو داخل کنند۔

حب مجرب تیس سفید بشیرهٔ گاو جوشیده پیپل مرچ سیاه سهاگه شنگرف مساوی الوزن در عرق لیمون کاغذی تا دو روز حل ساخته مقدار مونگ حب بندند براے پیچش شکر سرخ هفت ماشه وبرای اسهال با افیون وبراے هیضه با شیرهٔ ادرک یا پان بدهند وبراے لقوه هم شیرهٔ ادرک ویا پان ونیز در روغن مناسب حل نموده بر عضو کج ضماد سازند۔

حب شخصے را که زکام ونزله داشته باشد صفته کتیرا صبر مغسول تربد ابیض محکوک رب السوس وزن برابر کوفته بیخته حب بندند شربتے دو درم بوقت خواب شب۔

حب که درد سر را مجرب ست بدستور حب شبیار استعمال نمایند صفته ایارج فیقرا هلیلهٔ کابلی غاریقون هریک درم۔

حبے که درد سر مزمن را نافع بود صفته صبر درم شحم حنظل ربع درم تربد نصف درم مقل کتیرا هریک مثقال سقمونیا ربع درم مقل را باب کرفس حل کرده حب بندند شربتے یک ست۔

حب نفع از درد سر وجمیع وجع مفاصل وتشنج صفته هلیلهٔ زرد شحم حنظل تربد مقل هریک جزو حل کرده حب بندند شربتے یک نیم درم۔

حب نافع از درد سر ودرد معده صفته صبر سقوطری سه درم مصطگی ورق گل سرخ هریک درم تربد هلیله کابلی هریک دو درم هیل نصف درم باب کرفس حب بندند شربتے سه درم وقت خواب شب در هر هفته یک مرتبه۔

حبے که از درد سر ورمد ودر ابتداء نزول ما. نفع کند صفته صبر مثقال پوست هلیلهٔ زرد دو مثقال تخم کاسنی دو مثقال تربد محکوک دو مثقال علے الرسم حب بندند شربتے دو نیم درم۔

حب الشجاع کہ نافع ست مر فالج ولقوہ و وجع مفاصل را کہ از بلغم باشد صفتہ ترنجبین تربد حب النیل حشیشہ غافث ہریک سی درم جوشانیدہ صاف نمودہ باز بآتش نہند و جوش دہند تا منعقد گردد پس ریوند چینی مر غاریقون صبر انزرج مقشر عصارۂ سوسن ہریک بست مثقال کوفتہ بحریر گذرانیدہ بدان بسرشند و حبوب سازند شربتے از دو دانگ تا نیم درم بآب گرم۔

حب نافع از رعشہ صفتہ عاقرقرحا جند بید ستر شیطرج بزرالبنج ہریک سہ درم سکبینج شحم حنظل ہریک چہار درم فیقرا پنج درم شربتے دو نیم درم۔

حب قسط نافع از فالج و وجع مفاصل و درد اعضا ونقرس و قولنج و ریاح غلیظ و عرق النسا و امراضیکہ از رطوبت و برودت باشد صفتہ پوست ہلیلۂ زرد صبر شحم حنظل ماہی زہرج انزروت اشق و مقل ازرق سکبینج جاوشیر صمغ سداب بیرز و قسط ہریک پنج درم صموغ را بآب گرم خیسانیدہ ادویہ بدان سرشتہ حبوب سازند مانند فلفل و خشک کنند شربتے دو درم بآب گرم۔

حب نافع از مالیخولیا و جذام و مخرج سودا صفتہ افتیمون بست درم بسفائج غاریقون ہریک دہ درم خربق سیاہ پنجدرم مقناطیس سہ درم نمک ہندی پنج درم اسطوخودوس ہفت درم کوفتہ بیختہ حبوب سازند شربتے سہ درم۔

حب مخرج سودا صفتہ افتیمون دہ درم غاریقون پنج درم شحم حنظل دو نیم درم نمک نفطی درم قرنفل درم بدستور حبوب سازند۔

حب جہت ورم و جوشش و قلاع در دہن دارند صفتہ کتھہ ماشہ کتیرا طباشیر عصارۂ کشنیز مکوہ صندل سرخ صمغ عربے ہریک ماشہ گلسرخ سہ ماشہ قرن ایل محرق یک ماشہ بلعاب اسغول حب سازند۔

حب جہت قلاع و جوشش دہن صفتہ مغز تخم خیارین شش ماشہ مغز بادام شیرین مغز کدو شیرین ہریک چہار ماشہ صمغ عربے کتیرا دو ماشہ خشخاش چہار ماشہ کافور دو سرخ بہدانہ سہ ماشہ حبوب سازند شربتے نیم درم بلعاب اسغول حب بندند۔

حب سرفہ رب السوس دو درم کات ہندے بست درم خولنجان سہ درم مغز خستہ ہلیلہ چہار درم تخم گاوزبان دو درم مغز بہدانہ صمغ ہریک درم بشیرۂ ادرک حب سازند۔

حب سرفہ معتدل گل بنفشہ رب السوس پرسیاوشان کتیرا صمغ عربے صمغ بادام نشاستہ بادیان ہریک دام مغز بادام تلخ چار دام باقلاے مقشر چار دام تخم خشخاش دو دام شکر دوازدہ دام زعفران نیم دام بلعاب اسغول حب بندند۔

حب دیگر عجیب و غریب کثیر النفع صفتہ مویز منقے دہ دانہ انجیر سہ عدد سرطان محرق دو ماشہ خشخاش سفید شش ماشہ کہربا یک نیم ماشہ مغز بادام تلخ دہ عدد کوفتہ بیختہ حب سازند۔

حبب نافع ضیق النفس وقتیکه سبب آن ضعف عصبهاے سینه و ریختن ماده بعصب سینه باشد صفته شیح ارمنی افسنتین رومی زیرهٔ کرماسے از هر یک جزو فانیذ دو جزو کوفته بیخته حب سازند۔

حب بجهت همین کار صفته مغز بادام تلخ فانیذ هر یک جزوسے جند بیدستر نیم جزو کوفته بیخته بگلاب سرشته حب کنند هر حبه بقدر نخود صبح چهار عدد و شام چهار عدد بخورند۔

حب نافع صاحب سل و سرفه کهنه صفته صندل سفید بادرنجبویه از هر یک دو مثقال طباشیر سفید کافور قیصوری صمغ عربے کتیرا از هر یک پنج مثقال ترنجبین ورق گل سرخ مغز تخم کدو گل نیلوفر از هر یک هشت و پنج مثقال زعفران مصطگے عود هندی از هر یک دو مثقال و نیم بهدانه هفت مثقال افیون هفت مثقال و نیم کشنیز خشک هشت مثقال بنفشه سبز عناب از هر یک هفتده مثقال مجموعه کوفته بیخته بعرق بید مشک سرشته حب بندند۔

حب بواسطهٔ زکام و نزلهٔ بارد صفته افیون نصف نخود حب میعه کندر هر یک دانگ زعفران طسوح کوفته بیخته بگلاب سرشته حب بقدر نخود بندند و وقت خواب در زیر زبان نگاهدارند و اگر آن شخص افیونے نباشد حب بقدر ماشگی سازند۔

حب میعه جهت سعال بارد صفته میعه جند بیدستر اسارون افیون برابر گرفته کوفته بیخته حب سازند۔

حب مخترع مرزا ابوالقاسم بواسطه اسهال دموے

صفته افیون نصف ماشگی اقاقیا حضض سکے نشاسته صمغ عربے کوفته حب ساخته نصف از اول روز و نصف دیگر آخر روز فرو برند از عقب آن نشاسته بریان تخم حماض بریان طباشیر سفید سوده بروے دوغ داغ کرده با آهن سرد ساخته بروے برف مالح بنوشند۔

حب میعه جهت سرفهٔ بارد صفته مر افیون هر یک نصف اوقیه زعفران دو درم کوفته بروغن بلسان دو درم چرب نموده حب سازند مثل کرسنه یعنی موٹھ۔

حب قوقایا قوقایا بریان سریانی اسم صبر ست صفته مصطگے محموده مشوی عصارهٔ افسنتین صبر سقوطرے وزن برابر کوفته بیخته بآب سرشته حب سازند۔

حب جهت مفاصل حار صفته کافور قیصوری مغز تخم خیارین مغز تخم کدو شحم حنظل سورنجان استخوان سوخته مغاث بغدادی کوفته بیخته بگلاب سرشته حب سازند هر حبے بقدر نخود۔

حب مخترع مرزا ابوالقاسم مفتت حصاة در مثانه صفته حجر الیهود صمغ عربے آلو مغز تخم خیارین سیسالیوس زعفران رب السوس مایهٔ بزغاله کوفته بگلاب یا شیرهٔ تخم کرفس سرشته حب سازند هر حبے دانگ بقدر نخود۔

حب جهت جرب مجرب صفته افتیمون غاریقون پوست هلیلهٔ زرد هر یک پنج درم سقمونیا مشوی

دو درم صبر سقوطری شحم حنظل زہرۂ گاؤ خشک کردہ
از ہر یک سہ درم بگلاب سرشتہ حب سازند
حب ابن حارسہ جہت بہق و اوجاع مفاصل و امراض
بلغمی و سوداوی صفتہ ہلیلۂ زرد ہلیلہ سیاہ صبر سقوطری
انزروت سفید مقل سرخ سکبینج شحم حنظل از ہر یک پنج جزو
حرف ابیض صعتر شونیز زیرۂ کرمانی نمک اندرانی
علک رومی از ہر یک چہار جزو صموغ را در ظرف مس کردہ
آب بر روی او کنند و در آفتاب گذاشتہ تا حل شود
اجزا را گرفتہ کوفتہ بیختہ دران سرشتہ حب سازند
ہر حب بقدر فلفل در سایہ خشک کند شربتے یکمثقال۔
حب امساک و قوت باہ دیر میو صفتہ سیماب مصفی
مشتری مصفا سیم صاف کردہ فلفل دراز عاقر قرحا
کچور مرہتی شیرہ برگ تنبول شیرۂ ادرک شیرۂ بھنگرہ
ہمہ را حل کردہ حب بندند مقدار نخود و یک حب بخورد
بعد یک پاس جماع کند ماندگی نیارد و منی بیفزاید
و قوت دہد و قضیب را محکم کند۔
حب نافع از طحال صفتہ زیرہ کرمانی چہار مثقال
سنبل الطیب فلفل سپید اشق ہر یک دو مثقال اشق
را در شراب انگوری حل کردہ ادویہ کوفتہ بیختہ
بدان سرشتہ حبوب سازند۔
حب دیگر نافع از ورم طحال صفتہ صبر سہاگہ
شب یمانی نمک سیاہ نمک سنگ فلفل گرد پوست
ہلیلہ زرد زرد چوب نانخواہ برابر وزن در شیرۂ زنجبیل تر
سہ روز کھرل نماید و سہ روز در شیرۂ لیمون کھرل
سازند و چون کنار حبوب سازند تا چہار دہ روز یک حب

صبح و یک حب شام بخورانند۔
حب دیگر سیماب پنجدرم گوگرد پنجدرم تخم دھتورہ
پنج درم آب ادرک آب برگ تنبول ہر یک پنجدرم
شکر سفید دہ درم حل کردہ مقدار نخود حب بندند
و یک حب در دہن دارند۔
حب جہت جرب تر صفتہ پوست ہلیلۂ زرد
ہلیلۂ سیاہ بلیلہ صبر ہر یک سہ و نیم ماشہ سقمونیا مدبر
شش سرخ تخم شاہترہ سہ نیم ماشہ مقل در شیرہ
پروردہ شش سرخ آب شاہترہ تازہ اگر بہم رسد
والا جوشانیدہ حب بندند۔
حب کہ برائے جالق نفع دارد صفتہ کچلہ دو عدد
شیرۂ برگ چنبیلی دو مثل بین پھل یک مثل کنجد یک
مثل کچلہ سوہان کردہ بسایند و دو سہ مرتبہ پارچہ
بیز کنند و ادویہ دیگر نیز کوفتہ با شیرہ و روغن آمیختہ
تا دو پاس کھرل کردہ حب بستہ نگاہدارند و در شراب
دو آتشہ حل کردہ ضماد نمایند۔
حب منعوظ مغز کنجشک نر شقاقل تخم پیاز سفید
کش خرما وزن برابر با شیرۂ زنجبیل بسرشند و حب
سازند وقت حاجت دو درم بشراب انگور سے
بیاشامند نعوظ تمام آرد۔
حب ثولول نوسادر کندر ہر یک یک تولہ
حب البان شورہ زبد البحر ورق سداب ہر یک
نیم تولہ با تیزاب فاروقی خوب بسایند تا وقتیکہ
غلیظ شود بقدر ماش حب بستہ نگاہدارند وقت
حاجت بسرکۂ انگوری سائیدہ بر ثولول طلا نمایند

حب دیگر نافع از استحاضه صفته طراثیث شیرین مغز حب الآس گلنار فارسی کهربا شمعی اقاقیا بسد محرق طباشیر سفید مروارید ناسفته پوست بیخ انجبار عصارهٔ لحیة التیس گل ارمنی گل واغستانی صمغ عربی دم الاخوین کتیرا پوست خشخاش هر یک ماشه افیون زعفران هر یک یک سرخ منواح خطائی یک ماشه یا نیم ماشه سوده آب پوست کوکنار حبوب سازند این یک شربت ست۔

حب الشفا که نافع ست برای تپ مزمن صفته زنجبیل جدوار هر یک جزو ریوند دو جزو جوز ماثل یک نیم جزو۔

حب بنسخهٔ دیگر ریوند یک جزو زنجبیل سه جزو جوز ماثل یک نیم جزو۔

حب عنبر مبهی و ممسک که تا دوازده ساعت لغوظ می نماید و امساک خاطر خواه می آرد صفته النفحه شتر اعرابی عنبر اشهب هر یک دو جزو مشک یک جزو خصیة الثعلب خولنجان هر یک دو جزو مصطگی رومی یک جزو قرنفل یک جزو کوفته بیخته بقدر نخود حب سازند تا نیم مثقال ازین حب توان خورد و از عقب آن شیر تازه بآب تره تیزک و آب نخود خیسانیده بنوشند نافع ست۔

حب امساک خوش کیف که در امساک بی نظیر ست صفته جوز بوا خولنجان مصری خصیة الثعلب هر یک دو دام بسباسه دام افیون مصری یک نیم دانگ کافور قیصوری قسم اول وزن برابر جدوار مجرب دام

حب سازند۔

حب مبهی منعوظ پیاز دشتی عنبر اشهب مشک مایهٔ شتر اعرابی هر یک توله کوفته بیخته با شراب دوآتشه نند حب سازند وقت حاجت دو حب با دو پیاله شراب تناول نمایند چون بمعده رسد لغوظ شود۔

حب جدوار افیون بنفش هر یک جزو زعفران مصطگی هر یک سدس جزو ریوند خطائی جزو مشک نیم جزو بآب حب سازند۔

حب جدوار حکیم عماد الدین جدوار چار مثقال جوز بوا بسباسه ماهی زهره هر یک مثقال افیون سه مثقال کتیرا بقدر کفایت۔

حب الکرامات برای دانه هر قسم که باشد مجرب ست صفته کمیلا چونه نیلا تهوتهه بلیله کتهه پاپڑیا وزن برابر کوفته همه را باریک سائیده در آب حب بندند و وقت حاجت در روغن گاؤ سائیده طلا نمایند۔

حب نافع از امراض بلغمی و سوداوی صفته دارچینی زعفران قسط سنبل حماما کمازریوس دانه انار حب المحلب مقشر غاریقون قرفه هر یک درم مرصافی قرنفل هر یک سه درم صبر سقوطری شانزده درم کوفته بیخته در صیف لعصیر ورد و در شتا لعصیر کبریت حبوب سازند شربتی دو درم۔

حریره نافع از سرفه قریب العهد که با حرارت باشد صفته سبوس گندم قبضه خیسانیده صاف نموده بر آتش بگذارند و عسل مصفی هفت درم بسباسه ده درم شکر سفید پانزده درم روغن بادام شیرین

یاسکہ یاروغن کنجد بران ریزند ومتصل حرکت دہند
وکسے راکہ مزاج گرم داشتہ باشد یامرض گرم درین
حریرہ بیضہ داخل کنند وبراے کسیکہ مزاج سرد
یاعلۃ سرد داشتہ باشد زعفران نیمدرم داخل کنند۔
حب دیگر کہ نافع ست برای برص مستعمل استاذی
معتمدالملوک **علویخان** بابچی یک جزوگیرو دوجزوآب
زنجبیل تر سرشتہ حبوب بندند مقدار کنار پس حبے
بعرق زنجبیل تر یا سرکۂ انگوری سودہ بر برص طلانمایند
واگراز طلا فائدہ نشود دوحب بخورانند۔
حسارنافع ست از سرفہ کہ از خشکی وخشونت باشد
صفتہ جو مقشر خشخاش سفید شکر سفید روغن بادام
شیرین بدستور مقرر تیار نمایند۔
حسار دیگر نافع از سرفہ خشک وعسر نفس صفتہ
باقلا مقشر سہ اوقیہ سحق نمودہ نشاستہ اوقیہ روغن
بادام شیرین روغن زرد بقدر حاجت۔
حسارنافع ست ومنضج سرفہ وقابض صفتہ
تخم خشخاش دو کف راشیرہ کشیدہ کفک سمید مسحوق
سہ اوقیہ صمغ عربے بریان مغز بادام شیرین مقشر
محمص اوقیہ گلقند آب خرنوب شامی حسار سازند
اگر تقویت مقصود باشد آرد برنج باریک نیز داخل نمایند
حسو نافع از سعال کہ از خشونت قصبۂ ریہ کہ از دود
وغبار باشد صفتہ جو مقشر تخم خشخاش شکر سفید روغن
بادام شیرین یاروغن گاؤ۔
حسارنافع براے ہمین سرفہ صفتہ نشاستہ
شکر سفید روغن بادام شیرین یاروغن زرد۔

حسارنافع از سل بعد قصد وتنقیہ کہ بسبب اخلاط
مقرح باشد صفتہ جو مقشر باقلا مقشر مرضوض نشاستہ
کتیرا بہدانہ سرطان ہاے بحری دوازدہ ہمہ بپزند
وصاف کنند وشکر طبرزد در روغن کدو داخل
کردہ حسار بپزند۔
حسار دیگر نافع از سل تخم خشخاش نشاستہ
بآب باران شیرہ کشیدہ شکر سفید روغن بادام
شیرین حسا سازند۔
حسا نافع براے صاحب سل وذبول صفتہ
سرطانہاے تازہ شوربائے اسفیدباج زاج تر
تخم مرغ نیم برشت۔
حب مقوی معدہ صفتہ سنبل المسک سنبل الطیب
فرنجمشک قرنفل نارمشک کبابہ قرفہ بسباسہ قوفل
خولنجان ساذج ہندی سعد کوفی عوض کبابہ
صندل سفید صمغ عربے کوفتہ بیختہ حبوب سازند
ہر حبے بقدر فندقے در سایہ خشک کنند۔
حسار صالح از براے سل وحرارت کبد ومسمن صفتہ
نخود مقشر لوبیا سرخ مقشر کفک سمید گندم ممرس
آش مقشر جو سفید مقشر ہر یک کیلچہ مغز بادام شیرین
تخم خشخاش سفید ہر یک ربع کیلچہ شکر سفید بقدر
کفایت در دیگ کف ازان گرفتہ حسار پزند روغن
بادام شیرین بیندازند۔
حسار نافع از سل وقابض صفتہ تخم خشخاش سفید
دو کف کفک سہ اوقیہ صمغ عربے بریان سہ درم
مغز بادام شیرین بریان اوقیہ آب خرنوب شامی

بقدر حاجت بقوام لعوق سازند۔
حسام نافع از قرحه سل وتنقیه آن صفته آرد کرسنه جندروس کزاب شامی عسل مصفے۔
حسام نافع از ربو وضیق النفس که از خلط غلیظ بقصبۂ ریه حسپیده باشد صفته نخاله سمید در آب گرم یک ساعت بخیسانند مالیده صاف نموده فراسیون تازه سبز نیم رطل زیاده نموده پزند تا پختن شود۔
حسام نافع از ربو که با سرفه وخشونت سینه باشد صفته نخاله سمید بآب خالص یک شب بخیسانند پس کوفته وافشرده نخاله دور کنند وآب افشرده را باشیر تازه دوشیده وفانیذ پزند وزیره وانیسون و رازیانه سوده بران پاشند۔
حقنه طری نافع از ربو صفته قنطوریون وقیق و غلیظ هریک یک کف کلان قرطم نیم کوفته تخم کتان حلبه هریک دو کف خطمی نخاله هریک سه درم انجیر سفید چهل عدد سکبینج سه درم قند دو درم جاوشیر ورق سداب یک کف کلان همه را بپزند وصاف نموده صد درم آن باروغن سداب وروغن خروع حقنه نمایند۔
حب جالینوس جهت حل صفته صبر سقوطری مقل ازرق شحم حنظل غاریقون مس سفید سقمونیا مشوی وزن برابر حب کنند شربت پنج مثقال۔
حب مبارک مخترع فقیر صفته خیارشنبر بقوام آرند ومحموده کتیرا پوست هلیله کابلی سناء مکے زرشک منقے بنفشه سوده اضافه نموده حب سازند۔
حب سرفه صفته صمغ عربے کتیرا مغز بهدانه تخم خطمی هریک سه درم مغز بادام شیرین باقلا خشک تخم خیار تخم کدو شیرین هریک پنج درم رب السوس نشاسته خشخاش سفید تخم خرفه هریک سه درم شکر سفید ده درم بلعاب اسغول سرشته حب سازند۔
حب جدوار مصطگے افیون عنبر مشک زعفران قرنفل بسباسه صمغ عربے وزن برابر حب سازند۔
حب سرفه دیگر صفته رب السوس کتیرا طبرزد مغز بادام هریک برابر حب سازند۔
حب سرفه دیگر صفته اسطوخودوس یکنیم ماشه گل سرخ یک نیم ماشه بادام شش ماشه نبات یکتوله۔
حب سرفه یابس صفته نشاسته صمغ عربے کتیرا مغز بادام تخم کدو مغز خیار هریک وزن برابر ترنجبین پاک کرده ده وزن ادویه بلعاب اسغول ولعاب بهدانه حب سازند۔
حب جهت سرفۂ اطفال صفته تج رب السوس هریک شش ماشه بادام تلخ نه عدد صمغ عربے چهار ماشه خشخاش شش ماشه مویز برابر همه ادویه کوفته بیخته حب سازند۔
حب جهت سرفۂ اطفال نسخه دیگر صفته کتیرا رب السوس بهدانه هریک دو ماشه قند سفید شش ماشه در سرما عوض کتیرا صمغ عربے داخل کنند۔
حب سرفه گل سرخ دو توله هلیلۂ سیاه شش ماشه

انجیر ده عدد مویز نه دانه روغن بادام یک توله تخم کرفس دو ماشه خسک شش ماشه نبات یک توله شربتے از یک توله تا یک دام۔

حب دیگر افیون جزو غاریقون اسطوخودوس هلیله کابلی صبر عود مصطگے هر یک جزو مقل حاشا هر یک نیم جزو کوفته بیخته حبوب سازند۔

حب سرفهٔ اطفال صفته مغز بادام شیرین و تلخ پوست بیخ بادیان تخم کرفس پرسیاوشان هر یک وزن برابر کوفته بیخته حبوب سازند۔

حب سرفهٔ اطفال صفته گل سرخ شش سرخ کشنیز سه سرخ رب السوس سه ماشه شهد ده ماشه ازین وزن دو حب بندند۔

حب دیگر تخم کتان بریان کرده پنج مثقال مویز منقی هفتاد و سه مثقال فلفل بست درم زعفران ده درم عسل دو سیر کوفته بیخته حبوب سازند و نگاه دارند۔

حب دیگر مویز منقے یک ماشه مغز بادام تلخ یک ماشه رب السوس چهار ماشه وج با شهد حبوب سازند۔

حب دیگر مویز منقے شش درم پوست هلیله دو درم فلفل نه ماشه روغن بادام یک درم نبات دو درم

حقنه نافع از زلو که از و رم شش باشد صفته جو مقشر سه کف نخاله خطمی هر یک کف انجیر زرد خشک عناب هر یک سی عدد سپستان کف پرسیاوشان کف کوتاه پخته بر روغن بنفشه بست درم شکر سفید پنج درم نمک سه ماشه افزوده حقنه نمایند۔

حقنه لینه نافع از احتباس بطن و امراض حاده و تپها

صفته عناب سپستان بنفشه خشک جو مقشر نیم کوفته خطمی سبوس خشک اکلیل الملک هر یک کف انجیر پنج عدد در سه رطل آب بجوشانند چون بیک رطل رسد نصف رطل ازو گرفته در پنج درم شکر سرخ یک اوقیه روغن گل یک اوقیه روغن کنجد ده درم باهم مخلوط کرده نیم گرم حقنه نمایند۔

حقنه نافع از قولنج از خلط حاد صفته عناب سپستان هر یک بست دانه جو مقشر نیم کوفته ده درم خطمی سبوس گندم تخم کتان هر یک پنج درم بنفشه خشک سه درم بلاب ده درم در دو رطل آب بجوشانند تا نصف رسد پس صاف نموده چهار اوقیه ازان گرفته لعاب اسبغول ده درم روغن گل و روغن بنفشه و روغن کدو هر یک پنجدرم نیم گرم حقنه نمایند۔

حقنه مقوی الارحام و اعضاء سفلی صفته آب آش آب مرزنجوش آب نانخواه آب هرو تازه هر یک ملعقه قصب الزریره مسحوق دو درم شراب جمهوری بابنیذ مویز عسل ملعقین موافق حاجت ازو گرفته در قبل زن حقنه نمایند۔

حقنه آب چقندر چهار اوقیه و شیطرج و تمر هندی هر یک دو اوقیه۔

حقنه برائے ریح غلیظ صفته آب گندنا سکرجه آب حلبه مطبوخ سکرجه روغن زنبق شیطرج هر یک اوقیه نیم گرم حقنه نمایند۔

حقنه دیگر سریع الاثر صفته تخم کرفس تخم کشوث بادیان بیخ بادیان عنب الثعلب اصل السوس

پرسیاوشان مویز منقے سنائی گلسرخ تربد سفید مجوف بسفائج افتیمون تخم کاسنی نیم کوفتہ ہریک تولہ انجیر زرد ساگ پالک یک قبضہ جوشانیدہ صاف نمودہ فلوس خیار شنبر تولہ ترنجبین گلقند آفتابے ہریک تولہ صاف نمودہ روغن بادام شیرین شش ماشہ بورہ ارمنی سہ ماشہ اضافہ نمودہ حقنہ نمایند۔

حقنہ جہت قتل دیدان صفتہ آب برگ شفتالو آب بیخ توت آب پوست انار شیرین گرفتہ قدرے نمک ونطرون دران حل کردہ حقنہ کنند۔

حب جالینوس شش وسینہ را نرم سازد صفتہ صمغ عربے کتیرا ہریک شش درم لبان مر صاف زعفران رب السوس ہریک دو درم فلفل بست وپنج دانہ تمر ہیرون پنج عدد تمر را با طلا سحق نمایند وادویہ مدقوقہ منخولہ را بران ریزند و مانند فلفل حب بندند یک حب زیر زبان وقت شب بگذارند ویک حب نہار بطبیخ اصل السوس فرو برند۔

حب دیگر کہ چون در دہن گیرند خلط غلیظ شش و سینہ را برآرد صفتہ رب السوس فلفل تخم رازیانہ ہریک درم فانیذ سہ درم چون لوبیا حب سازند وقت خواب در دہن بگذارند۔

حب نافع از اسہال کہ بعد استعمال مسہل عارض شود صفتہ افیون سہاگہ شنگرف برابر سودہ مانند دانہ موٹھ حب بندند تا سہ روز یک یک بعمل آرند۔

حب رب السوس فلفل سیاہ شکر سفید برابر کرسنہ حب سازند۔

حب الغار زوفا خشک پودینہ زنجبیل اصل السوس خردل قردمانا فلفل تخم انجرہ انیسون دوجرد زعفران کندر بورق افیون ہریک جزو کوفتہ بیختہ حبوب سازند۔

حب الاشق نافع ربو بلغمی اگرچہ مادۂ آن در قصبہ ریہ وشرائین ریہ یا جرم ریہ باشد صفتہ اشق درم در آب رازیانہ ترنجبیانند چون حل شود جندبیدستر نیم درم سودہ بینداز ند وحب بندند وبماء العسل فرو برند۔

حب بنفشہ منقے شش وسینہ از اخلاط غلیظ وصفرا صفتہ گل بنفشہ دو درم تربد سفید مجوف خراشیدہ بروغن بادام شیرین لت کردہ یک مثقال سقمونیا مشوی یک نیم دانگ رب السوس نیم درم حب بندند۔

حب نافع از ضیق النفس صفتہ گل بنفشہ ورق گل سرخ رب السوس ہریک درم غاریقون سفید سقمونیا مشوی ہریک ربع درم کوفتہ بیختہ حب سازند۔

حب دیگر قوی تر از ہر دو صفتہ گل بنفشہ ورق گل سرخ تربد سفید ملتوت بروغن بادام شیرین ہریک درم کتیرا رب السوس سقمونیا مشوے ایارج فیقرا کوفتہ بیختہ بگلاب حبوب سازند جملہ دو شربت ست۔

حب تمیلکون نافع از ربو وضیق النفس بلغمی صفتہ تماکو فلفل سیاہ مویز منقے ہریک چہار درم مشک خالص نیم دانگ اول تماکو را در گلاب بسایند تا چون مرہم شود و فلفل ومشک را سرمہ سا نمودہ خلط نمایند ومویز را بران اضافہ نمودہ مقدار فلفل حبوب سازند

یک حب صبح و یک حب شام بکار برند۔

حب جدوار نافع از نزلات بارده و از ربو و سرفہ و مقوی اعضائے رئیسہ صفتہ جدوار بنفشجی درونج دارچینی قرنفل طباشیر سفید مومیا ہریک دو درم زعفران بسباسہ مصطگے عود ہندی افیون بزرالبنج سفید ہریک درم مشک جندبیدستر ہریک نیم درم کوفتہ بیختہ بگلاب حبوب سازند مانند نخود شربتی حبہ۔

حب بنسخۂ دیگر صفتہ جدوار ہفت مثقال زعفران تخم کرفس درونج ہریک دو نیم مثقال زرنباد فلفل عود قماری سنبل الطیب قرنفل صمغ عربے قاقلہ صغار و کبار خولنجان دارچینی عاقرقرحا افیون ہریک یک نیم مثقال فربیون جندبیدستر ہریک نیم مثقال کوفتہ بیختہ بگلاب مانند نخود حبوب سازند۔

حب غاریقون شیخ الرئیس نافع از ربو رطبے چون علت قوی گردد در ہر ماہ دو مرتبہ استعمال کنند فائدہ بخشد صفتہ غاریقون سہ درم رب السوس فراسیون ہریک درم تربد سپید پنج درم ایارج فیقرا چہار درم شحم حنظل نیم مثقال انیسون مثقال کوفتہ بیختہ بروغن بادام شیرین چرب نمودہ بآب حبوب سازند شربتے دو درم باماء العسل۔

حب غاریقون بابت استاذے علویخان رحمۃ اللہ علیہ نافع اکثر اقسام ضیق النفس را مسہل بلغم و صفرا و سودا منقی سینہ و شش ازانہا صفتہ غاریقون سپید بیش انثی افتیمون سنائی کتیرا ہریک سہ درم گل بنفشہ رب السوس ابرسا ہریک نیم درم انزروت سفید دانگ مغز چلغوزہ دو دانگ سودہ بروغن بادام چرب نمودہ بگلاب و شکر تری حبوب سازند۔

حب نافع از نزلات حارہ منوم و از سرفہ صبیان صفتہ نشاستہ رب السوس صمغ عربے تخم خشخاش سفید افیون وزن برابر کوفتہ بیختہ بلعاب بہدانہ مقدار عدس حبوب سازند شربتے یک حبہ۔

حب نافع نزلہ حارہ و سرفہ و خشونت سینہ و شش صفتہ نشاستہ کتیرا رب السوس مغز تخم خیارین مغز تخم کدو تخم خشخاش مغز بادام شیرین آرد باقلا وزن برابر سودہ شکر طبرزد نصف وزن ادویہ بلعاب بہدانہ چون باقلا حبوب سازند و زیر زبان گذارند۔

حب نزلہ و دافع سرفہ شدید صفتہ نشاستہ کتیرا مغز تخم کدو رب السوس سودہ بآب کاہو چون باقلا حبوب سازند۔

حب نزلہ حکیم احمد مولوی معنوی صفتہ بزرالبنج سفید تخم کاہو نشاستہ تخم خشخاش صمغ عربے افیون ہریک مثقال بیخ تفاح نیم مثقال زعفران ثلث مثقال کوفتہ بیختہ بگلاب سرشتہ مقدار عدس حبوب سازند شربتے حبہ۔

حب نزلہ والد ماجد معتمد الملوک علویخان قدس سرہ صفتہ بزرالبنج سفید مصطگے کہربا نشاستہ صمغ عربے گل گاوزبان تخم خشخاش سفید مغز تخم خیارین افیون ہریک دو مثقال گل ارمنی چار مثقال رب السوس دو نیم مثقال ریوند چینی یک نیم مثقال زعفران مثقال کوفتہ بیختہ بآب

پوست خشخاش حبوب سازند ہر حبہ مانند فلفل۔

حب نافع مالیخولیا و امراض سوداوی صفتہ ایارج فیقرا یک درم افتیمون لاجورد مغسول کتیرا ہر یک دو دانگ سودہ باطریفل صغیر یا معجون نجاح دو درم سرشتہ حبوب سازند و وقت خواب فرو برند و صبح ماء الجبن بنوشند و اگر خواہند حبوب را بورق نقرہ بپیچند و این یک شربت ست۔

حب نافع از مالیخولیا و جمیع امراض سوداوی کہ در اثنائے ماء الجبن در ہفتہ عمل توان آرد صفتہ ایارج فیقرا یک درم افتیمون لاجورد مغسول ہر یک دو دانگ سودہ بروغن بادام چرب نمودہ باطریفل صغیر یا معجون نجاح سرشتہ حبوب سازند و اگر شحم حنظل یکدانگ اضافہ نمایند قوی گردد۔

حب دیگر لادکر صفتہ ہر سہ ہلیلہ ہر یک سہ ماشہ ورق گلسرخ سنائی ہر یک دو ماشہ افتیمون ماشہ سودہ بروغن بادام شیرین چرب نمودہ حبوب سازند۔

حب نافع از سرفہ کہ از خشونت سینہ و قصبۂ ریہ باشد حرارت و تشنگی داشتہ باشد صفتہ تخم خرفہ مقشر رب السوس مغز بادام شیرین مغز تخم خربزہ شکر طبرزد ہر یک دہ درم تخم خشخاش سفید تخم کاہو ہر یک پنجدرم صمغ عربی کتیرا نشاستہ آرد جو مقشر ہر یک ہشت درم کوفتہ بیختہ بلعاب اسبغول حبوب سازند۔

حب دیگر برائے ہمین سرفہ اگر حرارت مفرط نداشتہ باشد صفتہ رب السوس پرسیاوشان گل بنفشہ کتیرا صمغ عربی نشاستہ تخم رازیانہ ہر یک دہ درم مغز بادام آرد باقلا ہر یک چہار درم تخم خشخاش درم شکر دوازدہ درم زعفران نیم درم کوفتہ بیختہ بلعاب تخم مرو حبوب سازند۔

حب نافع از سرفہ گرم مزمن صفتہ نشاستہ کتیرا صمغ عربی مغز تخم خیار مغز بادام شیرین مغز تخم کدوی شیرین ہر یک جزو ترنجبین منقے برابر ہمہ ادویہ ترنجبین را بلعاب بہدانہ و اسبغول حل کردہ ادویہ بدان سرشتہ چون ترمس حبوب سازند۔

حب سرفہ رب السوس دو دام کات ہندی شستہ بست درم خولنجان سہ درم مغز ختہ ہلیلہ چہار درم تخم گاوزبان دو درم مغز بہدانہ صمغ عربی ہر یک درم بشیرۂ ادرک حب سازند۔

حب سرفہ معتدل گل بنفشہ رب السوس پرسیاوشان کتیرا صمغ عربی بادام نشاستہ بادیان ہر یک دام مغز بادام تلخ چہار دام باقلا مقشر چہار دام تخم خشخاش دو دام شکر دوازدہ دام زعفران نیم دام بلعاب اسبغول حب سازند۔

حب بقراط نافع از سرفہ گرم و موی کہ با تپ باشد صفتہ نشاستہ کتیرا رب السوس ہر یک پنج درم افیون نیم دانگ کوفتہ بیختہ بلعاب اسبغول حبوب سازند و یک حب بوقت شب در دہن نگہدارند۔

حب دیگر نشاستہ صمغ عربی رب السوس خشخاش افیون برابر وزن کوفتہ بیختہ بلعاب بہدانہ سرشتہ چون عدس حب بندند۔

حب نافع از سرفہ کہ سبب نوازل باشد

صفتہ نشاستہ کتیرا رب السوس مغز تخم خشخاش مغز بادام شیرین آرد باقلا اجزا برابر شکر طبرزد برابر ہمہ ادویہ بلعاب بہدانہ حبوب سازند شب ورز زیر زبان گذارند۔

حب لنا جدوار خطائی چہار درم ریوند چینی کبابہ چینی ہریک درم سودہ بآب دریا مقدار دو نخود حب بندند واگر گرمی کند طباشیر سفید دو درم داخل کنند۔

حب نافع از سرفہ کہنہ کہ بسبب انصباب نزلات حارہ بسوی سینہ و شش باشد صفتہ بزرالبنج سفید تخم خشخاش تخم کاہو رب السوس صمغ عربی نشاستہ مصطگی کتیرا شکر تیغال آرد باقلا پوست بیخ تفاح مغز بادام افیون زعفران وزن برابر شکر برابر ہمہ ازان ادویہ کوفتہ بیختہ بگلاب سرشتہ مانند ماش حبوب بندند شربتے دو حب۔

حب بابت والد ماجد استاذے **علوی خان** نافع از سرفہ کہ از نزلات حارہ رقیقہ باشد صفتہ بزرالبنج سفید مصطگی کہربا نشاستہ کتیرا صمغ عربی ہریک دو مثقال تخم کاہو گل گاوزبان تخم خشخاش مغز تخم خیارین افیون ہریک دو مثقال راوند چینی مثقال و نیم گل ارمنی چہار مثقال رب السوس دو نیم مثقال پوست تفاح مثقال زعفران نیم مثقال کوفتہ بیختہ باعصارہ پوست خشخاش مانند فلفل حبوب سازند شربتے یک حب۔

حب نافع سرفہ کہ موجب قلق در شب باشد مانع نزلات حارہ است صفتہ افیون نشاستہ رب السوس صمغ عربی وزن برابر کوفتہ بیختہ مانند نخود حبوب سازند۔

حب مانع سرفہ کہنہ مجرب ست صفتہ نشاستہ رب السوس کتیرا وزن برابر کوفتہ بیختہ بآب بیخ کاہو حبوب سازند۔

حب منقول از قرابادین قانون نافع سرفہ کہ از یبوست باشد صفتہ مغز بادام شیرین مغز بادام تلخ تخم کتان مقشر بریان مغز چلغوزہ ہریک درم افیون صمغ عربی ہریک دو درم رب السوس یا اصل السوس درم شکر فانیذ ہریک دو درم کوفتہ بیختہ بآب رازیانہ حبوب سازند بدانکہ این غلطی کاتب ست کہ این حب را از حبوب نافع از سرفہ کہ از شدت یبوست باشد نوشتہ است چراکہ این حب از سرفہ کہ از رطوبت باشد نفع دارد۔

حب نافع از سرفہ خشک و نزلہ صفتہ تخم خربزہ ہفت درم تخم خیارین اصل السوس تخم کتان بریان شکر طبرزد آرد باقلا ہریک پنج درم فانیذ دہ درم مانند باقلا حبوب سازند۔

حب نافع از سرفہ خشک صفتہ کتیرا نشاستہ رب السوس کوفتہ بیختہ حبوب سازند۔

حب لاجورد لنا صفتہ لاجورد مغسول یکماشہ کتیرا یک ماشہ تربد سفید مجوف سہ ماشہ حب النیل یک ماشہ پوست ہلیلۂ زرد ہلیلہ سیاہ پوست ہلیلۂ کابلی ہریک سہ ماشہ بسفائج فستقی دو ماشہ ایارج فیقرا افیون ہریک دو ماشہ کوفتہ بیختہ بروغن بادام شیرین چرب نمودہ بعرق بادرنجبویہ

حبوب سازند و در حین استعمال ماءالجبن در هر هفته یکبار وقت خواب بعرق گاوزبان فرو برند امراض سوداوی و مالیخولیا را فائده بخشد این یک شربت ست

حب نافع از سرفه خشک صفته رب السوس مغز تخم کدو مغز تخم خیارین گل بنفشه کتیرا کوفته بیخته بلعاب اسبغول و سفیدی تخم مرغ حبوب سازند۔

حب لبان نافع از سرفه شدید که از شدت تشش قے شود صفته رب السوس کتیرا بنفشه ترنجبین هریک پنج درم تخم خشخاش بهدانه مقشر هریک هفت درم مویز منقے چهار درم مغز بادام شیرین مغز چلغوزه هریک چهار و نیم درم انیسون بادیان قند هریک دو درم آرد باقلا لبان هریک هفت درم کوفته بیخته بلعاب اسبغول حبوب سازند۔

حب غافث نافع از درد جگر و یرقان و حمیات صفته صبر عصارهٔ غافث پوست هلیلهٔ زرد دو وزن برابر سوده بآب کرفس حبوب سازند شربتے دو درم۔

حب نافع از خشونت سینه و ریه و انقطاع نفس از جمیع قصبه ریه صفته کتیرا صمغ عربے هریک سه مثقال مرکند هریک یک نیم مثقال زعفران عصارهٔ سوس هریک نیم مثقال سوده بشربت به شیرین حبوب سازند۔

حب شیطرج اصغر نافع از استرخاء و فالج و درد حقوه و درد زانو و درد مفاصل و نقرس بارد و مسهل خلط خام غلیظ صفته هلیلهٔ زرد ده درم صبر بست درم زنجبیل دو درم فلفل دار فلفل هریک دو درم خردل سه درم شیطرج هندی ملح هندی شحم حنظل هریک دو درم قانید چهار درم

کوفته بیخته بآب کرنب سرشته حبوب سازند۔

حب سرفه بارد صفته رب السوس ایرسا زوفا مغز بادام تلخ حلتیت تخم انجره دو ماشه بشهد حب سازند۔

حب سرفه مغز بادام تلخ و شیرین مغز چلغوزه هریک دو درم انیسون صمغ عربے کتیرا اصل السوس رب السوس هریک نیم درم قند چهار درم شیرهٔ بادیان نیم درم عسل ده درم حب بندند۔

حب دیگر رب السوس مویز منقے نشاسته هریک سه درم صمغ عربے کتیرا مغز تخم کدو هریک درم شکر نصف وزن ادویه بلعاب بهدانه حب سازند۔

حب زوفا بهدانه پنج درم صمغ عربے سه درم کتیرا بست و یک درم خشخاش سیاه خشخاش سفید هریک چهار درم مصطگے دو درم مغز تخم کدو مغز تخم خیارین بادیان هریک چهار درم گل بنفشه گلسرخ هریک سه درم کبابه زوفا هریک درم زعفران نیم درم حب ساخته در دهن دارند۔

حب سرفه که برائے بادشاه محمد شاه ترتیب داده شد صفته زعفران دو ماشه بزرالبنج افیون مصری بخته هریک یکماشه رب السوس صمغ عربے هریک دو ماشه خمیرهٔ عنبر اشهب هشت ماشه جدوار مجرب شانزده ماشه علی الرسم بگلاب خمیر کرده شصت و چهار حب سازند نیم ماشه خواهد شد بشربتے معتدل دو حب در حبے افیون یک برنج جدوار دو سرخ۔

حب سرفه از حکیم علی سکینج جنطیا نام رگے جائی شیر فلفل هریک دو مثقال حب الغار چهار مثقال

باآب عسل مانند نخود سے حب سازند و یک حب یا
دو حب برائے خوردن دہند از برائے اطفال نصف
نخود از برائے کلان یکے و این مخصوص ست
بسرفہ بارد و رطب۔

حب سوزاک پوست بیخ نیب کہنہ کہ کم از صد
سال نباشد ہفت تولہ ہلیلہ بلیلہ آملہ ہریک تولہ
پوست گلوے چار تولہ تال مکھانا سہ تولہ کافور نیم
تولہ قلعی کشتہ یک تولہ باجی یک تولہ ست سلاجیت
دو تولہ کبھان بیدانہ ہیل ہریک تولہ جوا کھار
نیم تولہ تخم چولائی نیم تولہ خارخسک یک تولہ تخم
تاج خروس یک تولہ سمندر سوکھ دو تولہ بیج بند
سہ تولہ آب مجدبہ یک سیر باریک سائیدہ حب سازند۔

حب برای اسہال باز داشتن شرط بلغمی عدیل
تمار دا فیون سہاگہ دو جزو شنگرف سودہ نصف جزو
خرما دو عدد انداختہ در عرق جوز ماثل حل نمودہ
حبہا بستہ بدارند۔

حب امساک علک الروی یک درم قرنفل یک
درم مشک نہ سرخ باشیرۂ ادرک مقدار نخود حب
سازند یک حب یا دو حب در دہن نگاہدارند۔

حب نافع از ریاح غلیظ و نفخ و تشنج عصب و انتفاخ
خصیہ ہا صفتہ تخم کرفس تخم حرمل انیسون
مصطگی زعفران ہریک درم ہلیلہ سیاہ بلیلہ آملہ ہریک
دو درم سکبینج مقل ہریک نیم درم پودینہ فطراسالیون
قفاح اذخر اسارون قسط زرنباد عود ہندی وج
ہریک نیم درم بدستور حب سازند۔

حلوای مقوی مبہی صفتہ آرد نخود آرد گندم
بروغن گاو بریان کردہ نبات دو تولہ بعرق گاؤزبان
دہ تولہ حل کردہ داخل نمودہ بپزند تا چون تر حلوا شود
مغز بادام شیرین مغز انجگ مغز نارجیل مغز چلغوزہ
مغز فندق مغز حب السمنہ مغز حب الخضرا ہریک ماشہ
داخل کردہ بپزند تا روغن پس دہد بہمن سرخ بہمن سفید
شقاقل مصری خصیۃ الثعلب مصری ہریک سہ ماشہ
کوفتہ بیختہ داخل کردہ در طبق چینی پہن کنند عنبر اشہب
مشک زعفران ہریک یکنیم ماشہ نبات سفید سودہ
بران پاشند و بطریق لوز بپزند ہر لوز بقدر تولہ یک
لوز صبح و یک لوز شام بخورند۔

نسخۂ دیگر آرد نخود سی تولہ بروغن گاؤ سے تولہ
بریان کردہ نبات سہ پاؤ بعرق گاؤزبان یک سیر
شاہی حل کردہ داخل نمایند و تر حلوا پزند مغز
بادام شیرین مقشر مغز پستہ مغز چلغوزہ مغز حب السمنہ
مغز حب الخضرا مغز انجگ مغز فندق مغز نارجیل
مقشر مغز تخم خربزہ کوفتہ داخل کردہ بپزند تا روغن
پس دہد دارچینی شش ماشہ بہمنین ہریک دو تولہ
شقاقل مصری خصیۃ الثعلب زنجبیل خولنجان
ہریک سہ ماشہ عنبر اشہب یک ماشہ مایۂ شتر اعرابی
سہ ماشہ تودری گلگون تخم تال مکھانا ہریک سہ ماشہ
سودہ داخل کردہ در طبق چینی پہن کنند و بطریق لوز
بپزند ہر لوز دو تولہ باشیر گاؤ بنوشند۔

نسخۂ دیگر آرد میدہ آرد نخود ہریک بست تولہ
بروغن گاو چہل تولہ بریان کردہ عسل مصفیٰ دہ تولہ

نبات سفید یکنیم پاؤ بعرق گاؤزبان وعرق بید مشک حل کرده داخل نمایند وبپزند تا ترحلوا شود پس مغز بادام شیرین مغز پسته مغز انجکک مغز حب السمنه مغز حب الخضرا مغز نارجیل مغز فندق مغز چلغوزه کوفته داخل کرده بپزند تا روغن پس دهد دارچینی بهمنین شقاقل مصری خولنجان خصیة الثعلب مصری هریک توله زنجبیل دانه هیل مصطگی رومی هریک سه ماشه مومیائی بروغن پسته گداخته انداخته برهم زنند تا نیکو مخلوط شود فرود آورده در طبق چینی پهن کرده مشک خالص دو ماشه نبات سفید پنج توله سوده پاشند بطریق لوزینه بپزند بقدر توله تا دو توله

حلوای مالکنگنی حافظه را قوت دهد و سیاهی مو نگاهدارد و در تقویت باه بے نظیرست صفته مال کنگنی یک من وده استار صمغ عربی پنج استار پوست نانخواه ده استار عاقرقرحا پانزده مثقال قرنفل ومصطگی هریک دو نیم مثقال کباب چینی پانزده مثقال روغن گاو نیم من پوست هلیله سیاه زنجبیل هریک ده استار عسل یک من وربع مال کنگنی وبوس نانخواه وهلیله در روغن بریان کنند وباقی اجزاے کوفته بیخته همه را در شهد انداخته حلوا سازند و در ظرف چینی نگاهدارند شربتے پنج مثقال۔

	باب الخامس	

خمیرهٔ صندل صندل سفید ابریشم مقرض هریک شش ماشه گاؤزبان گل سرخ هریک توله زعفران دارچینی هریک دو ماشه گل نیلوفر دو توله قند سه چند۔

نسخهٔ دیگر بورهٔ صندل سفید پنج توله گاؤزبان گل گاؤزبان هریک سه توله گل سرخ گل نیلوفر هریک دو توله برگ فرنجمشک توله یک شبانروز در عرق گاؤزبان وعرق عنب الثعلب وعرق بید مشک هریک نیم پاؤ و گلاب پاؤ سیر بخیسانند روز دیگر بجوشانند تا بنصف رسد پس مالیده صاف نموده با قند یک آثار بقوام آرند وطباشیر وکهربا مغز تخم کدو مغز تخم خیارین تخم خرفه مقشر کشنیز خشک هریک دو درم مغز تخم کاهو یک نیم درم کافور ماشه زعفران یکنیم ماشه مشک ماشه کوفته بیخته بدان لبرشند۔

خضاب برگ حنا جزو وسمه دو جزو وروغن شب یمانی نمک اندرانی مازو بریان خبث الحدید برابر در سرکه سوده بگذارند تا سرخ شود۔

نسخهٔ دیگر خبث الفضه در سرکه بپزند۔

خضاب دیگر خبث الفضه در ترشی نارنج یا ترنج داخل کرده در سرگین اسپ تا چهل روز بگذارند۔

خضاب دیگر شقائق النعمان رطل شب و ساک هریک اوقیه در سرگین دفن کنند۔

خضاب دیگر سبزی جو که پیش از خوشه برآوردن با نصف وزن آن در شیشه کرده زیر سرگین دفن کنند۔

خضاب دیگر برگ کنیر در شیر زن بپزند تا ثلث شیر بماند تمام شب بگذارند۔

دیگر برگ شقائق در زیت بسایند تا چون سرمه شود واگر شب دران افزود نمایند انسب ست

دیگر تخم مویز سائیده در روغن مسکه بگذارند و تا یک ماه در سرگین دفن کنند۔

خضاب دیگر آمله پاو سیر در روغن و سرکه نیم سیر تا یک ساعت بپزند و یک رطل ازان بگیرند و صفائح اسرب و شب هریک چهارم حصه رطل بجوشانند باهستگی در جوش حرکت دهند۔

خندریقون اصلاح برد معده و ضعف کبد کند که بسبب برد باشد و قصور هضم و ریح و مشائخ بلغمی مزاج را نافع ست **صفته** شراب کهنه پنج رطل عسل مصفی یکنیم رطل زنجبیل پنج درم قاقله صغار و کبار هریک نیم درم قرنفل دانگ دارچینی یک نیم دانگ زعفران دانگ فلفل سیاه مشک هریک یکنیم دانگ ورای مشک و زعفران همه ادویه را بنرمی بسایند و مع زعفران درکتان بسته بپزند تا غلیظ شود و مشک انداخته ازآتش فرود آرند۔

خمیرهٔ ابریشم ابریشم خام پنجاه مثقال در گلاب چهار رطل عرق بید مشک دو رطل سه شبانروز بخیسانند و بآتش ملائم جوش دهند و صاف نمایند و با نبات دو رطل و عسل مصفا یک رطل بقوام آرند و ازآتش برداشته عنبر چهار مثقال ورق طلا سه مثقال ورق نقره مثقال دران حل کرده ابریشم مقرض دو مثقال گل گاوزبان دو مثقال مصطگی طباشیر گلسرخ عود هندی صندل سفید هریک دو مثقال کهربا و مروارید ناسفته صلایه کرده کهربا بگلاب صلایه کرده مثقال مرجان صلایه کرده مثقال مشک خالص سوده

بریزند و برهم زنند۔

نسخهٔ دیگر ابریشم دو رطل در چهار رطل آب سه شبانروز بخیسانند و جوشانیده صاف نموده گلاب و عرق بید مشک عرق گاوزبان آب به آب سیب هریک ثلث آب ابریشم باهم ممزوج بجوشانند و کف بگیرند بعد ازان صندل سفید بگلاب سوده سه مثقال طباشیر سفید بآب سوده دو مثقال درکتان بسته در دیگ اندازند و بآتش ملائم ساعتے بجوشانند و نبات مقدار قبول ذائقه و بقدر کفایت اضافه نموده بجوشانند تا به قوام شربت بیاید ازآتش فرود آورده عنبر دو مثقال دران حل کرده بعد یک لحظه صبر کرده مشک مثقال در گلاب سائیده داخل کنند و ورق طلا در عسل طبرزد ده دام حل کرده اضافه نموده برهم زنند و در ظرف چینی نگاهدارند و اگر آب فواکه موجود نباشد شربت فواکه بجاے آن کنند۔

نسخهٔ دیگر مخترع ابریشم خام ده مثقال در گلاب و عرق بید مشک و عرق گل گاوزبان هریک نیم رطل یک شبانروز بخیسانند و روز دیگر جوشانیده ازآتش فرود آورده مشک تبتی عنبر اشهب هریک مثقال ورق طلا ده عدد ورق نقره سی عدد انداخته تیار نمایند۔

خمیرهٔ مروارید که تقویت دل و دماغ و معده نماید **صفته** مروارید ناسفته سه ماشه مرجان کهربا ورق طلا یشب ورق نقره هریک نیم ماشه صندل سفید مصطگی هریک سه ماشه نبات سفید یا قند سفید پاو سیر گلاب عرق بید مشک

بقدر حاجت عنبر مشک خالص هر یک نیم ماشه بدستور مقرر خمیره سازند۔

باب الدال

دستور العمل خوردن چوب چینی بابت استادے معتمد الملوک علوی خان رحمۃ اللہ علیہ اگر فصد ضرور باشد از هفت اندام یا باسلیق وامثال آن خون بگیرند اگر مانع از موانعی نباشد و بفاصلهٔ پانزده روز این دوا **صفته** از گل گاوزبان گیلانی بادرنجبویه عنب الثعلب اصل السوس غنچهٔ گل سرخ گل بنفشه گل نیلوفر افتیمون بکتان بسته بسفایج شاهتره پرسیاوشان از هر یک دو درم تخم خیارین کوفته یک توله انجیر زرد آلو بخارا هر یک ده دانه تخم کاسنی دو توله نیمکوفته عناب ده دانه سپستان بست دانه جوشانیده صاف نموده ترنجبین خراسانی شش توله گلقند آفتابی چهار توله حل کرده صاف نموده تا دو روز بعمل آرند **روز سوم** سنای مکی نه ماشه در مطبوخ اضافه نموده بعمل آرند **روز چهارم** فلوس خیارشنبر شش توله در محلولات سنای مکی شش ماشه در مطبوخ اضافه نمایند و روغن بادام شش ماشه اضافه کرده استعمال نمایند **روز پنجم** هلیله مربی یک عدد بگلاب شسته لاجورد مغسول یک ماشه پاشیده تناول نمایند بعد از ان تخم فرنجمشک یا تودری گلگون یا تخم بالنگو چهار ماشه بعرق گاوزبان و عرق بید مشک هر یک چهار توله شربت انار شیرین یا شربت گاوزبان یا شربت بادرنجبویه دو توله بنوشند **روز ششم** منضج روز سوم بعمل آرند **روز هفتم** نسخه روز چهارم استعمال نمایند **روز هشتم** نسخه روز پنجم بکار برند و اگر نضج در قارورہ ایام گذشته ظاهر نشود اعاده منضجات مذکوره نموده مسهل مذکور گیرند و اگر احتیاج افتد حبے که از ایارج فیقرا ریوند چینی تربد سفید مقشر هر یک یک نیم دانگ حجر ارمنی یا غاریقون بوزن یک دانگ و نیم شحم حنظل نیم دانگ محموده یک نیم دانگ شمط مغسول نیم درم مصطگی قل ازرق کتیرا نمک هندی هر یک دو نخود بوقت سحر **بروز هفتم** استعمال نمایند و صباح آن مطبوخ مذکور استعمال نمایند و چند روز مفاصله داده چوب چینی شروع کنند و بدین دستور چوب چینی هر روز سه توله بدم تیشهٔ نجاری مقدار نخود یا باقلا ریزه ریزه نموده در پیالهٔ چینی بگلاب و عرق بید مشک هر یک نیم سیر یا ده توله شب خیسانیده صبحش با هشت سیر آب در دیگ سنگین یا مسی تازه قلعی کرده سر او را بطبق سفالین پوشانیده اطراف او را بخمیرهٔ آرد ماش محکم نموده بر او جا غ بار کنند و سنگ سنگین بر سر او گذارند و مقدار نه سیر همه قلعی باریک دو دو شاخ در زیر او بسوزانند تا این همه تمام شود پس دیگ از آتش فرود آورده لمحه صبر کنند که شور حرارت او کم شود ردائے بر سر گرفته سر دیگ را بتدریج برگرفته سر ببخار او بردارند تا سر و گردن عرق کنند پس یک پیاله یا آبخوره آب او را به نبات سفید دو توله داخل کرده گرم گرم چون قهوه بنوشند و ردا را بر سر و گردن پیچیده بخوابند

تا عرق خشک شود و آب را در شیشه کرده در تمام
یک شبانروز قدری گرم بجاے قهوه و قدری هر روز
بعوض آب و قدرے در خمیر نان و طبخ غذا بقدر ضرور
داخل کرده صرف نمایند تا آنها تمام شود باز دیگ
دیگر بدستور مذکور طبخ نموده بدستور مذکور بعمل آرند
و همچنین تا بست و یک روز عمل نمایند و درین چنین در
هفته یک مرتبه بعرق نشینند باین دستور که بعد از طبخ
چوب چینی فرود آوردن و گذاشتن مدت که حرارت
کم شود کرسی نهاده لحافے بر کرسی کشیده دیگ را زیر
آن کرسی گذاشته علیل خوابیده لحافے دیگر متصل
لحاف کرسی بر خود کشیده سر خود را از لحاف برآورده
سر دیگ را کشوده دارند تا بخار از پا بتمام بدن رسد
و عرق آید و یک پیاله او را با دو توله نبات گرم گرم
بنوشند و لحاف بر خود پیچیده خوابند تا عرق خشک شود
و همه آب را بدستور مذکور صرف نمایند و از ابتداء
شروع چوب چینی بلکه یک هفته مقدم و بعد انفراغ چوب چینی
تا چهل روز از ماست و پنیر و ترشیها و ترکاریها
و حرکات عنیفه و نفسانی و بدنیه و نمک اجتناب نمایند
و از جماع تا شش ماه پرهیز کنند۔

دستور آشامیدن چوب چینی بابت حکیم محمد باقر
باید که هر روز پنج مثقال چوب چینی بگندگی پشت کاردے
تراشیده و با یک نیم سیر اکبری آب در دیگچه گلی بجوشانند
تا بثلث رسد پس صاف کرده گرم گرم بدستور قهوه
بیاشامند و هر روز بهمین دستور تا بست یکروز صباح
بیاشامند اگر بموضعی بدن الم داشته باشد بعضی اوقات
بخار نرم بدان میداده باشند بنحویکه تمام بدن عرق بکند و
درین ایام غذاهاے سبک از اقسام پالوده های و شله
و شوربا و نخود آب و امثال آن بگوشت نلی و مرغ
کم نمک بخورد و آب خالص بخورد و آب طعام نیز همچنین
باید بوقت خورش را بغذاهاے مذکور قرار دهند
و بوقت پارچه نانے بے نمک با شربت قند و بعضے
از حلویات قندی و مربیات و زردهٔ تخم نیم برشت
بخورد و درین ایام از ترشی و سبزی و پنیر و غذاهاے
غلیظ و لبنیات پرهیزد و بجماع اگر خواهد نرود۔

دستور العمل بدستور دیگر بیخ چوب چینی تازه خوب
سرخ بے گره تا گل و کرم خورده نباشد
و سنگین باشد و پاره هاے بزرگ باشند و بیخ اعلے
اختیار کنند هر روز هشت مثقال با شش دانگ
از بیخ بکشند بعد از ان که آنرا تراشیده باشند
به تنگی کاردے و آنچه از ان ریزه شده باشد
بغربال بیرون کرده باشند تا آب چوب چینی خراب
نشود و با دو من آب بوزن تبریز در دیگ گلے که
چرب نبوده باشد بجوشانند تا سه چاریک یک بوزن
بماند لیکن بر سر دیگ سرپوش گلی دارند و حوالی دیگ را
بخمیر و لته ها محکم کنند و بر سر دیگ سنگ دارند تا
بخار بیرون نیاید پس باتش ملائم بهیمه خشک آنقدر
بجوشانند که سه چاریک بماند و طریق دانستن آنکه
چه وقت بوزن مذکور رسد آنست که یک دو روز
بطریق امتحان همه مقرر که در خشکی و تری و گندگے
و باریکی و کوچکی و بزرگے هم سنگ باشد بدان همه

بوزن مشخص بجوشانند و مشخص سازند که چند من ہیمہ
آسوختہ شود به سه چار یک میرسد بعد ازان ہمه دوره
ہمین وزن ہمه بیک روش میشود جوشانیده باشند
یا اینکه سرپوش دیگ را سوراخ باریک کنند
اول مرتبه سه چاریک آب در دیگ کنند و چوب
باریک ازان سوراخ در دیگ کنند تا بقعر دیگ
برسد و ملاحظه کنند که بچه موضع از چوب آب مذکور
رسیده آنموضع را از چوب نشان کنند و بعد ازان
دومن آب بکشند و ہمچنین بجوشانند تا وقتیکه گمان
شود که بمقدار مذکوره آمده است پس سوراخ
سرپوش را باز کنند و بسرعت این کار کنند که بخار
بسیار تلف نشود و اطراف چوب را تر کنند که آن
امتحان مشخص شود و مشخص کنند که آب بموضع نشان
رسیده یا نه اگر رسیده باشد فهو المراد و الا سوراخ را
زود محکم کرده دیگر بجوشانند تا آن مقدار که آب
بموضع مذکور رسد و تا ممکن باشد نوعے کنند که سوراخ
کمتر کشوده شود که بخار تلف نشود بهتر و اگر روش دیگر نیز
امتحان می کنند باز مشخص سازند که چه مقدار ہیمه
سوخت میشود و بمقدار معلوم میرسد باز ہمه مقدار
ہیمه میسوزانیده باشند و ہمین روش اکتفا نمایند
که بهتر ست و بعد ازانکه جوشانیده بر روے کرسی نشینند
و به لحاف بپوشند تمام بدن و راے راه نفس دیگ را
در زیر خود بگذارند و سر دیگ را آہسته آہسته بردارند
و بخار آن تمام و کمال ببدن صرف کنند خصوصاً عضو
معلول و در اثناے بخار به پیاله کوچک از آب گرم

این نیم بطریق قهوه بیاشامند پس بخوابند و
بلحاف بپوشند تمام بدن و راه نفس بگذارند و اگر
راه نفس بیرون نگذارد خوف ہلاک ست و سحرے
در جوشانیدن نیم شروع کند و صباح بخار گیرد و تا
عرق باقیست حرکت نکنند و تتمه آب چوب چینی
سرد کرده بجاے آب بنوشند و اگر تشنگی در وقت
بخار شود آبیکه از یخ گرفته خوب سرد کرده باشند
بنوشند و ہمچنان براے روز آینده ہمیشه آب
یخ سرد کرده تیار دارند و اگر سه چاریک آب از
براے دفع تشنگی کافی نباشد در آب چهار من یخ
چوب چینی ده مثقال بجوشانند که تا یک من بماند و
بدہند تا بست یک روز چنین کنند و اگر ضعفے در
رونسے پدید آید بخار و عرق نکنند لیکن دو پیاله
آب گرم بطریق قهوه بنوشند و باقی را سرد بجاے
آب بنوشند و رختهاے پنبه دار بپوشند و چون
عرق آید بر رخت پنبه دار خشک کنند تا بوے عرق
در رخت پیوسته گردد و غذا شله باقلیه نخود آب
و کباب گوشت قلقلی و بره و کبک و مرغ خروس
فربه بے ترشی و بے نمک در آب چوب چینی که سرد
کرده باشند و ہیل و دار چینی داخل نموده باشند
وقت تشنگی بنوشند و بآب مذکور نان و طعام
بپزند و روغن در طعام داخل کنند و استنجا
و شستن دست و روے و ہمه حاجات بآب
یخ کنند و از غذاے غلیظ و تنوری و گندمی و شیرها
و ماستها و سبزیها و ہمه میوه ہا و شیرینی مضر و ورد شامی

دعسل پرہیز کنند و اگر خواہند بادام و پستہ و فندق
و بادیان قندی و قرص عنبر و گوارش مصطگے و شربت
قند و نبات و گلاب و بیدمشک و تخم بالنگو و تخم
ریحان کہ بآب چوب چینی ترتیب دادہ باشند
مجوزست و واجب ست کہ از غم و غضب و اندوہ
خود را نگاہدارند و از ہوائے سرد نیز تا متضرر نشود
و نہ گرسنہ باشد و نہ افراط غذا کند و در وقت اعتدال
ہوا کہ بہار و خریف ست در صحت مزاج بخورد تا کہ
احیاناً اگر مرضے در اثنای خوردن عارض شود
ترک خوردن گیرد و بتدارک مرض مشغول شود
لیکن بتدبیر مناسب حال باشد و بعد بست یکروز
بحمام رود و تغیر رخت نمایند و دہ روز دیگر بجائے
آب آب چوب چینی بنوشند و طعام بے نمک بخورند
و از امور مذکورۂ دیگر پرہیز نمایند و بعدہ اندک
اندک نمک بیفزایند تا در دہ روز بمعہود مقرر برسد
منافع چوب چینی تفریح قلب ست و تقویت
حرارت غریزی بلکہ تولید آن و تقویت روح نفسانی
و دماغ و ترطیب آن و اصلاح مزاج سوداوی
و قلع مالیخولیا و ربع کہنہ و برص سیاہ و سرطان
رسم و قروح خبیثہ و گریہ سوداوی و جذام و اکلہ
و سپرز و جرب و قوبا و سوداء و اورام صلب در بیضتین
و مفاصل سوداوی و تحصیل دم صالح و سمین و
قروح مذاکیر و حرقۃ البول کہنہ و نافع ست جہت
اقسام آتشک و جہت جماعتے کہ فرزند ایشان
نمی ماند یا فرزند نمی شود بسبب امراضیکہ پدر

و نادر در رحم و اعضاء تناسل دارند مثل سرطان
رحم و ورم صلب و قروح خبیثہ در مذاکیر جہت ازالۂ
عادت افیون و وجع ورک جہت قولنج شانہ کہ از
امتلاء عضلات و اعصاب و رباطات آن موضع
و حوالیش حادث شود و جہت بواسیر و نواسیر
و قروح جلد و داء الفیل و امساک و ریاح
در کمر و پشت لیکن باید کہ پیش از خوردن چوب چینی
استیصال خلط فاسد و سبب مرض بکنند مثلاً
ہرگاہ قروح و نواسیر کہ از باد فرنگ و آتشک
پیدا شود بمنضجات آن گل گاوزبان گیلانی
و بادرنجبویہ و تخم خیار ہریک تولہ انجیر زرد آلو بخارا
ہریک دہ دانہ جوشانیدہ صاف نمودہ ترنجبین خراسانی
شش تولہ گلقند آفتابی چہار تولہ اضافہ کردہ
بنوشند در مسہل تربد شش ماشہ و افتیمون
و بسفائج فستقی پوست ہلیلۂ زرد پوست ہلیلۂ کابلی
ہلیلۂ سیاہ ہریک نہ ماشہ داخل کنند و جہت تصفیہ
دم و تقویۃ احشائے کہ بواسطہ ارخائے ادویہ
منضجہ و انصباب مواد فاسدہ تا چہار روز استعمال
این دوا کنند و روز پنجم سناء کی شاہترہ گل سرخ
ہریک جزو داخل کنند و اگر طبیعت ملین نشود در روز ششم
یا ہفتم جہت اصلاح جگر ریوند چینی داخل
کنند و علی الاحتیاج بروز ہشتم حبے کہ
ایارج فیقرا و غاریقون و ریوند چینی و تربد سفید
مقشر ہریک یک نیم دانگ و شحم حنظل نیم دانگ
محمودہ دانگ و نیم شمط مغسول نیم درم مصطگے

مسقل ازرق کتیرا نمک هندی هریک دو نخود گرفته باشند با شربت بنفشه ده مثقال سحر بخورند و بعضی اطبا در جمع میان صبر و غاریقون منع می کنند ولهذا سزد که غاریقون داخل نکنند چراکه در ایارج صبرست عوض آن حجر ارمنی بقدر آن داخل کنند واگر مسهل عمل چنان نکرده باشد بعد از تقدیم نضج حب مذکور را مرتبه دیگر می تواند میل کرد و اگر فصد ضرور باشد قبل از مسهل باید کرد و اگر دو سه روز چنین منضجے بگیرد عناب هشت دانه سپستان هشت دانه عنب الثعلب سه ماشه بنفشه دو ماشه بادرنجبویه دو ماشه گل گاوزبان دو ماشه بادیان دو ماشه خیارین ماشه و بعده فصد کنند بهترست و بعد مسهل پس از چندے بحمام روند و شروع در چوب چینی خوردن کنند۔

دستور پختن چاے سا ذج توله چای خطائی توله بسباسه چهار ماشه قاقله دو ماشه قرنفل ماشه زعفران چار سرخ دارچینی عنبر هریک ماشه مشک دو سرخ مشک طرامشیع ماشه عود چهار ماشه درسی و دو برابر آب بپزد تا نصف بماند بعده نصف شیشه گلاب انداخته جوش داده صاف نماید۔

دستور دیگر چاے چای خطائی دارچینی قرنفل نانخواه بادیان هریک توله سواے چاے باقی ادویه را نیم کوفته اولاده سیر آب بجوشانند ور کڑاهی تا به نصف رسد پس ادویه را درین داخل کرده جوش دهند تا سه سیر آب بماند صافی نموده گرم گرم در مرتبان چینی کرده چاے را درین انداخته سر آنرا گرفته لحاف بالا بیندازند و دو پهر بگذارند پس برآورده صافی نموده در شیشه کرده بدارند ده توله شام نبات سفید دو توله داخل کرده گرم گرم چون قهوه بنوشند۔

دستور مروق ساختن آب کاسنی و آب عنب الثعلب تازه هریک را علحده در ظرف گلی کرده بجوشانند و کف آنرا بگیرند و از آتش فرود آورده بگذارند تا ته نشین شود و صافی هریک گرفته ده توله مروق کاسنے پنج توله مروق عنب الثعلب با دو توله سکنجبین بعمل آرند و هر روز یک توله مروق کاسنی و نیم توله مروق عنب الثعلب بیفزایند تا وزن آب کاسنی شانزده توله و آب عنب الثعلب هفت و نیم توله برسد براے یرقان فائده کلی دارد۔

دستور آشامیدن چوب چینی بطریق قهوه بدو روش است یکے آنکه نفع ست اما پرهیز در نفعش بسیار و آن انیست که هر روز هشت مثقال بیخ چینی را در دو من تبریز آب بجوشانند تا سه چار یک بماند پس صافی کرده قریب هفتاد مثقال گرم گرم صبح بطریق قهوه بیاشامند و همچنین طرف آخر روز معده که از غذا خالی شده باشد مساوی آنقدر را گرم بنوشند و تتمه آب را سرد کرده در اثناے روز وقت تشنگی بجاے آب بنوشند و دیگر آب بخورند و طعام و نان در آب بیخ پزند و از نمک و حموضات و لبنیات و سبزیها و میوه هاے قاطبته پرهیز نمایند و تفاوت درمیان این طریق

وروش عروق همین ست که اینجا بخار گیرد وآنجا نه۔

دستور خوردن عشبه بقول حکیم توفیق کی یکے آنکه چهار روز بخورد هر روز نیم مثقال عشبه را بکارد ریزه کرده بعد ازان در هاون انداخته نرم نمایند اول شب هشت پیاله قهوه خوری آب دران ریزند و صاف کرده بجوشانند تا چهار پیاله قهوه خوری بماند پس بطریق قهوه بنوشانند وثفل همان روز در چهار پیاله آب بجوشانند تا دو پیاله بماند شب بهمان طریق بخورند واین دستور بست ویکروز بخورانند واین وسطا ایست ویکے آنکه چهارده روز بخورند وغذا نخود آب با توابل حاره واز ترشی ونمک ومباشرت پرهیز کنند واگر میسر شود با آب عشبه غذا پزند۔

روش دیگر آنکه هر روز پنج مثقال بیخ چینی با سه چهار یک تبریز آب بجوشانند آنقدر که چهار یک آن بماند صافی نموده نصف آن آب را صباح ونصف را آخر روز گرم گرم بطریق قهوه بنوشند واگر آب خالص بنوشند یا طعام دران نیز پزند باک نیست لیکن از حموضات ولبنیات وشیرینها وغذا هاے غلیظ و سرد وهواے سرد وغم وغصه پرهیز نمایند بلکه از فراغ تا چهل روز دیگر نیز پرهیزند واز جماع نیز پرهیزند۔

دستور خوردن عشبه آنست که شصت مثقال عشبه را بدرازی انگشت قطع کرده بعد ازان هر کدام درعرض چهار حصه کنند ویک من تبریز گلاب ویک من عرق بید مشک تا سه روز بخیسانند پس در دیگ گلی بجوشانند ودر وقت جوشانیدن دو من تبریز آب خالص ویک من عرق بید مشک کرده آهسته آهسته بآتش ملائم بجوشانند آنقدر که نصف بسوزد پس آنرا در هفت روز هر روز سه پیاله ترشی خوری گرم کرده بخورند باید که یکے پیاله صباح ویک پیاله میانه روز ویکے بوقت شام وقریب سی مثقال نبات سفید اگر در تمام عرق کرده بنوشند بهتر ست فارغ سازند واز ماهی وشیرینی ولبنیات وغذا غلیظ وحموضات وجماع وغم واندوه ومثل آن احتراز نمایند واز پلاو وقلیا وشوربا وگوشت هاے لطیف واز مرغ وبره ونعلی وسبزک بخورد ودر اثناے آن عرق بید مشک وگلاب باک ندارند وبعد از فراغ تا سه ماه پرهیز کنند وبحمام بروند واگر خواهد شرط احتراز هوا واگر خواهند که در ایام گرما آب عشبه ثونگیرد تا اینکه هفت وهشت مثقال عشبه را با سه چهار یک تبریز آبے بجوشانند وآنقدر که یک چهار یک آب بماند صاف نموده دو حصه نموده نصف صباح ونصف را در آخر روز نیم گرم با نبات بیاشامند مضائقه نیست

دستور عشبه خوردن نقل کرده است استاد من که منقول از حکماء فرنگ ست سه مثقال عشبه را هر روز بقدر جو ریزه کرده یک شبانروز در آب که بقدر هشت پیاله باشد خیسانیده صباح بآتش ملائم بجوشانند تا نیمه ماند پس صاف نموده پیش از طعام سه دفعه بنوشند تا بست ویک روز همین کنند واز امور مذکوره پرهیز کنند وغذا مذکور بخورد و ثفل عشبه را خشک کرده با دارچینی و زنجبیل مساوی

وزنش در ربع وزن کبابه کوفته بیخته بانبات وعسل مصفے دو وزن ادویه معجون ساخته بعد فراغ صبح وشام یک توله بخورند۔

دستور خوردن فادزہر بعنوانیکه حکیم عمادالدین محمود نوشته فادزہر نیم مثقال یاقوت رمانی یکدانگ لعل بدخشان عنبر اشہب عود قماری مصطگے ہریک نیم دانگ اجزا را کوفته بیخته بروی سنگ سماق صلایه کرده بگلاب سرشته مجموعه سه حب سازند بورق طلا پیچیده در سه روز ہر صباح یک حب بخورد و قریب ظہر نخود آب گوشت حلوان یا مرغ جوان فربه که اندک برنج دارچینی و قرنفل داشته باشد بخورند بعد عشا چون غذا خوب ہضم شده باشد عرق بید مشک ده توله گلاب ده توله تخم بالنگو چہار ماشه نبات دو توله بنوشند واگر باین طریق که فادزہر بروی سنگ سماق صلایه کرده درسی ماشه معجون طلا داخل کرده سه حصه کرده صباحا در سه روز میل کنند بہتر است۔

دوائیکه قے صفراوی را دفع کند وغثیان را تسکین دہد صفته سماق طباشیر حب الرمان از ہریک مثقال کوفته بیخته بآب آنار میخوش میل کنند۔

دوائیکه قے صفراوی وبلغمی را نفع دہد صفته مصطگے عود قرنفل کشنیز خشک ہریک یک مثقال کوفته بیخته بآب بنوشند و کنا کہربا بسد مصطگے سماق ہریک نیم مثقال کوفته بیخته بآب بہی میل کنند۔

دوائیکه عسر بول را نفع کند صفته بادیان تخم کرفس ہریک دو مثقال جوشانیده صافی نموده شیرۂ تخم خربزه بآب آن شیره گرفته قند سفید داخل کرده بنوشند۔

دوائیکه مدر بول ست صفته تخم خیار تخم بادرنگ تخم خربزه ہریک سه درم بآبیکه دران تخم کرفس بادیان انیسون ہریک چہار درم جوشانیده صاف نموده باشند شیره کشیده قند سفید دو توله آمیخته بیاشامند۔

دوائیکه مدر بول ست صفته انیسون تخم کرفس ہریک سه درم قند سفید چہار درم کوفته بیخته کف کنند بعد ازان شیرۂ تخم خیارین تخم خربزه میل کنند۔

دوائیکه بواسیر الفت را سود دہد صفته زاج سفید سوخته زنگار شسته ہریک ماشه سفیداب کاشغری شسته سه ماشه شنجرف سه ماشه طوطیای کرمانی مغسول سه ماشه دم الاخوین پوست کندر ہر دار سنگ ہریک سه ماشه لبرکه سوده کوفته بیخته موم زرد غیر مستعمل توله بروغن گل سرخ توله گداخته از آتش فرود آورده ادویه را داخل کرده چندان بمالند که تا چون مرہم شود برکاغذ گذاشته در بینی گذارند۔

دوائی نافع سلس البول صفته کندر کہربا زیره کرمانی دانه ہیل عود الصلیب زرورد دارچینی صندل سفید پوست بیرون پسته شونیز ہریک سه ماشه کوفته بیخته بعسل مصفا سرشته ہر روز چہار ماشه ازان تناول نمایند بعد ازان بارتنگ دانه ہیل سوده بگلاب پخته بشربت عود داخل کرده بنوشند۔

دوائی تالیف شیخ الرئیس که قرحۂ مثانه ومجری قضیب را باصلاح آرد صفته اسرب سوخته مغز تخم خربزه ہریک پنجدرم طباشیر دو درم صمغ عربی

تخم خشخاش شاخ گوزن سوخته هریک سه درم
افیون نیم درم بذر بنج یک ونیم دانگ مر درم
نیکو سحق نموده شیاف سازند با شیر یا بر وغن بطیخ
در احلیل بچکانند۔

دوار الکرکم بارد نافع از ضعف کبد و صلابت
آن تلخه و از سوء القنیه صفته اسارون سلیخه
سنبل فوه هریک دو درم دارچینی قسط فقاح
اذخر مصطگی هریکدرم زعفران تخم کاسنی هریک سه
درم سوده بعسل معجون سازند شربتے یک مثقال۔

دحمرثا نافع از سدهٔ جگر و از یرقانیکه از سدهٔ جگر
کبدی باشد صفته کندر مصطگی حب بلسان سلیخه
اکلیل الملک زعفران هیل هریک سی درم زراوند
شش درم زرنباد درونج فلفل هریک نیم درم
افیون زنجبیل هریک چهار درم قرنفل دو درم
خربق سفید شونیز ورق گل سرخ هریک هفت درم
سعد هشت درم صبر هشت درم کوفته بیخته بعسل
معجون سازند شربتے مثقال۔

دوار الکرکم صغیر که ضعف جگر و معده و طحال و
صلابت اینها را نفع کند و در ابتداء استسقا مفید ست
لون را نیکو گرداند و امراض کهنه بارده را نافع ست
صفته سنبل الطیب مر سلیخه قسط تلخ فقاح اذخر
دارچینی زعفران برابر وزن کوفته بیخته و مر را در
مثلث یک شبانروز خیسانیده باهم مخلوط کرده
بعسل بقوام آرند و نزد بعضی ناردین داخل کنند۔

دوار الکرکم کبیر تالیف جالینوس نافع از استسقا
و دردهاے مثانه و حکهٔ رحم که از مواد غلیظ باشد و
از صلابت اینها و مفتح سدد و مدر بول صفته
زعفران دوازده درم مورد مویز هریک چهار درم
سنبل شش درم انیسون دوقوا اسارون ریوند چینی
فطراسالیون هریک چهار درم قسط سلیخه فقاح اذخر
حب بلسان هریک درم فوه دو درم عصارهٔ سوس
غافث جعده اسقولوقندریون هریک سه درم
روغن بلسان نیم اوقیه مر چهار درم و در بعضے نسخه
بجاے حب بلسان حب البان و کبر رومی سه درم
ادویه کوفته بیخته بروغن بلسان چرب کرده بعسل معجون
سازند شربتے درم با شراب عسل۔

دوار الملک الاصغر ضعف جگر و معده و برودت
و صلابت آنها را نافع ست و تفتیح سده کند طبیخ افسنتین
و گاہے بجاے حب الغار فقاح اذخر میکنند۔

دوائیکه نافع ست از ورم گوش و از مده که از گوش
می آید و از درد کهنه گوش صفته باقلا مصرے
شب یمانی فلفل سفید نطرون زعفران افیون
پوست انار مر کندر سنبل هریک دو مثقال جندبیدستر
مثقال بسرکه و عسل بمقداری که سرشته شود۔

دوائی مقوی دندان صفته موم و عسل در آفتاب
یا آب گرم بگدازند و زفت جزوی افزوده دهند۔

دوای اندروماخس نافع همه دردهاے دندان
بلکه همه امراض دندان را صفته فلفل عاقرقرحا
لبن یلتوع ماز و وزن برابر سوده بمیعه مخلوط کرده
بر دندان گذارند۔

دوائی نافع از ضربان دندان صفتہ شحم حنظل
صبر برابر در ظرف سنگی با سرکہ خمر و زیت بجو شانند
و قطرہ ازان در گوش متصل دندان متوجع بیندازند
دوائی نافع کہ اصلاح لہاۃ و لوزتین مسترخیہ
و متورمہ میکند صفتہ فلفل سفید مثقال مر مثقال
شب دو مثقال مازو سبز دو مثقال سودہ استعمال نمایند
دوا سرفہ مستعمل جالینوس صفتہ افیون دہ مثقال
تخم کاہو بست مثقال جند بیدستر ہشت مثقال
سداب بستانی خشک چہاردہ مثقال تخم کتان
شانزدہ مثقال بیخ جاوشیر سی و شش مثقال
مر چہاردہ مثقال زعفران ہفت مثقال سودہ
بعسل بسرشند و بمقدار باقلا بدہند اگر تپ
داشتہ باشد بآب بدہند والا بشراب۔

دوا نافع نفث الدم تالیف اندروماخس
اقاقیا چہار مثقال ورق گل سرخ ہشت مثقال
گلنار بری ہشت مثقال مر دو مثقال بآب کتیرا
مثقال سودہ اقراص سازند و یک مثقال بآب
فطر بدہند۔

دوا نافع برائے انقطاع صوت صفتہ
زردۂ تخم مرغ کنجد مقشر شیر تازہ ملعقہ نمایند۔

دوا ثقل زبان کہ موجب انقطاع صوت باشد
صفتہ پودینہ انجیر خشک پختہ صمغ عربی سودہ
انداختہ بیامیزند تا چون عسل شود لعوق نمایند۔

دیگر مر زعفران سودہ بعقد عنب سرشتہ لعوق نمایند

دوا دیگر زعفران جزو حلتیت نیم جزو عسل سہ جزو
بپزند تا منعقد گردد پس حب بستہ زیر زبان بگذارند۔

دوا دیگر زعفران سہ نیم درم رب السوس کندر
درم سودہ بعقد عنب یا بالعسل عقد نمایند۔

دلوک نافع از ربو بلغمی صفتہ کفدریا بورۂ ارمنی
ملائم سحق نمودہ با پارچہ گندہ بر سینہ و اضلاع
دلک سازند و با روغن یاسمین بر سینہ و اضلاع
بمالند و شروع دلک بملائمت نمایند۔

دوا نافع از ربو کہ از رطوبت باشد صفتہ
حرف کنجد ہریک سی درم زوفا خشک ہفت درم
شربتے بقدر حاجت۔

دوا کہ استعمال در ربو شدید وقت اختناق و
ضیق النفس کند صفتہ بورۂ ارمنی چہار درم
حرف دو درم کوفتہ با پنج اوقیہ ماء العسل بکار برند۔
و این دوا عرق النسا را نیز نافع ست۔

دوا عجیب النفع از صرع و ام الصبیان صفتہ
عاقرقرحا دو درم نیکو سحق نمودہ با سرکہ در کھرل
انداختہ بمالند با عسل مصفی بست درم معجون سازند و
دو درم بآب گرم بست روز بنوشند۔

دوا نافع از دردہائے گوش و قروح آن اخلاطہ
ہریک مثقال کندر سہ مثقال نطرون سہ مثقال
زعفران چہار مثقال عصارۂ خشخاش دو مثقال
گلاب دو مثقال مغز بادام مقشر بست عدد
سودہ بسرکہ اقراص سازند و قدرے با
روغن گل در گوش بچکانند۔

دوا نافع از ریش سر کودک صفتہ مردارسنگ

خبث الفضه سفیداب قلعی هریک چهار مثقال دم الاخوین قنبیل دو مثقال زراوند طویل مغز بادام تلخ سوخته هریک مثقال زردچوبه گرفته بسرکه سرشته بمالند۔

دوا دیگر نافع ازضیق النفس صفته سورنجان انیسون هریک نصف درم کوفته حل کرده باگلقند ده درم بنوشند۔

دوا دیگر نافع ازضیق النفس که بے نظیرست صفته ترب پارچه پارچه کرده باعسل مصفی هموزن در دیگ گلی کرده بنحوی که نصف دیگر خالی ماند طبق گلی بر سرش گذاشته بآرد گندم و ماش یا بگل حکمت مستحکم کرده در تنور تمام شب بگذارند و سر تنور را بطبق آهنی بند کنند و صباح دیگ را برآورده مالیده صاف نمایند و هر روز دو ملعقه استعمال نمایند و اُستادی **علویخان** رحمة الله علیه بجاے ترب چقندر و بجای عسل شکر طبرزد به ترتیب مذکور تیار فرموده فائده کلی بخشید۔

دوائی مجرب اطبار هند براے ربو و ضیق النفس صفته گندم در ظرف گلی مانند انگشت سوزانیده زردچوبه نیم وزن گندم مذکور نیم سوخته کوفته بیخته بگذارند و پنج نیم ماشه بآب گرم یا بآب سرد بحسب مزاج اول روز بدهند و روز دیگر مقدار حبه مانند چشم مرغ افزود نمایند همین قسم تا پنجاه یک وزن بعمل آرند۔

دوائیکه جالینوس برای نزول ماء در چشم تالیف نموده صفته زهرهٔ گاو در آوند نحاسی تا ده روز بگذارند پس دوازده مثقال ازان گرفته زعفران و روغن بلسان وجاوشیر هریک دو مثقال فلفل دوازده حبه عسل خالص دو چند زهره همه را مخلوط کرده در آوند نحاسی بپزند و در ظرف نحاسی بگذارند۔

دوائی نافع از تاریکی چشم و از عشا و کسی را که از دور نه بیند و از نزدیک بیند و کسے را که آب در چشم جمع شده باشد صفته زهرهٔ زاغ سیاه و زهرهٔ گرگ و زهرهٔ ضبع و زهرهٔ جمل و زهرهٔ بز هریک دو درم عسل صافی سه درم روغن بلسان یک نیم درم چون سرمه بسایند و صبح و شام در چشم کشند۔

دوائی جید النفع براے عسر نفس که شیخ رئیس در قانون ذکر کرده صفته کلس العلق التی تحت الجرار اذا احرق فے کوز خزف حتے ترمد فیخلط بعسل مصفے و یستعمل کل یوم ملعقة۔

دوا سرفه مستعمل شیخ رئیس صفته پوست خشخاش مع تخم یک صد و پنجاه عدد و تخم کرفس جبلی سه رطل مویز قسم اول منقی زرماوند چینی ورق گلسرخ اصل السوس محکوک گلنار هریک سه رطل و در نسخه دیگر از هریک سه اوقیه دارچینی سنبل الطیب یک نیم درم نرم کوفته در پنج حصه آب باران سه شبانروز بخیسانند و بآتش نرم بپزند تا ثلث آب باقی ماند پس مالیده صاف نموده صمغ عربے کتیرا هریک رطل مرصافی نیم رطل رب السوس رطل مصطگی زعفران هریک درم همه را سحق بلیغ نموده بر مطبوخ آهسته آهسته بپاشند تا مخلوط شود پس بسته چهار رطل تریخ بران ریزند و بآتش نرم بپزند تا بقوام شربت ...

ودر ظرف زجاجی نگہدارند۔

دوا ابولوقیوس نافع از ہر سرفہ و از ہر مادۂ آمادۂ دبیلہ باطنے کہ سائل گردد صفتہ سکبینج جنطیانا مرجا دشیر فلفل سفید ہر یک مثقال حب الغار منقی چہار مثقال سحق نمودہ بآب سرشتہ اقراص سازند۔

دوائی از سرفہ مالح کہ عارض اطفال شیرخوار میشود بحدے کہ شیر می اندازد و رنگ بوقت سرفہ تیرہ میشود صفتہ آرد باقلا مثقال زردی بیضہ پوست خشخاش رب السوس مغز بہدانہ صمغ عربے کتیرا عصارۂ برگ بارتنگ عصارۂ برگ قطن ثانیہ ہر یک دانگ مغز بادام شیرین مثقال کوفتہ بیختہ باروغن بادام شیرین چرب نمودہ بشربت بنفشہ بوزن دو اوقیہ بسرشند دو مثقال لعق نمایند و اگر قبض طبع داشتہ باشد عوض پوست خشخاش یک مثقال ترنجبین داخل کنند و اگر سرفہ خشک باشد عصارۂ کبریت یک مثقال داخل کنند۔

دوا نافع از سرفۂ اطفال صفتہ صمغ عربے کتیرا رب السوس مغز بہدانہ فانیذ وزن برابر کوفتہ بیختہ بگذارند و بشیر مرضعہ بدہند و اگر بلغم غالب داشتہ باشد جزوے از حلبہ سحق نمودہ داخل کنند۔

دوا برائے ورم لثہ صفتہ مرجان سفید زہرمہرہ کہتہ شستہ ہر یک ماشہ بآب تاج خروس و آب برگ حنا سودہ بر ورم بمالند

دوا سلعہ صفتہ آب برگ چقندر آب برگ بارتنگ آب عنب الثعلب تازہ آب برگ حنا ہر یک پاؤ سیر شاہترہ عنب الثعلب برگ نیب پرسیاوشان گل نیلوفر تخم مورد تخم پوار ہر یک دو تولہ در آبہائے مذکور بجوشانند تا بنصف رسد بعد از ان روغن چنبیلی یکنیم پاؤ داخل کردہ بجوشانند تا آب رفتہ روغن بماند۔

دوا از سرفۂ بلغمی اطفال صفتہ قرنفل وج نانخواہ نمک برابر کوفتہ بیختہ بمقدار یک برنج با شیر مرضعہ بدہند

دوا نافع از سرفہ کہ از مادۂ بارد غلیظ عارض شود و کف بر نیاید صفتہ پودینہ نہری پنج اوقیہ مغز چلغوزہ تخم انجیر ہر یک اوقیہ فلفل تخم کتان ہر یک سہ اوقیہ بعسل مصفے بسرشند۔

دیاقوزا بارد کہ شیخ رئیس در قانون ذکر کردہ نافع ست از سرفۂ گرم صفتہ پوست خشخاش تر دہ عدد بآب باران بجتہ صاف نمودہ شکر سفید انداختہ بقوام جلاب آرند و اگر پوست خشخاش تر یافتہ نشود خشک بگیرند و اگر از تخم خشخاش سیاہ یا پوست آن تیار نمایند و قدرے از بزر البنج سفید و چیزے از افیون افزود نمایند قوی گردد۔

دیاقوزا ساذج بابت جالینوس صفتہ پوست خشخاش دہ عدد بآب باران تمام شب بخیسانند و جوش دہند و مالیدہ صاف نمایند و بقانید قوام دہند۔

دیاقوزا مرکب نافع از سرفۂ خشک و مانع نزلات حارہ صفتہ پوست خشخاش با تخم بست عدد تخم خطمی کتیرا صمغ عربے تخم خبازی بہدانہ ہر یک پنج درم اصل السوس نیکوفتہ اسبغول از ہر یک بست درم در شش رطل آب باران دو شبانروز بخیسانند و بآتش ملائم بپزند تا ثلث شود

و آب بنصف رسد بقند دو رطل یا سکنجبین بایک رطل
عسل بایک رطل سکنجبین بهتر آن است که عوض این همه
شکر سفید باشد قوام کنند۔

دیاقوزا مرکب نسخه سرابیون و این نسخه در ابتداء
سرفه حار استعمال توان کرد صفته خشخاش سفید
مع پوست بست درم خشخاش سیاه با پوست
ده درم تخم خبازی کتیرا صمغ عربی تخم خطمی بهدانه
هر یک پنج درم در پنج رطل آب باران یک شبانروز
بخیسانند و بپزند تا بنصف رسد و شکر سفید
یک رطل فانیذ یک رطل دران آب مصفی انداخته
بقوام آرند۔

دیاقوزا نافع از سرفه خشک و از سل و مانع نوازل
و کثرت نفث و از سرفه که در شب شدت نماید صفته
خشخاش سفید و سیاه مع پوست برابر صد درم
تخم کاهو بزر البنج برابر وزن سی درم در پانصد درم
آب باران بپزند تا دو صد درم آب بماند پس صاف
نموده پنجاه درم لعاب اسبغول و صد درم سکنجبین بقوام
جلاب آرند۔

دوا جالینوس نافع از خروج دم کثیر همراه سرفه
صفته کندر دم الاخوین هر یک دو درم شادنج
گل مختوم هر یک مثقال زاج سفید گلنار هر یک چهار دانگ
کوفته بیخته سه درم با یک قیراط افیون و یک قیراط
بزر البنج دو دانگ از سنبل و دارچینی استعمال نمایند۔

دوا قابض نافع نفث دم که از انشقاق عروق باشد
صفته گل مختوم کهربا هر یک سه درم گل ارمنی دو درم
شب یمانی زعفران هر یک یک نیم درم کوفته بیخته
دو درم از ان صبح و دو درم بوقت شام استعمال نمایند

دوای رازی نافع از قے الدم صفته گل ارمنی
صمغ عربی گلنار دم الاخوین کندر برابر وزن با آب
به و آب سیب تناول نمایند۔

دوا نافع از نفث الدم که با حرارت و درد سینه
باشد صفته تخم خشخاش سفید حب الآس نشاسته
برابر وزن کوفته بیخته با آش جو که در ان کارع پخته باشند
استعمال نمایند۔

دوا نافع از سل و قت خشکی سینه و بحت صوت
صفته آب عصر برگ بارتنگ یک اوقیه روغن
بادام شیرین یا روغن کدو دو مثقال اول نهار
بنوشند بعد سه ساعت آش جو که در و سرطان
پخته باشند و خمیرهٔ بنفشه دران حل کرده باشند
و روغن بادام دران افزوده باشند بنوشند
و در شب وقت خواب لعاب اسبغول صمغ عربی
کتیرا بنوشند۔

دوا برای حصبه صفته گل لاله یک ماشه لک
ناشسته یک ماشه خاکسی چهار ماشه غنچه گلسرخ چهار
ماشه انجیر زرد ده دانه عناب ده دانه جوشانیده صافی
نموده شربت گذر داخل کرده بنوشند۔

نسخه دیگر گل لاله یک ماشه لک شسته یک ماشه
کتیرا یک ماشه عنب الثعلب غنچه گل سرخ خاکسے
عدس مقشر هر یک سه ماشه انجیر زرد سه دانه جوش داده
صاف نموده شربت عناب دو توله داخل کرده بنوشند

وبراے طفل ربع وزن این۔

دیگر مروارید ناسفتہ گل لالہ لک مغسول ہریک ماشہ سفوف کردہ دہند وبراے قبض گل داغستانے یک ماشہ داخل نمایند۔

دوار نافع از تپ لثقہ صفتہ تخم کاسنی مقشر کردہ مقدار یک تولہ در جھولی انداختہ عرق عنب الثعلب وعرق کاسنی ہریک دو تولہ گلاب پنج تولہ در جھوسلے انداختہ بطریق کوکنار بچکانند تا عرقہاے چکیدہ شود باز آن عرقہاے چکیدہ را بالائیش کنند وتا ہفت بار ہمین عمل مکرر کنند پس دران آب سکنجبین بزوری بارد دو تولہ داخل کردہ بکار برند۔

دوار حلونی جالینوس گفتہ کہ ازین دوا معالجہ کردہ ام بکسے کہ در شش او قرحہ بود صفتہ سنبل الطیب فلبطے چہار مثقال حماما ہشت مثقال ساذج ہندے چہار مثقال کندر سہ مثقال سنبل ہندی سہ مثقال اذخر کی دو مثقال مرصاف چہار مثقال سلیخہ ہشت مثقال دارچینی دہ مثقال خلط الساذج چار مثقال رب السوس مثقال عصارہ بیروج پنج مثقال مصطگے سہ مثقال زعفران شش مثقال این ادویہ راجمع کردہ تمر بیرونے گرفتہ بماء العسل وشراب شیرین بپزند ویک سکرجہ گرفتہ ومغز چلغوزہ بست دانہ سودہ بیندازند ومخلوط نمایند ویک بندقہ ازان چند روز بخورند وباستے دوا دو سہ روز بخورند وبعد ازان ازایارج کہ از صبر گرفتہ باشند یک ملعقہ در یک روز بآب بنوشند واین دوا راکسیکہ در قصبہ شش علت داشتہ باشد بشیر زنان استعمال نمایند۔

دوار المسک مروارید ناسفتہ کہربا ابریشم مقرض زرنباد درونج عقربے زعفران ہریک دو نیم تولہ بہمنین سنبل الطیب قرنفل ساذج اشنہ جندبیدستر تاقلہ صغار از ہریک ربع کم از دو تولہ دار فلفل نیم تولہ زنجبیل تولہ مصطگے ربع کم تولہ سک تولہ ربع عنبر تولہ نبات سی وشش تولہ عسل مصفے آتش ندیدہ دو وزن بعد از انقضاء یک دوماہ ثلث معجون دواء المسک جدوار نفش اعلے ممزوج سازند وبرابر ہم تجویز کردہ اند این نسخہ بخط حکیم مسیح الزمان تصحیح یافتہ۔

دواء المسک تلخ افسنتین چہار تولہ وہشت ماشہ ریوند چینی چہار تولہ ہشت ماشہ زعفران دو تولہ سہ ماشہ مشک خطائی یک تولہ دو ماشہ صبر سقوطری چہار تولہ ہشت ماشہ نانخواہ چہار تولہ ہشت ماشہ تخم کرفس دو تولہ چہار ماشہ ساذج یک تولہ دو ماشہ مر یک تولہ دو ماشہ جندبیدستر ہشت ماشہ عسل خام بکسیر اکبری۔

دواء المسک نافع از وسواس کہ از احتراق خلط صفراوی پیدا شدہ باشد صفتہ مصطگے زعفران مشک ہریک یک درم ونیم افسنتین بادرنجبویہ افتیمون ہریک سہ درم عود خام سک زرنباد درونج ہریک پنج درم مروارید کہربا ابریشم خام ہریک شش درم صبر چہل درم کوفتہ بیختہ بعسل معجون سازند شربتے مثقال باعرقیکہ گرم باشد۔

دیگر سنبل ساذج مشک جندبیدستر مر کی ہریک

بست درم زعفران تخم کرفس اسطوخودوس
هریک چهار درم صبر زرد افسنتین هریک هشت
درم ریوند چینی شش درم عسل سه وزن ادویه
شربت مثقال۔

دواء المسک معتدل مروارید نیم درم کهربا
یکدرم گلسرخ طباشیر کشنیز گاوزبان هریک دو درم
مشک ربع درم زرنباد یکدرم شربت سیب سی درم۔

دواء المسک بارد نافع از خفقان و غشی صفته
کهربا بسد مروارید ورق گلسرخ هریک درم تخم خرفه
بوداده کشنیز گاوزبان آمله مقشر هریک سه درم
ابریشم مقرض صندل سفید هریک دو درم زعفران
یک درم مشک نیم درم قند سفید سه چند۔

دیگر نافع از خفقان دافع ضعف دل صفته
ورق گلسرخ طباشیر کشنیز کهربا هریک جزوی مروارید ناسفته
نیم جزو مشک سدس جزو نبات سه وزن ادویه
که بآب سیب ترش حل کرده باشند دو سه برگ
ترنج و برگ سیب انداخته بقوام آرند و از آتش
فرود آورده ادویه بدان بسرشند۔

دواء المسک حار درونج پنج ماشه بهمنین
سافج سنبل قاقله هریک ده ماشه قرنفل دواله
زرنباد زنجبیل دارفلفل جندبیدستر هریک پنج ماشه
بعسل مصفی معجون سازند۔

دوائی که منع ریختن موی سر کند صفته آب
برگ چقندر ده توله برگ مورد توله عصارهٔ
لحیة التیس توله برگ درخت مغیلان توله صندل سفید
توله اقاقیا توله آب پالک ده توله همه را یکجا کرده بجوشانند
تا نصف بماند مالیده صاف نموده روغن چنبیلی ده توله داخل
کرده چندان بجوشانند که آب رفته روغن بماند در شیشه
نگاهدارند بر موی سر بمالند۔

دواء نافع از کلف صفته صندل بست درم مروارید
یک هفته متصل در آب لیمون بسایند و هر روز بگیر تبه
اول در سایه خشک کنند باز به آب لیمون بسایند
تا هفته همچنین کنند بعد آن قرص ساخته نگاهدارند
هر روز یک قرص بآب خطمی حل کرده شب بر کلف
بمالند و صبح بآب سبوس گندم و گل خطمی بشویند۔

دواء نافع از سعفه صفته مغز تخم کدو بریان مغز
تخم هندوانه بریان سفیداب کاشغری هریک توله
مردارسنگ سه ماشه دم الاخوین توله تخم پوار سه ماشه
طوطیا کرمانی مغسول توله آب برگ حنا ده توله داخل
کرده کهرل نمایند تا چون مرهم شود پس بعمل آرند۔

دواء المسک حار نافع از وسواس و جنون که از
خلط سودا باشد صفته زرنباد درونج هریک نیم درم
مروارید کهربا بسد هریک سه درم بهمنین سافج
سنبل قاقله قرنفل اشنه جندبیدستر هریک یک نیم
درم ابریشم خام شش درم زنجبیل دارفلفل هریک
درم مشک نیم مثقال کوفته بیخته بعسل معجون سازند
شربتی دو درم با یک اوقیه شراب ریحانی یا بعرق گاوزبان

دواء المسک بارد عنبری صفته ابریشم مقرض
صندل سرخ و سفید گل ارمنی گل گاوزبان آمله منقی
طباشیر سفید مروارید ناسفته کهربا فیروزه نیشاپوری

کوفتہ بیختہ سہ وزن ادویہ رب بہ شیرین سرشتہ دو نیم
مثقال عنبر اضافہ نمودہ ورق طلا ورق نقرہ ہر یک
چہل عدد مخلوط ساختہ بکار برند۔

دواء کہ از وزن را حل باند صفتہ زعفران حماما
سنبل اکلیل الملک ہر یک سہ درم ساذج ہندی دہ درم
قردمانا ہشت درم شحم البط و شحم الدجاج شمع ہر یک
بست درم روغن سنبل دو درم خشک کوفتہ بیختہ
بگداختنی گداختہ با یک بیضہ مرغ مخلوط کردہ بعد طہر فرازند
نافع بسیارست۔

دواء دیگر سنبل زعفران مصطگی میعۂ سائلہ ہر یک
دو درم ساذج ہندی درم موم ہشت درم روغن
سنبل مقدار حاجت موم را بروغن مذکور گرم کنند
باقی ادویہ مدقوقہ منخولہ مخلوط کنند و استعمال کنند بصوفہ

دواء دیگر مقل چار درم روغن بلسان دو درم بیخ
جاوشیر بیخ نرگس ہر یک درم عسل تا نہ درم اول مقل را
خمیر کنند و باقی ادویہ مدقوقہ منخولہ مخلوط سازند بعد از آن
روغن بلسان بران بچکانند استعمال کنند بصوفہ۔

دواء نافع از ذیابیطس و جریان بول از حرارت مثانہ
و مقوی و مبہی صفتہ طباشیر بہمن سرخ و سفید شقاقل مصری
خصیۃ الثعلب مصری کتیرا صمغ عربی تخم بالنگو تخم
فرنجمشک ہر یک تولہ مغز تخم کدو مغز تخم ہندوانہ مغز
چلغوزہ مغز پستہ مغز حب السمنہ ہر یک دو تولہ مغز
بادام شیرین انجلک ہر یک سہ تولہ ورق طلا ورق
نقرہ عنبر اشہب ہر یک شش ماشہ خولنجان سہ ماشہ
نبات سفید دو تولہ رب بہ شیرین رب انار شیرین
رب سیب شیرین عسل مصفی گلاب عرق بید مشک
ماء اللحم سادہ ہر یک دو تولہ بدستور مرکب نمایند
و شش ماشہ بماء اللحم و پنج تولہ بنوشند۔

دواء از شقاق پاشنہ صفتہ مازو سبز کوفتہ بیختہ
بہ پیہ بز گداختہ شگاف پر کنند۔

دیگر اسفیداج قلعی اسفیداج اسرب بروغن سندروس
سرشتہ شگاف پر کنند لیکن باید کہ اول پارا بشویند۔

دیگر شلغم پارہ کردہ بروغن جوش دادہ ضماد نمایند۔

دیگر از شقاق انگشتان صفتہ بیخ بسفایج و سفایج
سودہ شگاف پر کنند محمد زکریا گفتہ کہ مالیدن
روغن شقاق را نافع ست خصوص برناف الاسرارست

دواء دیگر نافع ز سقوط طفل اگر از رطوبت رحم باشد
صفتہ درونج عقربی زرنباد جند بیدستر حلتیت
مشک تبتی دانہ ابہل مازو سبز طباشیر ہر یک درم
زنجبیل دہ درم کوفتہ بیختہ یکدرم با آب بنوشند۔

دواء کہ درد گردہ دور کند صفتہ آن بول حمارست

دواء حابس از خون شریانی صفتہ کندر اقاقیا
گلنار صمغ عربی دم الاخوین انزروت شب قلقطار
صبر کوفتہ بیختہ با سفیدۂ تخم مرغ سرشتہ بعمل آرند۔

دواء دیگر شب یمانی سہ درم سماق مر زعفران
عود ہر یک سہ درم عسل مقدار حاجت کوفتہ بیختہ
مخلوط نمودہ استعمال کنند بصوفہ۔

دواء دیگر پنیر مایۂ خرگوش و پیہ خرگوش عسل برابر
نیکو سحق نمودہ بر صوف گرفتہ بعد طہر استعمال کنند۔

دبید الورد نافع از ورم صفتہ سنبل سلیخہ قسط تلخ

زعفران دارچینی حب بلسان مر هر یک درم ورق گلسرخ هفت درم با ترنجبین بقوام آرند شربتے دو درم بآب کاسنی ورازیانه۔

دواء معطس صفته کندش فلفل عاقر قرحا زنجبیل نوشادر نطرون صبر دارچینی مشک مرزنجوش خربق سفید جندبیدستر هر یک برابر کوفته بیخته در بینی بدمند۔

دواء معطس نافع لقوه وجمیع امراض بارده دماغی صفته عاقر قرحا سه درم کندش چار درم برگ فلی دو دتنور رسیده شش درم صعتر زعفران زراوند طویل هر یک نیم درم بکار برند و در نسخهٔ دیگر عوض زعفران دم الاخوین ست۔

دواء نافع از درد کهنه گوش صفته خربق سفید مر کندر افیون زعفران هر یک چهار درم جندبیدستر سه درم قلقند پنج درم فلفل بادام تلخ هر یک دو درم عصارهٔ حصرم شب هر یک چهار درم مر و افیون و کندر و جند در سرکه که دران پوست انار جوشانیده باشند بخیسانند چون مهرا شود ادویهٔ مذکوره سحق نموده بیندازند و مخلوط سازند و یک درم ازو با روغن ناردین در گوش بچکانند۔

دواء نافع از دوی وطنین که از برودت باشد صفته برگ صنوبر زوفا خشک حب الغار برابر نیکو طبخ نموده صاف کرده در گوش اندازند۔

دواء قاطع رعاف صفته کاغذ سوخته پوست بیضهٔ مرغ سوخته اقاقیا هر یک دو درم کوفته بآب فتیله ساخته در بینی بگذارند۔

دواء نافع از قرحه بینی و ناسور بینی و ناسور گوشهٔ چشم صفته نوشادر اشق هر یک ده درم برادهٔ نحاس سرخ قلقند قلقطار سوخته زاج سوخته توبال نحاس هر یک پنج درم در دو رطل سرکه بخیسانند و در ایام صیف در آفتاب نهند و از نحاسی هر روز حرکت دهند تا سرکه خشک شود وقت حاجت فتیله آلوده کرده بگذارند۔

دواء نافع از ثقل زبان صفته نوشادر عاقر قرحا فلفل خردل برابر سوده زیر و بالاے زبان بمالند۔

دواء نافع از ورم لهات صفته حلتیت دو نیم درم شب یمانی درم سوده بعسل سرشته ریشه آلوده بلهات رسانند۔

دواء نافع از قلاع صفته شیاف مامیثا طباشیر برگ بارتنگ زرورد هلیله زرد گلنار برگ زیتون مائین کلان شب یمانی برابر کوفته بیخته در دهن بپاشند۔

دواء نافع از جوشش دهن صفته مرجان سفید کات شسته طباشیر سفید زرورد کبابه برابر سوده بآب تاج خروس سرشته بمالند۔

دواء نافع از ناسور لثه صفته بیخ سوسن عاقر قرحا هر یک درم شب گلنار عفص سماق هر یک دو درم سوده بپاشند۔

دواء نافع از فواق که از ریح غلیظ باشد صفته سداب نانخواه برابر سوده بشراب بپزند تا بنصف رسد یک اوقیه ازان بنوشند۔

دواء نافع از تهاء مرکب سوء القنیه و تراشیدگی

رو و پشت پای مریض صفته زرشک چهار مثقال جند بیدستر جدوار هریک نیم نخود سوده بگلاب سرشته بنوشانند رازیانه انیسون یکمثقال عود الصلیب درم عود قماری آمله خشک یکدانگ سوده بسکنجبین بزوری معتدل سرشته بخورانند۔

دوای نافع کسی را که عرق بسیار از سر او باشد صفته اطریفل کبیر کشنیزی مثقال بخورد بعد آن شیرهٔ تخم کاسنی سکنجبین افتیمونی پنج مثقال قرص زرشک مثقال سوده عرق شاهتره عرق کاسنی هریک پنج توله بنوشند۔

دوای نافع از درد رحم که از برودت معده باشد صفته جند بیدستر تخم کرفس زنجبیل زراوند مدحرج وج برابر کوفته بیخته یک مثقال ازان بنوشند۔

دوای برای آبله های که بعد سوختن بر می آیند صفته کنجشک در ظرفی سوزانیده تا سیاه شود پس سائیده بکار برند۔

دوای نافع از فواق که از خشکی معده باشد صفته آب گرم بروغن بنفشه بنوشند۔

دوای فواق مخترع فقیر صفته پودینه زیرهٔ سیاه انیسون بادیان هریک چهار ماشه جوشانیده صاف نموده اندک بنوشند۔

دوائیکه قطع قی صفراوی کند صفته زرشک دانهٔ انار ترش سماق هریک جزو طباشیر گل سرخ دانهٔ انگور ترش هریک نیم جزو پوست بیرون پسته نیم جزو کوفته بیخته دو درم آب سیب یا شربت انار منعنع استعمال نمایند۔

دوای نافع از قی بلغمی و سوداوی صفته ورق گل سرخ چهار درم عود خام مصطگی سعد سنبل نعنع پوست بیرون پسته قرفه قرنفل فرنجمشک زیرهٔ کرمانی منقوع بسرکهٔ خمر و آب سیب هریک دو درم زرشک سه درم سوده دو درم بمیبه بنوشند۔

دوای مومیائی کافور از هریک جزو صبر گجراتی یک نیم جزو در روغن نموده قدر حشفه بنهند۔

دوای نافع از قی بلغمی و از قی که بسبب بلغم و صفرا باشد که مکرر تجربهٔ فقیر درآمده صفته طباشیر هشت ماشه دانه هیل چهار ماشه فلفل دراز دو ماشه دارچینی یک ماشه نبات سفید شانزده ماشه کوفته بیخته نه حصه نمایند و تا نه روز بعمل آرند هر حصه را با یک توله عسل یا سکنجبین ساده یا سکنجبین لیموئی استعمال نمایند۔

دوای نافع از قروح امعا و دقاق صفته بزر قطونا مرو تخم بقله بارتنگ تخم ورد تخم خطمی هریک پنج درم بریان نموده درست گذاشته طباشیر نشاسته صمغ عربی بریان هریک ده درم گل ارمنی پنجاه درم سوده با تخم های مذکور مخلوط کرده سه درم از و بعمل آرند۔

دوای نافع استحاضه است صفته تمر هندی صمغ عربی نبات سفید برابر سوده شش ماشه بنوشند۔

دوای مفتت سنگ گرده و مثانه صفته اسارون موقو فطراسالیون هریک دو درم دوقو وج حب بلسان

تخم کرفس انیسون کتیرا ہریک درم سودہ بمیختج سرشتہ
باب پرسیاوشان نوشند۔

دوا کہ باہ را زیادہ کند و بدن را ترو تازہ دارد
صفتہ شقاقل تخم جرجیر تودری سرخ وسفید زنجبیل
ہریک دو درم فلفل دراز سہ درم لسان العصافیر
کندر تخم پیاز تخم شلغم تخم ہلیون تخم گزر مغز چلغوزہ
ہریک دو درم کوفتہ بیختہ بروغن جوز ہندے
لت کردہ بعسل معجون سازند۔

ذرور صدف کلان سوختہ شادنج ہریک درم
سودہ درچشم بپاشند حفرہ مزمنہ مملو شود۔

ذرور بین براے بیاض چشم کف دریا درم شکر طبرزد۔

دوا نافع از درد رحم وورم آن **صفتہ** حلبہ در آب
بخیسانند وچند مرتبہ بشویند وبپزند وپارچہ را
ولعاب آن بپارچہ برآوردہ پیہ بط ودجاج گداختہ
بر پارچہ مذکور گذرانیدہ پیہ ولعاب باہم مخلوط کردہ
بگذارند وقت حاجت اول صوف را بروغن گل
تر کردہ بدوا مذکورہ آلودہ در رحم گذرانند۔

دوا نافع از سیلان مدہ وصدید از رحم **صفتہ**
گل سرخ چہار درم تخم کاہو نشاستہ ہریک دو درم زعفران
دو درم کوفتہ بیختہ بمیختج وروغن گل وشیر زنان سرشتہ
صوف بدان آلودہ کردہ بگذارند۔

دوا مدر حیض **صفتہ** لوبیا سرخ سی درم شکطرا مشیع
فراشیون ہریک چہار درم پودینہ دہ درم فوہ چہار
درم ہمہ را با پنج رطل آب بجوشانند تا یک رطل باند
صاف نمودہ سہ اوقیہ از ان با قندیکدرم نوشانند۔

دوا نافع از حرق آب گرم جو سوختہ با زردی
بیضۂ مرغ سرشتہ بمالند۔

دوا نافع از حرق روغن سفیدی بیضۂ مرغ
در قارورہ انداختہ اول قدرے روغن بیندازند
وبالا قدرے سفیدۂ کاشغری بیندازند وحرکت دہند
تا چون مسکہ شود۔

دوا براے حرق آتش موم یک تولہ بروغن بنفشہ
یا روغن گل دہ تولہ گداختہ قدرے سفیدہ وقدرے
مردار سنگ وزردیہای سہ بیضہ ودماغ مرغ وجزوے
از اشرح در ہاون انداختہ نیکو سحق نمودہ اندکے
کندر ہم بران افزودہ چون مرہم سازند۔

باب الذال

ذرور اصغر نافع از بقایا رمد کہ عارض اطفال باشد
صفتہ انزروت شش درم شیاف مامیثا سہ درم
صبر دو دانگ۔

ذرور سفید کافوری نافع از گرمی چشم ورمد خفیف
صفتہ صدف سوختہ مروارید ناسفتہ ہریک دو
درم نشاستہ درم کافور دانگ۔

ذرور سفید نافع از رمد سخت **صفتہ** انزروت
پنج درم نشاستہ دو درم شکر طبرزد صمغ عربے
ہریک درم۔

ذرور نافع از سفیدی چشم **صفتہ** سرطان بحرے
اقلیمیا طلا پشک ضب شیخ سوختہ کف دریا ہریک
جزو کوفتہ بیختہ بحریر گذرانیدہ در ہاون نرم کردہ
بگذارند۔

ذرور نافع از بیاض صفتہ کف دریا اقلیمیا ذہبی
سرگین سوسمار ندر تقوارت مرجان عین الرمان البحری
نمک ہندی ہریک دو دانگ مرقشیشا دانگ سرمہ اصفہانی
دو دانگ شادنج مغسول مروارید ناسفتہ مکد نیم مثقال
زنگار نوشادر دار فلفل قرنفل سنبل پوست تخم مرغ مکد
دانگ و نیم مامیران طوطیا ہندی ہریک دو دانگ
کوفتہ بیختہ صبح و شام بکار برند۔

ذرور کہربا دم الاخوین حب الآس شیح ارمنی
ہریک ماشہ کوفتہ بیختہ ذرور نمایند لیکن این ذرور را
بعد استعمال کردن آملہ منقے ساذج ہندی عاقرقرحا
نمک لاہوری ہریک شش ماشہ بسرکہ وگلاب جوشانیدہ
صافی کردہ یک قہوہ خوری ازان گرفتہ گیرد دو ماشہ
نیلاتھوتھہ بریان یک ماشہ سودہ داخل کردہ بردندان
کہ ریزہ ریزہ میشود بمالند و بقیہ را بسرکہ وگلاب بعد یک
گھڑی بشویند و یک گھڑی دیگر صبر کردہ این ذرور
بر دندان بپاشند۔

ذرور نافع از بیاض چشم صفتہ کف دریا انزروت
شکر طبرزد ہریک جزو بورق ربع جزو۔

ذرور نافع از جرب و سُبَل و غلظ اجفان صفتہ
زردۂ تخم مرغ درآفتاب خشک کردہ انزروت سفید
مربیٰ بشیر خر چہار درم مامیران ہریک نیم درم زعفران
شیاف مامیثا ہریک دو دانگ۔

ذرور صدف کلان سوختہ شادنج یک درم سودہ
در چشم بپاشند حفرۂ مزمنہ مملو شود۔

ذرور رہین براے بیاض چشم صفتہ کف دریا درم

شکر طبرزد دو درم۔

باب الرا

رب السیب نافع از صفرا و جوش خون و اطلاق
شکم و قے آب سیب در دیگ سنگین بریزند تا بربع رسد

رب ریباس نافع از اطلاق شکم و قی شدید و تپ گرم

رب حصرم نافع از صفرا و تشنگی و تپہاے گرم
آب حصرم در دیگ بآتش ملائم بپزند تا ربع رسد۔

رب ریباس در دیگ سنگی بجوشانند تا بنصف
رسد پس شکر سفید بنصف آن بیندازند و قدرے
زعفران انداختہ بگذارند۔

رب توت نافع از درد حلق و از خوانیق صفتہ
توت شامی تلخ کوفتہ آب او گرفتہ بآتش بپزند
تا بنصف رسد پس از آتش فرود آوردہ پنج حصہ
ازان گرفتہ و از مثلث سہ حصہ گرفتہ مخلوط کردہ
بآتش ملائم بپزند تا بثلث رسد پس از آتش
فرود آوردہ مر و شب یمانی سودہ انداختہ
بزنند تا مستوی شود۔

رب اجاص نافع از تپہاے گرم کہ با قبض
شکم باشد صفتہ اجاص تلخ و شیرین از دانہ پاک
کردہ در دیگ انداختہ آب شیرین بالایش بقدریکہ
او را بپوشد بیندازند و جوش دہند و از آتش
فرود آوردہ سرد کنند و بیفشارند و باز بپزند
تا بربع رسد۔

رب خشخاش نافع از نزلات سر بستہ خشخاش سفید
با حب کوفتہ در چہار حصہ آب کہ شش رطل میشود

بخیسانند و در دیگ انداخته بپزند و از آتش فرود آورده سرد کنند پس مالیده صاف نموده سه رطل در یک نیم رطل عسل انداخته بپزند تا چون لعوق شود۔

رب خشخاش دیگر نافع از نزلات بهمه اعضا صفته خشخاش کلان سفید مع دانه نیم کوفته در نه رطل آب یک شبانروز بخیسانند و بپزند تا بنصف رسد پس سرد کرده بمالند و صاف نمایند و سه رطل از ان بگیرند و یک نیم رطل مینجیج و یک نیم رطل شکر طبرزد با عسل بپزند تا چون لعوق شود۔

روغن قسط آس سه درم قسط گرفته برگ آس تر بست چهار رطل کوفته یک شبانروز بآتش ملائم بپزند تا آب رفته روغن بماند۔

روغن راحب مخترع مرحومے و استاذ الحکما حکیم عماد الدین محمود صفته جدوار خطائی زیبق زرنباد کندر هر یک دو ماشه زراوند طویل سه ماشه مر مکی چهار ماشه صبر سقوطری بست ماشه برگ کرفس پنج ماشه مقل ازرق دو ماشه سکبینج چهار ماشه جاوشیر دو ماشه حلتیت دو ماشه عاقرقرحا سورنجان جوزبویه جندبیدستر هر یک دو ماشه شنجرف چهار ماشه مرداسنگ دو ماشه زفت صابون رومی نیم ماشه آب لیمونیه ترنیم ماشه سکبینج دو ماشه روغن سوسن ده ماشه روغن گل سرخ ده ماشه روغن بابونه ده ماشه روغن قسط ده ماشه روغن سداب ده ماشه روغن زیتون ده ماشه موم زرد ده ماشه علی الرسم روغن کنند۔

روغن مصری مخترع استاذی صفته روغن بادام تلخ طوطیا هندی صبر سقوطری در هاون باهم روغن سازند۔

روغن مخترع نافع از درد هر جا که باشد صفته عنب الثعلب چوب چینی گل بنفشه بیخ بنفشه گل بابونه گل خطمی بیخ سوسن معروف ایرسا اصل السوس هر یک توله جوشانیده صاف نموده روغن کنجد پاو سیر انداخته بجوشانند تا آب رفته روغن بماند دیگر مغز بادام تلخ سوخته طوطیای هندی زنگار صبر سقوطری در هاون کرده آنقدر بمالند که یکسان شود روغن سازند۔

روغن گوگرد جهت جرب و قوبا و خارش بدن صفته گوگرد زرد کوفته بیخته در چهار جزو روغن ونبه تازه بیامیزند و پاره کرباس در این روغن چرب نموده فتیله کنند و فتیله را روشن کنند و ظرفے را زیر او نگاهدارند و هر روغنیکه از فتیله بچکد در ظرفے بگیرند و بکار آرند و بر قوبا و جرب بمالند که نهایت نافع باشد۔

روغن نافع برائے سستی قضیب صفته زهره گاو خشک کرده یک عدد و زهره خرگوش خشک کرده یک توله عاقرقرحا توله کبابه توله فلفل گرد نیم توله جندبیدستر نیم توله پیاز نرگس ده عدد حرف توله میعه سائله توله تخم انجره توله روغن بلسان سه توله تخم کرفس توله خراطین خشک کرده اگر از دهن برآمده باشد بهتر و الا از هر قسمے که بهم رسد ده عدد زرنیخ سرخ توله نمک سنگ توله سیاه دانه نیم توله مومیائی توله فرفیون توله مشک نیم توله همه ادویه را ریزه ریزه کرده و خشک نموده در شیشه انداخته

وگل حکمت نموده بطریق چوده بچکانند وسر قضیب
گذاشته بمالند ویک برگ تنبول پیچیده بالاے
او پارچه تنک پیچیده گذارند تا یک پاس واز
آب سرد هفت روز پرهیز کنند۔

روغن مجرب که بر محاسن مالند منع موی سفید
کند وسیاهی مونگا هدارد صفته روغن پنبه دانه
روغن مورد روغن آمله از هریک چهل مثقال
سعد کوفی سلیخه رومی سنبل الطیب شونیز قرنفل
شحم حنظل قسط تلخ عود هندی فقاح اذخر یکے
قصب الزریره اسارون پوست جوز ترا از هریک
هفت مثقال کوفته بیخته بآن سرشته بجوشانند
وهر روز بر محاسن بمالند۔

روغن نافع بواسیر منقول از خط شاه قاسم
علیه الرحمة صفته مقل ازرق سه ماشه افیون دو ماشه
عصارهٔ لحیة التیس دو ماشه نیم کوفته بآب برگ گندنا
نیم ماشه در هاون بدستور بمالند تا هموار شود تخم
برزگ پنج درم سر بنفشه دو ماشه گل خطمی سفید
ماشه گلنار فارسی کوفته بیخته پیه مرغ ده ماشه و پیه فار
ده ماشه موم پنج ماشه غیر مستعمل بروغن گاو گداخته
ادویه را بآن ممزوج نموده در هاون بدستور
سرب بمالند تا هموار شود استعمال کنند۔

روغن رال ورا ازالهٔ اورام حاره و اورام بارده
هر عضو خصوص اورام قضیب وخصیه واستسقا
وبجهت قوبا وشقاق وبجهت دفع انواع بثور خصوص
بثور وجه وبجهت اندمال جروح قرحیه وقروح اذن
بنهایت مفید ومجرب ست صفته روغن کنجد
بست مثقال رال ده مثقال موم مصفی ده مثقال۔

روغنیکه قضیب را قوت عظیم دهد صفته
بیخ کنیر سفید که آنرا در فارسی خرزهره وبعربی دفلی
گویند وآن بر دو گونه است یکی آنکه گلش سرخ باشد
وآن بسیارست و دوم آنکه گلش سفید باشد
آن قلیل یافته میشود لیکن نافع درین هر دو نوع
اخیرست وچربی سانڈه که در هند معروف ست
وخراطین وبیر بهوٹی همه را یکجا کرده در نیم پاؤ شراب
دو آتشه در ظرف سفال نگاهدارند بعده بطریق
چوده بگیرند وبعد بست دیگر وزن استعمال نمایند۔

روغن مقوی صفته زرنباد آمله زنجبیل سعد
سنبل پوست ترنج حب الآس بالنگو مصطگی زوفا
عود غرسے قرنفل کندر سرخ پودینه اکل الملک
فرفیون جندبیدستر قسط انیسون کرفس زعفران
حب الغار کبابه عنبر لادن مشک عنبر هریک توله
عطر کرنه سداب هریک توله در شانزده حصه آب
مطبوخ نموده وقتیکه نصف باقی ماند در شش وزن
ادویه روغن چنبیلی داخل کرده بپزد تا روغن بماند۔

روغن زرنباد شیره زرنباد ابنی اورک هریک
ده توله جوزبوا بسباسه دارچینی الایچی هریک توله
دو واله توله بادام پسته بادام فرنگی چلغوزه جل خشک
هریک ده توله زرنب دو توله ابریشم توله درونج توله
اسارون سلیخه قسط تلخ قرفه سعد اذخر مصطگی
هریک دو توله اگر غرسے چهار توله سنبل بادیان

انیسون نانخواه اکلیل الملک بابونه حماما ساذج
زنجبیل فلفل دار فلفل هریک توله گلسرخ چار توله
حب الغار سه ماشه فرفیون عنبر لادن توله سداب
نه ماشه جند توله عطر کرنه فواکه را مهنی سازد و یابسات
را در شانزده برابر آب جوش دہد تا ثلث بماند
روغن سرشف روغن کتان روغن کنجد روغن زیتون
برابر وزن مجموع ادویه را داخل کرده بجوشانند
تا روغن بماند اندک عطر کرنه و زعفران و مشک اندازند۔

روغن نافع از صداع کہنه بارد صفته روغن شبت
روغن فودنج روغن مرزنجوش روغن شیح و نمام و
روغن سداب و روغن ورق الغار بابونه بیخ نفلح
افیون زعفران مرمکی همه یکجا نموده جوشاینده صاف
نموده بیندازند روغنها همه یک یک جزو
دیگر ادویه ربع جزو۔

روغن که موے ببرد صفته ساجی آہک آب
نادیده یکد جزو زرنیخ ده جز در آب که چهار انگشت
بالا ماند یک روز بگذارند و آن آب بریزند و دیگر
آب بدستور بیندازند باز بعد یکروز آب بیندازند
و دیگر آب برسرش کنند و بعد یکروز باز دور کنند
پس هر روغنے که باشد جزو ادویه سه جزو آمیخته
بپزند تا روغن بماند و چون مو دور شود زعفران
و گلاب آمیخته موضع مو بشویند۔

روغن مقوی دماغ صفته مویز کشمش انجیر
هریک پاو سیر مغز پسته چار مغز تخم خیار مغز تخم خربزه
هریک نیم پاو تخم کرفس انیسون هریک توله اسطوخودوس
بادام بابونه هریک دام بادیان توله مصطگی دام
حب فلفل دو دام سنبل توله گلسرخ پنج دام گل بنفشه
دام فواکه را یکجا کرده سحق نموده در بست چهار برابر
آب طبخ داده جدا نگاہدارند و ادویه یابسه را در
بست چهار برابر جوش دہد تا نصف بماند با طبخ اول
یکجا کرده روغن بادام پنج دام زیت نیم سیر روغن کتان
دو دام روغن سرشف پنج دام روغن کنجد روغن چوده
پنج دام روغن مالکنگنی پنج دام داخل نمایند و بجوشانند
تا روغن بماند صاف نموده بکار برند۔

روغن گلسرخ دو دام زرنباد کرفس حماما اکلیل الملک
ساذج هریک دام آمله نصف وزن همه در بست چهار
برابر آب بپزند تا ثلث بماند روغن کنجد چهار دام
داخل کرده بجوشانند تا روغن بماند وقت خواب شب
بر سر مالیده بخواب رود۔

روغن آب کشنیز صفته آب کشنیز تازه عنب الثعلب
هریک سه توله روغن بز سه توله صندل سرخ توله
اکلیل الملک حماما هریک نیم توله درونج چهار ماشه
زرنب شش ماشه گلسرخ توله گل خطمی نیلوفر
هریک توله یابسات را در بست چهار برابر آب بجوشانند
تا ثلث بماند با روغنها و شیرجات طبخ کنند
تا روغن بماند نافع ست۔

روغن که نافع از جھوله و جمیع دردها و مرضهاے
بادی و بلغمی صفته روباه زنده را دست و پا بسته
در دیگ آب جوشان که نیم من باشد همچنان زنده
بیندازند تا خوب پخته شود و مضمحل گردد و صاف کرده

آب آنرا بگیرند ونگاہدارند وبگیرند فلفلموبہ مالکنگنی جوز بوا سداب سنبل حلتیت ہریک نیم پاو تخم دھتورہ انار پوست بیخ بید انجیر سہ پاو افیون خالص سہ دام ہمہ را جوکوب کردہ در یک من آب خالص باتش ملائم بپزند تا پانزدہ سیر آب بماند صاف نمودہ این آب را باآب روباہ کہ اول گرفتہ بود یکجا نمایند وپنج سیر شیرۂ دھتورہ سیاہ گرفتہ واضافہ این آبہا نمودہ وپنج سیر روغن کنجد خالص گرفتہ بدان آمیختہ باتشی ملائم درکمال ملائمت بجوشانند تا آب بسوزد وروغن بماند صاف کردہ بکار برند واز باد پرہیز نمایند۔

روغن مقوی دماغ صفتہ ابریشم دام درونج دام قسط سلیخہ سعد اذخر مصطگی ہریک دو دام شیرہ زرنباد شیرۂ انبی ادرک ہریک دہ دام جوز بوا بسباسہ ہریک دو دام دارچینی دہ دام قرنفل الایچی ہریک دو دام دوالہ دام مغز بادام مغز پستہ مغز یادام فرنگی دہ دام مغز چلغوزہ دہ دام نارجیل اسارون زرنب ہریک دو دام سنبل بادیان نانخواہ انیسون اکلیل الملک بابونہ حماما سافج ہریک درم زنجبیل یک نیم دام فلفل درم گلسرخ چار درم مغز چار مغز دہ درم شبت چار درم وج دوازدہ درم عطر قرنفل یک نیم ماشہ روغن زیتون روغن سرشف روغن کنجد روغن کتان اگر غرقے ہریک چار درم زعفران عطر کرنہ مشک خواکہ را مثل میتھی بسایدودر شیرہا داخل نمودہ نگاہدارد وباقیات را در شانزدہ برابر آب جوش دہد تا ثلث بماند بعد ازان برابر وزن جملہ ادویہ چہار روغن وآب مطبوخ میتھی محلول یا شیرہ داخل کردہ برآتش گدازند تا آب نماند پس ازان مشک وعطر وغیرہ خوشبو داخل کنند ونگاہدارند۔

روغن نافع از فالج صفتہ شیرمیش شیرہ برگ دھتورہ سیاہ روغن کنجد ہریک پاؤ سیر افیون دام تخم کٹائی خشک سائیدہ ہفت دام در ظرف مسی قلعی دار انداختہ باتش ملائم بجوشانند تا کہ آب نماند در ظرف آبگینہ نگاہدارند ودر عضو مائوف بمالند در موسم سرما در آفتاب نشستہ ودر گرما احتیاج آفتاب نیست۔

روغن نافع فالج صفتہ زہر تیلیہ کچلہ عاقرقرحا تخم دھتورہ اجمود خراسانی پوست بیخ کنیر سفید افیون گھونگچی سفید ہریک دو دام مالکنگنی نیم پاو کلونجی نیم پاؤ ہمہ را جوکوب کردہ در شیر گاؤ مقدارے کہ بالائے ادویہ آید سہ روز نگاہدارند وقتیکہ شیر مذکور خشک شود بیارند یک سیر پاؤ بالا روغن کنجد ویک سیر شیر گاؤ با ادویہ باتش جوشش دہد لیکن آتش ملائم کنند تا زمانیکہ شیر نماند بعد لحظہ آتش تیز دہد کہ چند دام روغن بسوزد برآوردہ صاف نمودہ نگاہدارند ووقت حاجت بکار برند وانچہ کیفیت آن باشد در حربے شیر آمیختہ کھرل کردہ نگاہدارند عنی بحال قدیم باز آید۔

روغن دیگر روغن کدو روغن کتان ہریک پاؤ سیر شیرۂ تخم کدو یک سیر شیرۂ تخم خیارین پنج دام سرکہ ولایتی پاؤ سیر این ہمہ را بپزد تا اثر آب نماند نگاہدارد۔

روغن نافع از خارش و داد صفتہ سیماب پنج تولہ
حنای خشک شش تولہ برگ درخت خیار شنبر پنج تولہ قرہ
پنج تولہ قردست سہ تولہ کوکنار سوختہ دو تولہ کتیرا تولہ
زرنیخ سہ تولہ پیہ بز دوازدہ تولہ موم کافوری نہ تولہ
روغن کتان ہفت تولہ۔
روغن نافع از درد ذات الجنب صفتہ عنب الثعلب
پر سیاوشان بنفشہ گل خطمی آرد باقلا جوشانیدہ
صاف نمودہ بروغن گلسرخ یا بروغن کدو مخلوط
کردہ بجوشانند و سفیداب کاشغری افزودہ بر سینہ
و اضلاع بمالند۔
روغن پیاز نرگس برای باہ صفتہ پیاز نرگس را ریزہ ریزہ
کردہ با برابر کنجد نگاہدارد تا ہفت روز و نصف کنجد
مغز بادام ریزہ ریزہ کردہ اندازد و در کیسہ کرباس
سبک اندک نمی میدادہ باشد پس مثل بادام روغن
بگیرد و بعد ازان بگیرد ازین روغن دہ درم فرفیون
قنہ ہر یک دو درم بسباسہ یک درم دار فلفل یکنیم درم
عاقرقرحا دو نیم دام تخم جرجیر جند بیدستر ہر یک یک
نیم دام موم نیم دام موم را در روغن گداختہ اجزا را
باریک سائیدہ دران انداختہ و خوب حل کردہ نگاہدارد۔
روغن سوسن سلیخہ اوقیہ قرنفل نیم اوقیہ قسط
حب بلسان مصطگی ہر یک اوقیہ قرفہ نیم اوقیہ
درستہ پا و روغن کنجد اندازد و سیر پیاز سوسن اندازد
و در سایہ نگاہدارد تا بست و یکروز صاف نمودہ بکار برد۔
روغن برای زخم صفتہ دیودار زردچوب دارہلد
ملٹھی مدھ و صنوانسہ ہر یک برابر گرفتہ در آب تر کردہ

یک شب نگاہدارد و برآوردہ باریک بساید پس روغن کنجد
چہار چند ادویہ در آب چہار چند روغن انداختہ بپزد
تا آب بر دو روغن بماند صاف کردہ نگاہدارد۔
روغن خارش صفتہ گندھک زرنیخ پکی سپید ہر یک
نیم پاؤ برگ آکھہ سفید چہاردہ عدد روغن سرشف چہار آثار
روغن را در کڑاہی انداختہ دو آثار آب اندازد و ملائم
بپزد تا آب نماند بعد ازان این ہر چہار دارو را سائیدہ
پارچہ بیز کردہ اندازد و کفچہ زند کہ ہمہ یکی شود بعد ازان
برگہای آکھہ سفید مذکور اندازد و بگذارد کہ در کڑاہی
سرد شود و در شیشہ دہن کشادہ نگاہدارد بکار برد۔
روغن فرفیون صفتہ عاقرقرحا ہفت درم کندش
چہار درم مویزج سہ درم ہمہ را جوکوب نمودہ در چہار
چند شراب انگوری بجوشانند تا ثلث بماند نیم وزن
شراب باقی روغن کنجد انداختہ بجوشانند تا روغن بماند
بعدہ مقابل سیزدہ درم دو درم فرفیون سحق بلیغ
نمودہ داخل کنند و جوش ملائم دہند تا فرفیون
حل شود لت زدہ نگاہدارند بکار برند۔
روغن عاقرقرحا فرفیون قسط عاقرقرحا
ہر یک جزو فلفل حب الغار اصول نرگس ہر یک نیم
جزو زیت دہ چند ادویہ۔
روغن جہت فربہی قضیب و درازی و استحکام آن
صفتہ شب یمانی کبریت سیماب مرقیشا شنجرف
ہر یک درم مروارید دو درم کتھ چار درم افیون چار درم
زراوند مدحرج قسط کندش مویزج کمیلہ ہر یک دو درم
روغن زیت سی درم اگر زیت بہم نرسد روغن کنجد

داخل کند آب شصت و پنج تولہ ادویہ را باہم سحق بلیغ
نمودہ در آب بجوشانند وقتیکہ نصف بماند روغن انداز(د)
و باتش ملائم بجوشاند کہ آب نماند۔

روغن زعفران شش دام مرکی دام قصب الزریرہ
پنج دام قردمانا مر را جدا بسر کہ ترکنند و زعفران و قصب الزریرہ
جدا تر نمایند تا شش شبانروز روز ہفتم قردمانا بسر کہ
ترکنند روز ہشتم پنج آثار روغن کنجد بروے افگنند
و ہمہ را باتش ملائم بجوشند تا روغن بماند بکار برند۔

روغن بابونہ سنبل بسباسہ ہیل حماما کتان اکلیل الملک
ہر یک تولہ بابونہ چہار تولہ در دوازدہ وزن آب جوشداد(ہ)
نصف بستاند با روغن کنجد برابر اجزاء ملیح نماید۔

روغن حماما سنبل بسباسہ ہیل حماما بابونہ اکلیل الملک
ہر یک چار تولہ کتان شانزدہ تولہ در دوازدہ وزن
آب جوش دہد تا نصف بماند روغن کنجد برابر وزن
اجزاء داخل کردہ جوش دہد۔

روغن گلسرخ بادیان سنبل مصطگے بابونہ حماما
اکلیل الملک تخم شبت وج زنجبیل ہیل ہر یک نیم تولہ
در یک نیم سیر آب جوش دہد تا نصف بماند روغن کنجد
شش تولہ روغن بادام دو تولہ روغن زیتون چار تولہ
داخل کردہ بجوشاند تا روغن بماند بکار برد۔

روغن مصطگی سنبل دہ دام اکلیل الملک یک و پاؤ تولہ
حماما زرنب اسارون ہر یک تولہ مصطگے دام اگر خام
تولہ گلسرخ دام در بست چہار برابر آب بجوشند تا بنصف
رسد پنج دام روغن چنبیلی اضافہ کردہ بجوشند تا گداختہ
اثر آب بماند بعد ازان در دو من اکبری گلاب
حل نمودہ خوشبو سازد بکار برد۔

روغن بارد و رطب نافع از صداع حار و سرسام
قرانیطس صفتہ تخم کدو تخم خسک و مغز تخم خیارین
بادام شیرین تخم خشخاش سفید کنجد مقشر برابر وزن
روغن برآوردہ استعمال نمایند در بینی بسیار نافع است۔

روغن نافع از ورم نقرس و وجع مفاصل صفتہ
بابونہ عنب الثعلب پرسیاوشان اکلیل الملک برگ حنا
سورنجان بوزیدان مغاث بغدادی گل خطمی سفید
گل بابونہ اصل السوس ایرسا نیم کوفتہ در چہار سیر
آب بجوشانند تا یک نیم سیر آب بماند روغن کنجد
روغن زیت روغن تخم خشخاش روغن تخم خربزہ
داخل کردہ باز بجوشانند کہ آب رفتہ روغن بماند در
روغن ارندیہ گردہ بز گداختہ صافی نمودہ زعفران
مغز ساق بز داخل کردہ شب بمالند صبح در حمام روند
و باب گرم و لعاب ریشہ خطمی بشویند۔

روغن جہت رطوبت بدن صفتہ روغن کتان
روغن کنجد ہر یک پاؤ سیر شیرۂ خشخاش دو دام آب
کدو رسیدہ چار دام آب برگ خرفہ چار دام گلاب
پاؤ سیر علے الرسم بپزند۔

روغن دیگر روغن گل سہ دام روغن کتان دام
روغن بادام دام روغن کدو نیم دام شیرۂ تخم خیارین
دو دام سرکہ ولایتی برابر ہمہ ادویہ را یکجا کردہ بپزد
تا آب نماند بکار برد۔

روغن لبوب نافع از درد سر و درد گوش کہ از
سودا باشد و نافع از مالیخولیا و جذام جدّا صفتہ

بندق مغز بادام مقشر مغز پستہ تازہ مغز کنجد مغز
چلغوزہ مغز کدو و جوز برابر وزن کوفتہ روغن اینہا برآرند

روغن نافع از شخوص جداً صفتہ روغن زنبق
رطل فرفیون نو اوقیہ سودہ مخلوط نمایند۔

روغن قسط نافع از فالج صفتہ قسط اوقیہ فلفل
عاقرقرحا فرفیون ہر یک سہ اوقیہ جند بید ستر نیم اوقیہ
در نیم رطل روغن نرگس سائید، با عضاء مسترخہ
بمالند۔

روغن دوالہ یکدرم آملہ کچور ابریشم گل خطمی گل بنفشہ
گل نیلوفر گل سرخ گل کمودنی ہر یک درم در بست برابر
آب بجوشانند صاف کردہ روغن کدو شش ماشہ
روغن بادام تولہ روغن کنجد چار درم اضافہ کردہ
بجوشانند تا روغن بماند بکار برد۔

روغن ناردین نافع از درد معدہ و کبد و قولنج
و برد اعضاء شرباً و ضماداً و احتقاناً و از درد گوش
و از صداع و شقیقہ سعوطاً و از استخار مثانہ احتقاناً
فی الاحلیل صفتہ قصب الزریرہ سعد برگ غار
عیدان بلسان ساذج ہندی راس ابہل اذخر
برگ آس قردمانا اذان الفار مرزنجوش ہر یک دو اوقیہ
نیکو کوفتہ در دیگ آہنی بیندازند و بالایش شراب
یا جمہوری یا نبید عسل و آب شیرین بقدریکہ ادویہ را
بپوشد و روغن و سرکہ ہفت نیم رطل ریزند و نیمہ دیگ
خالی گذارند و بآتش ملائم بپزند ساعت بساعت
حرکت دہند تا شش ساعت روز پس از آتش برآوردہ
سرد نمودہ روغن را صافی کردہ بگذارند و گلسرخ

اوراق آن گرفتہ سہ اوقیہ حماما دو اوقیہ نیکو کوفتہ
در ہمان دیگ بگذارند بالایش شراب یا جمہوری یا نبیذ
مویز و آب شیرین در روغن مصفیٰ ریزند تا سہ ساعت
بآتش نرم بپزند و حرکت دہند جوزبوا پنج اوقیہ روغن
بلسان شش اوقیہ پس ادویہ در ہمان دیگ بگذارند
و از آتش فرود آوردہ سرد کردہ روغن گرفتہ بگذارند
و سنبل طیب قرنفل و میعہ سائلہ ہر یک سہ اوقیہ
آب آس سہ اوقیہ نیکو کوبیدہ و روغن بلسان و میعہ سائلہ
بران انداختہ حرکت دہند و بآب جوش دہند
پس آب آن گرفتہ بدان روغن مذکور آمیختہ باز در
دیگ کردہ جوش دہند تا آب رفتہ روغن بماند۔

روغن ترب مشابہ بروغن زیت کہنہ نافع از درد
گوش صفتہ آب ترب سہ جزو روغن کنجد جزو بجوشانند
تا آب رفتہ روغن بماند۔

روغن غار بدل زفت رطب نافع از امراض کہ از
برودت و رطوبت باشد صفتہ غار و روغن کنجد
بجوشانند یا در آفتاب بگذارند و صاف نمودہ بکار برند۔

روغن زنبق نافع از درد گردہ صفتہ کنجد را با گلہای
زنبق مرتب ساختہ روغن کشند۔

راجگران دوائیست ہندی نافع از سوء مزاج بارد
و ضعف معدہ و از وسواس و سودا و باہ را زیادہ
میکند و محافظت جنین مینماید و اصلاح گردہ و مثانہ
میکند و سنگ گردہ برآید صفتہ وج قسط مرزراوند
طویل و مدحرج ہر یک دوازدہ مثقال فلفل دراز
زنجبیل ہر یک بست مثقال تخم کرفس نانخواہ کرویا

رازیانه بزرالرطبه تخم خرفه تخم حرجیر تودری سرخ وسفید اذان الفار زیرهٔ کرمانی تخم شبت هریک بست چهار مثقال قرنفل اشنه قصب الزریره عیدان بلسان هریک دوازده مثقال اکلیل الملک شیح زرنب حب بلسان سلیخه بسباسه قاقله قرفه هریک شانزده مثقال پوست هلیله زرد پوست بلیله شیرهٔ آمله هریک سی و دو مثقال بسفائج خربق سفید آنس مرباجوز بزرالبنج بستانی خشک شیطرج هندی زرشک دانه اترج مقشر بهمنین لسان العصافیر هریک بست وچهار مثقال جوز سی عدد بیخ قشا بری تخم تنجنکشت هریک دوازده مثقال تخم گزر حماما هریک کشش درم افیون فرنیون جند بیدستر هریک سه درم هلیلهٔ سیاه چهار درم ساذج هندے حلبه مرفطراسالیون دو قوزرا وند چینی هریک سه درم کوفته بیخته فانیند همورن ادویه گرفته وروغن گاو نیز همورن ادویه گرفته وعسل مصفے برابر وزن ادویه وروغن وفانید بگیرند وفانید را بسه رطل آب گداخته چون عسل غلیظ نمایند وعسل بالایش ریزند وادویه را بروغن گرم کرده لت کنند ونگهدارند پس اول فانید وعسل را در هاون بزرگ بیندازند وادویه مذکوره بروبپاشند وبسرشند ودر ظرف که در وعسل نهاده باشند بدارند وبعد از شش ماه استعمال کنند شربتے مقدار مازو در اول شهر سه روز ودر آخر شهر سه روز به آب گرم استعمال نمایند۔

روغن نافع از درد وورم ذات الجنب صفته عنب الثعلب گل بنفشه گل خطمی آرد باقلا آرد جو کتیرا پرسیاوشان هریک توله جوشانیده صافی نموده آن آب صافی را باپیه گردهٔ بزور وروغن گل سرخ وروغن کدو هریک پنج توله بجوشانند که آب رفته روغن بماند بوقت حاجت استعمال کنند بسیار نافع ست وبتجربه اکثر آمده۔

روغن قسط جهت قوت باه صفته بیارد قسط چاروام سنبل الطیب یک توله چار ماشه زرنب بسباسه اشنه برنگ کابلی دارچینی قرنفل جوزبوا صندل سفید هریک توله وچهار ماشه مشک خالص زعفران عود خام عود بلسان نکهه هریک هشت ماشه موصلی سیاه تخم کونچه هریک سه توله چار ماشه زنجبیل یک توله هشت ماشه بابرنگ یک توله هوبیر هشت ماشه بسکهپره یک توله ۴ ماشه تلفلمویه یک توله چار ماشه همه را جوکوب نموده در هفت سیر شراب عرق یک شبانروز ترکنند بعده بست هشت سیر آب بجوشانند تا هشتم حصه بماند بیالاید وثفل دور کنند بعده روغن بادام یا روغن کنجد بخته یکصد وبست توله با این آب مذکور بهم بجوشانند تا روغن بماند نگاهدارد وهر روز نهار نه درم بیاشامد وچار درم بر اندام بمالد در خصیه وآلت بعد از یکزمان آب گرم اندام را بشوید در یکهفته در خود عجائب بیند که وقتے در عمر خود ندیده باشد مجرب ملک تاج الدین نائب وزیر ست واگر همین ادویه ها را باریک کرده دریک صد وبست توله روغن کنجد سیاه بیندازد ودو هفته در آفتاب بدارد بقدر حاجت روغن بر مے آرد وبر درد سر

که دائم باشد و درد کمر و دستها و پایها و هر کجا باد باشد یا باد سنبات زحمت دهد بمالد صحت یابد و هر چند که این روغن در آفتاب بیشتر ماند نفع بیشتر کند و آنقدر که این روغن خرچ شود بر روز دیگر اندازد و ثفل او بر جا باشد۔

روغن که بر سر بمالند منع ریختن موی کند صفته آب چقندر آب پالک آب عنب الثعلب آب برگ حنا هر یک پاؤ سیر شاهتره برگ نیل پرسیاوشان گل نیلوفر برگ مورد تخم نیوار هر یک ۲ تولہ در آبهاے مذکور بجوشانند تا بنصف رسد روغن چنبیلی یک نیم پاو داخل کرده بجوشانند تا آب رفته روغن بماند پس صافی نموده روغن بنفشه پنج تولہ داخل کنند شخصے که نزله بارد داشته باشد یا مزاج سرد مشک و عنبر درین روغن داخل کنند۔

باب الزا

زرعونی که پشت و گرده را محکم کند و معده را قوت دهد و بلغم را دفع کند و بوے دهن را خوش کند و آب رفتن را از دهن باز دارد و بادها بشکند و ریگ از مثانه پاک کند و منی بیفزاید صفته تخم کرفس تخم گندر تخم شلغم شبت نانخواه رازیانه مغز تخم بادرنگ بیخ سرو هر یک پنج مثقال عاقر قرحا زعفران مصطگی عود خام هر یک پنج درم بسباسه زرنباد قرنفل کباب چینی فلفلمویه هر یک سه درم عنبر اشهب یک مثقال عسل سه وزن ادویه عسل را بقوام آورده عنبر دران حل کنند دیگر ادویه ها را کوفته بیخته بدان بسرشند

و بعد از دو ماه استعمال نمایند۔ **این نسخه** را صاحب شفائی از کتب دیگر نقل کرده و لیکن بعضے اطبا مشک نیم مثقال و تخم انجره یک نیم مثقال نیز داخل کرده اند شربتے دو مثقال۔

زرعونی دیگر که منی بیفزاید و باه را قوت دهد و پشت و گرده را محکم سازد و دراز دیاد مجامعت نظیر ندارد و در وے منافع عظیم است صفته تخم کرفس تخم گندر تخم شلغم تخم شبت نانخواه رازیانه بیخ کرفس مقشر تخم بارتنگ تخم جرجیر حب الفلفل حب الزلم مغز نارجیل تازه مغز چلغوزه هر یک پنج مثقال بسباسه قرنفل فلفلمویه عاقرقرحا کباب چینی زنجبیل تخم اسپست تخم خربزه تخم پیاز تخم انجره تخم گندنا گلسرخ دارفلفل خولنجان جوزبوا هر یک سه درم قرفه کندر مصطگی عود زعفران هر یک چهار درم تخم هلیون بوزیدان بهمنین شقاقل لسان العصافیر هر یک پنج درم بصل الفار بریان یکدام خصیتا الثعلب قضیب گاو سوهان کرده مغز سر گنجشک نر خشک مرباکش خرما هر یک ده مثقال عنبر اشهب دو مثقال مشک خالص نیم مثقال قند بوزن ادویه عسل بوزن مجموع ادویه معجون سازند گرم مزاج دو مثقال بنوشند و بالائش شیر تازه بادہ درم شکر بنوشند۔

زرورقی که مجاری بول پاک کند و التحام قرحه نماید صفته ریوند چینی دم الاخوین هر یک دو مثقال گل معصفر تخم کاکنج برگ و رق خطمی خارخسک هر یک مثقال کندر شادنج عدسی مغسول تخم کتان هر یک نیم مثقال اجزاے کوفتنی کوبیده در پنجاه مثقال

آب باتش ملائم بجوشانند تا ثلث ماند در زراقہ استعمال نمایند۔

زراقہ سفیداب کاشغری شستہ دم الاخوین انزروت مربی بشیر خر تخم چاکسو مقشر ہریک سہ ماشہ نیلا تھوتھہ بریان نیم ماشہ گیرو شستہ سہ ماشہ ہمہ را در شیر خر کردہ از پارچہ دریائی گذرانیدہ پچکاری نمایند۔

زراقہ دیگر انزروت مربی بشیر خر سفیداب کاشغری ہریک تولہ دم الاخوین طوطیا کرمانی مغسول ہریک سہ ماشہ افیون زعفران ہریک نیم ماشہ چاکسو در کیسۂ کتانی در آبے کہ دران سرگین خر جوشانیدہ باشند بخیسانند و مقشر کنند یک تولہ ازان بگیرند و در کھرل انداختہ بمالند تا چون مرہم شود ہر روز دو ماشہ آنرا با شیر خر دو تولہ در پچکاری کردہ در احلیل بچکانند۔

زراقہ انزروت سفید کوفتہ بیختہ خرسرشتہ بر آتش نرم بریان کردہ چاکسو مقشر باین نحو کہ در کیسۂ کتانے کردہ در آبے کہ سرگین خر درین جوشانیدہ باشند خیسانیدہ مقشر کردہ تولہ سفیداب کاشغری دم الاخوین طوطیا کرمانی مغسول ہریک سہ ماشہ زعفران افیون ہریک ماشہ ہمہ را یکجا کردہ در کھرل بمالند تا یکسان شود ہر روز دو ماشہ آنرا در دو تولہ شیر خر داخل کردہ از پچکاری بچکانند تا بالقرحہ کہ در فرج شدہ باشد برسد

باب السین

سفوف نافع از اطلاق شکم صفتہ صمغ عربی بریان ہفت درم نشاستہ بریان چار درم اسبغول بریان دہ درم حب الآس بریان شش درم طباشیر شش درم تخم شاہسفرم بریان شاہ بلوط بریان بزرحماض بریان گل ارمنی تخم خشخاش بریان تخم خرفہ بو دادہ ہریک شش درم با آب رب بہ و رب انار شیرین و ترش بخورد شربت دہ مثقال۔

سفوف انار مازو پوست انار فلفل سماق ہریک دو ماشہ میان انار خام خالی کردہ ادویہ را با سفیدۂ تخم مرغ خمیر نمودہ در میان آن پر کنند و دہن مضبوط کردہ بر آتش گذارد تا آب خشک شود ادویہ را برآوردہ سفوف سازند۔

سفوف مبہی و مقوی کہ اندکے نغز دارد صفتہ مغز بادام بو دادہ مغز پستہ مغز انچلک مغز چلغوزہ خصیۃ الثعلب دارچینی خولنجان بسباسہ بہمنین شقاقل مصری ہریک مثقال دانہ ہیل نیم مثقال زعفران دانگ مشک عنبر ہریک نیم دانگ ورق طلا دو ماشہ جرس خالص نیم مثقال نبات سفید پنج مثقال سفوف سازند۔

سفوف مصطگے طباشیر گشنیز بریان ہر سہ برابر سفوف سازند۔

سفوف حب الآس کندر خبث الحدید گل ارمنی ہریک چار دام سفوف کردہ سہ ماشہ پیش از طعام متصل بخورد۔

سفوف دیگر سنبل سعد مازو قرن ایل محرق نمک سانبھر ہریک وزن برابر۔

سفوف نافع برائے وجع مفاصل صفتہ سورنجان مصری دو و نیم تولہ سنائی یک تولہ و نہ ماشہ

مغز بادام شیرین نہ ماشہ پوست ہلیلہ زرد نہ ماشہ
زعفران یک نیم ماشہ تربد سفید سہ ماشہ قند سفید
ہفت تولہ شش ماشہ شربتے نہ ماشہ۔

نسخۂ دیگر سورنجان مصطگے ہریک ماشہ بوزیدان
غنچہ گلسرخ ہریک دو ماشہ سناء مکی سہ ماشہ نبات سپید
پنج ماشہ سودہ کف کنند بعدازان شربت ورد مکرر
پنج تولہ یخ حل کردہ بنوشند وہرگاہ تشنہ شوند
آب یخ بنوشند۔

سفوف کندر نانخواہ عفص مصطگے ہریک سہ
ماشہ زنجبیل چار ماشہ مغز تخم انبہ چار ماشہ انگوزہ
چار ماشہ نمک لاہوری چار ماشہ کوفتہ بیختہ بآب برگ
چوکا سرشتہ در انار خام پر کردہ بدستور معہودہ در تنور
نہند تا آرد سرخ شدہ میل بسیاہی نماید برآوردہ تا سرد
شود دوا را از انار برآوردہ نگاہدارند بقدر چہار
سرخ نہایت یک ماشہ بخوردہ باشند۔

سفوف حب الرمان نافع از خلفہ **صفتہ**
تخم دانہ انار ترش بریان کردہ سرما سماعد درم
کرویا کشنیز خشک سہ روز در سرکہ تر کردہ بریان
نمودہ ہریک بست درم کزمازج خرنوب نبطی گلنار ہریک
دہ درم تخم کرفس سفوف سازند بآب سرد بخورند۔

سفوف نافع برائے حصاۃ **صفتہ** خاکستر پوست
تخم مرغ کہ بچہ برآوردہ باشد حجر الیہود خاکستر کبریت
مساوی الوزن سفوف سازند و نیم تولہ با شیرۂ
تخم خیارین نیم تولہ و شیرۂ تخم خربزہ نیم تولہ بخوردہ باشند۔

نسخۂ دیگر خاکستر کبریت مغز تخم خیارین مغز تخم خربزہ
تخم معصفر حب الآبان حب البلسان سلیخہ ہمہ را کوفتہ
بیختہ سفوف سازند و با شیرۂ تخمہائے بالائش
شش ماشہ وقت شب بخورند۔

سفوف بنگ برائے اسہال فائدہ کلی دارد
صفتہ بنگ نو قسم اعلیٰ پاک کردہ بروغن بنفشہ
یا بادام چرب نمودہ و قلیلی از شیرۂ علف سبز کہ آنرا بزبان
ہندی سابی دوب گویند و قلیلے از شیرۂ نانخواہ
ممزوج کردہ بدست مالیدہ بر سفال آب نادیدہ
برفق برشتہ نمایند و باز فرود آورند از آتش
وہمچنین بعد سرد شدن ہمین عمل کنند و باز از آتش
فرود آورند تا ہفت مرتبہ ہمین عمل کنند پس چہار
مثقال ازان بنگ با زنجبیل بریان و مصطگے ہریک
مثقال کوفتہ بیختہ سفوف سازند و سہ ماشہ ازان
بآب سرد بنوشند۔

سفوف ہندی نافع برص **صفتہ** مارقشیشای ذہبی
شش دام نمک سنگ دو دام ہر دو را خشک بسایند
تا یک ذات شوند در کڑاہی آہنی کردہ آتش کنند
و با چمچہ آہنی بجنبانند چنانچہ سرخ شود فرود آرد
و سرد کردہ دو آثار آب انداختہ بدست مالند
ساعتے پس بگذارند کہ دوا تہ نشین شود آب بالائش
بریزند ہمچنین ہفت نوبت کنند انگاہ خشک کردہ
در شیرۂ گھیکوار کھرل دو ساعت کردہ دو شرابہ
انداختہ بگل حکمت مہر کردہ خشک ساختہ در یک
سبد پاچک دشتی آتش در کودی دادہ در
ہمانجا سرد کردہ برآرند پس در شیرۂ ترپھلہ کہ در

آب جوشانده باشند همانقدر سحق کرده همانقدر آتش دهند بعد ازان تخم شبت و حلبه و شونیز و نانخواه از هر یک پنج درم این هر چهار را باریک سائیده بیامیزند و بصاحب عارضه روز اول یک ماشه ازین سفوف بایک سرخ مارقشیشای مدبر بخوارانند و هر روز یک ماشه ازین دوا بیفزایند و از مارقشیشاے هم کم کم بیفزایند تا مارقشیشاے بدو سرخ رسد و سفوف هشت ماشه بهمین وزن میخورده باشند تا شش ماه پرهیز از ترشی و بادی و چیزهاے ثقیل غذا پلاؤ و قلیه و خشکه و اگر نه دال خشکه و کھچڑی و نان میخورده باشند نافع ست انشاء الله تعالے۔

سفوف سورنجان سقمونیا مخترع فقیر **صفته** سورنجان مصری هفت ماشه گلسرخ سناءمکی هر یک پنج ماشه پوست هلیلۂ زرد تربد سفید هر یک چهار ماشه سقمونیا مشوی لاجورد مغسول هر یک ماشه بوزیدان بسفائج مصطگے هر یک دو ماشه زعفران رب السوس هر یک دو ماشه مغز بادام شیرین پنج ماشه قند سفید هفت ماشه کوفته بیخته سفوف سازند۔

سفوف قابض مشک خالص فلفل دراز زنجبیل نیمبرشت هر یک سه ماشه مصطگے انار دانه پوست خشخاش بو داده کشنیز خشک بریان هر یک چار ماشه صمغ عربے ماشه شربتے سه ماشه۔

سفوف بنگ نوع اعلے بروغن هفته یا بادام چرب کرده بریان نمایند و یک مثقال بگیرند و با مصطگے یک مثقال زنجبیل برشته یک مثقال باز کرده سفوف سازند شربتے سه ماشه۔

سفوف بابت حکیم اشرف خان هاضم طعام و مقوی معده **صفته** کشنیز خشک مقشر بریان دانه هیل زیره کرمانی بادیان هر یک شش ماشه طباشیر چار ماشه آمله سماق هر یک توله سفوف سازند و بعد طعام پنج ماشه بخورند۔

نسخه دیگر قرفه ساذج هندی عود قماری مصطگے هلیلۂ کابلی فرنجمشک نارمشک زیرۂ سیاه دارچینی فلفل دراز زنجبیل قرنفل اشنه انار دانه جوزبوا قاقله صغار و کبار هر یک شش ماشه عنبر اشهب دو ماشه قند سفید سه وزن ادویه شربتے از پنج ماشه تا شش ماشه۔

سفوف ارسطاطالیس که براے سکندر وضع کرده اصل نسخه است **صفته** قرفه ساذج هندی عود قماری اسارون مصطگی هلیلۂ کابلی فرنجمشک نارمشک زیرۂ کرمانی دارچینی اشنه فلفل دار فلفل زنجبیل قرنفل انار دانه جوزبوا فلفلمویه کافور قاقله هر یک دو درم مشک عنبر هر یک درم نبات شش وزن ادویه شربتے از درم تا سه۔

سفوف مقوی معده و دافع بست شکم و نفخ آن **صفته** مصطگے قاقله صغار دارچینی کبابه برابر وزن قند دو چند شربتے از سه ماشه تا چهار ماشه۔

سفوف سورنجان دو ماشه زعفران ماشه باعرق بادیان پنج توله و گلاب پنج توله بخورند

رفع نفخ و بیقراری کند۔

سفوف دافع قرحہ کہنہ در قضیب صفتہ مروارید ناسفتہ یکنیم تولہ حجر الیہود گل ارمنی ہریک دو تولہ صمغ عربی کتیرا اخار خسک تخم کاسنی گل فوفل مغز تخم خربزہ مغز تخم خیارین ہریک پنج تولہ ثعلب مصری نیم سیر نیکو سحق نمودہ سفوف سازند ونہ ماشہ با شیر گاو بنوشند۔

سفوف نافع سرفہ قابض حب الآس سرمہ ساکردہ مغز حب البلوط بریان خشخاش خرنوب شامی ہریک دو جزو صمغ عربی یک جزو سفوف سازند شربتی سہ درم

سفوف مامیران عجیب النفع ورافع قروح مجاری ومثانہ صفتہ مامیران چینی زرباوند چینی ہریک مثقال زرشک منقی ہفت مثقال گلنار افیون صمغ عربی ہریک مثقالین طباشیر کبریت زرد مغز تخم خیار ہریک دہ مثقال تخم خرفہ پنج مثقال کنجد سفید شش مثقال شکر طبرزد بست مثقال سفوف سازند وسہ درم با مثلث دہ درم بنوشند و دو درم ہر شب وقت خواب بآب خالص بنوشند۔

سفوف قابض صفتہ بنگ خالص دار فلفل زنجبیل نیمبرشت مکد سہ ماشہ مصطگے انار دانہ پوست خشخاش بودادہ کشنیز خشک بریان مکد چہار ماشہ صمغ عربی ماشہ کوفتہ بیختہ سفوف سازند وبآب سرد بنوشند۔

سفوف مصطگے عود غرقے پوست ترنج نعناع برابر وزن سفوف سازند۔

سفوف مزلق صفتہ نانخواہ چار تولہ بادیان سداب زیرہ کرمانی ہریک چار تولہ مرزنجوش

بورۂ ارمنی ہریک تولہ عیدان الملک ہشت تولہ شربتے مثقال۔

سفوف گلسرخ پنج دام گل ارمنی گل مختوم شادنج مغسول ہریک پنج دام تخم خرفہ پنج درم بسد مروارید ناسفتہ خشخاش رب السوس اقاقیا عصارہ لحیۃ التیس افیون ہریک سہ درم شربتے دو دام بلعاب اسبغول یا شیرۂ خرفہ۔

سفوف حب الرمان دیگر نافع انراسہال کہ از ضعف معدہ وامعا باشد صفتہ دانہ انار بریان جزو حب الآس رومی بلوط سماق کمون مدبر سویق تبق سویق عنبر اکشنیز بریان خرنوب نبطی و شامی ہریک نیم جزو سک رامک عود حرف ہریک ثمن جزو و در نسخۂ دیگر حرف نیست و وزن حب الرمان دو جزو و وزن دیگر ادویہ نصف جزو۔

سفوف ذیابیطس صفتہ خبث الحدید بصری بست درم کوفتہ بیختہ در سرکہ خمر ہفت روز خیسانیدہ محمض از بسایند وقشور کنند در سرکہ خمر یک شبانروز تر کردہ خشک نمودہ سحق نمایند و پنج درم ازو بگیرند طباشیر چار درم کشنیز سہ درم شوکران دو درم کوفتہ بیختہ سفوف سازند شربتے دو درم۔

سفوف بزور نافع از ریاح ونفخ صفتہ کردیا انیسون زیرۂ کرمانی قاقلہ قرفہ نانخواہ تخم کرفس ہریک دو درم قرنفل نیم درم زنجبیل دار فلفل ہریک دو دانگ شکر بست مثقال شربتے دو درم

سفوف مقلیاثا نافع از اسهال و زحیر و ضعف معده و مغص و بواسیر **صفته** حرف بریان یک نیم رطل زیرهٔ کرمانی مدبر نیم رطل تخم کتان تخم گند نابنطی هریک ربع رطل مصطگے یک نیم اوقیه هلیلهٔ سیاه بریان بروغن چرب کرده ربع درم۔

سفوف حب العنب نافع از اختلاف حب العنب بادانه مویز یک جزو حب الآس سماق هریک نیم جزو و صمغ عربے یک جزو مصطگے گلنار هریک ربع جزو سفوف سازند۔

سفوف طین نافع از سحج و اسهال مراری **صفته** صمغ عربے نشاسته گل ارمنی اسبغول تخم شاهسفرم تخم مرو هریک جزو بزور درست بگذارند و باقے ادویه بکوبند۔

سفوف که وقت افراط عمل مسهل بکار آید **صفته** کعک شامی بست درم کندر گل ارمنی صمغ عربے خرنوب نبطی بلوط دانه مویز هریک دو درم بزرالبنج سفید درم کوفته سفوف سازند۔

سفوف مقوی معده **صفته** پودینهٔ خشک عود خام مصطگے قرنفل برابر وزن گرفته کوفته سفوف سازند۔

سفوف مسهل سودا و مزیل امراض که باعث آنها مواد غلیظ باشد **صفته** پوست هلیله کابلی هلیله سیاه افتیمون اسطوخودوس هریک سه درم نمک نفطی نمک هندی صبر هریک نیم مثقال حجر ارمنی فلنجمشک هریک مثقال شربتے سه درم تا چهار درم با ماء الجبن و گاهے درین نسخه سقمونیا مغز حب القرطم زیاده میکنند و گاهے ازان صبر دور میکنند۔

سفوف لاجورد دیگر سنا کی یک ماشه تربد غاریقون گلسرخ لاجورد مغسول هلیلهٔ زرد هلیلهٔ کابلی هلیله سیاه بسفائج ریوند خطائی تخم بادرنجبویه اسطوخودوس افتیمون کوفته بیخته سفوف سازند۔

سفوف نے نافع از سودا که بروز هفتم که شروع ماء الجبن استعمال توان کرد **صفته** لاجورد مغسول یک ماشه کتیرا یک ماشه تربد سفید مجوف تراشیده چهار مثقال پوست هلیلهٔ زرد پوست هلیلهٔ کابلے هلیلهٔ سیاه هریک سه ماشه بسفائج اسطوخودوس افتیمون هریک سه ماشه کوفته بیخته سفوف سازند۔

سفوف طین دیگر نافع از سحج و اسهال مراری و زحیر **صفته** اسبغول تخم مرو تخم ریحان بارتنگ تخم حماض همه را نیم بریان کرده نشاسته صمغ عربے طباشیر گل ارمنی سوده همه برابر وزن شربتے از دو درم تا سه شاید که سفوف را بروغن گل یا بروغن بادام چرب نموده بعمل آرند۔

سفوف مقلیاثا بارد نافع از سحج و زحیر و اسهال صفراوی **صفته** اسبغول بریان بست درم گل ارمنی سی درم صمغ عربے تخم خشخاش هریک ده درم نشاسته طباشیر هریک پنج درم بدستور سفوف سازند۔

سفوف نافع از گزیدگی عقرب **صفته** زراوند طویل ریوند چینی بیخ کبر عاقرقرحا برابر شربتے از درم تا دو۔

سفوف نافع کسے راکہ سگ دیوانہ گزیدہ باشد
لیکن پیش از ترسیدن از آب استعمال توان کرد
صفتہ سرطان نہری سوختہ جنطیانا ہریک پنج درم
کندر یک نیم درم پودینہ سہ درم گل مختوم دو درم
شربتے سہ درم۔

سفوفی نافع از اسہال کبدی مکرر بہ تجربہ آمدہ
صفتہ دم الاخوین طباشیر بریان طراثیث شیرین
صمغ عربے بریان مغز حب الآس کہربا زرشک
سماق مغز بہدانہ کتیرا ہریک ماشہ پوست خشخاش
بریان سہ سرخ بیخ انجبار اقاقیا ہریک ماشہ افیون
زعفران ہریک برنج کافور قیصوری از یک نخود تا دو
نخود سودہ بارتنگ چہار ماشہ افزودہ سفوف سازند
و بروغن بادام شیرین شش ماشہ چرب نمودہ
باشیرۂ بہدانہ چہار ماشہ ولعاب ریشہ خطمی سفید
چار ماشہ شیرۂ تخم خرفہ دو تولہ بریان شیرۂ تخم خشخاش
تولہ رب بہ شیرین دو تولہ بنوشند۔

سفوف سورنجان **صفتہ** سورنجان ماشہ
کشنیز خشک دو ماشہ مصطگے نیم ماشہ نبات سفید
سہ ماشہ سودہ کف کند بعد ازان شیرۂ تخم خربزہ
یک تولہ شربت گاوزبان دو تولہ ششم روز این نسخہ
بعمل آرند روز ہفتم سورنجان غنچہ گلسرخ پوست
ہلیلۂ زرد تربد سپید زنجبیل بسفائج فستقی رب السوس
ہریک ماشہ سناء مکی مغز بادام شیرین ہریک دو ماشہ
قند سفید پنج ماشہ سفوف کردہ کف کند و بالائش
یک پیالہ آب سرد بنوشند۔

سکنجبین افتیموںے نافع از علل سوداوی و بلغمے
صفتہ افتیمون پنجاہ درم بدو آثار آب بپزند تا بنصف
سیر رسد صافی نمودہ شکر سفید یک نیم آثار و خل الخمر
پانزدہ استار بقوام آرند شربتے پانزدہ درم۔

سکنجبین بادیان پوست بیخ بادیان پوست بیخ کبر
تخم کاسنی انیسون پوست بیخ کاکنج سنجبینہ زوفای خشک
غافث افسنتین ہریک دہ دام تخم کشوت تخم کرفس
پوست بیخ کرفس جعدہ سنبل اسارون ہریک ہشت
مثقال سرکہ صد درم باشش وزن آب جوش دہند
تا نصف باند نصف وزن ادویہ عسل و نصف وزن
نبات داخل کردہ بقوام آرند۔

سکنجبین سادہ **صفتہ** خل الخمر آب خالص ہریک
رطل شکر طبرزد سہ چند بقوام آرند و اگر عوض آن
گلاب بیندازند حرارت معدہ و کبد را دور کند و گاہے
درین سرکہ بیخ کاسنی و تخم کاسنے میخیسانند پس برائے
تفتیح سدد افتیمون سودہ بعد از قوام داخل کنند
اسہال سودا از کبد مینماید۔

سکنجبین نافع از طحال **صفتہ** پوست بیخ کبر فوہ
اسارون مرج لحائی درخت بید اسقولوقندریون
ثمرۃ الطرفا ہمہ را بسرکہ بپزند و سکنجبین عسلے سازند

سکنجبین سفرجلے آب بہ یک رطل مصطگے قرنفل
سنبل ہریک درم ادویہ در کیسہ کتان کردہ در آب
بہ مذکور انداختہ جوش دہند و با سرکہ و شکر سفید
بدستور مقرر بقوام آرند۔

سکنجبین وردی گلقند شکری در گلاب گرم حل کردہ

صافی نموده برورق گلسرخ بیندازند و بالایش سرکه ریزند و بپزند۔

سکنجبین سفرجلی دیگر مشہی قاطع بلغم وصفرا ومقوی اعضا صفته آب به یک جزو شکر سفید یک جزو سرکه کهنه ربع جزو بقوام عسل آرند۔

سکنجبین ساده منفع مخترع فقیر صفته سرکه خالص یک رطل آب نعناع ربع رطل گلاب نیم رطل شکر سفید سه وزن بدستور مرتب سازند۔

سکنجبین افتیمونی دیگر مسہل سودا صفته بسفائج سی درم مدقوق ساخته در پارچه کتان بسته خربق سیاه چار درم نیز کوفته در پارچه کتانی دیگر بسته افتیمون در پارچه دیگر بسته خل الخمر صد درم آب خالص دو رطل همه را در دیگ انداخته بپزند چون نیم پخته شود صره افتیمون بیندازند و از آتش فرود آورده مالیده صافی نموده دران آب مصفی شکر سفید دو رطل گلاب رطل شکر یک نیم من بقوام آرند۔

سکنجبین عنصلی نافع از صلابت طحال و جگر و مفتح سدد و از ضیق النفس و از سرفه که از رطوبت باشد صفته بصل عنصل یک و نیم رطل بکارد چوبی پارچه پارچه کرده و خل الخمر پانزده رطل بران انداخته بآتش ملائم بپزند تا مهرا شود پس صاف نموده بر هر رطلے از و شکر طبرزد انداخته بپزند و بعضی این سکنجبین را از سرکه نیشکر و عنصل تیار میکنند۔

سکنجبین نافع از جدری در اول شروع جدری توان داد صفته خل الخمر یک و نیم جزو ورق گلسرخ نیم جزو ورق گل را در سرکه مذکور جوش دهند تا بنصف رسد و شکر سه چند افزوده بقوام آرند۔

سکنجبین بزوری معتدل مفتح سدد محلل ریاح مدر بول صفته در سرکه ده رطل پوست بیخ کرفس پوست بیخ رازیانه هر یک شش اوقیه تخم کرفس رازیانه انیسون هر یک دو اوقیه در یک شبانروز بخیسانند و بپزند تا ششم حصه کم شود پس سرد کرده صافی نموده شکر سفید سه وزن داخل کرده بقوام آرند۔

سعوطی که درد سر را فی الحال تسکین کند صفته بخور مریم هشت مثقال اصل السوس دو مثقال بورق گلسرخ یک مثقال سوده سعوط نمایند۔

سعوط نافع از فالج ولقوه و استرخاء اعصاب و از رعشه و از جمیع اوجاع بارد رطبه صفته عصارهٔ حنظل تر عصارهٔ بیخ چقندر عصارهٔ بیخ رطبه هر یک ملعقه شونیز تخم حرمل هر یک دو درم همه را مخلوط کرده بوزن یک دانگ با شیر دختر سعوط نمایند۔

سعوطی که تنقیه سر میکند و فضول را میراند صفته شحم حنظل منقے از دانه و پوست ده مثقال کندر فلفل سفید و سیاه فلفل دراز هر یک چار مثقال زعفران یک مثقال مر صبر اشق حاشا هر یک مثقال سقمونیا مشوی شش مثقال عصارهٔ افسنتین دو مثقال کوفته بخته بآب سعوط نمایند۔

سعوط جند شحم حنظل فلفل سفید کندش مرزنجوش

ہمہ رابکوبند و بآب مرزنجوش سعوط نمایند۔

سعوط نافع برائے کسے کہ خوشبو را حس کند و بدبو را نکند صفتہ جند بیدستر سودہ متصل سعوط نمایند۔

سعوط نافع برائے کسیکہ بوی بد را حس کند و بوی خوش رانکند صفتہ مشک سودہ ببویند۔

سعوط نافع از سکتہ صفتہ سداب مرزنجوش جوش دادہ صاف کردہ زہرۂ گرگ انداختہ سعوط نمایند

سعوط نافع از سبات صفتہ روغن نرگس روغن زنبق سعوط نمایند۔

سعوط نافع از صداع ریحی و شقیقہ بارد صفتہ روغن بادام تلخ با روغن تخم مشمش تلخ بآب مرزنجوش خلط نمودہ سعوط نمایند۔

سعوط نافع از بدبوی کہ در بینی باشد صفتہ بول خر سعوط نمایند۔

سعوط نافع از جنون کہ از مادۂ محترقہ باشد صفتہ آب برگ عنب الثعلب بروغن بنفشہ یا بروغن نیلوفر با سفیدی تخم مرغ یا با شیر دختر سعوط نمایند۔

سعوط نافع از بطلان شامہ صفتہ شونیز زیرۂ کرمانی تخم حنظل خربق سفید برابر وزن چون عدس حب سازند و یک حب بروغن مرزنجوش یا بروغن کدو سعوط نمانند۔

سنون نافع از تغیر دندان کہ بسبب مادہ باشد صفتہ فلفل پودینہ قسط زراوند مدحرج حلتیت نانخواہ سودہ با ادویہ جالبہ مخلوط کردہ سنون نمایند

سنون برائے درد دندان صفتہ مراہل جوز السرو عاقرقرحا برابر وزن سنون سازند۔

سنون نافع از ضعف دندان صفتہ صندل سرخ کبابہ فوفل ہریک پنج درم بقم چار درم دارچینی دو درم بانشاستہ گندم مخلوط کردہ سنون سازند۔

سنون کہ سیاہی دندان ببرد صفتہ قنبیل فلفل حماما ساذج ہندی مازو سوختہ سنون سازند۔

سنون دیگر طباشیر سفید فوفل مرجان سرخ و سفید کشنیز خشک مروارید ناسفتہ صدف سوختہ شاخ گوزن سوختہ پوست تخم مرغ کوفتہ بیختہ سنون سازند۔

سنون کہ از حرکت دندان نفع کند صفتہ سعد ورق گلسرخ سنبل الطیب نمک اندرانی کزمازج شاخ گوزن سوختہ برابر سنون سازند۔

سنون مقوی دندان صفتہ ہلیلہ بلیلہ آملہ گلسرخ گلنار اقاقیا شب یمانی قسط طباشیر عاقرقرحا سودہ سنون سازند۔

سنونے کہ دندان را سفید کند و جلا بخشد و بیخ دندان را قوی میسازد صفتہ نمک اندرانی دہ درم آرد جو دوازدہ درم سودہ بعسل سرشتہ در تنور بر خشتے گذاشتہ سوختہ سودہ سنون نمایند عاقرقرحا اذخر ہریک پنج درم سودہ بران اضافہ نمایند۔

سنون مجرب از جہت رفتن خون از بن دندان و رویانیدن گوشت لثہ صفتہ زاج سوختہ عود سوختہ سعد ہریک سہ تولہ سماق نہ تولہ

گلنار سہ تولہ بطریق معمول ترتیب نمایند۔
سنون کہ گوشت بیخ دندان برویاند و قطع خون
کند و بوی دہان خوش کند صفتہ پوست ہلیلۂ زرد
پوست بلیلہ آملہ ورق گلسرخ گلنار اقاقیا زاج سفید
طباشیر عاقرقرحا ہریک بوزن برابر ہر صباح
با سماق صلایہ کردہ و از گلاب بشویند و آنگاہ بپاشند۔
سنون برائے درد دندان و مقوی آن صفتہ
تریاق جندبیدستر حلتیت فلفل مروارید زراوند دحرج
زنجبیل میعہ افیون در پنج برابر عسل مخلوط کنند
جزوے ازو گرفتہ بر بیخ دندان نہند۔

باب الشین

شربت اصول مفتح مواد غلیظہ منضج و مدر نافع
از سوء القینہ و استسقا صفتہ پوست بیخ بادیان
پوست بیخ کرفس پوست بیخ کاسنے ہریک سی درم
بیخ کبر پانزدہ درم بادیان تخم کرفس تخم کاسنے
ہریک بست درم انجیر بست عدد مویز منقے چہل درم
فقاح اذخر دہ درم جوشانیدہ صافی نمودہ بعسل
مصفے چار رطل بقوام آرند۔
شربت اسطوخودوس صفتہ عناب دو صد دانہ
آلوبخارا پانصد دانہ سپستان سہ صد دانہ تمرہندی
رطل مویز رطل افتیمون چار تولہ نہ ماشہ اسطوخودوس
پنج تولہ بسفائج سہ تولہ درونج دو تولہ لاجورد نہ تولہ
گل بنفشہ دو تولہ ورق گلسرخ ہفت تولہ گاوزبان
گل گاوزبان ہریک پنج تولہ بادرنجبویہ پنج تولہ
پوست ہلیلہ زرد پوست ترنج ابریشم مقرض ہفت تولہ

دارچینی سہ تولہ صندلین ہریک پنج تولہ ساذج سہ تولہ
بہمنین ہریک چہار تولہ تخم بادروج سہ تولہ مشک تولہ
کافور مثقال عنبر مثقال ترنجبین نیم رطل شیرۂ آملہ تازہ
پنج رطل آب کدو ہفت رطل عرق شاہترہ دوازدہ رطل
عرق نیلوفر دوازدہ رطل عرق کاسنی ہفت رطل
گلاب دوازدہ رطل شربت سیب رطل شربت بہ رطل
شربت انار شیرین رطل نبات سہ رطل عسل نیم رطل
علے الرسم بسازند اجزاء آنچہ کوفتنی باشد جوکوب کردہ
در آب کدو و عرق ہا بخیسانند و صباح جوش دادہ
صاف نمایند و شیرۂ آملہ و رب و نبات و عسل
و ترنجبین داخل نمودہ بقوام آرند بعد ازان لاجورد
و ابریشم و مشک و کافور و عنبر داخل نمایند
خوراک از چار تولہ تا ہشت تولہ۔
شراب اسطوخودوس صمم و سدہ دماغ را
نافع ست صفتہ اسطوخودوس دہ درم بسفائج پنجاہ درم
بالنگو گاوزبان ہریک پنج دام قند با عسل رطلے۔
شربت اسطوخودوس صفتہ اسطوخودوس دو تولہ
مویز منقے ہفت تولہ کشمش پنج تولہ بہمن سفید تولہ
شقاقل تولہ تخم خیارین پنج تولہ قسط شیرین تولہ بنفشہ سبز
تولہ پوست نارنج تولہ ثعلب دو تولہ عود شش ماشہ
گل گاوزبان دو تولہ بادرنجبویہ تخم خطمی ہریک دو
تولہ مشک مثقال عنبر مثقال زعفران دو مثقال
نبات صد مثقال گلاب دو مثقال علے الرسم
شربت سازند شربتے از تولہ تا سہ تولہ۔
نسخۂ دیگر مویز منقے دہ دام آملہ خشک پنج دام

ابریشم خام پنج دام عود دو دام سلیخه سه درم درونج دو دام
بسفائج دو دام اسطوخودوس ورق گل سرخ انیسون
تخم کرفس تخم حنا قرنفل دارچینی هریک دو دام مشک
دام نبات دو وزن ادویه اجزا را جوکوب نموده در دو
سیر آب شب بخیسانند و جوش دهند تا بنصف رسد صاف
کرده با نبات بقوام آرند شربتے از مثقال تا پنج مثقال
شربتے که نافع از سرفه خشک که از حرارت باشد
صفته زوفا خشک گل سرخ هریک شش دام گل بنفشه
گل نیلوفر هریک سه درم مغز تخم خیارین مغز تخم کدو هریک
تولہ تخم خرفه دو تولہ سوای بزورها ادویه را در شانزده
تولہ آب انداخته جوش دهد تا ثلث بماند صاف نموده
شیره هائے بزورها اندازند با نبات ده درم بقوام آرند
شربت نافع از فکر و وسواس از تالیف ابن زہر صفته
گاوزبان نعناع گل سرخ ورق اترج ورق حیوانی
حبق ریحانی پرسیاوشان هریک چار درم به سیب
هریک سه عدد پاره پاره گرفته همه را کوفته در دیگ
بیندازند و بالایش کهربا سوده حریر خام مقرض
لاجورد محرق شسته جوز بوا زراوند مدحرج درونج
بهمنین صندلین مروارید ناسفته صلایه کرده طباشیر
زرشک عود مصطگی هریک مثقال کوفته بیخته در پارچه
بسته همه در پنج ده رطل آب بجوشانند تا ثلث رسد
صافی نموده بگذارند و ثفل آنها در هرده رطل آب دیگر
جوش دهند تا ثلث رسد پس صافی نموده این هر دو
آب صافی بعسل و شکر سفید ده درم بپزند تا بقوام شربت
آید پس سرد کرده مشک یکدام سوده بیندازند۔

شربت زوفا زوفا خشک گل سرخ هریک چار درم
گل بنفشه سه درم شیره مغز بادام چهار تولہ شیره تخم خشخاش
دو تولہ نبات ده دام ابریشم دو تولہ عنبر دو ماشه مشک
ماشه زعفران ماشه گلاب یک آثار ادویه ها را جوش داده
در شانزده حصه تا بنصف رسد. با شیره بادام و خشخاش
و نبات بقوام آرند و عنبر و مشک و زعفران داخل کنند
شربتے از یک تولہ تا سه تولہ۔

شربت انگوری صفته رب به ده تولہ رب انگور ده
تولہ عسل تولہ اندکے جوش دهد تا قوام آید در آخر جوش
زنجبیل مصطگی قرنفل قاقله زعفران هریک ماشه
دارچینی باریک نموده در کیسه کرده بیندازند تا دو
جوش خورده مالیده صاف نموده بکار برند۔

شربت اگر عود پنج درم نار مشک سه دام سنبل دو
دام قرنفل مصطگی جوز الطیب هریک دو دام نبات نیم سیر
گلاب دو سیر مشک شش سرخ ادویه ها را جوکوب نموده
در پارچه گره سست بندند و با گلاب جوش دهند
تا نصف بماند مالش داده صاف نموده و با نبات
بقوام آرند شربتے از نه ماشه تا یک نیم تولہ۔

شربت زرشک صفته زرشک دام آلوبخارا لبت
دانه انبلی دو دام سماق شش ماشه انار دانه چار ماشه
عود خام دو ماشه تخم کاسنے چار ماشه پوست ترنج
دو ماشه نعناع دو ماشه شکر ده دام زرشک و آلو
و تمر هندی را خیسانیده بگیرند شکر داخل کرده
بقوام آرند۔

شربت اسطوخودوس بابت ملا سدید نافع و منضج

مواد سوداوی و بلغمی خصوص دماغے **صفتہ** اسطوخودوس دہ درم عود الصلیب گاوزبان تخم رازیانہ تخم کرفس تخم خطمی ہریک پنج درم سپستان سی دانہ مویز منقے بست دانہ بنفشہ خشک ورق گلسرخ ہریک ہفت درم پرسیاشان دہ درم اصل السوس مقشر پنج درم ہمہ را بپزند و باسہ رطل عسل مصفی یا شکر طبرزد بقوام شربت آرند۔

شربت انار شیرین نسخہ شیخ مقوی معدہ نافع از سوختہ و سرفہ **صفتہ** آب انار شیرین بیدانہ چہار رطل آب سیب شامی یک رطل نبات سفید یک رطل فانیذ سحری یک رطل بقوام آرند شربتے دو اوقیہ۔

شربت مقوی قلب **صفتہ** آب ہندوانہ بست چار دام آب کدو بست چار دام عرق شاہترہ دوازدہ دام گلاب دہ دام عرق کاسنے چہاردہ دام عرق نیلوفر چہاردہ دام آب لیمون شانزدہ دام عناب چہل دانہ آلو بخارا چہل دانہ زرشک پنج دام مویز دو تولہ کشمش دوازدہ تولہ ریواج دو تولہ گرد سماق دو تولہ گاوزبان بادرنجبویہ پنج تولہ ابریشم مقرض ہفت تولہ عنبر چار ماشہ کافور دو ماشہ رب سیب دہ دام رب بہ دہ دام نبات سی چہار دام اول ابریشم را یک شبانروز در یک سیر آب بخیسانند و صبح جوش دادہ صاف نمودہ اجزا را در ہفت سیر آب یک شب خیسانیدہ بجوشانند تا نصف باند صاف نمودہ آب ابریشم و عرقہا و ربوبہا و نبات آمیختہ بآتش ملائم بجوشانند تا بقوام سکنجبین آید و عنبر را حل کردہ و کافور را سائیدہ داخل نمایند شربتے از دو تولہ تا سہ تولہ۔

شربت انجیر نافع از قولنج **صفتہ** انجیر دوازدہ دام در پانزدہ برابر آب جوش دادہ صاف نمایند و سی دام قند سفید و سہ دام عسل انداختہ جوش دہند تا دران حل شود بعد ازان قرنفل سنبل خولنجان دارچینی ہریک تولہ زعفران نیم تولہ جوکوب نمودہ در پارچہ بستہ دران انداختہ جوش دہند تا بقوام آید مالیدہ صاف نمایند۔

شربت نافع از مفاصل **صفتہ** پوست بیخ رازیانہ دہ مثقال پوست بیخ کاسنی دہ مثقال پوست بیخ کبر پوست بیخ کرفس سورنجان رازیانہ تخم کاسنے اذخر کرفس عنب الثعلب گلسرخ اصل السوس پرسیاوشان ہریک پنج مثقال انیسون اسارون بوزیدان ہریک سہ مثقال ماہی زہرہ دو مثقال قند یک من۔

شربت دینار قریب باعتدال نافع از سدہ ماساریقا و کبد و احشا و اورام آنہا مدر بول و ملین طبع **صفتہ** تخم کاسنی نیم کوفتہ بست مثقال پوست بیخ کاسنے سی درم گاہے ورق گلسرخ پانزدہ درم داخل میکنند و ریوندچینی چار مثقال ریوندچینی نیم کوفتہ در پارچہ بستہ با دیگر ادویہ بپزند و صاف نمایند و با شکر سفید یا شکر طبرزد دو رطل بقوام آرند و گاہے مثقال ریوند را سودہ وقت قوام نیز میریزند۔

شربت انجبار خون را بند کند و اسہال دموی را

نافع است صفتہ بیخ انجبار ہفت مثقال قرط شامی
پنج مثقال صندلین ہر یک چہار مثقال صندل برادہ
کردہ ودیگر ادویہ را کوفتہ بپزند وشکر طبرزد یا نبات سفید
دو رطل اضافہ نمودہ بقوام آرند شربتے از دہ درم
تا مثقال وگاہے حلتیت تخم خرفہ بحسب حال داخل میکنند۔
شربت انجبار دیگر صفتہ صندلین ہر یک نیم مثقال
انجبار ہفت مثقال اقاقیا دو مثقال قند سفید سیر۔
شربت افسنتین بابت شیخ رئیس صفتہ افسنتین
صد درم در سہ رطل آب بپزند تا بربع رسد مالیدہ
صاف نمودہ بہ مشوی در خمیر کردہ عصارۂ آن ثلث
وزن آب وعسل ربع وزن وشراب نصف وزن
آب ریختہ بقوام آرند۔
شربت ورد دیگر مسہل صفرا وبلغم صفتہ ورق
گلسرخ دو من تازہ در دہ من آب بپزند تا رنگ
ومزہ در آب یافتہ شود پس ورق گل افشردہ باز در آن
آب ورق گلسرخ دیگر دو من پختہ صاف نمودہ با دو
من عسل یا شکر طبرزد بقوام آرند۔
شربت ہلیلۂ زرد نافع از وجع مفاصل کہ از صفرا
وبلغم رقیق باشد ونافع از التہاب تپ محرق صفتہ
ہلیلہ زرد صد عدد بآب گرم شستہ در آوند عریض
داخل کردہ آب بالایش بریزند بقدریکہ ہلیلہ را پوشد
ودر آفتاب سہ روز بگذارند وآن آب نگاہدارند
وآب دیگر بالایش بدستور بریزند وبگذارند تا ہلیلہ
سفید شود پس آبہا را در دیگ بیندازند وترنجبین
صد درم وشکر سفید یک رطل انداختہ بقوام آرند

واگر در ہر رطلے ازین شربت یک مثقال سقمونیا بیندازند
قوی تر گردد۔
شربت انار منعنع مسکن قی صفراوی وغثیان
صفتہ آب انار شیرین شکر سفید برابر وزن یکجا کردہ
بر آتش بگذارند وآب نعناع بقدریکہ تلخی نیارد بیندازند
وبپزند وپوست بیرون پستہ قدر قلیل وبرگ ترنج
در طبخ بیندازند وبقوام آرند۔
شربت خشخاش پوست خشخاش با تخم سی عدد
نیم کوفتہ وتخم آن سحق نمودہ در گلاب یک شب
بخیسانند وبا دو من آب جوش دہند تا ثلث بماند
پس صاف نمودہ با شکر سفید رطل بقوام آرند۔
شربت زوفا منضج بلغم غلیظ کہ در سینہ باشد
صفتہ تخم کرفس بادیان ہر یک پنج درم زوفا خشک
ہفت درم انجیر بست دانہ مویز منقے سی درم حلبہ
چار درم تخم خطمی اصل السوس مقشر ایرسا ہر یک
سہ درم پرسیاوشان ہفت درم عناب سپستان
ہر یک بست دانہ فراشیون سہ درم بپزند وصاف
نمایند وشکر سفید دو رطل وگلقند یک رطل بقوام
آرند وبرائے دفع حرارت نیلوفر بنفشہ وخشخاش
در مطبوخ افزایند وعوض گلقند ترنجبین وخمیرۂ
بنفشہ داخل کنند۔
شربت یاقوت مخترع آب انار شیرین آب امرود
آب بہ شیرین ہر یک اوقیہ قند سفید یک من گلاب
بقوام آوردہ از آتش فرود آوردہ یاقوت
رمانی دو ماشہ مروارید ناسفتہ سہ ماشہ کہربا لعل

ہریک سہ ماشہ کافور یک ماشہ سائیدہ ورق نقرہ عنبر اشہب ماشہ بیندازند۔

شربت مالیخولیا مراقی و وبچہ سوداوی آب سیب آب بہ شیرین آب انار شیرین بگلاب یا عرق بید مشک یا عرق گاوزبان یکصد مثقال بقند بقوام آورند و وقت جوش یاقوت نہ مثقال عنبر مثقال لاجورد دو مثقال اضافہ نمایند۔

شربت حب الآس نافع از اسہال کہ با سرفہ باشد صفتہ حب الآس دو جزو بکوبند و بجوشانند و صاف کردہ دہ جزو قند انداختہ بقوام آرند۔

شربت ابریشم جگر و دل و احشا را قوت دہد و باہ را زیادہ کند و نشاط آرد صفتہ ابریشم پنجاہ درم در آب سہ شبانروز بخیسانند و در دیگ سنگین بجوشانند تا نیم آید صاف کردہ خولنجان و وج مصطگی ہریک سہ درم زعفران یک درم اضافہ کردہ با یک من قند سفید بقوام آرند۔

شربت مصفی خون صفتہ ورق بنفشہ بست درم آلو بخارا صد دانہ عناب دو صد دانہ تمر ہندی صد درم طباشیر دو درم شاہترہ و زرشک ہریک بست درم تخم کاسنی ہفت درم عنبر اشہب نیم درم مشک دو درم سوای مشک و عنبر ادویہ ہا را در ہفت سیر آب یک شبانروز بخیسانند بعد ازان بآتش ملائم بجوشانند تا نصف ماند و نیم سیر آب کدو و نیم سیر آب انار و نیم پاو شربت حماض و یک نیم سیر نبات داخل نمودہ بقوام آرند و مشک و عنبر داخل کنند۔

شربت آلو مسہل صفرا و بلغم رقیق و نافع از تپہای گرم و امراض صفراوی و بلغمی صفتہ اجاص بزرگ صد عدد عناب بغدادی سی عدد تمر ہندی سی درم بنفشہ خشک بست درم تربد بست درم تربد را کوفتہ در پارچہ بستہ باہم ادویہ بپزند و مسانی نمودہ با ترنجبین و شکر سفید ہریک رطل بقوام آرند و سقمونیا مثقال زعفران نیم مثقال اضافہ نمایند۔

شربت انار شیرین نافع از قے و خلغہ صفتہ آب انار شیرین را جوش دہند تا بنصف رسد پس دو رطل آن گرفتہ با شکر سفید یک رطل بقوام آرند۔

شربت گاوزبان آب گاوزبان تازہ یک من با یک من قند بقوام آرند و بست مثقال گلاب بیندازند۔

شربت بادرنجبویہ نافع از خفقان سرہ و توحش سوداوی صفتہ بادرنجبویہ خشک پنجاہ مثقال و آب تازہ نیم من با یک من قند بپزند۔

شربت بزوری معتدل معدہ و جگر و مفاصل را سود دارد و بادہا را دفع کند صفتہ پوست بیخ کرفس بیخ کاسنے ہریک سی درم تخم کاسنے بیخ بادیان ہریک بست درم رازیانہ تخم کرفس ہریک دہ درم تخم کشوث پنجدرم در پارچہ بستہ در آب بجوشانند و بپالایند و با یک من قند بپزند۔

شربت بزوری بارد صفتہ تخم کاسنی تخم کدو تخم خیارین تخم خربزہ بادیان ہریک دو نیم درم بیخ کاسنی دہ درم بیخ بادیان پنج درم قند سفید دوچند بقوام آرند۔

شربت صندل مسکن التہاب قلب و معدہ و کبد و نافع از تپ محرق و تپ دق صفتہ برادۂ صندل سی درم در پارچہ بستہ در نیم رطل سرکہ یک شبانروز بخیسانند و سہ رطل آب اضافہ نمودہ بجوشانند تا یک رطل بماند پس صاف نمودہ نیم من آب انار شیرین و نیم من آب تمر ہندی و سہ رطل شکر سفید داخل کردہ بقوام آرند چون سرد شود طباشیر و صندل سحق نمودہ ہریک دو درم کافور قیصوری نیم مثقال بالایش ریزند۔

شربت فواکہ نافع از قے صفراوی و مقوی معدہ و مشتہی صفتہ آب بہ ترش آب بہ شیرین آب کمثرا آب انار شیرین آب سیب شیرین آب انگور ترش آب حماض ترنج گرفتہ قدرے سماق و زرع و ر و ثیق و حب الآس و زرشک یک شبانروز بخیسانند مالیدہ صافی نمودہ شکر سفید داخل کردہ بقوام آرند۔

شربت گذر صفتہ گزر تراشیدہ استخوانش برآوردہ یک جزو و آب خالص دہ جزو در دیگ کردہ بپزند تا مہرا شود پس از آتش برآوردہ مالیدہ از پارچہ گذرانیدہ در دو جزو آب مصفی شراب کہنہ صاف جزو و عسل مصفی جزو بقوام آرند۔

شربت توت نافع از ویجہ و خناق و ورم حار در دہن صفتہ عصارۂ توت سرخ پنج رطل و عسل مصفے رطل زعفران و مر عصارہ لحیۃ التیس ہریک دو درم شبت یک نیم درم بجوشانند تا بقوام عسل رقیق آید۔

شربت بنفشہ معتدل در برودت نافع از ذات الجنب و ذات الریہ و درد گردہ و مدر و ملین طبع و سینہ و حنجرہ صفتہ برگ بنفشہ تازہ کیلچہ با چہار کیلچہ آب بجوشانند و صاف نمودہ با یک رطل آن آب شکر طبرزد یک من انداختہ بقوام آرند و اگر تازہ نیابند از بنفشہ خشک تیار کنند۔

شربت عناب بارد و رطب نافع از سرفہ و غلبہ خون و از ماشرا و جدری و حصبہ و دردہای سینہ صفتہ عناب ربع رطل در چار رطل آب بجوشانند تا یک نیم رطل بماند و شکر طبرزد یک من افزودہ بقوام آرند۔

شربت نیلوفر مبرد و مرطب نافع از سرفہ و سوشہ و ملین طبع و سینہ و نافع از صداع و تپ صفتہ برگ نیلوفر تازہ یا خشک رطل با چار رطل آب بجوشانند و صاف نمودہ شکر طبرزد یک من افزودہ بقوام آرند۔

شربت قسط عرق خرم گیاہ کہ از ود و سیر برگ گرفتہ باشند چہار آثار پاو بالاجوز بوا بسباسہ ہریک دہ تولہ قاقلین تخم ہلیون تخم شبت ہریک چہار تولہ تخم گزر دو تولہ بہمن سفید چہار تولہ بہمن سرخ دو تولہ صندلین ہریک دو تولہ

خصیۃ الثعلب مصری ہفت تولہ کش خرما سہ تولہ
مغز حب الزلم مغز حب القلقل ہر یک یک نیم تولہ
مغز تخم خیارین مغز بادام شیرین مغز تخم کدو
زعفران ہر یک دو تولہ و نیم نبات دو سیر و راسے
لبوب و مشک و زعفران ادویہ را در دوازدہ آثار
آب خیسانیدہ و جوش دادہ صاف نمودہ با عرق
مذکور آمیختہ از نبات بقوام آرند۔

شربت بہ آب بہ شیرین رطل در دیگ سنگین جوش
دہند و صاف نمودہ سہ رطل شکر سفید داخل نمودہ
بقوام آرند۔

شیاف نافع از رمد صفتہ شیاف مامیثا
انزروت ہر یک ہفت دام زعفران دو دام کتیرا
دام افیون نیم دام بآب باران لسرشند سفیدۂ تخم مرغ
حل کنند و اندر چکانند مژگان را ساکن کند و مادہ را
از چشم باز دارد و از پس یک ہفتہ چشم بطبیخ حلبہ
واکلیل الملک و بابونہ می باید شست۔

شیاف نافع از ابتدائے رمد کہنہ صفتہ اقاقیا
سی و شش درم اقلیمیا بست چہار درم نحاس
سوختہ مغسول وزن ہژدہ دام بشراب عفص خمیر کند۔

شیاف کہ مسمی ست بجالب النوم نافع از درد شدید
و از ہر یک ورم و از مواد قویہ صفتہ مامیثا بست
و چہار مثقال انزروت ہشت مثقال زعفران
مرافیون زاج سوختہ ہر یک ہشت مثقال
صمغ عربی دوازدہ مثقال بآب باران ممزوج نمایند
و با سفیدۂ تخم مرغ استعمال نمایند۔

شیاف لبن نافع از بقایا رمد و غلظ اجفان
و خشونتہائے والجرب والشرناق والغدۃ و در دنج
والکمنہ والسلاق والنملہ والسعفۃ الجساء کہ عارض
در ملتحمہ والحکمۃ کہ عارض در چشم شود و سبل الرقیق
صفتہ شادنج مغسول شش دام نحاس سوختہ
چار دام لسد مروارید کہربا الشریح ہر یک دو درم
صمغ عربی کتیرا ہر یک پنج درم دم الاخوین زعفران
ہر یک نصف درم کوفتہ بآب شیاف سازند۔

شیاف اصطفطیقان نافع از استرخاء چشم
و ظلمت بصر و ابتداء آب نزول السبل و ناخونہ
و بیاض و الدمعہ صفتہ اقلیمیا فضی زعفران افیون
فلفل ہر یک دو درم نمک ہندی درم بورق ارمنی
مر و صبر ہر یک شش دام حب النیل درم صمغ عربی
شیاف مامیثا و انزروت ہر یک چار درم زرنیخ سرخ
دام سحق نمودہ بآب حل کنند۔

شیاف سرخ شادنج دہ دام مس سوختہ ہشت
دام صمغ عربی دو دام کتیرا مر صاف ہر یک دو دام
لسد مروارید ساذج ہر یک چار دام دم الاخوین
زعفران ہر یک دام سرمہ روشنائی استخوان خرما
سوختہ پنج درم دخان کندر چار درم صندل
سہ درم حب بلسان سہ درم لاجورد مغسول دہ درم۔

شیاف ابیض مسحوقادہ دام کف دریا چار دام
زنگار یک نیم دام بورق سکبینج اشق ہر یک دام
بطبیخ وج شیاف کنند۔

شیاف زعفران برائے دمعہ صفتہ زعفران دو دام

سنبل دو دام فلفل سپید نه سرخ نوشادر یکنیم ماشه
مازو سه دام کافور سه سرخ بآب باران شیاف سازند۔
شیاف غرب صفته صبر کندر هریک دام انزروت
دم الاخوین گلنار کحل شب هریک نیم دام زنگار ربع
درم شیاف کنند و عند الحاجت در ناسور بچکانند و
علیل بجانب ناسور بخسپد تا که ازان قطرها بچکد
بعد ازان شیاف را در آب مخلوط کرده سه قطره بچکانند
تا چار قطره در ماق و در میان قطره ها ساعت
وقفه کنند پس علیل همچنان سه ساعت بخسپد و اگر باشد
از فجر باز علاج را اعاده کنند تا که آب از چشم بچکد
و باز از چکیدن باز ماند۔
شموم مقوی دماغ معتدل صفته عنبر دام عود هندی
دو درم صندل مقاصری سه دام علیحده علیحده
ادویه را سحق کرده مخلوط کنند و به بینی بدمند لیکن
صندل و عود را با گلاب سحق نموده پس خشک کنند
و عنبر را با شکر سحق کنند بعد ازان شکر را ازان بشویند
و با ادویه مخلوط کننده۔
شیاف ابیض دیگر صفته سفیداب رصاصی پنج
درم نشاسته کثیرا هریک ربع درم صمغ عربی افیون
هریک درم شیاف سازند و بشیر دختر بعمل آرند۔
شیاف که دقت شدن درد استعمال توان کرد
فی الحال درد گوش را و درد چشم را ساکن سازد
صفته حلبه را چند بار از آب بشویند و در آب گرم
نیم دانگ بخیسانند و لعاب آن از دست یا از چوب
برآرند و در جام انداخته در آفتاب بگذارند تا خشک شود
همین قسم از کتان لعاب برآورده خشک سازند هر دو
لعاب یک یک جزو و زعفران نیم جزو سوده مانند
عدس شیاف سازند یک یک شب در چشم یا در
گوشش بیندازند۔
شیاف اسود نافع از حرارت و نفثت و سعه و نار فارسی
از حرقت و درد و سبل که با حرارت باشد صفته
صمغ عربی کثیرا هریک دام سفیداب رصاصی
چار دام اقاقیا پنج دام مرسانی سنبل افیون هریک
چار دانگ کوفته بیخته بآب شیاف سازند۔
شیاف مسکن وجع صفته افیون زعفران
سفیداب کاشغری زاج محرق شیاف سازند۔
شیاف سرخ دیگر نافع در آخر رمد و از غلظ اجفان
که بعد رمد میماند صفته شادنج ده درم زاج بحری سوخته
دو درم زعفران سنبل هریک درم بشراب شیاف
سازند۔
شیاف کندر که بثور چشم را پخته میسازد صفته
کندر جزو انزروت نیم جزو اشق زعفران
هریک ربع جزو بلعاب حلبه شیاف سازند۔
شیاف که گوشت در چشم بروید صفته کندر انزروت
مردم الاخوین کحل اقلیمیای فضی برابر وزن شیاف
سازند۔
دیگر اسفیداج جزو انزروت نیم جزو شیاف سازند۔
شیافیکه سفیدی غلیظ چشم را دور کند صفته
سکبینج اشق انزروت برابر وزن کندر یا بوره جزو
شیاف سازند و بعد حک موضع سفیدی بآب

مطبوخ وج در چشم بیندازند۔

شیاف اسفیداج جزو انزروت نیم جزو شیاف سازند۔

شیاف گلسرخ نمک هندی هریک درم بنفشه دو دام خطمی سه دام سنا کی پنج دام شکر سرخ ده درم عسل خیار شنبر ده درم۔

نسخهٔ دیگر گلسرخ شش ماشه گل کمودنی گل خطمی هریک چار ماشه مویز ده دام عسل شش ماشه زرشک نه ماشه نمک بادیان هریک دو ماشه خیار شنبر شش ماشه شیاف سازند۔

باب الصاد

صبغ که برص را رنگین کند و رنگش تا بست روز میماند صفته شیطرج نیل قوه شب یمانی گلسرخ کوفته بسرکه ترکنند و بطبیخ قوه طلا کنند۔

باب الضاد

ضماد نافع از برآمدگی ناف صفته آرد باقلا پوست انار ترش مازو پوست تخم مرغ سوده ضماد نمایند۔

ضماد برای حکه پلک و گوشه چشم صفته عدس مقشر گلسرخ شحم انار سوده میفختج سرشته ضماد نمایند۔

ضماد برای طاعون صفته صبر سقوطری شش دام حبابوتانه دام مرمکی دام زعفران دام کافور بھیم سینی نیم درم همه را کوفته بآب حب بندند مقدار دو ماشه صاحب مرض را یکی بخورانند و یکی ضماد نمایند اگر روز اول خیر ماند شفا یابد و الا نه۔

ضماد نافع از ورم طحال صفته انجیر پنج دام در سرکه پخته مالیده صاف نماید بسداب قطران تخم فنجنگشت اکلیل الملک بابونه هریک شش ماشه کوفته بیخته دران انداخته بسرشند و ضماد کنند۔

ضماد که بیهوشی زائل کند صفته مونگ مقشر کف عود الصلیب ماشه سوده بشیر دختر یا بشیر نر سرشته روغن گلسرخ پنج توله زرده تخم مرغ یکعدد داخل کرده بر یافوخ ضماد نمایند۔

ضماد صفته آس سوده بدر د سرکه سرشته ضماد نمایند۔

ضماد نافع از ذات الجنب صفته بنفشه خشک آرد باقلا آرد جو خطمی بابونه اکلیل الملک نخاله جو از سے سوده موم زرد بروغن بنفشه یا بروغن کنجد گداخته ادویه دران انداخته ضماد نمایند۔

ضماد نافع از نقرس حار صفته اسبغول خطمی آرد جو مغز بیضه در سرکه روغن گلسرخ سرشته ضماد نمایند۔

ضماد نافع از صداعی که از ضربه و سقطه و مشیه عارض شود صفته گلنار عدس سماق پوست انار گلسرخ خشک آس برابر وزن جوشانیده صافی نموده آب آن بر سر ریزند و ثفل آنرا حل کرده ضماد نمایند۔

ضمادی که بسلع سوده دهد صفته اشق بسرکه حل کرده ضماد نمایند۔

ضماد مسکن درد رحم صفته خشخاش در شیر گاو بپزند و چون مرهم ساخته گلسرخ و زعفران سوده و موم زرد بروغن گل گداخته همه را مخلوط کرده ضماد نمایند

ضماد یکه خون بینی را بند کند صفت آرد جو گلنار
اقاقیا عصارهٔ لحیة التیس صندل سفید افیون
هریک سه درم کافور دانگ سوده بگلاب سرشته
بر پیشانی ضماد نمایند۔

ضماد نافع از ورم بواسیر و درد آن صفت
پیاز در آتش پخته پوست آن دور کرده بروغن گاو
و زردهٔ تخم مرغ سرشته ضماد نمایند۔

ضماد نافع از طمث حامله صفت عدس مقشر مازو
برگ آس پوست انار شیرین برابر بسرکه شراب
سرشته بر عانه و قطن ضماد نمایند۔

ضماد نافع از صلابت طحال صفت اشق مقل کراث
برابر بسرکه شراب ضماد نمایند۔

ضماد نافع از درد گوش و ورم که بسبب داخل شدن
آب ظاهر شود صفت پوست خشخاش بابونه اکلیل الملک
بنفشه خطمی تخم کتان آرد جو سوده بشیر زنان
سرشته ضماد نمایند۔

ضماد نافع از برآمدن پوست از گرد ناخن صفت
حرف نمک برابر سوده ضماد نمایند۔

ضماد نافع از گزیدگی سگ و سباع و دیگر حیوانات
صفت پیه و موم و زفت و بازرد ضماد نمایند۔

ضماد جاذب سموم صفت پیاز و نمک و عسل
کوفته مخلوط کرده ضماد نمایند۔

ضماد تقویت ذکر صفت پیاز نرگس سه توله پیاز عنصل
چهار توله بکاره چوبی ورق کرده در شیر میش آنقدر
که چهار انگشت از روی دوا بر رود بخیسانند و در

آفتاب گذارند تا شیر خشک شود پس در کهرل
انداخته قسط تلخ قسط بحری زراوند مدحرج پیه گردهٔ بز
مغز ساق گاو پیه مرغابی هریک توله روغن چنبیلی پنج توله
لادن توله عنبر اشهب سه ماشه عطر ناگیسر سه ماشه
داخل کرده در کهرل بمالند چون نرم شود حشفه گذاشته
ضماد نمایند

ضماد منضج دندار دمقل ازرق سه توله باآب طبیخ
برگ مورد حل کرده ضماد نمایند۔

ضماد سینے آب سائیده بر استخوان شکسته بندد
چون سنگے که بران سائیده باشد خشک شود
و دوا را هم واکند و اگر اندکے توقف کند استخوان
زیاده از حد خود شود۔

ضماد برای ضربه و سقطه صفت میده آمله برگ حنا
خشت کهنه برابر وزن گرفته باریک سوده با
سفیدهٔ بیضه حل کرده بالائے پارچه مالیده بر
موضع ضربه بگذارند هر دو وقت صبح و شام مجرب ست۔

ضماد نافع از درد شدید که بسبب سردی باشد
صفت کشنیز خشک اکلیل الملک زعفران
تخم کتان بشراب سوده بر اجفان ضماد نمایند۔

ضماد نافع از نقرس بارد مجرب صفت تخم کٹهل
کنجد حلبه سوده بعرق بادیان سرشته ضماد نمایند۔
دیگر حلبه را در سرکه بپزند و عسل بالائش ریزند
و بسایند تا چون سرمه شود بر موضع درد ضماد نمایند
چون خشک شود روغن گل بالائش ریزند۔

ضماد مصطگی رومی زرد چوب میده کنجد سیاه

اجزا را همه برابر گرفته کوفته بیخته در سفیده تخم مرغ
حل کرده بر موضعی که ضربه رسیده باشد بیتی بگذارند
تا درد دور نشود جدا نکنند۔

ضماد برای درد گرده که از ضعف باشد منقول از
زکریا صفته گلسرخ اقاقیا رامک برگ مورد
صندل برابر کوفته بیخته روغن گلسرخ سرکه انگوری
داخل کرده ضماد نمایند۔

ضماد صابون نیم پاؤ گندھک توله زردچوب دو توله
میدا چار توله زرده تخم مرغ بقدر خمیر بابونه نه ماشه
موم دو دام شیره بکرے دو دام افیون چار ماشه
تخم شبت نه ماشه تخم حلبه نه ماشه ریوند توله روغن
خروع دو ماشه موم و صابون را در روغن بر آتش
حل نمایند و ادویه یابسات را کوفته بیخته دران انداخته
مثل معجون لت نمایند بعد ازان زرده تخم انداخته
لت کنند و ضماد سازند۔

دیگر صندل سرخ شش ماشه گندھک سه ماشه
آب مکوی سه درم سپاری شش ماشه زردچوب توله
زرده تخم مرغ سه عدد موم شش ماشه روغن کتان
یک نیم دام روغن خروع یک نیم دام مثل مرہم
ملائم سازند۔

ضماد که بول الدم را بند کند صفته اقاقیا صبر
حضض برابر وزن سوده با سرکه سرشته ضماد نمایند۔

ضماد از ورم پستان که از بستگی شیر باشد نافع ست
صفته تخم کتان سوده بعسل سرشته ضماد نمایند۔

ضماد ورم گرم پستان صفته اسبغول با سکنجبین
و آب مخلوط کرده ضماد نمایند۔

ضماد نافع از حدبه که از رطوبت یا ریح باشد صفته
راس ابہل وج در سرکه چندان بپزند که نہرا شود
پس فقر الیہود دران زیاده کرده چون مرہم ساخته
ضماد نمایند۔

ضماد مبهی صفته بورق سنبل سعد خردل دارچینی
خولنجان سداب برابر شیر بز جز و زہره گاؤ نصف
وزن ادویه عسل نصف وزن ادویه همه را یکو بند
و بشیر بز تر کرده خشک کرده پس بر صلایه سحق کرده
و خشک نموده با زہره گاؤ تر کنند و خشک کنند
با شهد مخلوط کرده ضماد نمایند۔

ضماد فرفیون چار ماشه خردل شش ماشه
جند دو ماشه سعد سه ماشه جوز الطیب دو عدد بورق
سه ماشه عاقرقرحا شش ماشه فلفل چار ماشه
وج شش ماشه ابہل چار ماشه دارچینی سه ماشه
خولنجان سه ماشه نیم وزن مجموع ادویه شیر
داخل کرده ضماد نمایند۔

ضماد جهت طوالت قضیب صفته سیماب فلفل
قسط اسارون کٹائی جوز و اسگندھ کنجد عسل
نمک لاہوری سرشف جرجیر آرد سه دار فلفل
سحق نموده بآب عجین نمایند باز سحق کرده بعسل عجین کنند۔

ضماد ایرسا مویز عاقرقرحا قسط فلفل انیسون
زعفران عطر کرنه روغن کنجد خوشبو ضماد نمایند۔

ضماد جالینوس ایرسا پنج مثقال مویزج قسط
شیرین ہر یک دو نیم مثقال جند بیدستر ہفت مثقال

فلفل گرد سہ و نیم مثقال پیہ شیر لائق خمیر یکجا کردہ
ضماد نمایند۔
ضماد بابونہ عنب الثعلب اکلیل الملک ریوند چینی
زرنباد ہر یک تولہ کوفتہ بگلاب و عرق بادیان
و عرق بادرنجبویہ سائیدہ روغن مصطگی دو تولہ
داخل کردہ بر موضع ورم ضماد نمایند۔
ضماد مبہی شیرہ پیاز نرگس دو دام شیرۂ
سوسن دو دام عاقرقرحا مویزج تولہ قسط تلخ تولہ
سعد نہ ماشہ حب النیل تولہ قنطریون نہ ماشہ
آب کٹائی دہ دام شہد نہ تولہ گرم دانہ نہ ماشہ
بوزیدان شقاقل کباب چینی ہر یک نہ ماشہ جوز بوا
جوتری ہر یک تولہ آب مرچ جنگلی شش دام مصطگی
شش دام چودہ خراطین تولہ چودہ آلو دو تولہ
چودہ پنبہ دانہ سہ تولہ فرفیون تولہ مغز تخم کدو تلخ
نہ ماشہ بیخ کنیر سفید تولہ بیخ شپنی نہ ماشہ کچیلہ یکعدد
کندر شش ماشہ دم الاخوین شش ماشہ روغن زیتون
سہ تولہ روغن مالکنگنی دو تولہ روغن گاو تولہ ضماد
سازند بکار برند۔
ضماد اسگند ناگوری عاقرقرحا مالکنگنی بیخ کنیر
کچلہ اجواین خراسانی اسپند گل آکہ زیرہ تخم دھتورہ
پلاس پاپڑا گھونگچی سفید ہر یک دام اول کچیلہ را
در آب تا یکروز ترکنند و ریزہ ریزہ نمودہ با دیگر
ادویہ جوکوب نمودہ در شیر بز یک اثار تا سہ شبانروز
تر نمودہ بعد ازان اندک درگرما خشک نمودہ چودہ
چکانند و مقدار یک سرخ تا دو نیم سرخ با پان بخورد

واگر این دوا ہم داخل چودہ کند بسیار خوب می شود
قضیب گاو جوان یک عدد ستاور دام ذار چینی
جوز بوا بسباسہ پیاز نرگس لہسن مغز پنبہ دانہ خردل
سعد خولنجان مصطگی ہر یک دام خراطین پنج دام۔
ضماد محلل اورام صفقتہ زردۂ تخم مرغ دو عدد
صندل سرخ شش ماشہ شیرۂ عنب الثعلب سہ دام
گل سرخ تولہ روغن کتان دو دام آرد جو تولہ
سنبل الطیب شش ماشہ۔
ضماد ممسک مشک فرفیون عاقرقرحا ہر یک
دو ماشہ روغن عاقرقرحا یک تولہ ضماد نمایند۔
ضماد عود الصلیب و عود ہندی مرزنجوش بابونہ
اذخر مکی زرنباد زرورد ہر یک تولہ بگلاب سرشتہ
روغن مصطگی داخل کردہ بر معدہ ضماد نمایند۔
برای فواق بلغمی و ورم فم معدہ فائدہ کلی دارد
لیکن اگر مصطگی یک ماشہ سودہ با گلقند بخورانند
و عقب آن لعناع خشک دانۂ ہیل غنچہ گلسرخ
ہر یک چہار ماشہ بگلاب دہ تولہ جوشانیدہ با شربت
افسنتین دو تولہ بنوشانند انشاء اللہ تعالے
فواق زائل گردد۔
ضماد مسکن وجع صفقتہ افیون زعفران ہر یک
چہار مثقال شیر بز مغز نان بقدر کفایت۔
ضماد طبیخ بابونہ طبیخ کتان حلبہ گوکھرو ہر یک دام
انیسون تخم شبت ہر یک نیم دام شیرۂ سنبھالو
پنج دام درسی و دو وزن ادویہ آب انداختہ
جوش دہد تا نصف بماند بعد ازان روغن کنجد

روغن زیتون ہریک نیم دام روغن کستان یکدام
انداز دو جوش دہد چون آب بسوزد روغن را صاف
نمودہ پیہ بط پیہ مرغ مصطگے رال ہریک شش ماشہ
فرفیون ماشہ موم شش ماشہ انداختہ ضماد نمایند۔

ضماد مقل وبیخ دام میعہ سائلہ دو دام سکبینج سہ دام
اشق سہ دام کبریت چار دام ریوند پوش دربندے
صندل سرخ ہریک دو دام چوب چینی زرد چوبہ
ہریک چہار دام بابونہ سداب ہریک سہ دام کھلی
درمنہ مرزنجوش بوی مادران ہریک دو نیم درم
اکلیل الملک حماما سنبل خشک ہریک دو دام
حب الغار ابہل بادیان نانخواہ تخم کرفس تخم شبت
برنگ کابلی ہریک سہ دام تخم پنجنکشت دو دام
زردۂ تخم بقدر حاجت۔

ضماد منضج صفتہ تخم کتان حلبہ کنجد بیخ سوسن
میعہ سائلہ سرگین کبوتر کشک ہیش بزرالبنج ہریک جزو
باقدری موم در روغن بسرشند وضماد نمایند۔

ضماد عصارۂ ریوند زوفا ہریک شش ماشہ
موم تولہ پیہ حلوان پیہ مرغابی ہریک تولہ روغن کدو
روغن بادام ہریک شش ماشہ کندر سہ ماشہ
صبر چار ماشہ سلارس شش ماشہ۔

ضماد افیون زعفران جوزبوا خشخاش سیاہ سیاہ دانہ
بسا بسہ ہریک تولہ از آب کشنیز تر بہا دن دہند وبسایند
وحب بندند وقت حاجت ضماد نمایند۔

ضماد وجع مفاصل کہ ورم را دور کند صفتہ
سورنجان مصری عاقرقرحا ہریک پنج درم فوتینج
تخم ترہ تیزک زفت ہریک سہ درم قسط دو درم
اجزاء را کوفتہ بیختہ بگلاب وآب خالص وروغن زیت
سرشتہ ضماد نمایند۔

ضماد جہت درد شانہ وباز و صفتہ مقل نیم پاؤ
ریوند دو نیم دام صندل سرخ چار دام باشیرۂ عنب الثعلب
بسرشند وضماد نمایند۔

ضماد مقوی بیخ کنیر سفید تولہ مصطگے جوتری جوزبوا
ہریک شش ماشہ عاقرقرحا تولہ مویزج خشک انیسون
کرفس زعفران ہریک شش دام جونک سرخ خشک
دہ عدد زفت تولہ روغن مالکنگنی دو دام پیہ شیر
تولہ عطر کرنہ چار ماشہ چیزہاے یابس را کادہ نمایند
بعدہ روغن داخل نمودہ زفت وجونک را سحق کنند
وعطر شامل نمایند۔

ضماد بارہا تجربہ آمدہ براے سستی باہ بینظیر ست
صفتہ لونگ دو جزو گھونگچی سفید دو جزو بالون دو جزو
زعفران یک جزو عرق ادرک دو جزو چندانکہ باید
خوب در عرق مذکور سائیدہ وقت طلا ہم در عرق
ادرک سودہ ضماد بر قضیب سازد وبرگ تنبول
بالای آن بستہ سہ روز احتیاط نمایند۔

ضماد براے سرعت انزال صفتہ پیاز نرگس
ہفت عدد بکار دچوبی ورق کردہ در شیر میش
کہ مقدار چار انگشت بالا باشد بخیسانند تا سہ روز
بعد آن بکھرل انداختہ بسایند قسط تلخ سورنجان سفید
زنجبیل بہمن سفید وسرخ قسط بحرے ہریک تولہ
اکوفتہ بیختہ داخل کردہ مومیاے بروغن نرگس گداختہ

اضافه نموده بدسته بمالند تا چون مرہم شود بعدهٔ
ضماد بر عضو سوای حشفه نمایند۔
ضماد برای ورم بلغمی صفتہ بابونہ اکلیل الملک
عنب الثعلب آرد باقلا آرد ترمس گل بنفشه پرسیاوشان
گل خطمی بآب عنب الثعلب ہریک دو تولہ بجوشانند
تا مہرا شود پس روغن گلسرخ و روغن بابونہ ہریک
پنج تولہ داخل کردہ ضماد نمایند۔
ضماد برای ورم صلب صفتہ بابونہ اکلیل الملک
مغز خستہ تمرہندی مغز حب الجذوع پرسیاوشان تخم خرفہ
تخم کتان برگ حقندر حلبہ ہریک تولہ سودہ با شیر گاو
بپختہ زہرۂ گاو سہ ماشہ زردۂ تخم مرغ یکعدد روغن گل
دہ تولہ ضماد نمایند۔
ضماد نافع از درد گوش کہ از گرمی باشد صفتہ
صندلین شیاف مامیثا حضض مکی پتنگ کشنیز خشک
بزر البنج بآب برگ کاہو و آب پوست خشخاش بعمل آرند۔
ضماد نافع از شقیقہ صفتہ افیون پوست تفاح
شبت بزر البنج ہریک دو جزو کافور نیم جزو۔
دیگر مغز حب الغار برگ سداب ہریک جزو
خردل نیم جزو۔
دیگر خردل بشراب سودہ ضماد نمایند۔
دیگر پوست بیخ کنیر عنصل سودہ بشراب ریحانی
سرشتہ ضماد نمایند۔
ضماد نافع از ورم بواسیر صفتہ اکلیل الملک خطمی
تخم کتان ہریک تولہ افیون زعفران ہریک چار سرخ
زردۂ بیضۂ مرغ یکعدد پیہ مرغ شش ماشہ مقل ہفت ماشہ
پیہ سائلہ شش ماشہ مغز ساق گاو شش ماشہ
کوہان شتر سہ ماشہ ہمہ را نیکو مخلوط کردہ ضماد نمایند۔
ضماد ضربہ صابون چار دام زرد چوب دو دام
گوگرد زرد دو دام سفیدۂ تخم مرغ پنج عدد۔
ضماد نافع طحال صفتہ اشق اسپند بالون تخم ترب
بابونہ ہریک چار تولہ در سرکہ خمیر نمایند۔
ضماد برای ورم خصیہ صفتہ تخم خبازی برگ خبازی
درہم کوفتہ بپختہ بر ورم ضماد نمایند۔
ضماد برای لحظہ شدن یا فوج صفتہ اقاقیا
برگ مورد عفص عود الصلیب مونگ مقشر اسطوخودوس
عصارۂ لحیۃ التیس کوفتہ بسفیدی تخم مرغ سرشتہ
بر پارچہ نو آب ندیدہ بر یا فوخ بچسپانند۔
ضماد جند بیدستر تولہ اسطوخودوس تولہ عود الصلیب
شش ماشہ برگ مورد آرد ماش ہریک تولہ بگلاب
سرشتہ و روغن گلسرخ پنج تولہ زردۂ تخم مرغ
داخل کردہ یک عدد بر سر ضماد نمایند و اگر ضربہ وسقطہ
باشد میدۂ لکڑی تولہ داخل کنند و مرمکی شش ماشہ
جند بیدستر عود ہندی عود الصلیب صندل سفید
بگلاب سودہ روغن گل سرخ داخل کردہ در شیشہ
پیش بینی گذارند و متصل حرکت دہند۔
ضماد نافع از وجع مفاصل صفتہ عنب الثعلب تولہ
حلبہ تولہ بزر کتان تولہ شبت تولہ آرد گندم تولہ
مرزنجوش تولہ مغاث بغدادی تولہ سورنجان چار ماشہ
بوزیدان چار ماشہ اکلیل الملک تولہ گل بابونہ تولہ
در سرکہ حل کردہ ضماد نمایند۔

ضماد جهت خراز که بفارسی کچی نامند صفت سر تراشیده بروغن کنجد چرب کنند وکشک سوخته وپشم سوخته را برابر بپاشند۔

ضماد برای ورم صلب صفت انزروت سفیدہ تخم مرغ کتیرا اسوده مغز خسته تمر ہندی ہریک تولہ کوفتہ در شیر گاؤ پختہ بیضہ مرغ یکعدد ودر روغن گلسرخ پنج تولہ داخل کردہ بر ورم ضماد نمایند۔

ضماد برای گرمی گردہ کہ در ذیابیطس مے باشد صفت اقاقیا صندل سفید ہریک شش ماشہ مغز بادام شیرین مغز تخم کدو ہندوانہ تخم خشخاش ہریک دو تولہ پوش در بندے شش ماشہ آب برگ بارتنگ پنج تولہ روغن بنفشہ روغن مغز تخم کدو مسکہ گاؤ ہریک دو تولہ ہمہ را یکجا کردہ بر موضع ہر دو گردہ ضماد نمایند۔

ضماد برای رنجتین مژگان ومنع سقوط موے صفت استخوان سوختہ سنبل الطیب سرگین موش صدف سوختہ فلفل ہریک جزو سرمہ سہ جزو تلعی سوختہ مغسول شش جزو زعفران نیم جزو۔

ضماد دیگر برای خراز صفت زردچوبہ برگ حنا ہلیلہ زرد عفص مردارسنگ آملہ مقشر سرکہ ہریک جزو روغن گلسرخ چہار جزو۔

ضماد رافع اقسام صداع نسخہ برگ گردگان وبرگ حنا درد شقیقہ وصداع را باز دارد۔

ضماد شورایل برگ عناب کہ بعد از قلع بر چشم طلا کنند منع روئیدن کند صفت زعفران کندر ہریک مثقال کافور نیم دانگ سائیدہ استعمال نمایند۔

ضماد برای وجع مفاصل صفت سورنجان بوزیدان قسط تلخ مغاث بغدادی زراوند مدحرج عنب الثعلب ریوند چینی زعفران کوفتہ روغن قسط داخل کردہ ضماد نمایند

ضماد فرفیون زیت کہنہ نیم من موم زرد بست دام فرفیون تازہ دہ دام روغن گرم کنند وموم در وے بگدازند وفرفیون سودہ در وے افگنند ودر ہاون بمالند تا ہموار شود۔

ضماد دیگر عاقرقرحا مرزنجوش میویزج ہریک اوقیہ نطرون خردل ہریک دو اوقیہ فلفل دام فرفیون جند بید ستر چہار اوقیہ ہمہ را نرم بکوبند وبروغن حب الغار ضماد نمایند۔

ضماد انجرہ پنجدرم در سرکہ پختہ مالیدہ صاف نمایند سداب قطران تخم فلنجمشک اکلیل الملک بابونہ ہریک شش ماشہ کوفتہ بیختہ دران بسرشند وضماد کنند۔

ضماد اشق اسپند ہالون تخم ترب بابونہ ہریک چہار تولہ بسرکہ خمیر نمایند۔

ضماد نافع از خنازیر صفت مقل ازرق اشق راتینج سکبینج جاؤشیر ہریک تولہ بسرکہ چہار تولہ شب خیسانیدہ صبح در کھرل انداختہ جدوار خطائی دو ماشہ سودہ آب کشنیز تر چہار تولہ حضض سے کمے تولہ داخل کردہ بمالند تا چون مرہم شود بر موضع مذکور بچسپانند ونگاہدارند تا خود بخود بیفتد۔

ضماد نافع از دانہاے سرخ کہ بر بدن ظاہر میشوند صفت سفیداب کاشغری شستہ مغز تخم کدو بریان تخم ہندوانہ بریان دم الاخوین گلنار فارسی

برگ حنا هر یک توله کوفته بیخته نگاهدارند و روغن گلسرخ و سرکه هر یک پنج توله جوش دهند تا سرکه رفته روغن بماند پس آن ادویه مدقوقه را همراه این روغن در کهرل انداز ند تا چون مرهم شود بر دانها ضماد نمایند۔

ضماد نافع از قرانیطس اطفال صفته زردهٔ تخم مرغ با آب عنب الثعلب و آب خرفه تازه آب نطرون شیر دختران روغن بنفشه و بادام برادی شسته آب گذاشته استعمال کنند۔

ضماد نافع از فتق صفته جوزالسرو اقاقیا مقل ازرق برگ مورد برگ سنبهالو عنب الثعلب آرد باقلا آرد ترمس اکلیل الملک هر یک توله کوفته بیخته با آب برگ بارتنگ و آب عنب الثعلب سوده ضماد نمایند۔

دیگر نافع از فتق صفته راتینج سکبینج حلتیت طیب جاوشیر مقل ازرق اشق هر یک توله در آب مطبوخ برگ مورد توله حل کرده جوزالسرو و پوست بیخ کبر هر یک توله ریوند چینی سه ماشه سوده داخل کرده در کهرل انداخته بمالند تا چون مرهم شود پس بر کرپاس آب ندیده گذاشته بر موضع بچسپانند و بر ندارند تا خود بر نیاید۔

ضماد منضج و مفرح صفته دندارد بابونه عنب الثعلب پرسیاوشان اکلیل الملک گل خطمی برگ عباسی برگ چقندر تخم مرو هر یک دو توله کوفته بشیر گاو بپخته زردهٔ تخم مرغ و زهرهٔ گاو هر یک عدد روغن گلسرخ پنج توله داخل کرده ضماد نمایند۔

باب الطلاء

طلا که برص و بهق سفید و سیاه را ببرد صفته کندش فوه شیطرج تخم ترب مازریون حنظل خربق سفید مویزج سقمونیا نعناع هر یک جزو شقایق دو جزو بسرکه طلا نمایند۔

طلا دیگر که برص را رنگین کند و به هیئت اصلی نماید صفته شیطرج نیل قوه شب یمانی بنفشه همه را بکوبند و بسرکه تر کنند و به طبخ قوه طلا کنند۔

طلا نافع از ثولول صفته نوشادر کندر هر یک توله حب البان شوره کف دریا ورق سداب هر یک نیم توله با شراب فاروقی خوب بسایند تا وقتیکه غلیظ شود بقدر ماش حب بندند و نگاهدارند وقت حاجت بسرکه انگوری سائیده بر ثولول طلا نمایند۔

طلا نافع از سرطان مجرب ست صفته عدس پوست انار گیر د قند کهنه هر چهار ادویه را با آب سحق نموده بر گرد سرطان مثل حلقه طلا نمایند اگر قابل نضج باشد نضج دهد و الا تحلیل کند۔

طلا مقوی اعصاب صفته ذکر مستی غوک خشکی با شراب دو آتشه سحق نموده طلا نمایند۔

دیگر مومیاے کافور زهر هر یک جزو صبر گجراتی یک نیم جزو سوده بروغن نرگس یا روغن کنجد مخلوط کرده طلا نمایند۔

طلا چون بر عانه و کمر طلا نمایند خون استحاضه بند کند صفته صندل سفید اقاقیا بیخ الجبار عود هندی عود الصلیب عصارهٔ لحیة التیس حضض مکی مازو بسر جفت بلوط هر یک سه ماشه سوده بگلاب

وعرق صندل وآب ریحان سرشتہ طلا نمایند۔

طلا برای ترقیدن لبہا نفع تمام دارد صفتہ مغز تخم کدو بریان مغز تخم بہدانہ بریان ہریک تولہ سفیداب کاشغری شش ماشہ دم الاخوین اقاقیا گلنار فارسے طوطیا کرمانی مغسول ہریک شش ماشہ کوفتہ در کھرل بمالند باشیر بزادویہ نیکو مخلوط کردہ بر لبہا طلا نمایند۔

طلا اقاقیا عود الصلیب بسباسہ زراوند طویل عود ہندی عصارۂ لحیۃ التیس حب الآس صندل سفید شیاف مامیثا صندل ہریک تولہ کوفتہ بگلاب و روغن مصطگی وروغن گل ہریک دو تولہ سرشتہ بر معدہ طلا نمایند ودارچینی دکندر وکردیا ہریک ماشہ سودہ بجوارش کمونی پنج ماشہ سرشتہ تناول نمایند بعد آن درعرق بادیان وگلاب ہریک پنج تولہ وگلقند آفتابی دو تولہ حل کردہ صافی بنوشند واگر روغن مصطگی بہم نرسد دراد ویہ طلا مصطگی داخل کنند انشاء اللہ تعالے درد معدہ دور شود۔

طلائے کہ چون آنرا بر قضیب طلا نمایند وبزن مجامعت کنند آن زن ازان مرد بے صبر شود صفتہ سکبینج مقل الیہود شب سوختہ رازیانہ سوختہ شالنگ خنزیر سوختہ ہریک مثقال نیکو کوفتہ بآب رازیانہ خمیر کردہ بر قضیب طلا نمایند وہمچنین ست طلا بعسل زنجبیل۔

طلا سفیداب رصاصی مامیران اشنان تمر ہندی سوختہ زہرہ دب خشک ورق حمام اشنان اخضر محرق ہمہ اینہا یا یکی ازینہا بوزن دانگ سودہ بر قضیب طلا نمایند ومجامعت کنند فی الحال زن خلاص ومنزل شود۔

طلا کہ قضیب را سخت کند صفتہ خولنجان جوز مہیدہ اکرمی ہریک مقدار برابر گرفتہ سودہ بروغن سرشتہ طلا نمایند۔

طلا نافع ازبہق صفتہ شیطرج ہندی سہ ماشہ تخم پوار تولہ بابچی دو تولہ ترمس شامی یک ماشہ گل شقائق بیخ نے گیر وہریک سہ ماشہ کوفتہ بیختہ بسرکہ وسفیدۂ تخم مرغ سرشتہ طلا نمایند۔

طلا چون بالاے ناف بگذارند برآمدگی ناف را نفع کند صفتہ صبر درم شیاف مامیثا اقاقیا مر بسد ہریک دو درم زعفران نیم درم سودہ بآب مطبوخ برگ مورد سرشتہ طلا نمایند۔

طلا جہت اورام دموی وصفراوی صفتہ صندل سرخ گل ارمنی شیاف مامیثا حضض مکی پوش وربندی طین قیمولیا طین شاموش سودہ بآب کاسنی تازہ وآب کشنیز تازہ آب عنب الثعلب آب برگ حنا آب برگ کاہو آب کوکنار سودہ طلا نمایند واگر ورم در پستان باشد آرد باقلا آرد نشوق واگر ورم در خصیتین باشد آرد باقلا آرد نشوق بیضۂ سنگ پشت حجر الیہود داخل کنند واگر ورم در مفاصل باشد سورنجان داخل کنند۔

طلا آرد آہک زرنیخ برابر باقدرے صبر ہمہ را بآب بجوشانند تا بقوام آید در مو طلا نمایند مو نیفتد۔

طلا نافع روئیدن مو صفتہ اقلیمیا رصاص اسفیداج ہر یک جزوی شب یمانی نیم جزو ہمہ بآب نیک بسایند بر موی کندہ طلا نمایند۔

طلا دیگر ہمین منفعت دارد صفتہ زرنیخ سودہ بآب نیل طلا نمایند۔

دیگر شیرۂ انجبیر تخم مورچہ کفت دریا ترشی ترنج ہر یک جزوی ہمہ را یار یک سائیدہ بشراب حماض بپزند تا غلیظ شود پس موی کندہ طلا نمایند و اگر پیشش از نبات مو طلا نمایند انفع ست۔

باب العین

عرق صندل صفتہ صندل برادہ کردہ چار تولہ ابریشم خام مقرض دو تولہ گل گاوزبان ہفت تولہ عود پنج تولہ فرنجمشک قرفہ تخم بادرنجبویہ پوست اترج بہمن سفید ہر یک سہ تولہ اجزا را کوفتہ در چہار شیشہ گلاب و یک شیشہ بیدمشک و یک شیشہ عرق گاوزبان یک شب بخیسانند عرق بکشند و در ظرفے کہ عرق می آید نیم تولہ عنبر ربع تولہ مشک پوٹلی بستہ بیندازند و شربت یک فنجان تا دو فنجان۔

عرق چوب چینی صفتہ چوب چینی اعلی غیر رقے سہ صد مثقال گل گاوزبان بادرنجبویہ صندل سفید از ہر یک پنجاہ مثقال گل سرخ صندل سرخ پوست اترج شقاقل مصری از ہر یک بست مثقال دارچینی سنبل الطیب از ہر یک سی مثقال سعد کوفی سورنجان سافج ہندی خصیۃ الثعلب خولنجان عود قماری از ہر یک دہ مثقال بہمن سرخ و سفید از ہر یک پنج مثقال نعناع تازہ ریحان تازہ از ہر یک دستہ مویز منقے طائفی دانہ بیرون کردہ سہ صد مثقال عنبر اشہب سہ مثقال چوب چینی و صندلین را برادہ کردہ سائر ادویہ را نیم کوفتہ دو شبانروز در عرق بیدمشک و عرق گاوزبان و آب ثلث بخیسانند و در آخر روز دوم مویز را اضافہ کردہ صبحش ہمہ را در دیگ تازہ قلعی کردہ نمودہ عنبر را در پارچۂ کتانی بستہ در دہان نیچہ بستہ عرق کشند صبح و شام بعد از انحدار طعام از معدہ دو فنجان با شیر گاو بنوشند۔

عرق زردک مخترع صفتہ زردک پوست جدا کردہ استخوان برآوردہ دہ آثار بہمن سرخ و سفید صندل سفید گاوزبان خولنجان شقاقل مصرے قاقلہ صغار و کبار ہر یک پنج تولہ نعناع تازہ دو تولہ با عرق صندلین و عرق بیدمشک و عنبر در پارچہ بستہ در دہان نیچہ گذاشتہ دو شیشہ عرق کشند از پنج تولہ تا دہ تولہ استعمال نمایند۔

عرق گاوزبان گاوزبان یک آثار شب در آب بطوریکہ چہار انگشت آب بالا ماند بخیسانند و صبح دو شیشہ متوسط بکشند و ہمین قسم عرق بادرنجبویہ و عرق صعتر و عرق عنب الثعلب و عرق بادیان و نانخواہ و نیلوفر و نعناع و فوتینج بکشند و بعضے در کشیدن بعضے عرقہا اختلافے نوشتہ اند۔

عرق دارچینی مخترع صفتہ دارچینی قسم اول ہفت تولہ بہمنین تودریین زرنب زرنباد لسان العصافیر برگ فرنجمشک خولنجان ہر یک سہ تولہ گل گاوزبان

بسافج هندی قاقلین اشنه قرفة الطیب جوزبوا
بسباسه سنبل الطیب سنبل هندی هریک دو توله گاوزبان
درونج عقربی قرنفل عود هندی پوست ترنج نانخواه
بوزیدان هریک توله باگلاب وعرق صندل وعرق
عنب الثعلب وعرق بادرنجبویه بدستور مقرر عرق کشند
واگر پوست درخت مغیلان پنج آثار وقند سیاه یکمن
ومویز منقی پانزده آثار بدستور مقرر در خم انداخته
بگذارند چون خم تیار شود وقت عرق کشیدن ادویه
مذکوره بآن یار کرده عرق کشند تغیری فاحش پیدا کند
عطوس نافع از فالج وسکته ولقوه ومنقی دماغ و
نافع از دردهای بارد در سر و برای جنین و تنگی
بول صفته کندش حبه سیاه فرفیون فلفل جندبیدستر
زراوند حب بلسان مشک عاقرقرحا بورق برابر
وزن سحق نموده در بینی بدمند۔

باب الغیین

غمزة الوجه قرنفل توله دارچینی نیم توله جوز گندم قوه
هریک دو توله ثعلب مصری خولنجان هریک توله
جوز الطیب نیم توله زعفران سه ماشه زوفا زیره سیاه
هریک توله مویز سرخ پاو سیر گل گڑہل نیم پاو شهد پاو سیر
قند پاو سیر گلاب بقدر حاجت۔

غمزه دیگر مخترع صفته آرد جو آرد نخود آرد باقلا
آرد عدس مقشر بسفیدهٔ تخم مرغ سرشته شب بر روی
بمالند صباح آن گل خطمی سفید گل بنفشه عنب الثعلب
سبوس گندم شب که در عرق شاهتره وعرق عنب الثعلب
تر کرده باشند روی بشویند۔

غمزه باقلای مقشر کرسنه ترمس شحم ترب مغز بادام
نخود نشاسته پوست خربزه گل خطمی سبوس گندم
کوفته بیخته بگذارند و روی را از آن بشویند۔

غمزه مخترع صفته گل ترنج برگ ترنج تازه گرفته
آرد جو را در میان آنها بنحویکه برگ زیر آرد باشد
وگلهای بالای آن تا هفت روز برگ وگل تازه
میگذاشته باشند پس غمزه سازند۔

دیگر پوست نارنگی در سایه خشک کرده جزو آرد جو
سه جزو۔

غرغره مرزنجوش صعتر عاقرقرحا خردل پوست بیخ کنیر
هریک برابر باسی دو و برابر آب جوش داده صاف
نموده بکار دارند۔

دیگر ایارج فیقرا با ماء العسل۔

دیگر قرنفل فلفلین جوز بوا جوکوب نموده غرغره سازند۔

غرغره نافع از فالج ولقوه وصرع ومنقی سر از فضول
غلیظه مرخیه صفته ایارج فیقرا خردل مویزج عاقرقرحا
زنجبیل فوتنج صعتر اصل السوس پوست بیخ کنیر
هریک دو درم با شهد جمع کنند و غرغره نمایند۔

غرغره نافع از فالج وسکته وثقل زبان صفته
مویزج خردل زنجبیل عاقرقرحا فلفل بوره ارمنی
ایرسا مرزنجوش هریک برابر کوفته بیخته سکنجبین یکدرم
اضافه نموده عرق بادیان مخلوط کرده غرغره نمایند

غرغره نافع از قلاع وجوشش دهن صفته
شیرهٔ تخم خیارین هریک درم شیرهٔ بادام شیرین
هفت عدد شیرهٔ خرنه دام لعاب بهدانه هفت دانه

آب نیشکر قدری شیرهٔ عنب الثعلب قدرے۔
غرغره۔ شیرهٔ کشنیز تر شیرهٔ خیارین ہریک شش ماشه
شیرهٔ عنب الثعلب آب صندل سرخ ہریک سه ماشه
غرغره۔ نافع از خناق چون نضج یابد ورده خارج شود۔
صفته گلنار کشنیز خشک جوشانیده صافی نموده مغز فلوس
خیار شنبر دران حل کرده صاف نموده نیمگرم غرغره نمایند۔
غرغره۔ فلوس خیار شنبر در شیر جوش داده صاف کرده
غرغره نمایند۔
غرغره۔ پوست خشخاش گلنار فارسی عدس مقشر
یا مسلم سماق ہندی کزمازج عدبه کشنیز خشک عنب الثعلب
حضض مکی برگ حنا ہریک توله بزر البنج سه ماشه
جوشانیده صافی نموده غرغره نمایند۔
غرغره۔ آب توت یا شربت توت در شیرهٔ کشنیز
خشک حل کرده غرغره نمایند وگاہی غرغره بآب گرم
تنها فائده دارد۔
غرغره نافع از قرحه حلق صفته حضض مکی
دم الاخوین کتیرا انزروت سفید صمغ عربی
جوشانیده صاف نموده غرغره نمایند۔
غالیه گرم عنبر دو درم مشک درم بروغن بان مخلوط
کرده غالیه سازند۔
غالیه دیگر۔ که موی سیاه کند صفته آمله منقی یک آثار
آب برگ مورد تازه نیم رطل طبی بآب خالص ہمه را
بآتش ملائم بپزند تا که نصف آب بماند پس فرود آورده
برگ نیل اشنه ہریک شانزده درم مازو سبز سه درم
زاج ده درم صمغ عربی ہشت درم کوفته بیخته

بدو آمیخته بآتش ملائم بجوشانند تا غلیظ شود وبچوبی
برہم زنند و فرود آورده قدرے سک و مشک
سوده داخل کرده در ظرف آبگینه بگذارند و وقت
حاجت بمقدار بر مو بمالند۔

باب الفا

فتیله۔ نافع از قروح گوش صفته فتیله از کاغذ خطائی
نیلی ساخته بعسل و زرده تخم مرغ آلوده کرده دم الاخوین
انزروت سفید سوده بران پاشیده در گوش بگذارند
و ہمون جانب بخوابند۔
فتیله جہت حرقة بول و قطع چرک و جہت نواسیر
صفته صبر زرد قلعی شسته گلنار موے سوخته
کندر سوخته کندر افیون ہریک جزو طوطیای مغسول
سفیداب کاشغری شسته گل ارمنی ہریک دو جزو
باریک سائیده از حریر گذرانیده بآب کتیرا سرشته
فتیله ہاے باریک سائیده در سوراخ قضیب
بدارند۔
فرزجه که در قطع خون حیض نظیر ندارد صفته
شب یمانی بزر البنج افیون فرزجه سازند۔
فرزجه مخترع جناب حضرت مخدومی ظله السامی
جہت ادرار حیض و اسقاط حمل صفته زعفران
شش ماشه جائفل شش ماشه مر صاف افیون
ایلوه ہریک سه ماشه ہذا مجرب
فرزجه جہت کشودن خون حیض و اخراج جنین
زنده بغایت مفید صفته عصارهٔ قثاء الحمار
ہفت قیراط زہرهٔ گاو یا کبوتر توله فرزجه سازند۔

فرزجه جهت اخراج جنین زنده و مرده و مشیمه و عسر
ولادت و علت رجا و قاتل جنین صفته جاوشیر تر
خربق سیاه مر برابر وزن باز هرهٔ گاو بسرشند۔
فرزجه جهت کشودن حیض مجرب ست صفته سداب
سه جزو مرصافی ابهل رازیانه تخم مرو هریک جزو
باز هرهٔ گاو بسرشند۔
دیگر که همین خاصیت دارد صفته مرصافی پودینه کوهی
هریک چهار جزو مویز منقی سداب خشک ابهل از هریک
دو جزو بزهرهٔ گاو بسرشند این مستعمل حکیم ارشد بود۔
فرزجه جهت حمل مجرب ست صفته باید که بعد از حیض
سه شبانروز متصل از زهره خرگوش و سرگین آن و
عسل هریک مثقال فرزجه سازند۔
فرزجه جهت ادرار حیض مجرب ست صفته فرفیون
را نرم سائیده به پنبه آلوده کرده استعمال نمایند۔
فرزجه جهت حمل صفته زهرهٔ مرغابی یک درم
عنبر اشهب یک نیم دام زعفران نیم دانگ کوفته بیخته
در روغن مورد جوشانیده نصف شب بردارند بعد از آن
مجامعت کنند نافع باد بفضله تعالی۔
فرزجه جهت سقوط طفل مرده و زنده صفته
خربق سیاه مونیج زراوند مدحرج بخور مریم حب زیتون
شحم حنظل اشق اول اشق در آب گرم حل کرده ادویه
کوفته بیخته و زهرهٔ گاو یک نیم دانگ در اشق محلول
افزوده حل کنند و فرزجه سازند۔
فرزجه نوشادر ده درم اشق محلول در آب گرم
سه دام فرزجه سازند۔

فلونیا رومی صفته فلفل بست جزو افیون ده جزو
زعفران پنج جزو عاقرقرحا جزو بزرالبنج بست جزو
شهد دو نیم وزن ادویه۔
فلونیا فارسی صفته فلفل سفید بزرالبنج هریک
پنج درم افیون دو نیم درم زعفران یک درم بادیان سنبل الطیب ا
نیم درم مرمکی عاقرقرحا فرفیون هریک نیم درم جندبیدستر
زرنباد درونج عقربی هریک سه سرخ مروارید ناسفته
مشک خالص هریک چار و نیم سرخ کافور یک نیم سرخ
عسل مصفی سه وزن ادویه بطریق متعارف معجون سازند
فلونیا بابت حکیم سلیمان یاقوت رمانی لعل بدخشی
هریک پنج درم مروارید ناسفته هفت درم حجر یشب
حجر لاجورد مغسول کهربا بسد حلایه کرده عقیق یمنی
عنبر اشهب مشک خالص زعفران سنبل رومی
سنبل هندی اشنه ثعلب شامی کباب چینی وج ترکی
زرنباد ساذج هندی زراوند مدحرج زرنب شامی
جنطیانا عود بلسان اسارون درونج عقربی
بادرنجبویه تخم بادرنجبویه گاوزبان گل گاوزبان
گلسرخ بسباسه قرفه سلیخه نانخواه تخم کرفس تخم فرنجمشک
اسطوخودوس افتیمون مصری طباشیر سفید گل نیلوفر
تخم شاهتره تخم بادروج هریک سه ماشه ورق طلا
چهار ماشه ورق نقره جدوار خطائی انفحة الجمل
زنجبیل سورنجان مصری ریوند چینی غاریقون
مقل ازرق جندبیدستر مغز حب السمنه
مغز حب الزلم مغز تخم کدو مغز بندق مغز کشنیز
مغز تخم خیارین مغز گردگان مغز نارجیل تخم کاسنی

تخم خشخاش هریک پنج ماشه فلفل دارچینی فاقله
بهمنین حندلیس هریک ده ماشه تو درمین ششش ماشه
مغز بادام مغز چلغوزه هریک هشت ماشه مصطگی
هفت ماشه افیون ماشه لیکن گازرونی باشد
بهتر ست گلاب یک من روغن بنفشه ماشه عسل سفید
بقدر حاجت نبات سفید نیم من بدستور مقرر معجون سازند

باب القاف

قرص ترنجبین مصفی هفت دام طباشیر سفید چار دام
ورق گل سرخ هفت دام مغز تخم خیار مغز تخم کدو خرفه
کثیرا انار دین صمغ عربی رب السوس عود خام فاقله صغار
هریک سه دام زعفران دو دام شکر طبرزد هفت دام
کافور یک نیم دام بلعاب اسبغول قرص سازند شربتی
از یک درم تا مثقال با سه توله شربت بنفشه۔

قرص مسکن عطش و نافع از هذیان و سرسام و تپهای
و صداع صفته تخم خیار تخم کدو هر دو مقشر تخم خسک هریک
ده دام رب السوس نشاسته کثیرا افیون هریک
سه و ثلث دام بلعاب اسبغول بست قرص بندند
شربتی از یک قرص تا دو قرص و اگر هذیان شدید باشد
بآب کزبره یا بآب خسک قرص بندند و گرنه بآب
خیار یا بآب کدو۔

قرص برای طحال و بواسیر ریحی و درد نفخ معده
مجرب ست صفته حرف را در سرکه تند یک شب
بخیسانند و در نان جوین گذاشته در آتش تنور
که ملائم باشد بپزد و برآورده بکوبد و از پارچه
گذرانیده دو توله گرفته و تخم پنج کنشت یک توله
تمر الطرفا یک توله پوست بیخ کبر توله اسقوتو قندریون
توله زیره محلل هشت ماشه تخم گند نا هشت ماشه قرص بندند
شربتی دو ماشه با یک توله سکنجبین ساده۔

قرص ـ زرشک برای امراض کبد و یرقان وغیره
صفته آب زرشک پنج درم عصارهٔ غافث طباشیر
لک مغسول هریک دو درم ریوند گاوزبان هریک
دو نیم درم تخم کاسنی کشوث هریک سه درم تخم خرفه زعفران
هریک یک نیم درم بآب کاسنی اقراص سازند۔

قرص کواکب مصلح معده ضعیف که فضول را قبول
نکند و مزیل آروغ ترش و چون بر جبهه طلا کنند صداع را
زائل کند و نافع از نوازل و از درد دندان و درد گوش
و نفث الدم و سیلان آن از هر عضو که باشد و از سرفه
کهنه و از حمیات دائره بآب مرزنجوش و از سموم بلمزرغم
و مشروبه بآب سداب صفته مرجند بیدستر سنبل سلیخه
گل مختوم پوست بیخ هریک چار درم افیون زعفران
قسط ابرق سفید هریک پنج درم خشخاش شش درم
دو قوانیسون سیسالیوس بزر البنج میعه سائله
تخم کرفس هریک هشت درم صموغ را در شراب ریحانی
شب تر کنند و ادویه کوفته بیخته بدان سرشته اقراص
سازند و در سایه خشک کنند۔

قرص الورد تپهای بلغمی کهنه را زائل کند و درد
معده را نفع بخشد و رطوبات معده را جلا کند
صفته ورق گل سرخ بست درم سنبل الطیب
اصل السوس هریک ده درم ادویه کوفته بیخته
بمثلث اقراص سازند و در سایه خشک کنند۔

قرص دیگر نافع از درد معده و ربو واز حرارت و التهاب در طوبت آن و انقلاب معده و تقویت معده میکند صفته ورق گل سرخ تازه شش مثقال اصل السوس چار مثقال سنبل هندی دو مثقال بمیبنج سرشته اقراص سازند۔

قرص ورد دیگر که دبید الورد ست نافع از سدد کبد وطحال واز تپہاے بلغمی و سوداوی صفته ورق گل سرخ ده درم رب السوس پنج درم سنبل سلیخه فقاح اذخر زعفران و مصطگی ہریک دو درم ادویه کوفته بیختہ بنعنع مرو زعفران و سرکه سرشته اقراص سازند

قرص ورد نافع حمی غبی صفته ورق گل سرخ پنج درم سنبل زعفران مصطگی انیسون لک عیدان ہریک ده درم عصارۂ افسنتین ہریک دو درم فقاح اذخر پوست ہلیلۂ زرد ہریک درم۔

قرص کافور مطفی لہیب و مسکن التهاب و تپہا و تشنگی و کرب نافع ست برای سل و دق و نفث الدم صفته طباشیر سفید چار درم ورق گل سرخ ہفت درم تخم خرفه تخم کدو کثیرا صمغ عربی تخم خیارین ناردین رب السوس عود خام قاقله کبار ہریک سه درم زعفران دو درم شکر طبرزد ترنجبین ہریک ہفت درم کافور یک نیم درم کوفته بیختہ بلعاب اسبغول اقراص سازند۔

دیگر نافع ست از قذف و از تشنگی و از حمیات حاده و از لہب معده و جگر صفته طباشیر چار درم ورق گلسرخ سه درم شکر طبرزد ترنجبین مغز تخم خیار ہریک دو درم زعفران کافور ہریک درم بلعاب اسبغول اقراص سازند

دیگر از حمیات حاده نافع و مفتح سده جگر صفته بنفشه نیلوفر ہریک سه درم تخم بادرنگ تخم خیار طباشیر زعفران ہریک دو درم ورق گلسرخ پنج درم ریوند چینی و لک ہریک درم کثیرا صمغ عربی رب السوس ہریک دو درم کافور نیم مثقال و در بعضی نسخه کافور مثقال ترنجبین شکر ہریک ده درم بدستور اقراص سازند۔

دیگر تالیف فقیر صفته مغز تخم کدو مغز تخم خیارین تخم خرفه مقشر تخم کاہو مقشر ہریک دو درم کثیرا صمغ عربی رب السوس گل داغستانی زہر مہره ہریک درم ورق گل سرخ چار درم طباشیر سفید کافور قیصوری زعفران ہریک نیم مثقال۔

دیگر تالیف شیخ رئیس صفته تخم کاسنی تخم کاہو تخم خرفه ہریک دو درم مغز تخم کدو مغز بادرنگ ہریک دو درم و ثلث صندل سفید سه درم سرطان سوخته زعفران رب السوس کافور ہریک درم ورق گلسرخ چهار درم۔

قرص طباشیر نافع ست از تپہاے صفراوی و از غب خصوص که بالینت طبع باشد صفته ورق گل سرخ ہشت درم صمغ عربی تخم حماض مقشر نشاسته بریان ہریک چهار درم طباشیر سه درم زعفران دو درم کوفته بیختہ بآب انار ترش اقراص سازند بشربت ریباس و شربت لیمون استعمال نمایند و اگر مقصود قبض کثیر باشد گل ارمنی عصارۂ زرشک ہریک دو درم شاه بلوط بریان

سه درم افزود کنند۔

قرص زرشک تالیف شیخ رئیس صفته رب زرشک پنج درم عصارهٔ غافث طباشیر هر یک دو درم گل مغسول زعفران گندر سنبل عصارهٔ افسنتین ریوند چینی گاوزبان هر یک دو نیم درم تخم کاسنی تخم کشوث هر یک سه درم تخم خرفه یک نیم درم سوده به آب کاسنی اقراص سازند۔

قرص افسنتین نافع از حمیات متقادمه مفتح قوی و مدر و مشهی صفته افسنتین رومی انیسون اسارون تخم کرفس مغز بادام تلخ برابر به آب سرد اقراص سازند

دیگر که نافع ست معده و جگر و طحال و تپ غبی را صفته اسارون افسنتین رومی تخم کرفس مغز بادام تلخ مصطگی سنبل هر یک مثقال انیسون دو مثقال ممبر سا فج یک نیم مثقال عصارهٔ غافث مثقال سوده بدستور اقراص سازند۔

قرص - غافث نافع ست از تپهای گرم و کهنه و از تشنگی و از سدهٔ ادرام طحال و جگر و از یرقان صفته عصارهٔ غافث شش استار ورق گل سرخ سنبل الطیب

قرص کبیر صفته پوست کبر چهار استار اشق چهار استار زراوند طویل دو استار تخم فنجنگشت فلفل هر یک چهار استار اشق در سرکهٔ شراب حل کرده ادویه منخوله بدان سرشته اقراص سازند۔

قرص کاکنج نافع از درد کلیه و مثانه و بول الدم و مده و نافع از جرب مثانه صفته خریزه سی و شش مثقال افیون هفت مثقال بزرالبنج سفید تخم کرفس

تخم حماض هر یک نه مثقال تخم شوکران تخم کرنیره هر یک سیزده مثقال تخم رازیانه چلغوزه بریان زعفران مغز بادام تلخ هر یک نه مثقال تخم کاکنج جبلی هفتاد و پنج حبه بتعقید عنب اقراص سازند۔

دیگر نافع از قرحه کلیه و مثانه و از تقطیر بول صفته تخم کرفس بزرالبنج شهد انج هر یک شش درم تخم رازیانه دو درم زعفران تخم حماض بری چلغوزه صنوبر افیون مغز بادام تلخ هر یک سه درم تخم کاکنج کنار بست و پنج عدد بادرنگ دوازده درم۔

قرص ریوند نافع از امراض کهنه و سختی جگر و اورام آن و از درد طحال و از فربلے که بر بدن رسد صفته ریوند هشت درم قوه عیدان لک منقی هر یک چار درم تخم کرفس غافث انیسون هر یک سه درم بدستور اقراص سازند۔

قرص آلوترش نافع از حرارت و اسهال و درد جگر صفته طباشیر زرشک عود تخم حماض مصطگی اسارون مشک هر یک مثقال صمغ عربی سه مثقال گل سرخ پنج مثقال به گلاب اقراص سازند۔

قرص اندروناخس نافع از نزف دم صفته بزرالبنج افیون لسد هر یک چار دام لبان هشت درم کوکب الارض نشاسته گل ارمنی هر یک سه درم تخم خشخاش دو دام گلنار نیم درم بدستور اقراص سازند۔

قرص نافع از قرحهٔ امعا و نزف دم که از هر مکان باشد صفته فقاح در دافیون اقاقیا صمغ عربی

هریک اوقیه مازو نیم اوقیه فیل زهرج یک ونیم اوقیه
با آب مرزنجوش اقراص سازند۔

قرص که از حمیات ملتهبه و اورام جگر و تپهاکه از صفرا
باشد و خون و بلغم مرکب باشد نافع ست صفت
ورق گلسرخ شش درم سنبل الطیب زعفران هریک
دو درم رب السوس مغز تخم خیار ترنجبین هریک سه درم
کتیرا صمغ عربی هریک درم آب به شیرین بدستور
اقراص سازند۔

قرص نافع از نزف خون و از سرفه و تپ و درد سینه
صفت صمغ عربی گلسرخ هریک چار درم نشاسته
کتیرا هریک دو درم خشخاش سفید و سیاه هریک
سه درم طباشیر درم رب السوس دو درم زعفران
دو دانگ بدستور اقراص سازند۔

قرص گلنار نافع از ذرب و خلفه و نافع از زحیر و
اختلاف بده و خون صفت گلنار اقاقیا سماق
بلوط بریان آرد کنار دلخ حب الآس هریک هشت درم
مازو که بریان کرده در سرکه سرد کرده باشند زیره کرمانی
مر هریک چار درم با آب مارتنگ یا بگلاب اقراص
سازند۔

قرص که از بول الدم و عسر آن و از قروح کلیه
و مثانه نافع ست صفت تخم کرفس بزر البنج شهدانه
هریک شش درم بادیان دو درم زعفران چلغوزه
تخم حماض افیون مغز بادام تلخ هریک درم تخم کاکنج
بست و پنج عدد مغز تخم خیار دوازده درم بدستور
اقراص سازند۔

قرص ملین کرب را زائل کند و قے را منع کند و
ضیق النفس را نافع ست صفت تربد پنج درم بنفشه
ده درم رب السوس دو نیم درم با آب اقراص سازند
شربتی از سه درم تا چهار درم با ده درم شکر استعمال نمایند

قرص بزرورکه از قروح امعا و مغص شدید زحیر و
استحاضه و انحلال طبع و کسی که غذا او را هضم نه شود
نافع ست صفت حب الآس دو درم بادیان انیسون
نانخواه بزر البنج تخم کرفس دوقو افیون هریک شش درم
بدستور اقراص سازند و بعد شش ماه استعمال نمایند

قرص العشرة الادویه که نافع ست از ربع کهنه و
درد جگر و از تربل صفت انیسون چار درم اسارون سادج
هندی افسنتین تخم کرفس سنبل مغز بادام تلخ مصطگی
هریک درم صبر دو درم عصارهٔ غافث چار درم با آب
افسنتین بدستور اقراص سازند و یک درم
با آب نیم گرم بنوشند۔

قرص که از تپهاے کهنه و از گرمی و از قے و لینت
طبع نافع ست صفت ورق گل سرخ شش درم
مغز قثا مصطگی دارچینی عصارهٔ غافث هریک سه درم
زعفران دو درم صبر درم با آب شیرینا بدستور
اقراص سازند۔

قرص گلنار صفت گلنار گرد سماق بلوط پوست کنار
حب الآس هریک هشت درم مازو محلل مقلو کمون مقلو
هریک چار درم بگلاب قرص سازند۔

قرص خرنوب صفت طباشیر ورق گل سرخ تخم حماض
صمغ عربی مقلو هریک پنج درم گلنار سه نیم درم

حب الآس چار درم خرنوب نبطی سه درم نبات هموزن ادویه بگلاب قرص سازند۔

قرص ببد صفته ببد ده دام کندر اقاقیا گلنار هریک چار درم صمغ عربی کتیرا هریک سه درم گل مختوم چار درم ریوند درم بآب قرص بندد خوراک مثقال با رب به۔

قرص کهربا صفته کهربا نشاسته کتیرا صمغ عربی مغز تخم کدو مغز تخم خیار هریک سه درم گلنار یک نیم درم اقاقیا یک نیم درم بآب لسان الحمل اقراص سازند بآب سماق بخورند۔

قرص کافور از شیخ بوعلی برای سل و دق صفته تخم کاسنی تخم خرفه هریک دو توله مغز تخم کدو مغز تخم خیار هریک دو نیم توله صندل سفید ده ماشه سرطان سوخته ده ماشه زعفران ده ماشه رب السوس ده ماشه کافور سه ماشه بآب قرص سازند۔

قرص کافور از کامل الصناعه صفته مغز تخم کدو تخم خیار تخم خربزه بهدانه هریک پنج درم گل سرخ سه درم صمغ عربی صندل سفید نشاسته هریک دو درم رب السوس طباشیر هریک سه درم رازیانه کافور نیم دام یا نیم مثقال سائیده بلعاب نیکو قرص سازند۔

قرص دیگر از سدیدی صفته طباشیر چار درم تخم خیار تخم خرفه تخم کدو شیرین مقشر کتیرا صمغ عربی رب السوس عود تبتی قاقله هریک سه درم زعفران دو درم شکر طبرزد ترنجبین هریک سه درم کافور مثقال بلعاب اسبغول اقراص سازند۔

قرص نافع پ کسی که تپ از و دور شده باشد لیکن حدت باقی مانده و سقوط شهوت شده باشد صفته گلسرخ ده درم سماق دو درم قاقله درم هریک قرص بوزن دو درم بندند و بخورند یک قرص معده را پاک کند و گرسنگی آرد و تشنگی را زائل کند۔

قرص زرشک نافع در ابتدار استسقا صفته زرشک پنج درم ریوند غافث انیسون سنبل مصطگی هریک سه درم سوده اقراص سازند۔

قرص زرشک کبیر گلسرخ چار درم رب السوس دو درم تخم خرفه مغز تخم خیارین سنبل هندی طباشیر سفید هریک درم زرشک منقی دو درم عصارهٔ غافث تک معسول ریوند هریک نیم درم کوفته بیخته بجلاب ترنجبین اقراص سازند۔

قرص زرشک صغیر صفته زرشک منقی پانزده درم تخم کاسنی مغز تخم خیار تخم خرفه هریک سه درم گل سرخ پنج درم ریوند چینی سنبل الطیب هریک درم سوده بلعاب بهدانه اقراص سازند۔

قرص نافع از یرقان صفته زرشک طباشیر هریک سه درم تخم کاسنی چار درم مغز تخم خیارین تخم کاهو تخم خرفه هریک دو درم صندل سفید درم کافور دو دانگ سوده اقراص سازند۔

قرص طباشیر نافع از سحج صفته ورق گل سرخ هشت درم صمغ عربی بریان ده درم تخم حماض بریان ده درم نشاسته بریان هشت درم طباشیر گل ارمنی هریک ده درم سوده اقراص سازند شربتی دو درم

قرص عود غرقی قاقله مغاره کبابه دارچینی قلفل مشک زعفران هر یک درم درقند دو مثقال قرص سازند۔

قرص حکیم علی که جهت تپ سرد از بلغم تنها یا آمیخته بصفرا یا سودا باشد بتجربه رسیده صفته گل سرخ سه توله گل غافث عصارهٔ غافث افسنتین رومی مصطگی تخم کاسنی هر یک دو توله سنبل اسارون اذخر انیسون زرشک منقی ریوند طباشیر سفید هر یک توله کوفته بیخته بآب قرص سازند بقدر یک مثقال شربتی یک قرص۔

قرص مخترع طباشیر کافوری پنج جزو سرطان مشوی جزو مغز تخم کدو مغز تخم هندوانه هر یک جزو پنج انجبار عصارهٔ لحیة التیس هر یک جزو سوده بآب پوست خشخاش اقراص سازند و پنج حب با آب شیر انجبار چهار ماشه شربت دیا قوزه دو توله بارتنگ تخم ریحان بعرق بارتنگ ده توله پخته همه را مخلوط کرده بنوشند مسلول و مدقوق را نفع کلی بخشد۔

قرص دیگر از جاوی گلسرخ شش دام صمغ عربی طباشیر هر یک چهار دام مغز تخم کدو مغز تخم خیار تخم خرفه اصل السوس هر یک هشت درم نشاسته سه درم زعفران دو دام کافور نیم دام بلعاب اسبغول اقراص بندند۔

دیگر از حکیم علی کافور چار مثقال زعفران سه مثقال مغز تخم کدو دو مثقال مغز تخم خیارین دو مثقال عسل چار مثقال شربتی نیم مثقال۔

دیگر نافع از تپ صفته مغز تخم خیارین مغز تخم کدو هر یک هفت مثقال کشنیز گرد سماق هر یک پنج مثقال ورق گل سرخ طباشیر مغز بهدانه اقراص سازند۔

قرص دیگر طباشیر صندل ورق گل سرخ مغز تخم خیارین تخم کاسنی تخم کاهو تخم خرفه هر یک چار مثقال کافور دام اقراص سازند۔

قرص زرشک کافوری صفته عصارهٔ زرشک هشت ماشه گلسرخ دو ماشه رب السوس ماشه عصارهٔ غافث چهار ماشه مغز تخم خیارین چهار ماشه نشاسته کتیرا صمغ عربی طباشیر هر یک دو ماشه زعفران یک ماشه تخم خرفه مقشر سه ماشه لک مغسول هفت ماشه ریوند چینی سنبل الطیب کافور قیصوری هر یک ماشه ترنجبین چهل ماشه ترنجبین در آب حل کرده ادویه بدان سرشته اقراص سازند۔

قرص زرشک کافوری دیگر زرشک منقی مغز تخم خربزه مغز تخم خیارین مغز تخم کدو مغز تخم هندوانه هر یک سه ماشه طباشیر سفید ورق گل سرخ هر یک ماشه صندل سفید یک نیم ماشه ریوند چینی نیم ماشه لک مغسول تخم کرفس هر یک دو ماشه کافور قیصوری نیم ماشه زعفران دو ماشه کوفته بیخته بآب تخم کشوث اقراص سازند شربتی مثقال۔

قرص مروارید یک نیم درم ابریشم مقرض طباشیر سفید هر یک چهار درم ترنجبین مصفی سه درم مغز تخم خیارین هر یک دو مثقال مغز تخم کدو دو مثقال نشاسته صمغ عربی خشخاش سفید کتیرا هر یک مثقال گل گاوزبان بادرنجبویه ورق گل سرخ هر یک

یک نیم مثقال کوفته بیخته بلعاب اسبغول اقراص
سازند شربتی از نیم درم تا یک درم۔

قرص نافع از افراط خون بواسیر صفته مرجان
کهربا ودع سوخته گل ارمنی هر یک دو درم هلیله آمله
هر یک پنج درم تخم گندنا سه درم مقل ده درم مقل را
در آب گندنا حل کرده باقی ادویه منخوله بدان سرشته
اقراص سازند شربتی سه درم بآب آهنگران۔

قرص نافع از ذیابیطس حب الآس تخم حماض مقشر
هر یک دو درم صمغ عربی نشاسته هر یک درم سوده
بلعاب اسبغول اقراص سازند شربتی دو درم۔

قرص سرطان نافع از سل ودق و از نفث الدم
صفته گل مختوم گل ارمنی نشاسته گل سرخ هر یک
شش درم سرطان سوخته ده درم کثیرا طباشیر شادنج
عدسی مغسول هر یک پنج درم رب السوس سه درم
سوده بآب بارتنگ سرشته اقراص سازند۔

قرص لی نافع از ذیابیطس صفته طباشیر سفید
رب السوس صمغ عربی کثیرا هر یک نیم درم کافور
افیون هر یک قیراط سوده بآب تمر هندی اقراص
سازند و آب تمر هندی بخورانند این یک شربت است

قرص مخترع که همین فائده دارد صفته طباشیر سفید
پنج درم تخم کاهو تخم خرفه هر یک هفت درم کشنیز
تخم حماض ورق گل سرخ گل ارمنی هر یک سه درم صندل
سفید گلنار سماق هر یک دو درم کافور نیم درم سوده
بآب خرفه اقراص سازند شربتی مثقال بآب انار۔

قرص دیگر برای ذیابیطس اکمک از دو سنبر پوست انار شیرین

زاج سیاه صمغ عربی برابر وزن کوفته بیخته بآب آلآس اقراص سازند

قرص حکیم علی که جهت تپ که ماده آن بلغم باشد یا بلغم
و سودا نافع ست و اکثر بتجربه در آمده صفته گلسرخ
گل غافث عصاره افسنتین رومی مصطگی تخم کاسنی
یکدو دو توله سنبل اسارون اذخر انیسون زرشک
منقی ریوند طباشیر سفید یکد توله کوفته بیخته اقراص سازند
هر قرصی مثقال و شربتی یک قرص۔

قیروطی فرفیون قنه هر یک دو دام لبساسه دام
دار فلفل یک نیم دام عاقرقرحا دو نیم دام تخم جرجیر
یک نیم دام جند یک دنیم دام روغن نرگس یک نیم اوقیه
علی الرسم قیروطی سازند۔

قطور نافع بجمیع اقسام رمد صفته پیاز سفید شکم او
خالی کرده تخم پیاز دافیون هر یک نیم دانگ در ان
بنهند و انچه از شکم او بر آید نیز بنهند و زیر آتش گذارند
تا گداخته شود و در پارچه گرفته در چشم یک دو قطره
بچکانند و باقی پیاز را بر چشم به بندند۔

قطور که همین منفعت دارد صفته انزروت سفید
یک درم بهدانه بست دانه زعفران نیم دانگ مامیران
هفت مثقال جو مقشر بست دانه حلبه پنج دانه کشنیز خشک
بست دانه شکر نیم دانگ کثیرا دانگ آب صاف
بنریزند در شیشه بگذارند چون صاف شود در چشم صبح
و شام بچکانند۔

قیروطی روغن کتان روغن زیتون روغن بادام فرنگی
هر یک پاو سیر روغن بادام پنج دام شیره عنب الثعلب
آثار شیره کشنیز تر آثار شیره تخم خرفه نیم پاو

شیرهٔ انبه شیرهٔ ادرک شیرهٔ آمله هریک پاوسیر انیسون
بادیان اجمود هریک دو دام گلسرخ پاو سیر زرد چوب
نیم پاو دارچینی کباب چینی هریک دو دام ادویه خشک را
در سی دو وزن آب جوش دهند تا نصف بماند
بعد ازان شیره جات و روغن را باو همراه کرده بپزند
تا آب رفته روغن بماند بعد ازان رال هفت دام
زفت هفت دام میده پنج تولہ کندر تولہ زعفران صندل
سرخ تولہ موم هفت دام انداخته چون مرہم سازند۔
قیروطی جهت تو با صندل سرخ عنب الثعلب زراوند
حنا کوکنار کتیرا هریک شش ماشه آمله برگ درخت
خیار شنبر هریک تولہ بیج کول سیاه سند و کمیله بهیچے
هریک سه و نیم ماشه بلیله بلیله آمله هریک شش ماشه
زعفران چار ماشه اکلیل الملک شش ماشه گل سیب
شش ماشه گل خطمی تولہ گل سرخ تولہ موم ده تولہ
زیت سه پاو ادویه در چار سیر آب بجوشانند تا نصف بماند
صاف کرده روغن اندازند در آن پنج شش ماشه
سهاگه سه و نیم ماشه انداخته جوش دهند تا روغن
بماند موم روغن کنند و کافور هریک اضافه نموده
بکار برند۔

دیگر بجهت داد شب تنکار هریک دام مردارسنگ
دو دام گوگرد سیماب مار تشیشا شنگرف هریک دام
کمیله دو دام کتهه چار دام افیون چار دام زراوند
مدحرج دو دام قسط کندش هریک دو دام مویزج کزمازو
هریک دو دام زیت سی و دو تولہ ادویه را گلس نموده
در روغن و آب شصت و دو تولہ چار ماشه بپزند

تا آب رفته روغن بماند۔
قطور نافع از قرحه گوش عسل یا آب و شراب
نیم گرم کرده در یک روز چند بار قطور نمایند۔
دیگر آب پیاز با سفیدهٔ بیضهٔ مرغ قطور نمایند۔
قطور۔ بول الصبیان قرحه گوش را ازده و ریم
پاک میکند۔
قطور مسکن درد گوش روغن گل سرخ جزو سرکه
تند و کهنه سه جزو بجوشانند تا سرکه رفته روغن بماند
نیم گرم مکرر قطور نمایند۔
دیگر که همین فائده دارد صفته عصارهٔ سرگین اشتر
عصارهٔ پیاز برابر گرفته زعفران بقدر ربع وزن
یکی ازان هر دو نیکو حل کرده مکرر قطور نمایند۔
قطور نافع از کری کهنه و نو صفته شحم حنظل درم
بورهٔ ارمنی سه درم جند بیدستر نیم دام زراوند مدحرج
عصارهٔ افسنتین هریک پنج درم فرفیون قسط تلخ
هریک دانگ زهرهٔ گاو بقدر حاجت ادویه را
در زهرهٔ مذکور خمیر ساخته شیاف سازند بقدر
عدس یک شیاف را در وقت حاجت بر روغن بادام
تلخ حل کرده بگوش چکانند۔

باب الکاف

کحل لا دستا دسے معتمد الملوک علوی خان
رحمة الله علیه صفته چاکسو چار تولہ در کیسهٔ کتان
بسته در دیگ که نصفش تا آب پر کرده و سرگین حمار
در و داخل کرده باشند لبته معلق چنانکه
سر کیسه در آب باشد آب بجوشانند

چون چاکسو نرم شود مقشر نمایند پس بگیرند انزروت سفید
بشیر خر خمیر کرده بچوب گز چسبانیده باتش ملائم
بریان نمایند تا سرخ شود از هر یک ازین دو یک
توله بگیرند و نبه قرسی دو ماشه اثمد محرق مغسول چهار
توله بگلاب صلایه کرده شادنج عدسی مغسول شش ماشه
مامیران چینی شش ماشه طوطیا کرمانی مغسول یک توله
زبد البحر سه ماشه اقلیمیا ذهبی محرق مغسول
اقلیمیا فضی محرق مغسول هر یک شش ماشه
مارقشیشا ذهبی صمغ عربی هر یک شش ماشه مروارید ناسفته
شش ماشه بگلاب صلایه کرده یاقوت رمانی
شش ماشه بگلاب صلایه کرده طلای محرق مغسول
زهرهٔ آهو زهرهٔ کبک خشک هر یک ماشه مشک تبتی
سه ماشه ادویه را سحق نموده در سرمه دان چینی
نگاهداشته بمیل طلائی قبل از غذا بچشم کشند۔

نسخه دیگر چاکسو در کیسه کتانی بسته در آب قدری
سرگین حمار داخل کرده بجوشانند و بر سر دیگ
چوبی گذاشته کیسه را بیاویزند در دیگ چنانکه
کیسه در میان آب باشد و آب را بجوشانند چون
چاکسو نرم شود کیسه را بر آورده مقشر نمایند پس
بگیرند از مقشر یک توله و بگیرند انزروت سفید
بشیر خر خمیره کرده بر چوب گز چسپانند و باتش ملائم
برشته نمایند تا چون کباب سرخ شود پس بگیرند از ان
نیز یک توله رسوت مروارید ناسفته صلایه کرده اقلیمیا
نقره محرق مغسول اقلیمیا ذهب محرق مغسول
طوطیا کرمانی مغسول شادنج عدسی مغسول مامیران چینی

هر یک سه ماشه اثمد در پیه بز پیچیده در آتش محرق
نموده بگلاب سرد کرده بآب لیمون صلایه کرده دو توله
مجموع را نیکو صلایه کرده در سرمه دان کرده صبح و
شام دو میل در هر دو چشم بکشند۔

گهره سفید آب کاشغری شسته شش ماشه
مرداسنگ سه ماشه افیون زعفران هر یک چار سرخ
سوده در ظرف آهنی خاکسی نیم گرم در زیر آن ظرف
نهاده آب لیمون انداخته بدستهٔ آهنی بمالند
تا سیاه و غلیظ شود و بر دور چشم طلا نمایند بنحوی که
اندرون چشم نرود و اگر آب لیمون بهم نرسد
آب برگ تمر هندی عوض آن کنند۔

گهرهٔ دیگر شیاف مامیثا صبر هر یک ماشه
شیرهٔ گشنیز خشک دو ماشه حضض ماشه زعفران
سرخ کافور دو برنج نشاسته یک ماشه بدستور گهره سازند
کحل عجیب مجرب که بیاض و دمعه را نافع ست
و غشاوه را جلا میدهد و غلظ اجفان را تحلیل میکند
و بصارت را تیز میکند صفته طوطیا هندی ده و نیم درم
اثمد اصفهانی چار درم مارقشیشا دو نیم درم نحاس
سوخته دو درم و دو ثلث درم اقلیمیا ذهبی
اقلیمیا فضی هر یک درم شادنج درم بسد مروارید
ناسفته قشور نحاس هر یک دو دانگ شیح سوخته
دو درم و دو ثلث درم مار مقطوعه زجاج نیم درم
بآب باران بسایند چون نیک سائیده شود
کافور سوده دانگ مشک قیراط سوده داخل کنند
و حب بندند و در سایه خشک کنند وقت حاجت

آب اکتحال نمایند۔
کحل نافع مجرب عجیب النفع برادهٔ سوزن دو درم زیبق درم هر دو را سحق نموده در انبوب بگذارند و بخمیر دهن انبوب بند کنند و تمام انبوب بخمیر گیرند و باز بگل حکمت که از موی مخلوط باشد به پیچند و بالایش گل دیگر گذارند و خشک کنند و اقلیمیا سفید مغسول در انبوب دیگر انداخته بدستور رند کور تیار نمایند پس دو را بچکانند در پارچه کتانی بگذارند و از و یک درم بگیرند مروارید ناسفته نیم درم بگیرند پس چون غبار سحق نمایند پس اول علیل را بعصارهٔ سوسن سه روز پیهم اکتحال نمایند بعد از ان یک روز باین دوا اکتحال نمایند و یک روز بعصارهٔ سوسن۔
کحل نافع از باد سبل پوست بیضه یک ساعت زیر دجاجه بگذارند و بسر که ده روز متوالی جوش دهند و صاف نموده در قارورهٔ با ظرف گذاشته در آفتاب گذارند چون خشک شود سوده اکتحال نمایند۔
کحل جند نافع از غشاز سبزه بزد عسل مخلوط کرده بر آتش گذارند تا نیکو مخلوط شود از همین اکتحال نمایند۔
کحل که وقت خوف بر آمدن دانه در چشم استعمال کنند محافظت نماید و نیز از مو سرخ محافظت کند صفته کحل ساذج هر یک ده درم صبر درم نیکو سحق نموده در چشم اندازند و از پارچه هر دو چشم به بندند و بخوابند و حرکت نه کنند۔
کلاه مقوی دماغ صفته بادام مقشر بریان نموده ده دانه خشخاش بریان پنج دام آرد نخود بریان ده ماشه عدس بریان ماشه زرنباد نه ماشه آمله پنج دانه زنجبیل سعد سنبل پوست نارنج عود هندی قرنفل کندر گل سرخ مصطگی زرنفا پودینه اکلیل الملک هر یک نه ماشه حب الآس توله کبابه کرفس انیسون زعفران هر یک نه ماشه مشک عنبر هر یک دام کنجد توله کلاه ساخته بر سر نهند۔

باب اللام

لخلخه صندل سفید نشیان مامیثا حضض تکی گل ارمنی تخم کاهو برابر سوده بعرق بید مشک و عرق بید ساده و گلاب و عرق کاسنی در شیشه انداخته پیش بینی متصل حرکت دهند۔
لعوقی که سرفهٔ کهن را نافع بود و سینه و شش را از اخلاط پاک کند صفته بنفشه پنج مثقال عناب سی دانه سپستان پنجاه دانه مویز منقی چهل دانه اصل السوس ده دام زوفا خشک پنج دام خشخاش سفید دو مثقال رازیانه ایرسا کتیرا هر یک سه درم صمغ آلو دو درم پرسیاوشان هفت دام انجیر سفید سی دانه بجوشانند و صاف کرده بست مثقال فلوس خیار شنبر دران حل کنند و با نیم سیر قند بقوام آرند و مغز تخم خربزه و خیارین و بادام مقشر و مغز بهدانه و حلیمو و گل خطمی و تخم خبازی هر یک پنج دام باقلا سفید ده درم کوفته بیخته دیگر بار سحق نموده دران بسرشند۔
لعوق انجیر هفت دانه مویز بست و یک دانه بادام ده دانه گل سرخ توله بنفشه شش ماشه خطمی شش ماشه چلغوزه شش ماشه صمغ عربی سه ماشه

کتیرا دو ماشہ نشاستہ سہ ماشہ بہدانہ شش ماشہ
خشخاش شش ماشہ عناب چار دانہ عسل ہفت دام
نسخۂ دیگر چلغوزہ کتیرا پنج سوسن صمغ عربی ہر یک
تولہ تخم کتان بریان نمودہ خرمای خارک منقی ہر یک
ہفت تولہ عسل مساوی وزن ادویہ بار دغن خمیر
نمودہ لعوق سازند۔

لعوق ربو وضیق النفس را نافع ست حلبہ تخم کتان
ہر یک دہ دام مغز بادام شیرین و تلخ چلغوزہ رب السوس
ہر یک پنجدام کتیرا صمغ عربی نشاستہ بادیان ہر یک
سہ دام بر دغن گاو چرب کردہ با شہد قوام آرد۔

باب المیم

مغسل زکریا نافع از سفیدی چشم صفتہ انزروت
دہ درم کف دریا پنج درم بورہ دو درم زنجبیل درم
شکر طبرزد چار درم کوفتہ بیختہ و عسل ہموزن ادویہ
سرشتہ بگذارند وقت حاجت بچکانند۔

مغسل نافع از حمرۂ چشم و سفیدی رعیق صفتہ
زنگار چار درم اشق دو درم طوطیا اقلیمیا طلا شیح سوختہ
ہر یک درم مشک نیم درم بعسل ہموزن بسرشند۔

مغسل نافع از صلابت و زیادت لحم و خشونت اجفان
واز زیادت گوشت در گوشۂ چشم صفتہ زاج سوختہ
ہشت دام اقلیمیا طلا سوختہ ششتہ ہشت درم
مر چار درم زعفران دو درم نوشادر درم و نیم سنبل
فافل ہر یک درم کوفتہ بیختہ بعسل بسرشند۔

معجون نافع از مالیخولیا صفتہ پوست ہلیلہ کابلی
پوست بلیلہ آملہ منقی ہر یک دہ درم تربد سفید مجوف

نسخہ دہ درم

پنج درم بسفائج افتیمون اسطوخودوس ہر یک پنج درم
کوفتہ بیختہ بعسل مصفی بسرشند شربتی از پنجدرم تا ہفتدرم
معجون ممسک نافع از ذرب و ضعف معدہ آب بہ ترش
رطل شراب کہنہ رطل بپزند تا بقوام آید و مشک دہ درم
سودہ دران بیندازند۔

معاجین معطس نافع از فالج صفتہ کندش فلفل
عاقرقرحا زنجبیل بورہ نوشادر نطرون ہر یک دارچینی
مرزنجوش خربق سفید جند بیدستر برابر وزن سودہ
سعوط نمایند۔

معجون صرع نافع از جمیع اقسام صرع صفتہ عاقرقرحا
سیسالیوس اسطوخودوس غاریقون ہر یک دہ درم
قردمانا حلتیت زراوند مدحرج ہر یک سہ درم کوفتہ
بیختہ بعسل سہ چند مصفی بسرشند۔

معجون نافع از صرع کہ از سبب مشارکت رحم و معدہ
و دیگر اعضا باشد صفتہ پوست ہلیلۂ زرد پوست
بلیلہ ہر یک دہ درم افتیمون اسطوخودوس حجر ارمنی
بسفائج ہر یک پانزدہ درم ایارج فیقرا تربد ہر یک
بست درم غاریقون کمافیطوس ہر یک پانزدہ درم
شحم حنظل ہشت درم نمک ہندی چار درم کوفتہ بیختہ
بعسل مصفی بقوام آرند۔

معجون نافع از صرع بلغمی ست سبوسی زراوند مدحرج
ہر یک شش درم حب الغار بیخ فاوانیا ہر یک دہ درم
جند بیدستر چار درم اقراص اسقیل پنج درم بعسل
معجون سازند شربتی دو درم با سکنجبین۔

معجون نافع از لقوہ و برائے تبدیل مزاج سرد

صفته زنجبیل عاقرقرحا شونیز قسط فلفل وج هریک
ده درم سداب خشک حلتیت جنطیانا زراوند حب الغار
جند بیدستر خردل هریک پنجدرم کوفته بیخته بعسل مصفی
وعسل بلادر ده درم شربت مثقال۔

معجون نافع از زلوکه اخراج اخلاط و مده میکند
صفته رب السوس زوفا خشک هریک ده درم
مغز بادام تلخ بورق کهربا حرف زراوند فلفل فودنانا
اصل السوس تخم انجره هریک پنج درم پرسیاوشان
هفت درم سوده بعسل معجون سازند شربت سه درم
باطبیخ زوفا کبیر۔

معجون نافع از ضعف دل صفته مصطگی دارچینی
فلفل دراز تمام فلنجمشک بادرنجبویه ساذج هندی
هریک پنج درم کشنیز سنبل الطیب هریک سه درم
کهربا مروارید ناسفته طباشیر هریک دو نیم درم بادرنجبویه
هفت درم مشک درم زعفران نیم درم کوفته بیخته
بعسل که از هلیله مربا گرفته باشند معجون سازند
شربتی درم بآب سیب بوزن دو اوقیه۔

معجون نافع قلب در هر حال صفته بسد کهربا
مروارید فلنجمشک سک پوست ترنج آمله هریک
شش درم ابریشم خام بادرنجبویه گاوزبان هریک
ده درم سندروس سه درم بادروج کشنیز خشک
هریک دو درم بهمنین هریک پنج درم مصطگی سه درم
مشک عنبر هریک درم سوده بعسل بقوام آرند شربتی مثقال۔

معجون چوب چینی مخترع صفته چوب چینی بست توله
بهمنین شقاقل مصری هریک پنج توله بوزیدان خولنجان
هریک دو توله مغاث بغدادی دارچینی هریک سه ماشه
زنجبیل توله جدوار خطائی شش ماشه خصیة الثعلب
مصری پنج توله مغز بادام شیرین مغز انجلک مغز
حب السمنه مغز چلغوزه مغز نارجیل هریک پنج توله
عنبر اشهب دو ماشه ورق طلا مشک تبتی هریک
سه ماشه عسل مصفی دو صد چهار توله بدستور معرر
معجون سازند هر روز توله با عرق چوب چینی دو توله
وعرق زردک دو توله بنوشند تا چهل روز یا بست
روز بحسب تحمل طبیعت بکار برند۔

معجون چوب چینی دیگر چوب چینی سه توله خصیة الثعلب
مصری بهمنین خولنجان شقاقل مصری هریک شش
مثقال مغز پسته مغز چلغوزه مغز بادام شیرین مغز
حب الخضرا مغز نارجیل مغز حب الزلم مغز انجلک
مغز پنبه دانه هریک سه ماشه ابریشم مقرض دو ماشه
عنبر اشهب یک ماشه نبات سفید سیزده توله بعرق
بیدمشک وگلاب وعرق گاوزبان بقوام آرند۔

معجون مخترع صفته مغز تخم کدو مغز تخم هندوانه
هریک سه توله مغز انجلک مغز بادام شیرین هریک
سه ماشه طباشیر توله تخم خشخاش دو توله صندل سفید
توله بهمنین گل گز پوست بیرون پسته مغاث بغدادی
هندی ابریشم مقرض گل گاوزبان گیلانی هریک
توله ورق طلا ورق نقره بزرالبنج هریک سه ماشه
زعفران عنبر هریک دو ماشه نبات سفید پنجاه توله
شربت فواکه شیرین بست پنج توله گلاب عرق بیدمشک
عرق صندل هریک بست پنج توله بقوام آرند۔

معجون عجیب الفعل درد شقیقه و صداع و بمه اوجاع بارد و کهنه را دفع کند صفته صبر اوقیه پوست خربق سیاه اوقیه بعصارهٔ کرنب معجون سازند شربتی نصف مثقال تا یک مثقال۔

معجون نافع از صرع که بسبب صعود بخار سرد بدماغ میشود صفته هلیلهٔ کابلی آمله هریک ده دام بسفایج افتیمون اسطوخودوس حجر ارمنی غاریقون کمافیطوس تربد ایارج فیقرا هریک پانزده دام شحم حنظل هشت دام سادج هندی چار دام بعسل معجون سازند۔

معجون زوفا خشک پودینه بیخ سوسن خردل قردمانا فلفل تخم انجره انیسون برابر بشهد دو چند معجون سازند۔

معجون سرفه شیرهٔ کشائی کوچک پنج آثار شیرهٔ بانسه پنج آثار زوفا دو آثار انجیر یک آثار هلیلهٔ زرد یک آثار اگر شیره های مذکور بهم نرسد دو نیم آثار از خشک آن گرفته در ده سیر آب بجوشانند تا پنج سیر بماند و همچنین زوفا و انجیر و هلیله را جدا جدا در آب جوش داده صاف کرده آب آنها بستانند و همه را یکجا کرده بآتش ملائم بجوشانند تا نزدیک انعقاد رسد بعده چار سیر نبات و یک سیر عسل اضافه نموده بقوام آرند و این اجزا داخل نمایند دارچینی قسط بلزرد میعهٔ سائله هفت توله بهفت توله زوفا فلفل رب السوس زنجبیل پرسیاوشان قردمانا ایرسا نانخواه هریک پنج توله تخم خیارین ده توله زعفران دو توله شربتی از نیم درم تا یک درم—

معجون کاسر الریاح صفته زراوند طویل دو توله زراوند مدحرج سه توله درونج زرنباد قاقله صغار هریک دو توله عود مصطگی زنجبیل هریک توله بسفائج سه توله گل گاوزبان بست توله مویز منقی بست توله عنبر مثقال شربت انار شصت توله نبات دو آثار اکبری گل گاوزبان در ده رطل آب شب بخیسانند و بآتشی در کمال آهستگی بجوشانند تا یک ثلث بماند صاف نموده جدا نگاه دارند و مویز را هم بدین دستور جدا در آب خیسانیده و جوشانیده بدست خوب مالیده صاف نمایند و هر دو آب را بهم آمیخته با شربت انار و نبات بقوام ملائم آرند و ادویه را کوفته بیخته بدان سرشته معجون سازند۔

معجون که بدن لاغر کند و ضعف بقوی راه نیابد صفته آمله هلیله سیاه سندروس تخم کرفس دارچینی زیرهٔ گل سرخ تخم گندنا کشنیز عسل سه وزن ادویه۔

معجون بسد سوده مغسول کهربا شب یمانی شادنج مغسول دم الاخوین گل ارمنی گل مختوم گلنار هریک دو ماشه عسل ده و نیم توله شربتی از هفت ماشه تا ده ماشه بآب لسان الحمل۔

معجون مسهل صفرا و بلغم و سوداوے صفته حب السلاطین پاک از پوست و زبان در شیر بخته و خشک کرده یک جزو حب النیل تربد سفید مدبر بباسه گلسرخ بادیان هریک سه جزو زعفران یک جزو تمر هندی ده جزو قند سفید پنج جزو شیرهٔ املی آب بگیرند و قند داخل کرده قوام آرند حب السلاطین [illegible]

بگلاب سائیده و داروهای دیگر کوفته بیخته داخل
کرده معجون سازند شربتی از دو درم تا سه درم
اگر احتیاج باشد آب گرم بنوشند۔

معجون حکیم علی قلعی کشته سه توله است سلاجیت
دو توله هست گلوے هفت توله مغز تخم خیارین ده توله
مغز تخم خربزه چارده توله کاسنی هندی پنج توله نشاسته
خرفه پنج توله تالمکهانه الایچی خرد هر یک هفت توله
خارخسک سروالی پاکهان بید آمله گل نیلوفر پوست
درخت انبه پنج بهی گلوی برگ بانسه خرمای سلیمانی
تخم تاج خروس هر یک دوازده توله ریوند هفت توله
سوای هفت ادویه بالای دواهای دیگر را جوکوب کرده
در هفت سیر آب بجوشانند تا ثلث بماند صاف کرده
با یک سیر نبات با آتش در غایت ملائمت بجوشانند
تا بقوام آید و باقی ادویه را سوده داخل نمایند شربت
از دو مثقال تا چهار مثقال و اگر سوزاک شدید باشد
در عقب زرشک سه توله در پانزده توله گلاب شب
تر نمایند و صبح صاف نموده یک توله شیره تخم خیارین
و چار توله نبات اضافه نموده بنوشند۔

نسخهٔ دیگر قلعی چار ماشه سیماب دو ماشه طباشیر
پنج ماشه بست گلوی پنج ماشه قاقله صغار دو نیم ماشه
قاقله کبار دو نیم ماشه مغز تخم میتھی پنج ماشه نبات برابر
مجموع خوراک پنج ماشه۔

معجون جهت سرعت انزال صفته قرنفل بزر البنج
لسان سه جوزبوا مغز تخم خیار تخم خشخاش مغز نارجیل
مغز بادام هر یک پنج دام عاقرقرحا سنبل هر یک دو دام

افیون زعفران هر یک سه دام عسل سه وزن ادویه

معجون لبوب صفته مغز نارجیل مغز چلغوزه مغز بادام
مغز حب الزلم مغز پسته شقاقل مغز کنجد بهمنین خشخاش
هر یک پنج درم قند مقدار مجموع با آب ترنجبین معجون سازند
خوراک هشت درم محرور را۔

معجون صمغ مقوی الممسک صفته صمغ سنبل
صمغ ستاوری موصلی سیاه تخم کوانچ هر یک نیم پاو
خارخسک پاو سیر بازوی خاردار سه دام قرنفل
دو دام دارچینی دو نیم دام الایچی خرد سه دام جوزبوا
بسباسه هر یک دو دام کبابه خندان تخم اوٹنگن بیج بند
هر یک چار دام سمندر سوکه سه دام اسگند نیم پاو
زنجبیل پاو سیر قسط شیرین ستاور هر یک نیم پاو مغز
نارجیل یک آثار مغز بادام نیم پاو تودری زرد دو دام
سورنجان سه دام تخم گزر چار دام اسارون سه دام
اشنه پنج سوسن هر یک دو دام صموغ در روغن بریان
نموده با سه وزن ادویه نبات معجون سازند
گلاب عرق بید مشک بقدر حاجت و عنبر و مشک
نیز نافع ست۔

معجون ریگ ماهی یک نیم اوقیه حب الرشاد
تخم گزر نفت هر یک دام عسل دو وزن ادویه۔

معجون جهت ادرار حیض صفته انیسون تخم کرفس
رازیانه پودینه شکطر اشیع هر یک ده دام دارچینی
اسارون ابهل هر یک هفت دام عسل سه وزن
ادویه از دو درم تا چار درم بعرق بید مشک بخورند
معجون یحیی بن خالد البرمکی مستحسن در باه و جماع بغایت

بسیار نافع ست صفتہ سورنجان سفید دہ درم سنا کی پنج درم زنجبیل اسارون کمون کرمانی دار فلفل ہر یک دو درم بعسل معجون سازند شربتی دو مثقال بآب خالص۔

معجون مرکی نافع از خارش تر صفتہ پوست ہلیلہ کلان پوست بلیلہ آملہ منقی بادشترنگ ہر یک تولہ تربد محکوک دو تولہ شہد دو وزن ادویہ۔

معجون طلا نسخہ ذوالقرن فرنگی صفتہ ورق طلا سی عدد ودو فاذ زہر مومیای کانی نارجیل دریائی جدوار خطائی مروارید ناسفتہ عنبر مایۂ شتر اعرابی ہر یک نیم تولہ بسفائج گل سعد کوفی قاقلہ صغار وسط سفید کندر دریائی بہمنین فلفل سیاہ دار فلفل وج اشنہ سفید عود قماری سادج ہندی سنبل الطیب پوست ہلیلہ آملہ زعفران بادیان تر نقل دارچینی بوزیدان کبابہ زنجبیل شقاقل مغز چلغوزہ خولنجان نانخواہ سخلصہ گل بابونہ ابریشم مقرض جنطیانا زراوند گرد اسارون انیسون عاقرقرحا ریوند خطائی خصیۃ الثعلب ہر یک تولہ مشک دو ماشہ نبات برابر ادویہ عسل خالص نصف ادویہ۔

معجون طلا نسخہ حکیم الملک صفتہ تخم خشخاش فرنجمشک ابریشم مقرض گاؤزبان گل گاؤزبان ہر یک تولہ تخم کاسنی لسان العصافیر بہمن سفید ہر یک دو تولہ خولنجان تولہ تخم پیاز دو تولہ زعفران صمغ عربی ہر یک نیم مثقال بلیون دو تولہ دانہ ہیل مصطگی قرنفل ہر یک تولہ کشنیز نیم تولہ پرسیاوشان نیم مثقال دارچینی تولہ اسارون نیم مثقال انیسون تولہ آب سیب شیرین پنج تولہ آب انار شیرین نیم مثقال اجزا را نیم کوفتہ در دو آثار شاہجہانی آب زردک بخیسانند یک شب و بجوشانند و صاف نمودہ عسل دہ تولہ باسی تولہ قند بقوام آرند عنبر اشہب یک تولہ مشک خالص نیم تولہ ورق طلا ورق نقرہ ہر یک تولہ بعد قوام داخل کردن عنبر و مشک دو ورق طلا دو ورق نقرہ در لنگری انداختہ خوب بکف دست بمالند تا خوب ممزوج شود نافع باد۔

معجون طلا نسخہ حکیم علی گیلانی شربت سیب یک نیم آثار ورق طلا تولہ عنبر تولہ مشک دو ماشہ زعفران سہ ماشہ شہد خالص پاؤ سیر نبات سفید سی دام گلاب سہ آثار عطر گلاب شش سرخ۔

معجون طلا کہ بجہت شاہجہان پادشاہ ساختہ بودند صفتہ نبات یک سیر پاؤ و بالا عسل نہ دام دوشاب یک دام عنبر سہ تولہ ورق طلا سہ تولہ دو ماشہ مشک نیم تولہ نبات را قرص عنبر ساختہ ہمہ اجزا را بدستور معجون سازند ورق طلا انداختہ در ہم نمایند۔

معجون طلا نسخہ دیگر صفتہ زعفران مروارید ناسفتہ مشک خالص عنبر اشہب بہمن سفید یاقوت سرخ مایۂ شتر اعرابی ہر یک چار نیم دام شربت فواکہ نیم پاؤ عرق گاؤزبان عرق بیدمشک گلاب ہر یک پاؤ سیر نبات عسل سفید ہر یک شش دام ورق طلا ورق نقرہ ہر یک چار و نیم دام آب انار پاؤ سیر

آب سیب آب بہ ہر یک چار دام خوراک یک مثقال
با دو تولہ نبات و یا دو سیر شیر دو ماشہ ثعلب سائیدہ
معجون طلا نسخۂ دیگر صفتہ طلا یک تولہ عنبر نیم تولہ
مشک یک ماشہ زعفران سہ ماشہ شربت سیب
سی دام نبات سفید پنج دام عطر قدری۔
معجون امساک صفتہ جوز بوا لبسباسہ قرنفل دار چینی
عاقر قرحا سپند اجواین خراسانی مالکنگنی افیون پوست
خشخاش نخود بریان موصلی سیاہ و سفید تخم کونچ
تخم اوٹنگن تخم ترب کنجد سیاہ کباب چینی خولنجان
مصطگی کافور ہر یک دو دام مجموع اجزا را کوفتہ با عسل
مصفی بسرشند شربتی دو درم وقت حاجت بخورند۔
معجون کہ شیخ بو علی کہ جہت رفع نسیان و حفظ اعضاء
رئیسہ وضع نمودہ صفتہ فلفل سفید کندر سعد کوفی
زعفران ہر یک مثقال فستق مویز سیاہ ہر یک پنج مثقال
با عسل مقوم بیامیزند۔
معجون ممسک اقاقیا گلنار ہر یک سہ دام صندل سفید
و سرخ عدس مقشر قصب الزریرہ صمغ عربی تخم حماض
طباشیر کندر ہر یک دو دام تخم مورد دو مثقال
کوفتہ بیختہ با نبات سفید دو چند ادویہ بقوام آرند شربتی
نہ ماشہ در چند روز باعث امساک قوی گردد۔
معجون ممسک صفتہ جوز الطیب سہ دام زعفران
دام افیون چار دام مشک دانگ قرنفل سہ دام
عسل یازدہ و نیم دام در ظرف آہنی عسل را گرم کردہ
معجون سازند۔
معجون ہندی للباہ پوست بیخ اونٹ کٹارہ
بیخ بند گوکھرو تیج سمندر پھل سریانی موچرس دار چینی
تال مکھانا ہر یک دو نیم دام شکر سفید بست و دو نیم دام
شیر گاو دو نیم آثار۔
معجون مبہی حکیم علی بہمنین تودرین بوزیدان
تخم ہلیون ہر یک تولہ پیاز تخم شلغم تخم انجرہ ہر یک
نیم تولہ تال مکھانہ تخم اوٹنگن مغز تخم کونچ جدوار بنفش
ہر یک سہ تولہ مومیائی کانی دہ تولہ صندل سفید بگلاب
سودہ پنج تولہ نشاستہ خرفہ ہفت تولہ عرق پوست
بیخ سنبل دہ سیر اکبری) ماء اللحم گوسفند جوان دہ سیر
اکبری آب محدبہ کہ مانند ماء القرع گرفتہ باشند پنج سیر
اکبری ورق طلا محلول مثقال ورق نقرہ محلول
دو مثقال عنبر اشہب مثقال مشک مثقال زعفران
سہ مثقال نبات دو سیر اکبری عسل یک سیر اکبری
نبات و عسل را با آب محدبہ و ماء اللحم و عرق سنبل
با آتشی در کمال آہستگی بقوام آرند و اجزاء کوفتہ
بیختہ داخل نمایند شربتی از مثقال تا دو مثقال
با یک فنجان عرق پوست بیخ سنبل تناول نمایند
و از ترشیہا پرہیزند۔
معجون تربد دافع مواد بلغمی کند صفتہ
تربد سفید مجوف مضمع یک رطل زنجبیل یک اوقیہ
فلفل سہ دام مصطگی اوقیہ تربد را بنجراشند و
بروغن بادام چرب کردہ با زنجبیل و فلفل و مصطگی
جمع کردہ بآسیا بسایند و با دو رطل عسل خام غلیظ
صاف خمیر کردہ نگاہ دارند شربتی دو درم تا پنج درم
در آب گرم حل کردہ و اگر اندکی بجوشانند جائز است

نافع باد۔

معجون انارین صفتہ گلسرخ دہ دام طباشیر سہ دام کشنیز پنج دام رب انار شیرین و ترش ہر یک یک وزن ادویہ

مفرح کافوری مخترع حکیم محمد ہاشم علوی استاد استادی معتمد الملوک علوی خان مروارید ناسفتہ دو دانگ کہربا دانگ کافور قیصوری دو دانگ زعفران حجر لاجورد حجر فنطاس صندل سفید طباشیر پوست ہلیلہ کابلی ہلیلہ سیاہ آملہ منقی گل گاؤزبان گیلانی غنچہ گلسرخ اسطوخودوس ہر یک ماشہ مغز تخم کدو تخم خرفہ مقشر ہر یک پنج ماشہ زرشک دو ماشہ سبز بنفشہ گل نیلوفر ہر یک دو ماشہ کوفتہ بیختہ بشربت فواکہ ترش پنج ماشہ نبات سفید بقدر حاجت گلاب عرق بیدمشک بقدر کفایت مفرح سازند شربتی مثقال لیکن اگر درین نسخہ عنبر اشہب دو دانگ داخل میکنند بہتر میشود۔

مفرح برای قرحۂ امعا مجرب مخترع شیرازی عادی وسحج بغایت مفید شیرۂ جو مقشر شیرۂ مغز حب الآس شیرۂ بیخ انجبار شیرۂ تخم خیارین شیرۂ مغز تخم کدو شیرۂ تخم خشخاش ہر یک دو ماشہ لعاب ریشہ خطمی سفید شیرۂ بہدانہ رب بہ شیرین رب ریباس رب سیب شیرین ہر یک پنج تولہ شربت فواکہ شیرین و نبات بقدر حاجت ہمہ را یکجا کردہ بقوام آرند مروارید ناسفتہ گل ارمنی کہربا شمعی بیخ انجبار عصارۂ لحیۃ التیس نشاستہ ہر یک دو ماشہ صمغ عربی کتیرا ہر یک ماشہ سودہ در حالت قوام بانداز ند۔

مفرح مخترع حکیم محمد رضا مجرب ست یاقوت رمانی مروارید ناسفتہ گل ارمنی طباشیر سفید کہربا ہر یک دو ماشہ ورق نقرہ نیم ماشہ تخم خرفہ مقشر پنج ماشہ کافور قیصوری نیم ماشہ گل گاؤزبان دو ماشہ شربت فواکہ قند سفید بقدر حاجت بدستور تیار نمایند۔

مفرح یاقوتی صفتہ یاقوت رمانی ہفت ماشہ مروارید ناسفتہ سہ ماشہ عنبر اشہب نیم ماشہ گاؤزبان بادرنجبویہ گل گاؤزبان صندل سفید تخم کاسنی پوست ہلیلہ زرد لاجورد مغسول ہر یک سہ ماشہ زعفران مشک خالص جدوار خطائی طباشیر سفید ہر یک نیم ماشہ گل مختوم حجر ارمنی ہر یک دو ماشہ فادزہر حیوانی دو دانگ اسطوخودوس آملہ منقی گلسرخ تخم خرفہ مقشر درونج عقربی (دہ ماشہ) ہر یک سہ ماشہ تخم فرنجمشک دارچینی ہر یک دو ماشہ ابریشم مقرض پنج ماشہ ورق طلا ورق نقرہ ہر یک دہ عدد افیون مصری نیم ماشہ کوفتہ بیختہ با عسل مصفی و رب بہ شیرین سہ وزن ادویہ بدستور تیار نمایند۔

مفرح یاقوتی حکیم عالم یاقوت رمانی مرجان سرخ ابریشم مقرض ہر یک ماشہ تخم بالنگو دو ماشہ تخم سرمنی فرنجمشک ہر یک دو ماشہ تخم بادرنجبویہ سہ ماشہ پوست ترنج یک نیم ماشہ قاقلہ قرنفل ساذج ہندی بہمنین تار مشک ہر یک ماشہ مصطگی نیم ماشہ درونج عقربی نیم ماشہ زعفران زرنب عود ہندی ہر یک ماشہ گل گاؤزبان گل سرخ ہر یک دو ماشہ سعد کوفی سنبل ہندی اشنہ جوز بوا دارچینی گل نیلوفر ہر یک ماشہ صندل سفید و سرخ طباشیر سفید ہر یک دو ماشہ کوفتہ بیختہ بعسل دو چند ادویہ معجون سازند

مفرح مخترع مرزا ابوالقاسم بنگ سه توله در ده توله
آب بجوشانند تا به نصف رسد صاف نموده بروغن
کنجد آنقدر بجوشانند که روغن بماند بسباسه بنگ
دارچینی پوست اترج خصیة الثعلب مصری فرنجمشک
اشنه مصطگی هریک دو توله زعفران جوزبوا گلسرخ
قلفل هریک توله مشک تبتی نیم توله سوده بروغن مذکور
چرب نموده با عسل مصفی سه وزن ادویه تیار نمایند
در زمستان نیم مثقال و در گرما ربع مثقال بخورند۔
مفرح معتدل دل را قوت دهد و رنگ نیکو کند و
طعام بگوارد و ذهن را تیز کند و تشنگی به نشاند صفقه
مروارید ناسفته لبد هریک ده دام کهربا پنج دام صندلین
هریک هشت دام گاوزبان ورق گل هریک
هفت دام فرنجمشک شش دام تخم کاسنی پنج دام
درونج دو دام ساذج چار دام افتیمون شش دام
زرنباد طباشیر هریک هشت درم تخم فرنجمشک،
چار درم تخم بادرنجبویه چار درم زعفران دام عنبر کافور
هریک دام مشک نیم مثقال عود خام ده درم کشنیز
پنج دام خشخاش بنفشه گل ارمنی هریک چار دام شربت
سیب سه وزن ادویه مفرح سازند۔
دیگر از حاوی گلسرخ نیلوفر پنج دام مروارید لبد کهربا
گاوزبان صندلین طباشیر چوب کیوڑه کشنیز هریک
یک نیم دام بهمنین فرنجمشک تخم شاهسفرم تخم
بادرنجبویه تخم خرفه تخم کاهو تخم کاسنی تخم خیارین
هریک درم کافور نیم مثقال شربت سیب سه وزن
ادویه بدستور مفرح سازند۔

مفرح بارد صفقه گلسرخ طباشیر هریک سه درم کشنیز
درم بسد مروارید هریک یا نیم درم کهربا نیم درم کافور
شش سرخ شربت سیب سه وزن ادویه بدستور
مفرح سازند۔
مفرح بارد دیگر طباشیر گلسرخ هریک درم کشنیز
نیم درم صندل دام تخم خرفه دو دام تخم خیار چار دام
تخم کدو دو دام گاوزبان دام زرشک سه دام
مروارید ناسفته دانگ کهربا لبد هریک نه سرخ
شکر دو وزن ادویه بگلاب حل کرده مفرح سازند۔
مفرح مروارید معمول حکماء صائب رای صفقه
صندل ده توله مغز تخم خیارین سه توله گل سرخ دو توله
مروارید نیم توله کشنیز دو توله قاقله صغار بهمن سفید
درونج هریک دو توله نشاسته خرفه هریک سه توله
کافور ورق نقره هریک نیم توله مشک سه ماشه
عسل سه وزن ادویه نبات دو وزن ادویه
گلاب یک شیشه۔
مفرح مسیحی نسخه شفائی دل و جگر و دماغ را قوت دهد
و منی بیفزاید و اشتهای طعام آرد مجرب است
صفقه قرفه گاوزبان بادرنجبویه گل سرخ هریک
پنج درم خولنجان کبابه قرنفل سنبل قاقله کبار و صغار
جوزبوا تخم فرنجمشک مصطگی پوست ترنج لسان العصافیر
بابسه هریک سه درم اشنه چار درم مروارید ناسفته
بسد کوفی ساذج هندی عنبر اشهب هریک دو درم
زنجبیل دارفلفل هریک درم خصیة الثعلب ده درم
زر محلول نقره محلول هریک نیم درم بعسل کهربا

هر یک درم جوز اعظم سه مثقال عسل مصفی دو چند ان
بدستور معجون سازند۔

مفرح جالینوس که قضیب را سخت کند و داعیهٔ
منی بکشاید و دل و دماغ را و اعصاب را قوت دہد
و شهوت جماع زیاده کند و رنگ چهره صاف سازد
و خون صالح در بدن افزاید و منعظ و دوستی مرد
در دل زن پیدا کند صفته مروارید لبد انیسون
بهمن سفید هر یک درم پنج کاکنج پنج لبلاب صمغ عربی
کتیرا هر یک نیم دام اسارون نیم مثقال کزمازج
سعد کوفی سلیخه دارچینی مصطگی نقاح اذخر هر یک
مثقال اجزا را کوفته باسه چند ان عسل صاف بسرشند
و هنگام خواب زمانے پیش از مجامعت مقدار
یک مثقال با قدری آب نیم گرم هر که بعد از جماع
چهار تولہ قند سیاه فی الفور بخورد همان لحظه قوت
بحال آید و نقصان باه نشود۔

مفرح رشیدی صفته یاقوت سرخ دو ماشه یاقوت زرد
یاقوت کبود یاقوت سفید هر یک چهار ماشه
لعل بدخشی فیروزه هر یک سه ماشه زمرد ماشه
عقیق یمنی چهار ماشه لبد دو ماشه حجر یشب چهار ماشه
مروارید ناسفته چهار ماشه کهربا لاجورد مغسول
هر یک دو ماشه ابریشم مقرض سه ماشه تخم فرنجمشک
پنج ماشه قرنفل سه ماشه پوست بیرون پسته چهار ماشه
آمله منقی بلیله هر یک ده ماشه بادرنجبویه گل نیلوفر
هر یک چهار ماشه صندل سفید پنج درم صندل سرخ
پنج درم ریوند چینی عصارهٔ زرشک هر یک پنج درم
عود هندی چهار ماشه بادروج دو ماشه گل مختوم سه ماشه
طباشیر پنج ماشه عنبر اشهب مشک ورق طلا قاقله کبار
هر یک چهار ماشه سنبل الطیب سافج هندی بهمنین هر یک
دو ماشه آب سیب شیرین آب حماض گلاب نیم رطل
نبات سفید بقدر ضرورتے۔

معجون مخترع صفته یاقوت رمانی حجر یشب عقیق یمنی
طلا گداخته در بوته و نقره گداخته غاریقون میش سفید
افتیمون مصری فلفل سیاه زنجبیل قرنفل مرزنجوش
هر یک مثقال و دو نخود و نیم گل ارمنی حجر لاجورد مغسول
نمک نفطی زیرهٔ کرمانی هر یک چهار دانگ و یک نخود
و نیم مشکطرامشیع فطراسالیون حجر الیهود تخم گندر
مرکی کندر راگز زعفران هر یک نیم مثقال و نیم نخود
دندان فیل پنج دانگ و سه چند شیرهٔ هلیله مربا بقدر ضرورت
جواهر را در شراب صلایه کرده تیار نمایند۔

معجون لبوب مخترع حکیم فضل الله بهی و متقدی صفته
دارچینی زنجبیل هر یک شش مثقال کباب چینی
قرنفل فلفل دراز هر یک مثقال مغز پسته مغز بادام
شیرین مغز نارجیل مغز فندق هر یک دو مثقال
ابریشم مقرض برشته انجدان انفخه جبل تخم
کرفس تخم شبت تخم پیاز تخم هلیون تخم گندنا تخم
درب تخم شلغم تخم جرجیر بوزیدان حدوار خطائی
حب الصنوبر صغار و کبار خولنجان تودرین
قرفه بهمنین فلفل مغز تخم خربزه حب القلقل
حب الخضرا لسان العصافیر پیاز عنصل خشک
مربا خردل عاقرقرحا هر یک مثقال قرص افعی ده یک جزو

کوفته بیخته بعسل مصفی سه وزن ادویه معجون سازند۔

مفرح بارد مخترع صفته یاقوت رمانی لعل بدخشانی هریک سه ماشه مروارید ناسفته پنج ماشه کهرباشمعی بسد بسنه هریک سه ماشه بسد گل ارمنی ورق نقره هریک دو ماشه ورق طلا یک ماشه عنبر اشهب دو ماشه زعفران پنج ماشه ابریشم مقرض سه ماشه گل نیلوفر گل گاؤزبان تخم بادرنجبویه پوست ترنج گل سرخ هریک سه ماشه آمله منقی یک ماشه پوست بیرون پسته سه ماشه خسک دو ماشه طباشیر پنج ماشه تخم خرفه مقشر تخم کاسنی هریک پنج ماشه صندل سرخ نیم ماشه سماق دو ماشه زرشک اشنه هریک یکماشه عود هندی دو ماشه سنبل الطیب ساذج هندی قاقله کبار هریک دو ماشه کافور قیصوری یک نیم ماشه شربت فواکه شیرین بقدر حاجت معجون سازند۔

معجون مخترع نافع برای کسیکه فرزند تولد شود زنده نماند انشاء الله تعالی از استعمال این معجون زنده ماند مجرب ست صفته مروارید کهربا بسد صندلین طباشیر سفید عفص درونج گل ارمنی بیخ انجبار یکدیگر تولہ مغز تخم هندوانه تخم خرفه مقشر عنبر عود الصلیب یکدیگر شش ماشه ورق طلا ورق نقره یکدیگر بست عدد شراب غوره سی توله نبات سفید نیم آثار عسل یا دسیر بدستور تیار نمایند شربتی پنج ماشه با گلاب پنج توله۔

معجون حب الآس گلنار فارسی گلسرخ اصل السوس پرسیاوشان هریک پنج درم کشنیز خشک درم گل بنفشه زوفا خشک قردمانا تخم انجره تخم کتان هریک چار درم بیخ سوسن سه درم خشخاش سفید پوست خشخاش هریک ده درم پوست خشخاش را شب در نیم سیر آب بخیسانند صبح صافی نموده در مطبوخ بیند ازند۔

معجون مغز بادام مغز چلغوزه مغز انجلک هریک توله مغز پسته تودری گلگون تودری زرد بهمن سرخ و سفید شقاقل مصری ابریشم مقرض مغز تخم خربزه خارخسک هریک توله مغز حب السمنه دو توله کوفته بیخته نبات سفید چهل و پنج توله عرق گاؤزبان سیر شیر گاو قوام نمایند شربتی یک توله۔

معجون مقوی و مبهی نافع از قرحهٔ کهنه صفته تخم هلیون شقاقل مصری تودری سرخ تودری زرد بهمنین هریک پنج ماشه تخم گزر شش ماشه تخم شبت تخم تره تیزک هریک هفت ماشه تخم جرجیر چار ماشه تخم خربزه دو توله تخم خیارین دو توله تخم پیاز تخم گندنا هریک هفت ماشه سعد کوفی سه ماشه خولنجان جوزبوا دارچینی فلفل بوزیدان پیاز عنصل بریان هریک هفت ماشه تخم انجره نه ماشه گزانگبین چهار ده توله عسل مصفی سی توله بدستور معجون سازند شربتی پنج ماشه۔

معجون لبوب دیگر بابت حکیم فضل الله مقوی باه صفته دارچینی زنجبیل هریک شش مثقال کباب چینی قرنفل دارفلفل هریک مثقال مغز پسته مغز بادام مغز نارجیل مغز فندق هریک دو مثقال ابریشم مقرض اشنه انجدان [illegible] سنبل تخم کرفس تخم شبت تخم پیاز تخم هلیون تخم گندنا تخم کشوث تخم شلغم تخم جرجیر بوزیدان جدوار خطائی مغز حب الصنوبر صغار و کبار تخم ترب خولنجان

تودری بہمنین قرفہ فلفل حب القلقل مغز تخم خربزہ
حب الخضرا لسان العصافیر پیاز عنصل بسباسہ خشک
مرباخردل عاقرقرحا ہریک مثقال مایہ شترا عرابی
سہ ماشہ قرص افعی ہریک جزو کوفتہ بیختہ بعسل مصفی
سہ وزن ادویہ معجون سازند-

معجون شیخ رئیس نافع از نسیان و محافظ اعضاء
رئیسہ صفتہ فلفل سفید کندر سعد کوفی زعفران
ہریک مثقال مغز پستہ مویز سیاہ ہریک پنج ماشہ
عسل مقوم بقدر حاجت-

ملح سلیمانی نافع از ضیق النفس و ضعف معدہ و
رطوبات معدہ و مفید بصر و منقی لون و مزیل بہق و
کلف و مشتہی و رافع تخمہ و فساد غذا و مسخن گلیہ و مثانہ
صفتہ نمک طعام دو آثار در آب بجوشانند و در ظرف
سفالی کردہ در تنور نہند تا آتش تنور سرد شود نمک
ہندی نوشادر کانی ہریک ہفتاد مثقال افتیمون
سنبل الطیب حلتیت زیرہ کرمانی دارچینی ہریک
دہ مثقال کاشم زنجبیل انیسون اصل السوس ہریک
چاردہ مثقال کوفتہ بیختہ داخل ساختہ در شیشہ نہند
شربتی برای حدت بصر یک ماشہ ناشتا و برای جماع
مثقال بازردہ تخم مرغ نیم برشت ہرچند کہنہ شود بہتر باشد
نسخہ دیگر نمک ہندی چار رطل نمک سوچل نمک
لاہوری نوشادر ہریک شش اوقیہ تخم کرفس
بست درم فلفل سیاہ پانزدہ درم فلفل سفید دوازدہ درم
اذخر یازدہ درم افتیمون سنبل الطیب حلتیت کمون سفید
ہریک شش درم دارچینی کاشم حب القرطم زنجبیل

انیسون اصل السوس ہریک چار درم نمک ہندی را
خوب بریان کنند پس در ظرف سفالی نہادہ در تنور
گذارند تا آتش سرد شود بعدہ ملح لاہوری و اندرانی
و ہمہ ادویہ جدا جدا بکوبند پس وزن کردہ با نمک ہندی
مخلوط نمایند و در ظرف چینی سبز یا سفالی سبز گذاشتہ
در جو بگذارند-

نسخہ دیگر مخترع کہ انشاء اللہ تعالی از جمیع نسخ ملح سلیمانی
انفع ست صفتہ نمک ہندی نمک نفطی نمک اندرانی
نمک لاہوری نمک کیچلون نوشادر کانی ہریک دو رطل
شب یمانی نیم رطل شب در سرکہ انگوری بگذارند صبح
با آب باران و عرق دارچینی در تنور بظرف سفالی بگذارند
تا آب و عرق خشک شود پس فلفل سیاہ و سفید و فلفل دراز
و شیطرج ہندی کاشم زنجبیل اصل السوس حب القرطم
ہریک شش درم جاوشیر حلتیت سنبل الطیب زراوند
طویل و مدحرج جدوار خطائی ہریک مثقال تخم
کرفس انیسون نوشادر کانی ہریک چار مثقال سودہ
بدان مخلوط نمایند و اولی آنست کہ ہمہ ادویہ و نمک ہا
جوش دادہ آب آنہا گرفتہ تخمیر نمایند-

موم روغن جہت بواسیر منقول از خط شاہ قاسم
علیہ الرحمۃ صفتہ مقل ازرق سہ ماشہ افیون دو ماشہ
عصارہ لحیۃ التیس دو نیم ماشہ کوفتہ بآب برگ گندنا
چسپانیدہ بدستہ بمالند تا ہموار شود تخم ترک پنج ماشہ
بنفشہ دو ماشہ گل خطمی سفید گلنار فارسی ہریک
پنج ماشہ کوفتہ بیختہ پیہ مرغان دہ ماشہ پیہ موش
پنج ماشہ موم غیر مستعمل پنج ماشہ بر روغن گاو پنج درم

گداخته ادویه بدان ممزوج کرده در هاون انداخته بدستهٔ
اسرب بمالند تا هموار شود استعمال نمایند۔

موم روغن موجب تلیین ست صفته عصارهٔ
قثاء الحمار سنبر شبرم شحم حنظل کوفته بیخته موم زرد بر روغن
حب الخروع گداخته ادویه بدان ممزوج کرده بالای
ناف و شکم بمالند۔

موم روغن مجرب جهت دفع یبس دماغ صفته
لعاب نیکو لعاب بهدانه لعاب گل خطمی شیرهٔ سرطان
آب سیب شیرهٔ جو روغن کدو روغن بنفشه روغن بادام
روغن دنبه تازه روغن پیه گردهٔ بز سرخ همه را بجوشانند
که آب و لعابها سوخته گردد پس مغز قلم گاؤ شیر دختران
اضافه نموده در کهرل بمالند تا یکسان شود۔

مرهم کمیله مثقال سیاری سوخته زراوند مدحرج یوست
کوکنار سوخته هر یک دام سپند و رسه ماشه قلعی مثقال
سنکار بریان سه ماشه آب سفیدی تخم مرغ عدد لعاب خطمی
توله دو ماشه آب مکوی روغن کتان روغن زیت هر یک
دو توله موم نه ماشه مرهم سازند۔

مرهم آب برگ خطمی بست دانه روغن کتان سه اوقیه
زیت سه اوقیه آب برگ خرفه ده دام گلسرخ دو اوقیه
باتش نرم بپزند تا روغن بوزن خود آید بعده مردار سنگ
دونیم اوقیه سفیده قلعی دو اوقیه با آب کشنیز سوده سفیدهٔ
تخم مرغ دونیم اوقیه موم دام سرکه قدری مرهم بپزند۔

مرهم داخیلون لعاب حلبه لعاب کتان لعاب
خطمی سفید هر یک دونیم دام مردار سنگ پنج دام زیتون
نیم سیر لعاب را جوش داده فرود آرد بعد ازان روغن

و مرداسنگ را یکجا نموده بر آتش نرم بگذارند
و از نیز حرکت دهند بعد ازان لعاب را داخل کنند
و حرکت میداده باشند تا که منعقد شود۔

مرهم جهت زخم صفته روغن بنفشه توله دم شش ماشه
مغز ساق گاؤ دو ماشه لعاب بهدانه نه ماشه گل بنفشه
توله گل بنفشه را در شانزده توله آب بجوشانند تا بنصف
رسد روغن کدو یک دام داخل کرده بجوشانند
تا روغن بماند با اجزار دیگر مرهم سازند و بکار برند۔

مرهم مخترع فقیر جهت آبله آویخته صفته موم زرد
سه ماشه روغن گاؤ روغن افیون هر یک ده ماشه
سفیداب قلعی دم الاخوین مردار سنگ بسرکه سوده
برگ حنا طوطیا کرمانی رسنخج چوب چینی رال هر یک
یک ماشه کوفته بیخته بدان ممزوج کنند با دسته
در هاون بمالند تا مرهم شود۔

مرهم گوگرد سه و نیم ماشه حجر قیشور یعنی کف دریا
درم گیجلی مار هفت ماشه زفت سی و پنج ماشه
روغن چار ماشه۔

مرهم آرد جو آرد گندم هر یک دام زردهٔ تخم مرغ
سه عدد موم یک نیم دام روغن کتان شش دام
بکچی نیم پاؤ زراوند بادام رال هر یک توله سپند و
نیم دام لعاب خطمی نیم پاؤ لعاب حلبه نیم پاؤ شیرهٔ
عنب الثعلب نیم پاؤ صندل سرخ مثقال۔

مرهم تخم شبت حلبه اکلیل الملک تخم کتان بابونه
اشق مقل سلارس بارزد مرعلک الانباط مغز
ساق شتر پیه بط پیه مرغ روغن سداب روغن شبت

هر یک توله بدستور مرهم سازند۔

مرهم کندر ماشه انزروت ماشه نشاسته کتیرا هر یک دو ماشه مغز تخم تربز سه ماشه پیه بط شش ماشه پیه حلوان شش ماشه موم ماشه روغن کدو توله زعفران دو ماشه پوست سوخته چلغوزه دو ماشه بدستور مرهم سازند۔

مرهم باسلیقون صفته موم چهل و پنج توله زفت رومی سی توله مر پانزده توله رال پانزده توله مصطگی پانزده توله زیت دو صد و بست و پنج توله زفت را در روغن انداخته بآتش ملائم گداز کند و موم انداز د تا حل شود ادویه دیگر انداخته مرهم سازند۔

مرهم برای سنج باده صفته ایلوه رسوت هر یک دو ماشه هلیله زرد مردارسنگ هر یک سه ماشه روغن کتان توله موم هفت ماشه۔

دیگر مر ماز و پوست کندر زاج هر یک برابر موم توله روغن گل پنج توله مرهم سازند۔

مرهم کنجره صفته کمیله شش ماشه مردارسنگ توله آب عنب الثعلب توله سفیدهٔ تخم مرغ عدد موم یک دام روغن پنج دام مرهم سازند۔

دیگر جهت نمله و جادرسبه ماز و مردارسنگ زرد چوبه گلنار زرد اوند طویل کمیله باقی دطی مرهم سازند۔

مرهم جهت اکوته شیرهٔ مکوی پنج دام صندل سرخ سائیده توله کمیله شش ماشه موم سفید دام سرکه توله روغن کتان سه دام رال توله مردارسنگ توله بآتش ملائم چند انکه پخته شود۔

مرهم که در تابستان بکار دارند مردارسنگ با سرکه بسایند چند انکه حل شود در روغن گل اندک اندک میداده باشند تا غلیظ شود پس بگیرند سفیده و اندکی کافور داخل کنند و بسرشند و بکار دارند و گاه باشد که درین مرهم اندکی صبر کندر و دم الاخوین و انزروت بباید سرشت۔

مرهم کبریت شب نطرون زفت جاوشیر هر یک دو توله روغن قسط شش توله زفت را در روغن بر آتش حل نموده ادویه انداخته مرهم سازد اگر روغن کم باشد یک دو توله اضافه نمایند۔

مرهمی که بجهت ناسور نظیر ندارد صفته زبان سگ را در میان کاسه سفالین بسوزد آنقدر که خاکستر شود بعد از ان صلایه کند و پنج عدد نوفل و بوزن نوفل کوذی را بسوزاند کوفته بیخته کاتهه سفید بوزن سپاری آنرا نیز سحق نموده در روغن گاؤ کهنه و موم بقدر حاجت آب نموده بگذارند که حدت آن پاره نشینند اجزا را داخل نموده در هاون نرم نمایند و بکار برند که زخمهای کهنه که سالهای دراز برو گذشته باشد باصلاح می آرد بفضله تعالی۔

مرهم مخترع بادیان قرنفل هر یک ماشه پوست تخم شبت دو ماشه مصطگی باوبرنگ هر یک دو ماشه زعفران دو توله روغن گل سه توله زردهٔ تخم مرغ یک عدد نبات نه ماشه نبات را با روغنها حل نمایند و مثل مرهم نرم سازند و مشک و عنبر و کافور قدری داخل کنند و بکار برند۔

مرہم کافور مردارسنگ سفیدہ قلعی ہریک دو دام سفیدہ
مرغ دو عدد کافور یک سرخ روغن چنبیلی دہ دام علی الرسم
مرہم سازند۔

مرہم خیرہ روغن گاو یک ونیم دام یا ذبالاخمیر ترش
پنج ونیم دام تخم مرو سہ دام وربع دام اسبغول سہ دام
وربع دام شیرۂ انجیر ہفت ونیم دام حلبہ یک دام وربع
تخم کتان یک دام وربع شیر گاو بست وہشت دام
شیرہ انجیر را باروغن ممزوج نمودہ نگاہدارند بعد ازان
اجزا را در شیر کہ دو جوش یافتہ باشد داخل نمایند
بعد ازان ہمہ را بر روغن ممزوج کردہ مثل مرہم سازند۔

مرہم دیگر تخم کتان شش ماشہ پیخال کبوتر خشکی تولہ
خمیر ترش شش ماشہ این ہر سہ را مثل مرہم سازند۔

مرہم کہ نفع قوی دارد صفتہ تخم مرد تخم کتان کتیرا
حلبہ گل خطمی برگ چقندر مغز حب الخروع ہریک تولہ
کوفتہ بیختہ بروغن گل سرخ پنجاہ تولہ زردۂ تخم مرغ یک
عدد سرشتہ زہرہ گاو سہ ماشہ سودہ داخل کردہ
برہم زنند تا چون مرہم شود۔

مرہم مخترع زاج سفید محرق زنگار شستہ ہریک ماشہ
سفیدہ اب کاشغری شستہ شنجرف شستہ طوطیا کرمانی
مغسول دم الاخوین قشار کندر مردارسنگ ببرکہ سودہ
ہریک سہ ماشہ کوفتہ بیختہ موم زرد غیر مستعمل دو تولہ
بروغن گل سرخ پنج تولہ گداختہ از آتش فرود آوردہ
ادویہ داخل کردہ در کھرل انداختہ بدستہ بمالند
تا چون مرہم شود۔

مرہم سفیدہ اب کاشغری شستہ مغز تخم خیارین بریان
مغز تخم کدو بریان مغز تخم ہندوانہ دم الاخوین کتیرا
گلنار فارسی برگ حنا ہریک تولہ کوفتہ بیختہ بر روغن
گل سرخ پنج تولہ کہ ہموزن وے سرکہ داخل کردہ
جوشانیدہ باشند و سرکہ رفتہ روغن ماندہ باشد
داخل کردہ برہم زنند تا چون مرہم شود پس بر
دانہا بمالند۔

مرہم مغز تخم کدو سہ تولہ مغز تخم ہندوانہ دو تولہ
سفیدہ اب کاشغری تولہ مردارسنگ ببرکہ سودہ سہ ماشہ
دم الاخوین طوطیا شستہ تخم نیلوفر ہریک تولہ آب
برگ حنا پنج تولہ در کھرل انداختہ مرہم سازند۔

مرہم دیگر مغز خستہ تمر ہندی مغز تخم کدو بریان کتیرا
انزروت سفیدہ مغز تخم ہندوانہ بریان کوفتہ بیختہ
بروغن گل سرخ پنج تولہ و موم زرد دہ تولہ در کھرل
انداختہ بمالند تا چون مرہم شود بر زخم بگذارند
مندمل سازد۔

مرہم دیگر مغز تخم خربزہ بریان تولہ مردارسنگ ببرکہ
سودہ شستہ حضض شیاف مامیثا ہریک شش ماشہ
بوش دربندی بابچی تخم نیلوفر ہریک دو ماشہ کوفتہ
بیختہ بر روغن گل سرخ پنج تولہ و سرکہ دو تولہ سرشتہ در
کھرل انداختہ بمالند تا چون مرہم شود۔

مطبوخ فواکہ ملین شکم در امراض حادہ و نافع از
صداع و مسکن تشنگی صفتہ تمر ہندی بست دام
آلو سی عدد و عناب سی عدد و تخم کاسنی پنج دام
سپستان بست عدد بنفشہ خشک سہ دام ترنجبین
بست دام در شب بہ پنج رطل آب بخیسانند

وصبح بجوشانند تا بیک رطل رسد سرد کرده بنوشند۔

مطبوخ ملین طبیعت صاحب نزله را صفته بنفشه دو درم اصل السوس محکوک ده دام در یک رطل آب بپزند تا بنصف رسد دران بست درم ترنجبین حل کرده صافی نموده بنوشند۔

مطبوخ جهت اصحاب مراق بسیار نافع ست صفت افسنتین نه ماشه گلسرخ یک نیم توله تربد غاریقون هر یک درم سنبل الطیب مصطگی اذخر اسارون ایلوا هر یک نیم درم در آب تر نمایند صبحی جوشانیده تا که نصف باقی ماند سه فلوس ازین شکر سفید آمیخته نهار خورده باشند۔

مطبوخ که سودا را دور کند خصوص از دماغ و نافع ست از مالیخولیا و نیز نافع از ابتدا از جذام و قوبا و جرب و بهق سیاه و کلف صفته هلیله سیاه ده درم بسفایج پنج درم سنای مکی هفت درم اسطوخودوس دو درم تربد سفید چار درم زبیب ده عدد افتیمون ده درم در سه رطل آب بجوشانند تا یک رطل ماند صاف کرده و بشب دران مطبوخ افتیمون بخیسانند صبح صافی کرده غاریقون ثلث درم صبر درم نمک هندی نیم درم خربق سیاه ربع درم حل کرده بنوشند۔

مطبوخ هلیله زرد نافع از جمیع امراض صفراوی مثل صداع و تپ غبی وغیره صفته پوست هلیله زرد بست دام در یک رطل آب بپزند تا بثلث رسد پس صافی کرده با ترنجبین و شکر طبرزد و جلاب بنوشند۔

مضمضه که گوشت و بن دندان بر دیاند و سخت کند صفته مورد پودینه دشتی گلقند کزمازو عاقرقرحا مازو سنبر پوست انار ترش علی الرسم هر یک قدری درهم کرده بسرکه و گلاب بپخته مضمضه کنند و بعد ازان فوروری بدین صفت بر بیخ دندان بپاشند در وقت خواب که خوب اثر کند نسخه ذرور عاقرقرحا دو مثقال گلسرخ دو نیم مثقال جفت بلوط دو نیم مثقال گلنار حب الآس هر یک دو نیم مثقال خرنوب نبطی سه مثقال پوست سماق سه مثقال مومیج دو مثقال۔

منقلی صفراوی صفته آلو بخارا ده عدد سپستان بست عدد تمر هندی ده درم گل بنفشه نیلوفر بارزیانه هر یک دو مثقال تخم کاسنی کوفته بخته پنج مثقال جوشانیده صافی نموده ترنجبین شش توله گلقند آفتابی چار توله دران حل کرده صافی نموده بنوشند واگر تمر هندی ده درم و شربت بنفشه و پوست هلیله زرد هر یک شش درم جوشانیده صافی نموده فلوس خیارشنبر شش توله ترنجبین شش توله گلقند چار توله حل کرده صافی نموده روغن بادام شیرین شش ماشه اضافه نموده بعمل آرند واگر خواهند بجای فلوس خیارشنبر شیرخشت چار توله داخل کنند اسهال صفراوی نماید واگر سقمونیا مشوی نیم درم سر دار و قوی تر کرده دور چیات هلیله را موقوف کنند و بجای سقمونیا ریوند خطائی سردار وسازند۔

منقلی صفراوی که بد موی مزاج باید داد صفته عناب ده دانه سپستان بست دانه آلو بخارا هفت دانه زرشک منقی چار توله شاهتره دو توله برگ بنفشه برسیاوشان

ہریک تولہ جوشانیدہ صافی نمودہ گلقند چار تولہ باشکر سرخ حل کردہ صافی نمودہ بنوشند واگر سنا رکی تولہ فلوس خیار شنبر شش تولہ روغن بادام شش ماشہ داخل کنند اسہال اخلاط مرکبہ نماید واگر یک درم ریوند خطائی سرداروسازند قوی تر گردد۔

منقلی بلغمی رازیانہ تخم کاسنی از ہریک دہ درم مویز منقی بست دانہ انجیر زرد ہفت دانہ عرق بابونہ پرسیاؤشان از ہریک دودرم انیسون شکاعی از ہریک دودرم جوشانیدہ صافی نمودہ گلقند عسل باشکر چار تولہ داخل کردہ صافی نمودہ بعمل آرند واگر عارضہ شش وسینہ باشد اصل السوس سر بنفشہ ہریک دودرم اضافہ نمایند ودر امراض دماغی اسطوخودوس دودرم بیفزایند واگر دہ درم سنائی وشش درم بسفائج وشش درم تربد درین منقلی بیفزایند وگلقند عسلی وفلوس خیار شنبر ہریک دہ درم وروغن بادام یک درم اضافہ نمایند اسہال بلغم کند واگر نیم مثقال حب النیل سرداروسازند عمل بسرعت تمام نماید واگر روغن بیدانجیر دومثقال اضافہ نمایند قوی تر گردد۔

منقلی سوداوی گاوزبان شاہترہ افتیمون بکتان بستہ عنب الثعلب اصل السوس غنچہ گل سرخ فنطوریون دقیق بسفائج فستقی ہریک دومثقال بادرنجبویہ دومثقال عناب دہ دانہ سپستان بست دانہ مویز منقی دہ دانہ جوشانیدہ صافی نمودہ دو یا سہ روز بعمل آرند روز دیگر سنائی دومثقال افزود نمایند واگر پوست ہلیلہ زرد وپوست ہلیلۂ کابلی وہلیلہ سیاہ ہریک دومثقال لاجورد مغسول سہ ماشہ در منقلی اضافہ نمایند وسنائی یک تولہ وسہ ماشہ کنند وبالایش فلوس خیار شنبر وترنجبین ہریک شش تولہ وگلقند آفتابی چار تولہ حل کردہ صاف نمودہ روغن بادام شیرین شش ماشہ اضافہ نمودہ بعمل آرند اسہال سودا نماید وہمچنین اگر حب افتیمون یک تولہ استعمال نمایند نیز اسہال سودا کند۔

منقلی کہ در فالج استعمال توان کرد صفتہ تخم کرفس رازیانہ تخم کشوث انیسون ہریک مثقال عنب الثعلب اصل السوس بیخ بادیان بیخ کرفس پرسیاؤشان بادرنجبویہ ہریک دودرم مویز منقی دہ دانہ جوشانیدہ صافی نمودہ گلقند عسلی چار تولہ حل کردہ صافی نمودہ بعمل آرند تا دو سہ روز این نسخہ را استعمال کنند وروز دیگر سنائی دومثقال اسطوخودوس دومثقال اضافہ نمایند وبعد ازان سنائی یک تولہ سہ ماشہ در منقلی افزایند وفلوس خیار شنبر باگلقند مذکور حل کردہ وروغن بادام شیرین اضافہ کردہ بعمل آرند ویک روز راحت دادہ روز دیگر منقلی مذکور باضافہ سنا واسطوخودوس بعمل آرند وشب حب ایارج یا حب صبر وقت خواب استعمال فرمایند وصباح آن منقلی مذکور باضافہ خیار شنبر استعمال فرمایند۔

منقلی کہ در صرع بلغمی استعمال توان کرد صفتہ عود الصلیب دوماشہ بزر سیسالیوس رازیانہ تخم کشوث انیسون اسطوخودوس اصل السوس پوست بیخ بادیان پوست بیخ کشوث بادرنجبویہ ہریک دودرم مویز منقی دہ دانہ

جوشانیده صافی نموده گلقند عسلی چار توله حل کرده
صافی نموده بعمل آرند تا سه روز این مقلی بعمل آورده
روز چهارم سناکی نه ماشه افزوده استعمال نمایند
روز پنجم فلوس خیارشنبر شش توله روغن بادام شش ماشه
اضافه نموده بعمل آرند یک روز راحت داده روز دیگر
مقلی مذکوره که باضافه سناست بعمل آرند و شب روز
آینده حب منتن یا حب صبر یا حب لوغاذیا یا حب
قوقایا یا حب حال بعرق بادیان فرو برند و صباح آن
مقلی مذکور که باضافه فلوس خیارشنبر ست بعمل آرند
و اگر ماده سودا هم باشد در مقلی مذکور افتیمون گاوزبان
بسفائج هر یک دو مثقال افزوده نمایند۔

مقلی که در وجع مفاصل بلغمی استعمال توان کرد
صفته سورنجان مصری سفید دو ماشه عنب الثعلب
اصل السوس بادیان اذخر مکی قنطوریون دقیق
هر یک دو درم جوشانیده صافی نموده گلقند عسلی چار
توله حل کرده صافی نموده بعمل آرند و باقی تدبیر بدستور
که بالا گذشت بکنند۔

مقلی که در استسقا توان کرد صفته عنب الثعلب
بادرنجبویه اذخر مکی غاریقون قنطوریون دقیق
اصل السوس بادیان پرسیاوشان شکاعی بادآورد
هر یک دو مثقال مویز منقی بست دانه گلقند آفتابی
چار توله شربت دینار چار توله حل کرده صاف نموده
بعمل آرند و اگر سناکی موافق شربت دران افزایند
و فلوس خیارشنبر بدان یار کنند اسهال نماید۔
مقلی که برای ادرار طمث استعمال توان کرد صفته

حلبه مشکطرامشیع بادیان گل بنفشه تخم خیارین نیم کوفته
خارخسک تخم کرفس کشوث انیسون مغز اشنه آلو بالو
تخم بلیون نوه الصاعین دو تو خیارشنبر گاوزبان
تخم خربزه نیمکوفته کمازریوس کمافیطوس عنب الثعلب
هر یک دو مثقال جوشانیده صافی نموده ترنجبین
شش توله گلقند آفتابی چار توله حل کرده صافی
نموده بعمل آرند و اگر این مقلی دو روز بعمل آورده روز
سوم سناکی نه ماشه و روز چهارم باضافه سناکی یک توله
سه ماشه و فلوس خیارشنبر شش توله و روغن بادام
شیرین شش ماشه اضافه کرده بعمل آرند اسهال نماید
و اگر احتیاج مسهل نباشد در مقلی مذکور بجاے
گلقند شربت کشوث یا شربت آلو یا شربت گاوزبان
کنند و وزن ادویه مذکوره مقدار یک مثقال
کنند و از تخم خیارین و تخم خربزه شیره
بگیرند۔

مقلی که در ذات الجنب استعمال آن توان کرد
صفته عناب ده دانه سپستان بست دانه گل خطمی
گل بنفشه گل نیلوفر اصل السوس تخم خبازی هر یک
دو درم جو مقشر یک توله جوشانیده صافی نموده شیرهٔ
مغز تخم کدو نه ماشه بارتنگ چار ماشه صمغ عربی
یک ماشه شربت نیلوفر دو توله اضافه کرده بعمل آرند
و فصد باسلیق کرده خون بگیرند روز چهارم بجاے
شیرهٔ تخم کدو و شیرهٔ تخم کاهو یک توله شیرهٔ تخم خیارین
دو توله داخل گردانند. و روز پنجم شیرهٔ مغز تخم کدو
شیرهٔ مغز تخم هندوانه عوض کاهو و خیارین کنند

روز ششم کاسنی و خیارین عوض کدو دهند و دانه روز هفتم باز مغز کدو دهند دانه داخل کنند و روز هشتم فلوس خیار شنبر ترنجبین خراسانی هریک شش تولہ اضافه کرده گلقند آفتابی چار تولہ در مغلی مذکور اضافه نموده حل کرده روغن بادام شش ماشه انداخته بنوشند۔

مطبوخ افتیمون نوالکی برای اخلاط سوخته صفته پوست هلیله زرد هلیله سیاه هریک سه درم اجاص ده عدد عناب بست و پنج عدد مویز منقی دو استار تمر هندی ده درم شاهتره چار درم بنفشه بسفائج انیسون اسارون افسنتین سنای هریک ده درم ترنجبین دو استار خارخسک پنج درم علی الرسم بپزند و غاریقون و تربد و ایارج فیقرا برای تقویت بیفزایند

مطبوخ مدر طمث تخم خربزه تخم خیارین حسک دانه عنب الثعلب خارخسک هریک شش ماشه مغز خسته آلوبالو فوه الصبغ هریک دو ماشه انجیر زرد ده دانه لبلاب گاوزبان جوشانیده ترنجبین خراسانی حل کرده صافی نموده بنوشند۔

منضج و مسهل بعضی اطبا برین دستور مید هند نسخه روز اول بنفشه نیلوفر تخم کاسنی بادیان اصل السوس پرسیاوشان گاوزبان هریک دو ماشه تمر هندی دو ماشه انجیر زرد پنج عدد عناب ده دانه سپستان بست دانه آخر شب نجسانیده صباح جوشانیده صاف کرده بخورند با گلقند پنج ماشه باز صاف کرده غذا نخود آب روز دوم بنفشه نیلوفر تخم بادیان

اصل السوس پرسیاوشان گاوزبان هریک دو ماشه تمر هندی ده ماشه آلو بخارا پنج عدد عناب ده دانه سپستان بست دانه بیخ کاسنی بیخ بادیان بیخ کبر هریک دو ماشه جوشانیده صاف کرده با گلقند پنج ماشه بخورند روز سوم بنفشه نیلوفر کاسنی بادیان اصل السوس پرسیاوشان گاوزبان هریک دو ماشه انجیر زرد پنج عدد عناب ده دانه سپستان بست دانه بابونه بادرنجبویه هریک دو ماشه زرشک سه ماشه تمر هندی ده ماشه آلو بخارا پنج عدد خوبانی پنج عدد پوست هلیله زرد دو ماشه بسفائج دو ماشه کشته ترمس ده عدد تخم کرفس زوفا دو ماشه اجزا جوشانیده صاف کرده با گلقند پنج ماشه بخورند غذا ابر عا... روز چهارم سنای سه ماشه گلسرخ دو ماشه بنفشه نیلوفر کاسنی بادیان اصل السوس پرسیاوشان گاوزبان هریک دو ماشه عناب ده دانه سپستان بست دانه بابونه بادرنجبویه هریک ماشه زرشک سه ماشه تمر هندی ده ماشه آلو بخارا پنج عدد کشته ترمس ده عدد خوبانی پنج عدد انجیر زرد پنج عدد تخم کرفس پوست هلیله زرد زوفا بسفائج قنطوریون دقیق بیخ کاسنی بیخ بادیان بیخ کبر هریک دو ماشه اجزا را جوشانیده صاف کرده با ترنجبین یازده ماشه بخورند روز پنجم سنای پنج ماشه گل سرخ بنفشه تخم کاسنی بادیان اصل السوس پرسیاوشان گاوزبان بابونه هریک دو ماشه زرشک شاهتره هریک سه ماشه زوفا بسفائج تخم کرفس بیخ کاسنی بیخ بادیان بیخ کبر

قنطوریون دقیق هر یک دو ماشه انجیر زرد پنج عدد
خوبانی پنج عدد کشته ترمس ده عدد پوست هلیله زرد
دو ماشه تمر هندی دو ماشه آلو بخارا پنج عدد بادرنجبویه
خبازی گل خطمی هر یک دو ماشه اجزا را جوشانیده صاف
کرده با ترنجبین بست ماشه صاف کرده بخورند روز ششم
محموده دانگ تربد سفید دو دانگ نمک هندی
دانگ اجزا را کوفته بیخته با دو قاشق جلاب روز پنجم
اول بخورند و در عقب جلاب باقی غذا نخود آب
مرغ جوان روز هفتم شربت بنفشه ده ماشه آب
و عرق بید مشک شربت کرده بخورند غذا برقرار دارند
صبر سقوطری نیم ماشه محموده دانگ تربد سفید دو دانگ
غاریقون دانگ زنجبیل دانگ گل سرخ دانگ
اجزا کوفته بیخته بلعاب کتیرا حب ساخته در هر شب
فرو برند بخواب روند و هر گه بیدار شوند خواب
بکنند و صباح جلاب چنین سنا مکی پنج ماشه گل سرخ
تخم کاسنی بنفشه بادیان بسبایه شاهتره گاوزبان بادرنجبویه
بادرنجبویه هر یک دو ماشه زرشک شاهتره هر یک سه ماشه
زوفا پوست هلیله زرد تخم کرفس پنج کاسنی پنج بادیان
بسفایج هر یک دو ماشه انجیر پنج عدد خوبانی پنج عدد
کشته ترمس ده عدد خبازی بادرنجبویه گل خطمی هر یک
دو ماشه تمر هندی ده ماشه آلو بخارا ده عدد اصل السوس
دو ماشه قنطوریون دو ماشه عناب ده عدد سپستان
بست دانه اجزا را شب بخیسانند و صباح بجوشانند
و صاف کنند با ترنجبین بست ماشه بخورند غذا برقرار
ماء الجبن نافع امراض سوداوی صفته

هر روز شیر بز سرخ رنگ زاغ چشم صحیح البدن جوان که
زیاده از دو بطن نیاورده باشد و چهل روز از زائیدنش
گذشته شش ماه نگذشته باشند و علف آن برگ کاهو
و شاهتره و برگ کنار و برگ بارتنگ و برگ کاسنی
و دانه آش جو باشد یک سیر گرفته در دیگ گلی یا سنگین
یا مسی تازه قلعی کرده نموده دو سه جوش بچوب انجیر
پوست جدا کرده تراشیده برهم زنند یک توله سه که
دو توله سکنجبین صادق الحموضة داخل کرده بگذارند
تا بریده شود پس شیر او را بکرباس بسته فرود آورده
بگذارند تا سرد شود پس در کرباس دو تهی بچکانند
تا تمام آب چکیده شود پس آن چکیده بار دیگر در دیگ
کرده بجوشانند و کف آن را بگیرند تا دیگر کف نیارد
پس در نیم سیر آن سکنجبین افتیمونی شش توله
داخل کرده سه حصه نمایند و هر حصه بفاصله دو گهڑی
بنوشند که مجموع چهار گهڑی می شود و هر مرتبه که
بخورند ده قدم راه روند و بعد از هفته مسهل بنوشند
غذا میان روز نخود آب شب قلیه خشکه بخورند و
از مالش و ترشیها و بادیها پرهیز کنند مسهل در هر هفته
بدین طریق کنند که چهار گهڑی شب باقیمانده
حب لاجورد یا حب افتیمون یا حب اسطوخودوس
بقدر توله بعرق گاوزبان فرو برند و صباح
آن فلوس خیارشنبر شش توله گلقند چهار توله
در ماء الجبن حل کرده صاف نموده روغن بادام
شیرین شش ماشه اضافه نموده بعمل آرند۔
روز هشتم بلیله مربا یک عدد بگلاب یا عرق گاوزبان

شستہ لاجورد مغسول یک ماشہ بران پاشیدہ
تناول نمایند و بالای آن ماء الجبن بدستور مقرر
بنوشانند روز چهاردهم عمل روز هفتم در روز پانزدهم
عمل روز هشتم کنند در روز بست یکم عمل روز هفتم کنند
در روز بست و دوم هلیلہ مربا شستہ لاجورد مغسول
یک ماشہ پاشیدہ بخورانند و بالایش عرق گاوزبان
وعرق بادرنجبویہ هریک پنج تولہ شربت گاوزبان دو تولہ
بنوشانند و اگر خواهند چہل روز استعمال نمایند
وگاهی شیر را از سنگ دانہ مرغ سہ ماشہ سودہ غوطہ
سرکہ وسکنجبین می برند وگاهی تخم گل معصفر سہ تولہ
سودہ شب در شیر تر می اندازند وصباح می جوشانند
وصاف کردہ بعمل می آرند و در بعضے اوقات با مالیخولیا
استسقاء باشد ماء الجبن از شیر شتر بدهند و در بعضے
امزجہ ماء الجبن بتدریج استعمال توان کرد۔
ماء اللحم بطریق مشهور صفتہ گوشت حلوان و دراج
ومرغ کہ مجموعش به پنج سیر برسد با یک تولہ مصطگی و
یک تولہ دارچینی وقدری پیاز و اگر آن گوشت
نیابد دیگر دهان مقعد ازین ادویہ زیادہ کنند
در دیگ کردہ بجوشانند و در دیگ پیالہ قلعی کردہ
بگذارند و سر دیگ تخمیر بند کنند چنانچہ بخار بدر نرود
و بعد ساعتی کہ تمام عرق گوشت در پیالہ جمع شود
دیگ را سرد کردہ سرش بکشایند و عرق در شیشہ
یا در ظرف چینی در مکان سرد نگاہ دارند و بقدر
برداشت طبیعت میل کنند۔
نسخہ دیگر بابت حضرت اعلیٰ کہ برائے قوت باہ

وخفقان وضعف دماغ تناول میکردند صفت
مرغ فربہ قطعہ دراج دو قطعہ لوہ هفت قطعہ تیهو سہ قطعہ
گوشت دو سیر همہ را از استخوان و پوست وچربی پاک
کردہ در هاون سنگین یا چوبلے بکوبند و در دیگ
قلعی دار بند سازند و صندل سفید و سرخ برادہ کردہ
قاقلہ صغار وکبار دارچینی هریک دو تولہ قرنفل تولہ
گشنیز بودادہ چار تولہ بر گوشت بینداززند اگر محرور المزاج
باشد برگ کاهو برگ کاسنی هریک نیم سیر داخل نمایند
وگلاب وعرق بیدمشک هریک آثار آب خالص
دو آثار عنبر سہ ماشہ مشک دو ماشہ همہ را در دیگ
انداختہ خوب برهم زنند وعرق بکشند و در جای سرد
در شیشہ نگاہ دارند روز اول دو دام در روز دوم
سہ دام در روز سوم پنج دام و مدام پنج دام میخوردہ باشند

باب النون

نقوع چوب چینی صفتہ چوب چینی یک مثقال
ریزہ ریزہ در عرق بیدمشک وگلاب عرق بادرنجبویہ
وعرق گاوزبان هریک دو تولہ شب بخیسانند
وصبح صافی نمودہ با شربت گاوزبان یا شربت
بادرنجبویہ دو تولہ بکار برند و در روز دوم نیم مثقال
چوب چینی بیفزایند و بدستور مذکور عمل نمایند و
روز سوم نیم مثقال دیگر بیفزایند و بدستور بعمل
آرند در روز چهارم نیز نیم مثقال بیفزایند در روز پنجم
نیز نیم مثقال بیفزایند و در روز ششم نیز نیم مثقال
بیفزایند و در روز هفتم نیز نیم مثقال بیفزایند و بعد ازین
ازین تا چہل روز یا بست یک روز همین چهار مثقال

بدستور مذکور بعمل آرند واگر خواهند در عرقهای مذکور کم وزیاده کنند ونمک ربع وزن از معمول درغذا بیندازند وپرهیز بدستور دستور العمل چوب چینی که بالا گذشت بعمل آرند۔

نقوع نافع از صرع جدا گود ثا وانیا سرمه سا کرده در بینی بدمند۔

نطول نافع از سرسام حار وسهر مفرط صفته گل بنفشه تخم خرفه نیکوفته مکد پنج درم پوست خشخاش گل نیلوفر گلسرخ تراشهٔ کدو شیرین تازه بابونه مکد ده درم کشک جو کوفته پنجاه درم در پنج من آب بجوشانند تا بنصف رسد اول سر را بنجار آن بدارند بعد ازان بآب نیم گرم نطول کنند۔

نطول نافع لیسر غس وامثال آن عنب الثعلب بابونه اکلیل الملک تخم شبت تخم مرو تخم کتان حلبه بزر البنج جوشانیده صافی نموده نطول نمایند۔

باب الواو

وجوریکه چون در دهن مصروع ریزند بهوش آید صفته حلتیت جند بیدستر کوفته بیخته در سکنجبین عسلی حلکرده وجور سازند۔

وجوریکه سرفهٔ اطفال را نافع ست صفته رب السوس کتیرا صمغ عربی نشاسته سوده به دهن بادام شیرین چرب کرده بقوام فانید وعسل وجور سازند۔

باب الیاء

یاقوتی از حکیم ولی مروارید تخم بادرنجبویه پوست بیرون پسته هر یک سه درم پوست ترنج سه مثقال گلسرخ دو دام صندل سرخ وسفید هر ایک سه دام بسبب بهمن سرخ کبابه هر یک یکنیم دام کهربا یشب قرنفل ساذج دارچینی هر یک دام لعل مثقال یاقوت زرد چار مثقال عنبر نیم مثقال زرد محلول نیم مثقال بهمن سفید کشنیز گل ارمنی طباشیر هر یک دو دانگ زرنباد کافور هر ایک نیم دام گاوزبان آمله هر یک پنج دام عصارهٔ زرشک ده دام زعفران یکنیم دانگ شراب انار شراب سیب هر یک بیست مثقال شراب حماض یک من ادویه را کوفته بیخته معجون سازند بعد از چهل روز مثقال بخورد نافع ست بفضله ومنه تعالے

یاقوتی یاقوت ثلثه هر یک شش ماشه لعل زمرد مرجان ابریشم سوخته لاجورد بشم سوخته عود غرقی صندل سفید مصطگی جدوار شاخ گوزن سوخته غیر ورق نقره ورق طلا کهربا عقیق هر یک شش ماشه مروارید ناسفته فاذزهر بری ناحل هر یک توله مشک زعفران فیروزه هر یک سه ماشه کافور مثقال عرق کاسنی عرق گاوزبان عرق بیدمشک عرق نیلوفر گلاب آب انار وسیب هر یک پاو سیر شربت زرشک یک وزن ادویه عسل ولایتی دو وزن ادویه نبات یک وزن ادویه قند سفید یک وزن ادویه شربت مثقال۔

خاتمة الطبع از جانب کارپردازان مطبع

حمد و ستائش مر حکیمی را که نفوس عقلا و عقول حکما مظهر حکمت اوست و نعت مر طبیبی را که نوع انسان را بدوای هدایت از علت ضلالت نجات داده و اما الذین فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا- عذر بمقتضای عبدیت اوست والصلوة والسلام علیه وعلی آله واصحابه اجمعین اما بعد این رسالهٔ نافعه مسمی به قرابادین جلالی فارسی از تالیفات حکیم حاذق طبیب فائق سید جلال الدین امروهوی غفر الله لنا وله که هر نسخهٔ آن سبے نظیر و در تاثیر عدیل اکسیر و مبتدیان بل منتهیان فن طب را در امور مرجوعهٔ اوشان معین و مشیر و بجهت نفع رسانی خویش مقبول دلهاے صغیر و کبیر است اگر کسے اندکی فهم رسا و حدس ذکا دارد غالباً احتیاجش به طبیب نماند- بلا شائبهٔ ریب اگر چشم لیاقت بسوزن غفلت دوخته نباشد بیند که این گوهر بے بها به خزف فروخته می شود آرے مشک آنست که خود ببوید نه که عطار گوید- الحمد لله علی احسانه که این کتاب نایاب در مطبع نامی منشی نولکشور واقع لکهنؤ بعلو همت والانهمت جناب منشی پراگ نراین صاحب دام اقباله مالک مطبع موصوف بهزاران اهتمام و حسن و انتظام باه جنوری سنه ۱۸۹۷ء مطابق ماه شعبان المعظم سنه ۱۳۱۴ھ بار دوم از حلیهٔ طبع آراسته و پیراسته گردید شافی مطلق مقبول انام و مزیل امراض واسقام گرداناد

مطب علوی خان۔
عجالۂ نافعہ۔ نسخہ جات از حکیم علامۂ شریف خان دہلوی۔
خفت علائی۔ از حکیم اسمٰعیل مطبوعہ ۱۸۹۱ء۔
کنز الاسرار۔ مؤلفہٗ مولوی حکیم ہادی حسین مراد آبادی
قرابادین اعظم۔ از حکیم اعظم خان مطبوعہٗ نظامی۔
طب یوسفی۔ از حکیم یوسف مع چند رسالہ۔
علاج الامراض۔ از حکیم شریف خان دہلوی۔
مجربات اکبری۔ از حکیم ارزانی رح۔
زاد غریب۔ از معالجات حکیم صادق علیخان حاذق۔
قرابادین قادری۔ از حکیم ارزانی رح۔
علاج الابدان۔ از حکیم عبدالحق۔
بہج الحذاقت۔ از حکیم قدرت احمد۔
رسالۂ تدابیر علاج ہیضہ۔ از حکیم شفاء الدولہ بہادر موسوم بہ رخنۃ الواقیہ۔
ترجمۂ کلیات قانون۔ از علامۂ حکیم فتح اللہ شیرازی ایک حصہ پانچ مین سے نہایت عجیب کتاب ہاتھ آئی جو زمانۂ شہنشاہ اکبر مین فارسی ترجمہ ہوا تھا۔
معدن الشفا۔ سکندر شاہی از حکیم بہوہ خان۔
ام العلاج۔ از حکیم امان اللہ فیروز جنگ۔
احکام مسہلات۔ بطریق کلیات از حکیم شمس الدین۔
مظہر الشفا۔ از حکیم مظہر علی۔

طب مختص بعلاج انسان اُردو

تشریح الاسباب۔ مع نقشۂ بروج فلکی مصنفۂ حکیم قاضی الٰہی بخش۔

رسالۂ زبدۃ المفردات۔ مع رسالۂ نظم بارق از حکیم سید علی حسین صاحب۔
زبدۃ الحکمت۔ تینون فصلون کی خورد و نوش کا طریقہ حفظ صحت مولفۂ حکیم مولوی محمد قمر علی۔
رسالۂ تعریف النبض۔ مولفۂ حکیم مرزا بشیر احمد۔
رسالۂ وبا ہندی۔ مؤلفۂ شیخ محمد برہان۔
مفید الاجسام۔ مع فوائد عجیبہ۔ ہر مرض کے نسخے مولفۂ سید فضل علی نیٹو ڈاکٹر۔
طب احسانی۔ مولفۂ حکیم احسان علی۔
مجمع البحرین۔ از حکیم حیدر خان حاوی طب یونانی و ڈاکٹری۔
علاج الغربا۔ مترجمۂ حکیم اصغر علی۔
اُردو ترجمۂ کلیات سدیدی فن اول۔ مترجمۂ مولوی حکیم سید عابد حسین لکھنوی المخاطب بہ عالم فاضل۔
اُردو ترجمۂ معالجات سدیدی فن سوم و چہارم۔ مترجمۂ مولوی حکیم سید عابد حسین لکھنوی المخاطب بہ عالم فاضل۔
ترجمۂ طب اکبر۔ از حکیم محمد حسین نہایت سلیس مرغوب عالم۔
اکسیر القلوب۔ ترجمۂ مفرح القلوب از حکیم محمد نور کریم۔
تحفۃ الاطباء۔ مولفۂ حکیم سید مشرف حسین خیر آبادی۔
ترجمۂ قرابادین شفائی۔ مترجمۂ حکیم ہادی حسین خان مراد آبادی۔
قرابادین ذکائی اُردو۔ مترجمۂ حکیم ہادی حسین خان۔
بحر محیط۔ طب مین بینظیر کتاب حاوی علم نظری و عملی مع جملہ اقسام کے جس سے آدمی طبیب حاذق ہو سکتا ہے مولفۂ علامۂ حکیم اصغر حسین فرخ آبادی کامل

Pharmacology

Lithographed copy of an old Persian MS.

Presented to the Medical Library

McGill University

by

Dr. Casey Wood.